

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

METODINIS LEIDINYS,
skirtas meninio ugdymo
(dailė, muzika, šokis ir teatras)
ir technologijų mokytojų
dalykinėms kompetencijoms
tobulinti

Vilnius
2022

PROJEKTAS

„Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių
kompetencijų tobulinimas“

Nr. 09.4.2-ESFA-V-715-02-0001

METODINIS LEIDINYS, SKIRTAS MENINIO UGDYMO (DAILĖ, MUZIKA, ŠOKIS IR TEATRAS) IR TECHNOLOGIJŲ MOKYTOJŲ DALYKINĖMS KOMPETENCIJOMS TOBULINTI

Vilnius
2022

Parengė:

Dailė: *dr. Ramutė Rachlevičiūtė, Irena Staknienė*

Muzika: *dr. Arvydas Girdzijauskas, dr. Rūta Girdzijauskienė,
Ingrida Bertulienė, Žydrė Jankevičienė*

Šokis: *dr. Birutė Banevičiūtė, Agnė Rickevičienė*

Teatras: *Ieva Jackevičiūtė, Raimonadas Klezys*

Technologijos: *Inga Hokušienė, Ieva Ščervianinaitė, Eglė Vaivadienė,
dr. Birutė Žygaitienė.*

Turinio redaktoriai: *dr. Jolita Kudinovienė, dr. Inga Kepalienė*

Kalbos redaktorė: *Jurga Marcinkevičiūtė*

Maketavo: *Birutė Vilutienė*

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios
bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-8275-63-6

© Nacionalinė švietimo agentūra, 2022

TURINYS

Įvadas	6
---------------------	----------

MENINIS UGDYMAS	7
------------------------------	----------

1.1. DAILĖ	7
1.1.1. Dailė Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose	7
1.1.2. Vizualinio mąstymo strategijų metodo taikymas dailės ugdyme	9
1.1.3. Mokinių dailės raiškos raida ir tipai	14
1.1.4. Dailės pasiekimų įvertinimo būdai	15
1.1.5. Įsivertinimas	16
1.1.6. Lietuvos dailės mokytojų geroji patirtis	19
1.1.7. Dailės mokymosi aplinka	60
Literatūros sąrašas	66
1.2. MUZIKA	68
1.2.1. Atnaujintas ugdymo turinys ir kaitos būtinybė	68
1.2.2. Naujausi muzikinio ugdymo tyrimai ir tendencijos	72
1.2.3. Muzikinio ugdymo procesas: nuo planavimo iki vertinimo	74
1.2.3.1. Planavimas	74
1.2.3.2. Muzikos mokymosi procesai: į mokinį orientuotas ugdymas	88
1.2.3.2.1. Į mokinį orientuoto ugdymo principai	89
1.2.3.2.2. Šiuolaikinio muzikos mokymo bei mokymosi strategijos	93
1.2.3.3. Mokinių muzikos mokymosi pasiekimų vertinimas	102
1.2.3.3.1. Testo tipo užduočių mokinių muzikos pasiekimams vertinti kūrimas	104
1.2.3.3.2. Atlikimo užduočių vertinimas (angl. performance assessment) ..	111
Literatūros sąrašas	120

1.3. ŠOKIS	121
1.3.1. Kompetencijomis grįstas šokio ugdymas. Įvadas.	121
1.3.2. Kompetencijomis grįstas ugdymas. Bendrųjų ir dalykinių kompetencijų sąsajos	121
1.3.3. Naujausių šokio ugdymo mokslinių tyrimų duomenys, tendencijos, iššūkiai.	123
1.3.4. Mokinių šokio pasiekimų ir pažangos vertinimas. Praktinė dalis.	127
1.3.5. Idėjos šokio ugdomųjų veiklų organizavimui ir planavimui	138
Literatūros sąrašas	142
1.4. TEATRAS	144
1.4.1. Teatro mokytojų dalykinių kompetencijų tobulinimas. Įvadas.	144
1.4.2. Šiuolaikinio teatro formos ir kūrybos būdai.	145
1.4.3. Žaidimas ir improvizacija kaip kūrybos strategija šiuolaikiniame teatre vaikams	146
1.4.4. Teatro žaidimų metodai ir improvizacinės užduotys	149
1.4.5. Performanso meno kūrimo su mokiniais galimybės.	152
1.4.6. Veiklų scenarijai, įtraukiant teatro žaidimus, improvizaciją su objektais ir performanso meno kūrimo metodus.	156
Literatūros sąrašas	161
2. TECHNOLOGINIS UGDYMAS	162
2.1. Technologinio ugdymo tendencijos: užsienio šalių patirtis.	162
2.2. Technologinio ugdymo kaita Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose	164
2.3. Technologinio ugdymo pasiekimų sritys ir pavyzdžiai	168
2.4. Dizainas technologijų pamokų kontekste	173
2.5. Užduoties formulavimas ir numatomi rezultatai technologijų pamokose	177
2.6. Kompetencijų ugdymas technologijų pamokose.	179
2.7. Pamokų planavimo pavyzdžiai	182
Literatūros sąrašas	184

ĮVADAS

Metodinis leidinys yra skirtas meninio (dailės, muzikos, šokio, teatro) ugdymo ir technologinio ugdymo mokytojams, išryškinant kompetencijomis grįstą ugdymą, bendrųjų ir dalykinių kompetencijų sąsajas. Remiantis naujausiais mokslinių tyrimų analizės duomenimis, teorinė medžiaga papildoma geriausiais Lietuvos ugdomųjų veiklų pavyzdžiais, apimančiais planavimą, organizavimą ir vertinimą bei skatinančiais dirbti tradicinėse ir netradicinėse erdvėse, inovatyviomis, įtraukiančiomis formomis, naujausiais ir šiuolaikiniais mokymo metodais.

Metodinis leidinys parengtas vadovaujantis Lietuvos švietimo politiką reglamentuojančių teisės aktų – Valstybės pažangos strategijos „Lietuva 2030“ (2013), Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos (2013), Geros mokyklos koncepcijos (2015), Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo (2015), Pedagogų rengimo modelio aprašo (2017), Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) numatytais nuostatomis, bei Bendrųjų programų atnaujinimo gairėmis (2019) ir atnaujintų Bendrųjų programų projektais (2022).

MENINIS UGDYMAS

Parengė:

dr. Ramutė Rachlevičiūtė, Irena Staknienė

1.1. DAILĖ

1.1.1. Dailė Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose

Šio *Metodinio leidinio* paskirtis: aptarti mokinių individualios pažangos skatinimo dailės pamokose galimybes, dailės kūrinių interpretavimo būdus ir svarbą siekiant aukštesnių mokinių mokymosi rezultatų. Leidinyje pateikiama patarimų, pasidalinama įvairių Lietuvos dailės mokytojų gerąja patirtimi, kaip organizuoti aktyvų dailės pažinimo procesą ir per patrauklią kūrybinę raišką atskleisti klasikinės, moderniosios ir šiuolaikinės dailės sąsajas, mokyti mokinius įžvelgti kūrinių idėjų ir meninės išraiškos ypatumus dailėje ir individualiai taikyti juos savo dailės raiškoje. Leidinyje aptariama dailės pasiekimų vertinimo svarba, ugdymuisi palankių aplinkų kūrimas, pateikiama dailės mokytojų gerosios praktinės patirties pavyzdžių.

Ugdymas daile yra unikalus tuo, kad bendravimas su meno kūriniais tiesiogiai ir netiesiogiai veikia žmogaus jausmus, mintis, turi įtakos asmenybės formavimuisi, vidiniam tobulėjimui. Meno, kultūros paveldo pažinimas padeda kurti autentišką vertybių sistemą, auginti kūrybiškumo apraiškas, be kurių jaunam žmogui sunku būtų rasti savo vietą šiuolaikiniame pasaulyje. Per kūrybinę veiklą žmogus pažįsta savo aplinką, save, kitus, išmoksta išsiaiškinti meno kūrinuose užkoduotą informaciją, įžvelgti juose užfiksuotas jausmines įžvalgas, atrasti bendravimo su menu džiugesį, netikėtus ir palankios jam informacijos, rasti sąsajų su kitu žmogumi, jo vidiniu pasauliu. Dailės pamokose daugiausia dėmesio skiriama mokinių kūrybiniam darbams ir dailės raiškos pasiekimams ugdyti: idėjų paieškai, įvairių dailės technikų ir kūrybos būdų mokymui, kurie panaudojami savo asmenybės saviškai. Siekiama, kad kiekvienas mokinys pagal savo išgales keltų ir įgyvendintų kūrybines idėjas,

ugdytusi estetinį skonį, pažintų ir pamiltų dailę, net jei jis ir neturi specifinių dailės gabumų – tokios žinios pravers jo brandos kelyje. Mokiniai mokomi analizuoti ir vertinti savo ir kitų – profesionalų, savo klasės draugų dailės kūrinius, savitai juos interpretuoti, analizuoti ir išsakyti savo nuomonę.

Kaip mokyti – sprendžia pats mokytojas, atsižvelgdamas į klasės kolektyvą, atskirų mokinių poreikius, galimybes ir t.t. Būtent jam aiškiausia, kam ir kiek skirti dėmesio, kur sudėti akcentus, kokia turėtų būti eilės tvarka, ką išryškinti, o ką nutylėti ir t.t. Mokytojui turėtų būti suteiktas didžiulis pasitikėjimo kreditas, jam turėtų būti suteikta laisvė pačiam spręsti, kaip Bendrųjų programų nurodytą mokymo turinį taikyti praktiškai, kokius metodus naudoti, kokias užduotis planuoti, kaip bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais. Sėkmingas mokytojas siekia dirbti ir dirba kūrybiškai, nori mokytis visą gyvenimą. Jis gerai jaučia, kokia atmosfera klasėje, kaip rasti kalbą su klase ir su kiekvienu mokiniu.

Atnaujintoje Dailės bendrojoje programoje (2022) stiprinami dailės supratimo ir vertinimo ir dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo sričių pasiekimai. Mokiniai, pažindami dailės menines išraiškos priemones ir kalbą, mokosi taisyklingai, tikslingai vartoti dailės sąvokas, vertinti ir interpretuoti savo ir kitų sukurtus dailės kūrinius. Tyrinėdami dailės kūrinių idėjas, įvairių stilių menines išraiškos priemones ir elementus mokosi palaipsniui atskleisti sudėtingas, daugiasluoksnes dailės kūrinių prasmes, analizuoja kūrinius muziejų kolekcijose ir dailės galerijų ekspozicijose, internete, žmogaus veikloje, architektūroje (interjere ir eksterjere), ugdomi tyrinėjimo gebėjimus. Dailės kūrinių interpretavimas atskleidžia mokinių gebėjimus nusakyti, kokias prasmes jie įžvelgia savo ir kitų (klasės draugų, profesionalių dailininkų) sukurtuose kūriniuose (itin svarbus asmeninės nuomonės išsakymas, tegu pradžioje ir nedrąsus, fragmentiškas). Tai skatina mokinius išreikšti savo mintis žodžiu ir vaizdu, mėginti išsakyti savo jausmus, išgyvenimus, žodžiu ir raštu išreikšti savo mintijimus, svajones, vizijas, mokytis diskutuoti, apginti savo nuomonę, tegu ir neįprastą, savitą ir ją pagrįsti, išsakyti savo požiūrį į pasaulį, supančią aplinką, mokyklą, klasės draugus, artimuosius ir t.t.

Atnaujintoje Dailės bendrojoje programoje (2022) ypatingas dėmesys skiriamas **kūrybiškumo ir kultūrinės kompetencijos** ugdymui. Atnaujintos dailės bendrosios programos tikslė ir pagrindinio ugdymo uždaviniuose išreikšti siekiai ir nuostatos: sudaryti sąlygas mokiniams dailės išraiškos ir kūrybos dėka geriau pažinti save ir supantį pasaulį, puoselėti kūrybinį mąstymą vaizdais ir estetinę nuovoką; pažįstant Lietuvos ir pasaulio paveldą, įgyti tvirtą kultūrinį pagrindą, jaustis aktyviu gyvenimo ir savo ateities kūrėju. Ypač svarbiu tampa dailės ir jos reiškinių suvokimo gebėjimų ugdymas. Siekiama, kad mokiniai išmoktų vertinti regimąjį pasaulį kaip žmogaus ir gamtos kūrybos vaisių, mokytusi pamilti, suprasti dailės būtinumą, tyrinėdami ne tik dailės kūrinius, bet ir kasdienę savo aplinką. Todėl ir atnaujintas dailės ugdymo turinys nebeapsiriboja vien tik tradicinės vaizduojamosios dailės mokymu. Dailės mokymosi turinys apima platesnes vizualiosios kultūros sritis. Tai – dailės istorijos, tradicinės, moderniosios ir šiuolaikinės dailės, architektūros, dizaino, tautodailės ir

MENINIS UGDYMAS

taikomosios dailės, meno idealų ir vertybių (at)pažinimas meno kūrinuose, meninėje kūryboje. Ugdomos vertybinės nuostatos, ypač daug dėmesio skiriant šioms vertybėms: demokratijai, empatijai, orumui, atsakomybei, pasitikėjimui. Stiprinamas kultūrinis ugdymas. Ypatingas dėmesys skiriamas kultūriniam išprusimui (dailės istorija, kultūros paveldas, tradicijos, ugdoma istorinė savimonė ir kt.). Kultūrinis ugdymas suprantamas pačia plačiausia prasme. Pasitelkiant meno kūrinius ugdomi XXI amžiuje, šiuolaikiniame gyvenime svarbūs (ir būtini) gebėjimai ir kompetencijos:

- **pažinimo** (tyrinėjimo, kritinio mąstymo, argumentuotų sprendimų remiantis konkrečiais pavaisle matomais dalykais; reiškinių, su kuriais jau susidurta gyvenime, atpažinimu, analogijų ir skirtumų pastebėjimu);
- **komunikavimo** (kalbinio ir vaizdinio raštingumo, įvairaus interpretavimo: išgirstamos to paties vaizdo skirtingos interpretacijos, praturtinamas žodynas);
- **kūrybiškumo** (vaizdinio raštingumo, gebėjimo tą patį uždavinį, problemą pateikti skirtingais, neretai net netikėtais būdais, išradingumo);
- **kultūrinė** (atsiranda galimybė sieti dailę su muzika, literatūra, teatru, kinu, apskritai su kultūra plačiausia prasme);
- **asmeninė** (kalbinės ir vaizdinės saviraiškos, gebėjimo save, savo mintis, apmąstymus išreikšti ne tik meninėje raiškoje, bet ir kalboje apie meninę kūrybą);
- **emocinė** (patirti, kaip meno kūrinys, meno reiškiniai veikia skirtingus žiūrovus, kokios įvairios emocijos kyla žmogui, stebint tą patį vaizdinį; kaip tai atpažįstama vaizde ir kalbėjime apie meno kūrinį, kaip ta emocija galėtų būti pavaizduota kitaip ir kt.);
- **bendravimo ir bendradarbiavimo** (mokomasi diskutuoti grupėje, perduoti informaciją, klausytis ir išgirsti kitų nuomonę apie tą patį kūrinį, menininko ar paties mokinio sukurtą).

1.1.2. Vizualinio mąstymo strategijų metodo taikymas dailės ugdyme

Dailės istorijos ilgą laiką buvo mokoma atskirai nuo dailės raiškos, nesusiejant su asmeninės ir kitų mokinių kūrybos patirtimi ir vertybėmis. Šiuolaikiniame dailės ugdymo procese kūrybinė raiška ir pažinimas yra glaudžiai susiję, jie vienas kitą papildo, jų proporcijos kinta atsižvelgiant į mokinių amžių, poreikius, individualius gabumus ir, žinoma, mokytojo gebėjimus, galimybes.

Pažintinei veiklai būdinga sąlyga – kalbėjimas, kaip savęs išraiškos būdas. Mokinių paaiškinimai, ką jie vaizdavo ar matė pavaizduota, yra itin svarbi meninio ugdymo proceso dalis. Diskutuodami, nebijodami klausti ir ieškodami atsakymų į iškeltus klausimus, mokiniai ne tik pritaiko įgytas žinias ir patyrimą, bet ir ugdomi pažinimo, komunikavimo, kultūrinę, pilietinę ir kitas kompetencijas. Kalbėdami apie savo ir kitų kūrinius, artimiausios aplinkos, gamtos ir kultūros objektų estetines savybes vaikai mokosi ne tik ir ne tiek pasakoti savo įspūdžius apie matytus vaizdus, sklandžiai reikšti

savo mintis, interpretuoti, argumentuoti savo pastebėjimus, bet suprasti ir tinkamai vartoti tam tikras dailės sąvokas (dalyko terminus). Taip jie mokosi pažinti save ir kitą, savo ir kitų mintis, svajones. Pastebi, kad ne tik pasaulis margas, įvairus, bet ir žmonės, žiūrėdami į tuos pačius dalykus, kūrinius mato visai ką kita nei jis / ji. Pradeda suprasti kiekvieno žmogaus unikalumą, ugdo toleranciją kito nuomonei, supratimui. O diskusijos pabaigoje galima ir atsipalaiduoti, pafantazuoti.

Norėdami sudominti mokinius dailės kūriniais ir kalbėti apie juos, turime nuosekliai, kantriai to mokyti, neužmiršdami, kad reikia surasti kiekvienu atveju patrauklią formą, kas sudomintų tam tikro amžiaus mokinius. Toks mokymo metodas buvo sukurtas ir iki šiol taikomas Jungtinėse Amerikos valstijose. Vizualinio mąstymo strategijų (toliau – VMS) autoriai psichologė Abigail Hausen ir muziejų edukologas Philip Yenawine kruopščiai atrinko paveikslus ir paruošė metodiką, kaip dirbti su vaikais. Naudojama universali klausimų sistema skatina stebėti ir apibūdinti, interpretuoti dailės kūrinius argumentuojant, taip pat mokomasi nuosekliai pamatyti, įvardyti ir samprotauti. Tai puikus būdas gilinti kalbėjimo įgūdžius, ugdyti kritinio mąstymo gebėjimus, o tai naudinga ne tik dailės dalykui, bet apskritai asmenybės formavimuisi, mąstymo įgūdžių lavinimui. Ši metodika jau taikoma ir Lietuvos muziejų edukacinėse programose, o metodą pradeda taikyti ir Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų dailės mokytojai. Remiantis šia metodika parengta ir ši metodinė medžiaga.

Šio metodo tikslas nėra mokyti meno istorijos ar suteikti informacijos apie konkretų kūrinį. Tai mokiniai gali perskaityti įvairiuose šaltiniuose, kūrinių anotacijose, metrikose. Šis metodas moko žiūrėti į meno kūrinius, patirti jų poveikį ir aiškintis jų prasmes. Aišku, visada geriau tyrinėti originalą, nei žiūrėti į puikiai atspaustą reprodukciją, kad ir pasaulinio garso menininko. Pavyzdžiui, vietinio dailininko, artimiausioje aplinkoje esančius kūrinius, net jeigu jie nėra aukščiausios meninės kokybės, yra geriau nagrinėti – tai naudingiau, prasmingiau. Svarbu aptarti kūrinio dydį, jo rėmus (ar pasportą), kompozicijos poveikumą, piešinio pobūdį, spalvų ryškumą ar blankumą, matinį ar blizgų popieriaus paviršių ir t.t. Šie, regis, tokie paprasti dalykai mus tiesiogiai ir stipriau veikia: mes patiriame didesnę ar mažesnę kūrinio poveikį, priklausomai nuo kiekvieno individo galimybių atsiliiepti, tapti suvokimo bendraautoriumi. Tačiau supažindindami mokinius su pasaulinio garso menininkų, Lietuvos dailės klasikų, senosios ir šiuolaikinės dailės kūriniais naudojame reprodukcijas, atvaizdus internete ir turėtume priminti apie tas paklaidas, neatitikimus, kuriuos patiriame susidurdami su originalais. Reikėtų priminti, kad vaizdai, kaip ir žmonės, būna fotogeniški, patrauklūs, reprodukuotini, ir atvirkščiai – kartais ne itin patrauklus paveiksliukas negali perteikti to įdomumo, patrauklumo, kurį suteikia tiesioginis kontaktas, tiesioginis bendravimas su meno kūriniumi.

Kalbėdami apie kūrinius iš pradžių visi būname pasakotojo lygmenyje, nebūtina žinoti ir vartoti daugybės specialių terminų. Galimybė, poreikis interpretuoti ir išreikšti savo mintis, jausmus, emocijas ateis palaipsniui. Pokalbių / pasikeitimų nuomonėmis pobūdis priklauso nuo mokinių amžiaus, patirties, išsilavinimo lygio ir nuo mokytojo, kuris parodo kelius, kaip tai pasiekti. Jie pamatys, kad kiekvienas turi ką asmeniškai jam įdomaus pasirinkti iš meno pasaulio, ir tai skatina žingeidumą, to-

limesnį norą pažinti, suprasti, pajauti. Taip pat nereikėtų skatinti nei mokytojų, nei mokinių pasakoti ilgų pasakojimų apie dailės istoriją, dailininko gyvenimo ir kūrybos biografiją, kurti enciklopediškai išsamius pristatymus (su gimimo metais, mėnesiu, diena, geografinėmis nuorodomis, daugybe mokytojų ir dėstytojų pavardžių), skaityti ilgus kūrinių siužetų aprašymus, naudoti papildomų mokslų – mitologijos, geografijos ir kt. – empirines žinias.

Iš pradžių reikėtų pasidžiaugti atskirais, tegu ir fragmentiškais taikliais pastebėjimais, įdomiai, išradingai parinktu žodžiu minčiai išreikšti, o taip pat iškelto, suformuluotu klausimu. Klausimą iškelti, protingai paklausti yra nemažiau svarbu nei rasti atsakymą į jį. Svarbu pradiniam etape apčiuopti minties trajektoriją, pradėti vartoti reikšminius žodžius tinkamoje vietoje, žinoti, kur galima susirinkti papildomos, bet saikingos informacijos, kad galima būtų papildyti pasakojimą, pastebėjimą. Vizualinio mąstymo strategijų metodo pagrindas – trys atvirieji klausimai:

1. **Kas vyksta šiame paveiksle?** (kviečiame įsižiūrėti, stebėti, tyrinėti vaizdą ir bandyti aiškiai įvardyti, ką pastebi).
2. **Ką matai, kad taip sakai?** (mokiniai turi kūrinyje ieškoti patikimų įrodymų, padedančių atsakyti į šį klausimą).
3. **Ką dar pastebi?** (diskutuodami ieško atsakymų).

Šių klausimų pagrindu plėtojama diskusija, visada pradedama nuo paprastų klausimų:

Kas vyksta šiame paveiksle?

Kas čia svarbu? Gal herojai, daiktai, reiškiniai?

Ką matai, kad taip sakai?

Ką dar matai paveiksle?

Kas mato dar ką nors?

Kur tu tai pastebi, įžiūri?

Kaip šitai sužinojote iš paveikslo?

Kuo šitas paveikslas ypatingas, išskirtinis? Ar teko panašių matyti? Ar galima būtų su kuo nors palyginti – analogijų ar kontrastų pavyzdžiu.

Kaip manote, kur stovėjo dailininkas, kai tapė šį paveikslą?

Kokias priemones jis turėjo, kai kūrė šį paveikslą?

Ką galvojo, jautė dailininkas, kai kūrė šį kūrinį?

Ką gali pasakyti apie šį žmogų/veikėją?

Ką dar gali pasakyti? Kur tai vyksta?

Ar tai jums nauja, netikėta?

Vyresnėse klasėse, remiantis Dailės bendrosios programos pasiekimų aprašais ir mokymo(si) turiniu, keliame sudėtingesnius klausimus:

MENINIS UGDYMAS

Kaip sukurtas kūrinys: kokie simboliai naudojami, ką jie reiškia, kaip jie atsirado, buvo pasirinkti;

Ką dar galite pasakyti apie vietą, kur tai vyksta?

Koks tai laikas? Pagal ką apie tai sprendžiate?

Kaip pastebite, kas domina dailininką, kas jam rūpi, skauda ar džiugina?

Kas yra svarbiausia kūrinyje, kokia idėja, sumanymas (galėtų būti) ir kokias raiškos priemones dailininkas pasirinko, kad tai išreikštų? Kodėl taip manote?

Kaip jūs perteiktumėte panašią idėją? Ar yra kitų galimybių? Gal žinote, kaip kiti dailininkai tai darė, sprenddami panašius kūrybinius uždavinius; kokias priemones pasirinko?

Vizualinio mąstymo strategijų metodo taikymas

Dailės pažinimo procesas	Mokinys	Kaip vyksta pamokos
<ul style="list-style-type: none"> ● aktyvus; ● lankstus ir laisvas; ● pagarbus ir tolerantiškas; ● raiška glaudžiai susijusi su kultūriniu pažinimu; ● mokantis stebėti savo pažangą ir į(si)vertinti pasiekimus; ● ugdantis estetinį skonį ir toleranciją kitokiam požiūriui, skoniui, netradiciniams sprendimams. 	<ul style="list-style-type: none"> ● pats atsakingas už savo mokymąsi; ● aktyviai dalyvauja ugdymo procese, tobulindamas ir keisdamas save; ● mokosi pastebėti, pasirinkti ir taikyti savo draugų patirtį; ● noriai įsitraukia į kūrybinę ir pažinimo veiklą; ● domisi meno kūriniais, mokosi interpretuoti juos ir vertinti. Ir supranta, kodėl taip daro. 	<ul style="list-style-type: none"> ● įtraukiame mokinius į aktyvų kūrinio tyrinėjimo ir mokymo(si) procesą. ● mokytojas rodo paveikslą ir pateikia mokiniams tam tikrų klausimų (tiksliai laikomasi VMS nurodymų). ● kai mokinys pasako savo nuomonę, mokytojas rodo paveiksle tą vietą, apie kurią kalbama, kur yra: vėl ir vėl visų dėmesį atkreipia į paveikslą, moko susikaupti. ● to paties mokinio prašo, kad jis atsakytų, kas paveiksle yra tokio, kad jo nuomonė yra būtent tokia. Kas nulėmė vienokią ar kitokią nuomonę. ● mokytojas moko pagrįsti savo atsakymą, pateikti įrodymų. Nekritikuoja atsakymų, palankiai reaguoja į visus atsakymus. Visada laikosi šios rekomendacijos. ● tuo metu kiti mokiniai mokosi išklaudyti, papildyti ar tiesiog išsakyti savo nuomonę. ● vėliau atsiranda ir kitokių (sudėtingesnių) klausimų, kurie reikalauja tam tikrų dalykinių žinių. Visa tai išskyla palaipsniui, nespartinant. ● klausimų pobūdis priklauso nuo mokinių bendro išsilavinimo lygio.

MENINIS UGDYMAS

Iš pradžių visi būna pasakotojais, ir nereikia dėl to jaudintis. Svarbu diskusijoje vengti įterpti papildomą informaciją, nenuklysti į žodines išsamias interpretacijas. Leiskite pokalbiui ir diskusijai vystytis mokinių vedama linkme, net jei nukrypstama nuo temos. Tikslas nėra dalytis informacija, tikslas yra ugdyti, skatinti kritinį mąstymą, kūrybingumą, komunikavimo įgūdžius ir drąsinti mokinių išsakyti savo nuomonę ir išklausti kitų nuomones, nes tai yra tolerancijos, pagarbos kitam ugdymas. Pasibaigus pokalbiui, tęskite pamoką ir susiekite jos turinį su mokinių komentarais.

3 būdai padėti mokiniams:

- neutraliai perfrazuoti komentarus;
- tiksliai parodyti kūrinio fragmentą / vietą, apie kurią kalbama, kad kiti, kurie nutolo nuo interpretacijos, sugrįžtų, išklaudydami kitų ir mokytojo;
- apjungti ir reziumuoti mokinių komentarus.

Mokinių prašoma:

- atidžiai apžiūrėti meno kūrinį, įsijausti, įsigilinti, sutelkti dėmesį;
- pasakoti tai, ką mato; galima pradėti kalbėti nuo fragmento, detalės, laukiant, kol bus priartėta prie bendresnių dalykų;
- pagrįsti savo žodžius įrodymais, paskatinti atidžiau paieškoti detalių, bruožų;
- klausyti kitų vaikų komentarų ir juos apsvarstyti, pasidžiaugti skirtingomis interpretacijomis, bet grįžti prie kalbančiojo versijos;
- diskutuoti apie kelias, keliolika galimų kūrinio interpretacijų, nesiekiant jų hierarchizuoti, aiškinti, kurios yra vertesnės.

Kūrybinio pažinimo proceso taisyklės:

- nėra teisingų ir neteisingų atsakymų, nes nėra vienos nuomonės;
- svarbu išgirsti visų pasisakymus, net jeigu jie ir nukreiptų į šoną, būtų savotiški ir ne visai tikslūs, taiklūs;
- klausiamo, išklauso ir kalbamės pagarbiai;
- vienu metu kalba vienas asmuo; mokomės išklausti, leisti užbaigti mintį, nepertraukinėti, net jeigu mintis teka ne ta vaga;
- prieš pradėdami kalbėti mokiniai parodo, kad nori kalbėti ir palaukia, kol juos pakvies mokytojas;
- skirtingos nuomonės nelyginamos, neaiškinama, kad kažkas tiksliau išsakė savo požiūrį: ir detalė, ir kita trajektorija gali būti svarbi; būtina išmokti susikaupti, kalbėti glaustai, konkrečiai, nes ir kiti nori išsakyti savo nuomonę.

1.1.3. Mokinių dailės raiškos raida ir tipai

Su mokiniais aptariant / analizuojant / tyrinėjant / interpretuojant / dailės raiškai praturtinti naudojan-
tis meno kūriniais, būtina atsižvelgti į mokinių amžiaus tarpsnių ypatumus ir meninio vaizdo suvoki-
mo galimybes. Amžiaus tarpsniai ir charakteristikos pagal Viktorą Lowenfeldą:

„Paišinėjimų“ („Kevezonių“) laikotarpis (2–4 m.). Judesiai laisvi, padriki, ne(su)valdo-
mi, neprognozuojami. Atsiranda atskirų ženklų, piešinukų ar jų dalių, fragmentų, kuriems suteikiama
prasmė. Svarbu neslopinti vaiko poreikio kevezuoti, vaizduoti daiktus ir reiškinius jam prieinama /
tinkama ir suprantama forma.

Ikischeminis laikotarpis (4–7 m.). Atsiranda ryšys tarp vaizdavimo, mąstymo ir aplin-
kos. Formuojasi žmogaus įvaizdis, vadinamasis *galvakojis*. Svarbu aktyvinti vaiko žinias, padėti pa-
žinti aplinką ir netrukdyti, netrikdyti jo, savaip reiškiant savo mintis, jausmus, vidinį pasaulį.

Schemų laikotarpis (7–9 m.). Susiformuoja nuolatiniai ženklai, reiškiantys žmogų, aplin-
kos daiktus. Schemos kartojamos. Svarbu skatinti kurti ir pažinti aplinką, leisti palaipsniui plėsti savo
vaizdų pasaulį.

Bundančio realizmo laikotarpis (9–11 m.). Grupinių draugysčių metas, tinka darbas
grupėse. Piešinys tampa tikroviškesnis, tolstama nuo schemos, daugiau dėmesio skiriama detalėms.
Svarbu aktyvinti vaikų pastabumą, skatinti matyti atskiras detales, daiktų ir reiškinių savybes. Pri-
minti, kad tikroviškumas nėra tikslas.

Pseudonatūralistinis laikotarpis (11–13 m.). Vaikai labai išgyvena nesėkmes, linę
dramatizuoti. Intuityviai stebi aplinką ir tikrovę. Būtinai stengiasi ją mėgdžioti. Dailės ugdyme stipri-
namas mokomasis momentas, mokomasi įvairių vaizdavimo būdų, bet primenama, kad jiems nebūti-
na, ir ne kiekvienam reikia kopijuoti gamtą, jos formas, supančios aplinkos vaizdus ir t. t.

Paauglystės krizė (13–17 m.). Pradedama ryškėti mokinių individualūs polinkiai:

- *Spontaniški stebėtojai* (Haptiniai, nonvisualizer) (graik. Haptic, haptikos – puolantis, sugeban-
tis sugauti, pačiuoti) kūrėjai; jų suvokimo priemonė – kūno pojūčiai, subjektyvi patirtis; kūry-
bos šaltinis – saviraiška, asmeninė patirtis ir emociniai išgyvenimai, jų perteikimas. Šių vaikų
raiška labiau intuityvi. Pasinaudojama taktiliniu pasaulio suvokimu būdu, lytėjimu, lipdymu,
kuris atlieka ir svarbią meditatyvią, kontempliatyvią funkciją.
- *Stebėtojai metraštininkai* (visualizer); jų suvokimo priemonė – akys, kūrybos šaltinis – aplinka,
gamtos formos. Galėtume juos vadinti realistais.
- *Perkuriantys stebėtojai* (abstrahuotojai); tai mišrus tipas – stebėtojai ir interpretuotojai; jų mąs-
tymas analitinis ir sintetinis, o kūrybinė išraiška artėja prie abstrahavimo, apibendrinimo, de-
koratyvinimo, sąlygiškesnės kalbos ir t. t.

MENINIS UGDYMAS

Ugdymo procese skiriama dėmesio visų tipų ir polinkių vaikams, nors retai pasitaiko ryškių kūrų nors raiškos tipų. Dažniausiai jie būna mišrūs, turintys kelių tipų savybių. Organizuojant įvairią kūrybinę veiklą siūloma pratinti interpretuoti natūrą, eskizuoti, tapyti, konstruoti. Skatinama tyrinėti ir vaizduoti save, aplinką, namus, gamtą, dailės priemonėmis perteikti savo emocijas, išgyvenimus. Visi turi susirasti, aptikti save atitinkantį vaizdavimo būdą, kurių negalima lyginti tarpusavyje, vis pabrėžiant, kad yra įvairūs būdai matyti ir vaizduoti supančią aplinką, pasaulį, žmones, daiktus ir jausmus, išgyvenimus. Vieni linkę daugiau laiko praleisti prie piešinio, kiti greičiau įgyvendina savo sumanymą. Svarbu, kad pabaigtų tai, ką sumanę, nemestų, nesimtumtų naujo (kad nepasiduotų naujo sąsiuvinio sindromui, kad nauja yra geriau, negu tęstinumas). Skirdami užduotis ir vertindami mokinių pasiekimus turime atsižvelgti į jų dailės raiškos tipą.

Mokinių tipai pagal kūrybinės (dailės raiškos) pobūdį:

- *Impresionistas* (betarpiško įspūdžio fiksuotojas, skubantis, nenustygstantis);
- *Ornamentalistas* (linkęs į dekoratyvumą, ritmiškai dėliojantis, besimėgaujantis detalių, raštų kūrimu);
- *Metraštininkas* (registruojantis, pastabiai kopijuojantis, ilgesniam laikui susikaupiantis);
- *Vizionierius* (įsigilinęs ir norintis perteikti vizijas, regėjimus, sapnus, svajones);
- *Ekspresionistas* (susitelkęs į vidinį jausmingumą, kurį stengiasi perteikti gestais, judesiais);
- *Projektuotojas* (struktūruojantis, braižantis, konstruojantis);
- *Kontaktuotojas* (mėgstantis lytėjimą, gal net mėgstantis piešti pirštais, formuoti faktūras, mėgautis tekstūromis, turintis kinestetinius polinkius).

1.1.4. Dailės pasiekimų įvertinimo būdai

Dailės ugdymo procese taikomi visi vertinimo būdai: diagnostinis, formuojamasis, apibendrinamasis. Mokiniai, prieš atlikdami užduotis, supažindinami su vertinimo kriterijais. Vertinimo informacija renkama šiais būdais: formaliu ir neformaliu stebėjimu, renkant mokinių darbų pavyzdžius, organizuojant mokinių darbų parodėles (dažniausiai, užbaigus užduotį ar pamokų ciklą) ir jų aptarimus, vertinant jų rezultatus ir aptariant su mokiniais, ką jie išmoko, ko norėtų mokytis ateityje.

Pamokų ciklo pradžioje ir pabaigoje mokytojas gali skirti diagnostinę vertinimo užduotį. Ji turėtų būti skirta ne pažymiams parašyti, o išsiaiškinti, ką išmoko mokiniai, ką jie suprato, kokių gebėjimų įgijo, ko jiems dar reikėtų mokytis.

Išnagrinėjus mokomąją problemą ir užbaigus užduotį (ar baigiant pamokų ciklą) veikla būtinai turi būti aptarta ir į(si)vertinta. Vertinama tai, ko mokiniai buvo mokomi. Tai svarbus baigiamasis pamokos ar ciklo etapas, į kurį reikėtų įtraukti visus mokinius. Gali būti rengiamos improvizuotos

parodėlės – mokinių kūrinėliai išdėliojami ant stalų, grindų, pakabinami, prisegami ar lipnia juosta priklijuojami prie lentos ar stendo, kad mokiniai galėtų apžiūrėti, palyginti ir aptarti visos klasės mokinių kūrinėlius.

Reikėtų dar kartą priminti mokymosi uždavinius – kas atliekant šią užduotį (ar šią pamoką) buvo svarbiausia, ką reikėjo atlikti, kad mokiniai galėtų papasakoti ir parodyti, jog suprato mokomąją problemą ir mėgino išreikšti ją savitais vaizdais. Atlikta užduotis rodo, kaip ir kiek mokinys pasiekė iškeltų uždavinių, kaip suvokė bei įsisavino mokomąją medžiagą, kokią pasiekė pažangą. Mokymosi uždaviniai padeda susitarti mokytojui su mokiniais dėl pamokos siekių ir laukiamų rezultatų, įtraukia mokinius į vertinimą. Aptardami savo kūrybos darbus, mokiniai savais žodžiais reiškia mintis, skatinami vartoti tinkamas dailės sąvokas.

Į vertinimo informacijos kaupimą gali būti įtraukiami ir mokiniai. Jie galėtų padėti mokytojui rinkti kaupiamojo vertinimo informaciją. Sukaupytų pažymių vidurkis galėtų būti naudojamas apibendrinamajam vertinimui trimestro ar pusmečio pabaigoje.

1.1.5. Įsivertinimas

Vertindamas save, besimokantysis įvertina savo darbą ir galvoja apie savo paties mokymąsi. Tai jiems padeda suvokti, ką sako mokytojas, susieti jį su ankstesniu mokymu ir panaudoti tai naujam mokymuisi. Galiausiai savęs vertinimas suteikia galimybę besimokantiejiems nusistatyti savo mokymosi tikslus ir būti atsakingiems už savo mokymąsi. Mokiniai būtina išmokyti įsivertinti savo ugdymosi procesą ir jo rezultatus, nes jie negali staiga tapti save vertinančiais besimokančiaisiais. Šiems įgūdžiams išsiugdyti reikia laiko ir praktikos, o skatinti tai – labai svarbus mokytojo vaidmuo. Pradedame nuo nesudėtingų įsivertinimo lapų pildymo, dienoraščių piešimo ir rašymo.

Mokymosi vertinimas sukuria **grįžtamąjį ryšį**, kurio naudojimas pagerina mokinių mokymosi rezultatus. Apmąstomas ne tik mokymosi rezultatas ir dalykai, kurių jie išmoko, bet ir tai, kaip jis buvo pasiektas, daromi besimokančiojo patirtimi grįsti sprendimai dėl tolesnių mokymosi žingsnių, ką jie norėtų išmokti ateityje. Tai procesas, kurio metu besimokantieji susitinka su savo mokytojais ir aptaria, ko jie mokosi, ką nori pasiekti mokydami ir kaip jiems sekasi. Paprastai tai yra tam tikro besimokančiojo atlikto darbo peržiūra. Grįžtamąjį ryšį galima apibūdinti kaip „tiltą“ tarp mokymo ir mokymosi. Bet kuris užduoties tikslas ir uždaviniai turi būti aiškiai suprantami tiek mokytojo, tiek besimokančiojo. Galima pradėti nuo „sėkmės kriterijų“ aptarimo pradedant atlikti užduotis.

Veiksmingas grįžtamasis ryšys priklauso nuo į užduotį orientuotų komentarų, tačiau labai dažnai parašomas tik pažymys (skaičius, t. y. įvertinimas dešimties balų sistemoje). Ir besimokantysis atsimins tik pažymį ir neapmąstys (neparašys, neišsakys) jokių minčių (savo nuomonės) apie tai, kaip

MENINIS UGDYMAS

planuoti tolesnį savo mokymąsi ir pagerinti savo pasiekimus. Kai užduoties atlikimas, darbo rezultatas vertinamas tik pažymiu, rašyti jį reikia vėliau, kad besimokantieji perskaitytų komentarus ir juos apmąstytų prieš gaudami pažymį. Mokiniai, taikant grįžtamojo ryšio procedūras, vėliau sėkmingai įsitraukia į mokymosi procesą, labiau pasitiki mokytoju, geriau supranta, ką turi daryti, kad išmokimas būtų sėkmingesnis.

Refleksija yra visapusiškesnis procesas, apimantis keletą mąstymo komponentų, labiau orientuotas į savęs supratimą ir pažinimą, o įsivertinimas sietinas su konkrečia užduotimi, konkrečiu mokymosi laikotarpiu, konkrečiais iš anksto žinomais kriterijais. Mokiniui padedama suvokti, kur jis yra dabar, atlikdamas konkrečią užduotį, ką jis nori išmokti ir ko nori pasiekti mokydamasis toliau. Kuriuos refleksijos būdus, kada ir kaip dažnai naudoti, turėtų nuspręsti mokytojas, pasitaręs su mokiniais. Renkantis refleksijos būdus derėtų atsižvelgti į mokinių patirtį ir gebėjimus, mėgstamas veiklas, mokinio mokymosi stilių. Galima pildyti refleksijos dienoraštį, daryti interviu, piešti komiksus ir minčių žemėlapius. Jų paskirtis – padėti mokiniui apmąstyti mokymosi procesą ir rezultatus. Refleksijos procesas gali tapti patraukliu, kiekvieno mokinio mokymosi stilių atliepiančiu ugdymosi procesu.

Minčių žemėlapij siūloma naudoti su mokiniais, kurie mėgsta braižyti schemas, struktūruoti faktus ar žinias, sieti idėjas.

Dienoraštį galėtų rašyti tie mokiniai, kuriems nesudėtinga mintis išreikšti raštu, kuriems patinka gilesni apmąstymai, atviras ir įžvalgus bendravimas raštu su savimi, kurie nori raštu pateikti klausimus mokytojui, draugui, tėvams ir sulaukti atsakymų. Galima pateikti dienoraščio ruošinį (šablona) „Word“ formatu, į kurį mokiniams bus lengviau rašyti savo refleksiją.

Interviu metodą patariama naudoti su mokiniais, kurie mėgsta kalbėti, moka formuluoti savo mintis ir nori dalytis savo patirtimi bei įžvalgomis.

Refleksijos komiksus patariama piešti mokiniams, kurie geba ir kuriems įdomu mokymosi patirtį perteikti vaizdais, taip pat tiems, kurie nemėgsta daug rašyti.

Refleksijos istoriją pasiūlykime rašyti mokiniams, kuriems sunku kalbėti apie savo kūrybą, kurie sutrinka patekę į neįprastą mokymosi situaciją, nežino, kaip elgtis susidūrus su sunkumais ar patyrus nesėkmę. Istorijos kūrimas mokiniams padėtų suvokti, kas jiems sekasi sunkiausiai, kaip jie galėtų rasti išeitį iš susidariusios padėties, kuo įgyta patirtis pamokanti, vertinga. Refleksijos rašinį siūloma rašyti apmąstant tam tikrą mokymosi etapą ir išskiriant savo sėkmę tame etape – tai, ką verta išlaikyti ir stiprinti. Reflektuojant savo mokymąsi, dėmesys turi būti skiriamas ne tik tam, ar buvo pasiektas mokymosi tikslas (nors tai labai svarbu), bet ir giliam paties mokymosi proceso apmąstymui – ką mokinys darė, kad pasiektų šį tikslą, ypač tada, kai susidūrė su sunkumais ar kliūtimis.

Mokiniams reikia padėti suprasti, kaip svarbu atliekant refleksiją **atsakyti sau į tokius klausimus:**

MENINIS UGDYMAS

- Ką išmokau, atlikau?
- Kas buvo svarbu?
- Kas buvo naudinga?
- Ką pavyko atlikti gerai?
- Kas rodo, kad atlikau gerai?
- Ką pavyko atlikti savarankiškai?
- Kokius mokymosi gebėjimus sustiprinau?
- Kuo labiausiai džiaugiuosi?
- Kokie pasirinkti mokymosi būdai buvo naudingi?
- Kokių sunkumų kilo?
- Kokius savo neteisingus veiksmus ar klaidas pastebėjau?
- Kaip įveikiau kilusius sunkumus?
- Kieno ir kokios pagalbos prireikė?
- Kaip jaučiausi?
- Ką kitą kartą galima būtų daryti kitaip?
- Kokius mokėjimo mokytis gebėjimus reikėtų sustiprinti?
- Kokios ir kieno pagalbos reikėtų?
- Kur ir kada galima būtų taikyti įgytą patirtį?

Įsivertinimo lapo pavyzdys

Mokinio vardas, pavardė

Klasė Data

Kompozicijos pavadinimas

Kompozicijos idėja

Vaizdavimo būdas

Kūrinio kompozicija

Kūrinio nuotaika (kaip ji perteikta)

Įsivertinkite atliktą darbą:

Kompetencijos, kurias patobulinau

Kas pavyko geriausiai?

Kokių sunkumų iškilo? Kaip juos įveikiau?

Mokytojo vertinimas (komentarai)

MENINIS UGDYMAS

1.1.6. Lietuvos dailės mokytojų geroji patirtis

Efektyvus pamokos ar pamokų ciklo laiko planavimas padeda siekti geresnių ugdymosi rezultatų. Kartais gali būti tikslinga pamokos laiką paskirstyti į kelis mažesnius etapus, kad būtų aiškesnė užduoties atlikimo seka, kad įvairių gebėjimų mokiniai išlaikytų dėmesį, motyvaciją ir norą kurti. Mokytojas skatina mokinius dirbti individualiai ir bendradarbiaujant grupėse, kad tarpusavyje galėtų dalytis idėjomis. Planuodami dailės užduotis mokytojai, atsižvelgdami į savo mokinių galimybes, poreikius ir gabumus, numato, ko mokiniai mokysis: kokius dailės kūrinius analizuos ir vertins, kaip tyrinėjimo patirtis ir įgytos naujos žinios bus panaudotos atliekant dailės raiškos užduotis.

Šiose metodinėse rekomendacijose pateikiamos įvairių Lietuvos miestų ir regionų dailės mokytojų parengtos užduotys 5-10 klasėms, kuriose dailės raiška ir pažinimas vyksta kartu, papildo vienas kitą. Dailės ugdymo gerosios patirties pavyzdžiai 5-10 klasėms pateikiami pagal šią aprašo struktūrą.

Pamokų ciklo tema	Nurodoma užduoties, pamokos ar pamokų ciklo tema
Skiriama pamokų	Nurodomas užduočiai atlikti skirtas pamokų skaičius. Mokytojas gali koreguoti (pasirinkti kitą) pamokų skaičių atsižvelgdamas į mokinių poreikius, individualius gebėjimus, siūlydamas kitą dailės techniką ar darbų formatą.
Mokymosi uždaviniai	Siejami su Dailės bendrosios programos reikalavimais. Konkreti nurodoma, ką mokiniai turi atlikti, kokių rezultatų turėtų pasiekti, kaip to sieks, kaip parodys, ko pasiekė. Remiantis pateiktais mokymosi uždaviniais, vertinami mokinių pasiekimai, mokiniai mokosi patys įsivertinti savo veiklos rezultata.
Mokymo uždaviniai	Formuluotės suderintos su Dailės bendrosios programos reikalavimais konkrečios pagrindinio ugdymo klasės koncentru ir yra pageidaujama ugdymo siekiamybė, atsižvelgiama į realią situaciją – mokinių poreikius, mokymo bazę, kultūros tradicijas.
Ugdomos kompetencijos	Nurodoma, kokias kompetencijas padeda ugdytis pamokų ciklo mokymosi turinys.
Tarpdalykiniai ryšiai	Nurodoma, su kokių dalykų mokymo turiniu galimi tarpusavio ryšiai, kas gali būti siejama su kitais menais ar kitais mokomaisiais dalykais.

MENINIS UGDYMAS

Tarpdalykinės temos	Nurodoma, kurios tarpdalykinės temos gali būti prasmingai atskleidžiamos ciklo pamokose.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	Pateikiamos Dailės bendrojoje programoje (2022) nurodytos mokymosi turinio temos iš dailės raiškos (A), dailės supratimo ir vertinimo (B) ir dailės reiškinių ir kontekstų pažinimo (C) sričių. Ugdymo procese šios pasiekimų sritys yra glaudžiai integruotos, jos viena kitą papildo, todėl kelios mokymo turinio temos gali būti įgyvendinamos per vieną praktinę veiklą, užduotį, pamoką ar pamokų ciklą.
Dailės žodynelis	Pateikiamos svarbiausios pamokos ar pamokų ciklo dailės sąvokos.
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	Nurodoma, kokių dailės įrankių ir medžiagų reikės užduotims atlikti.
Procesas	Pateikiamas galimų ugdymo proceso veiklų aprašas.
Mokinių darbų pavyzdžiai	Kiekvienas mokinio darbas turėtų turėti savo metriką, nurodoma, kas jį sukūrė. Pagarba autorių teisėms yra ugdoma per kiekvieną dailės pamoką nuo mažens.
Pamokos refleksija	Baigus raiškos užduotį, veikla aptariama ir vertinama, rengiamos laikinos parodėlės, aptariama, kaip pasisekė pamokos, įsivertinami rezultatai.

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 5 klasės mokiniams

Užduotį parengė ir su 5 klasių mokiniais atliko Vilniaus Abraomo Kulviečio klasikinės gimnazijos dailės vyresniosios mokytojos **Gintė Mažiulienė** ir **Vilma Kaplanovskienė**.

Pamokų ciklo tema	Linijų kalba
Skiriama pamokų	3-4
Mokymosi uždaviniai	<p>Analizuos, kaip kalba dailės kūriniai, savais žodžiais paaiškins, ką pasakoja kūrinių linijos, dėmės, raštai.</p> <p>Išmėgins įvairius grafinės raiškos reikmenis.</p> <p>Sukurs savitą grafinę kompoziciją: perteiks norimą nuotaiką, naudodami grafinei raiškai tinkamas meninės išraiškos priemones: liniją, dėmę, ritmą, simetrišką ar nesimetrišką kompoziciją.</p> <p>Vartodami dailės sąvokas, apibūdins savo ir draugų piešinių linijų įvairovę ir kūrinių nuotaiką.</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Skatinti domėtis daile, mokytis tyrinėti ir vertinti grafikos kūrinius, aptarti jų meninius bruožus vartojant paprastas sąvokas: ritmas, dėmės, linijos, simetriškos ar nesimetriškos kompozicijos, apibūdinti jų nuotaiką.</p> <p>Ugdyti grafinės raiškos gebėjimus, norą kurti ir ieškoti naujų vaizdavimo būdų, pasitelkiant įvairiausias linijas ir dėmes.</p> <p>Plėtoti sampratą, kad norimą nuotaiką galima kurti naudojant įvairius piešimo reikmenis, naudojant linijas, įvairius pasikartojimus, simetriškas ir nesimetriškas kompozicijas.</p>

MENINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	<p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Būna atviri kitokiam, netradiciniam meniniam sprendimui.</p> <p>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Atlikdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas.</p> <p>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos (savimonė ir savitvardo įgūdžiai, atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys vertinant pasekmes). Bendradarbiaudami, kurdami grupėse bendrus dailės darbus, mokosi priimti atsakingus sprendimus ir draugų pagalbą, ugdomi empatiją ir vertybines nuostatas, atpažįsta savo asmenines savybes, kitų emocijas ir jas atliepia, kurdami teigiamus tarpusavio santykius. Priima meninę saviraišką kaip vieną iš asmeninio tobulėjimo ir terapijos būdų.</p>
Tarpdalykiniai ryšiai	Technologijos. Tekstilė. Audinių struktūra.
Tarpdalykinės temos	Asmens savybių ugdymas.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	<p>Dailės technikos: raiška plokštumoje. Mokosi sudėtingesnių dailės technikų ir įvairių jų jungimo būdų viename kūrinyje.</p> <p>Meninės išraiškos bruožai. Nesimetriška kompozicija. Visuma ir detalė.</p> <p>Vaizdavimo būdai ir galimybės. Piešia fraktalus.</p>
Dailės žodynėlis	Dėmė (juoda, balta, spalvota, vienspalvė, marga, ryški, taisyklinga, netaisyklinga ir kt.), fonas (vienspalvis, margas, įvairiaspalvis ir kt.), kompozicija (simetriška ir nesimetriška), linija (tiesi, lenkta, vingiuota, laužyta, nutrūkstanti, stora, plona, rami ir kt.), ritmas, pasikartojimas (ramus, sudėtingas).
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	A3 formato piešimo popierius, pieštukas, geliniai rašikliai, tušinukai, tušas, plunksnelės, klijai, flomasteriai, juodai baltos (nespalvotos) stambios tekstūros paviršių, medžių žievės raštų, audinių iš storių siūlų ar siūlų ryšulėlių nuotraukos, nuotraukų kopijų fragmentai.

Procesas

Mokytojas rodo mokiniams dailininkų Vincento van Gogo, Alberto Veščiūno, Vytauto Igno ar kitų dailininkų piešinius ir, taikydamas Vizualinio mąstymo strategijų metodą, kartu su mokiniais aptaria, kas juose nupiešta, kokią nuotaiką kuria linijos, apie ką norėjo papasakoti dailininkai.

Aptariama, kokių linijų raštų galima pamatyti savo aplinkoje: medinių baldų paviršiaus ar augalų žievės raštuose, audinių iš storų siūlų ar siūlų ryšulėlių nespaltvotose nuotraukose.

Mokiniai pasirenka kelis nuotraukų kopijų fragmentus ir priklijuoja piešimo lape. Pasirenka įvairaus storio reikmenis ir kuria savitą grafinę kompoziciją „Linijų kalba“. Piešdami stengiasi perteikti norimą nuotaiką, linijų kalba papasakoti apie gamtą, gyvūnus, augalus, oro būsenas. Savo piešiniuose flomasteriais nupiešia keletą spalvotų akcentų.

Baigę piešti kitoje darbo pusėje tinkamai užrašo savo kūrinio metriką (vardą, pavardę, kūrinio pavadinimą, datą).

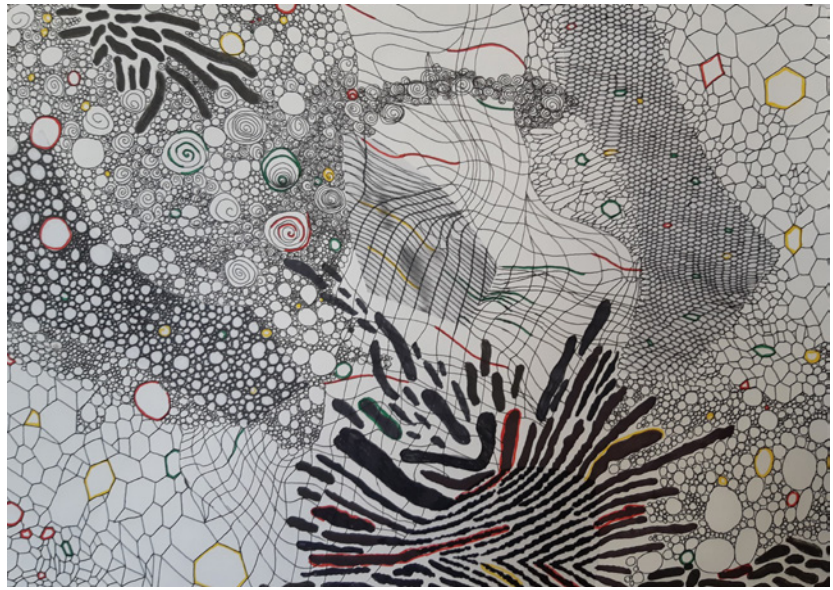
Užbaigti kūriniai eksponuojami klasėje (ar kurioje kitoje ugdymo įstaigos erdvėje) ir aptariami. Mokiniai nusako savo kūrinių temą, kokiomis linijomis piešė, ką jos pasakoja, kokią nuotaiką perteikia.

Mokinių darbų pavyzdžiai

Arina Gumovskytė. Grafinė kompozicija „Linijų kalba“

Mokinių darbų
pavyzdžiai

Elzė Kairytė. Grafinė kompozicija „Linijų kalba“

Emilis Timpa. Grafinė kompozicija „Linijų kalba“

MENINIS UGDYMAS

Mokinių darbų
pavyzdžiai

Mingailė Galvonaitė. Grafinė kompozicija „Linijų kalba“

Pamokos
refleksija

Surengiama grafinių kompozicijų parodėlė. Aptarkite mokinių darbus, tegul mokiniai apibūdina savo kūrinių nuotaiką, kompoziciją, kokiomis linijomis piešė.
Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus.

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 6 klasės mokiniams

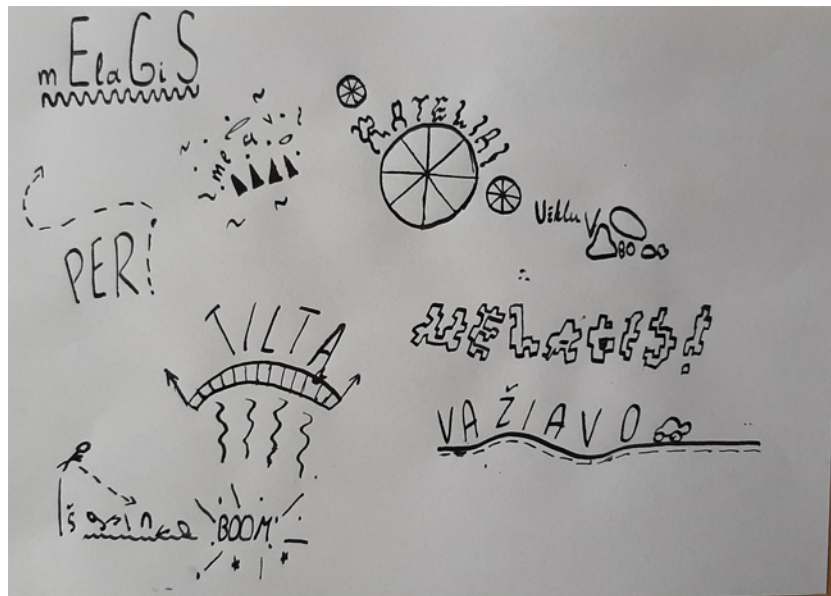
Užduotį parengė ir su 6 klasės mokiniais atliko
Eišiškių Stanislovo Rapolionio gimnazijos dailės
vyresnioji mokytoja **Jadvyga Sinkevič**.

Pamokų ciklo tema	Šriftinio užrašo plastinė interpretacija
Skiriama pamokų	1
Mokymosi uždaviniai	Tyrinės įvairių kaligrafinių kompozicijų pavyzdžius, paaiškins įvairaus dydžio ir stiliaus raidžių kuriamą įspūdį. Eksperimentuos su įvairiais rašymo įrankiais, skirtingai komponuodami tekstą vizualiai perteiks šriftinio užrašo (skaičiuotės, patarlės, mįslės, teksto fragmento) žodžių prasmę.
Mokymo uždaviniai	Supažindinti su kaligrafijos sąvoka, ugdyti pastabumą, mokyti tyrinėti ir vertinti kaligrafijos kūrinių meninius bruožus, ranka rašyto teksto grožį, jo individualumą. Eksperimentuoti su įvairiomis rašymo priemonėmis ir pajauti, kaip rašymo įrankis suteikia šriftui formą ir turi įtakos tam tikro stiliaus, nuotaikos sukūrimui. Skatinti ieškoti naujos patirties, naudoti dydžių ir formų kontrastus, pasirinkti sau būdingą šrifto rūšį kuriant kaligrafinės kompozicijos nuotaiką.
Ugdomos kompetencijos	Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška, kultūrinis sąmoningumas). Analizuoja ir interpretuoja Lietuvos kultūros tradicijas, paveldą. Įgytus kultūros kūrėjo, stebėtojo ar kritiko gebėjimus išbando įvairiuose kontekstuose. Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Būna atviri kitokiam, netradiciniam meniniam sprendimui. Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Atlikdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško savitų kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas.
Tarpdalykiniai ryšiai	Etninė kultūra. Lietuvių liaudies kūrybos palikimas ir tęstinumas.

MENINIS UGDYMAS

Tarpdalykinės temos	Kultūros paveldas.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	Meninės išraiškos bruožai. Simetriška ir nesimetriška kompozicija. Dailės rūšys. Kaligrafija. Šriftas. Meninės idėjos. Ieško dailės idėjų sąsajų su literatūra.
Dailės žodynėlis	Kaligrafija (meninis šriftas), kompozicija (simetriška ir nesimetriška, statiška ir dinamiška), kontrastas, raidės forma (didelė, maža, paprasta, sudėtinga, aptaki, kampuota), ritmas, šriftas.
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	A4 formato piešimo lapas, pieštukai, įvairaus storio spalvoti flomasteriai ir rašikliai, tušas, plunksnelės, teptukai ir kt.
Procesas. Mokiniai kartu su mokytoju nagrinėja kaligrafijos meninius ypatumus	Pamokos pradžioje mokytojas su mokiniais palygina kompiuteriu ir ranka rašyto šrifto (mokinių ir dailininkų sukurtų kaligrafinių kompozicijų) pavyzdžius ir aptaria raidžių plastinės išraiškos ypatumus ir skirtumus. Mokytojas trumpai supažindina su kaligrafijos sąvoka, paaiškina, kad ranka rašyto šrifto išraiška labai priklauso nuo pasirinkto įrankio dydžio ar storio. Norint perteikti teksto prasmę, labai svarbi ir kaligrafijos kompozicija, kaip išdėlioti žodžiai ir raidės: laisvai, simetriškai ar nesimetriškai, sukomponuoti tiesiomis ar vingiuotomis linijomis, griežtomis ar laisvomis formomis.
Procesas. Mokiniai kuria kaligrafinę kompoziciją	Mokiniai atlieka užduotį: šrifto pagalba stengiasi perteikti lietuvių liaudies skaičiuotės žodžių prasmę: MELAGIS MELAVO, PER TILTĄ VAŽIAVO. RATELIAI UŽKLIUVO – MELAGIS IŠGRIUVO. Remdamiesi skaičiuotės tekstu mokiniai kuria kaligrafinę kompoziciją: pirmiausia pieštuku sukomponuoja žodžius piešimo lape, stengdamiesi perteikti teksto prasmę. Pasirinkę rašymo įrankius rašo įvairaus dydžio ir stiliaus raides, stengiasi perteikti teksto prasmę ir norimą kompozicijos įspūdį.

Mokinių darbų
pavyzdžiai

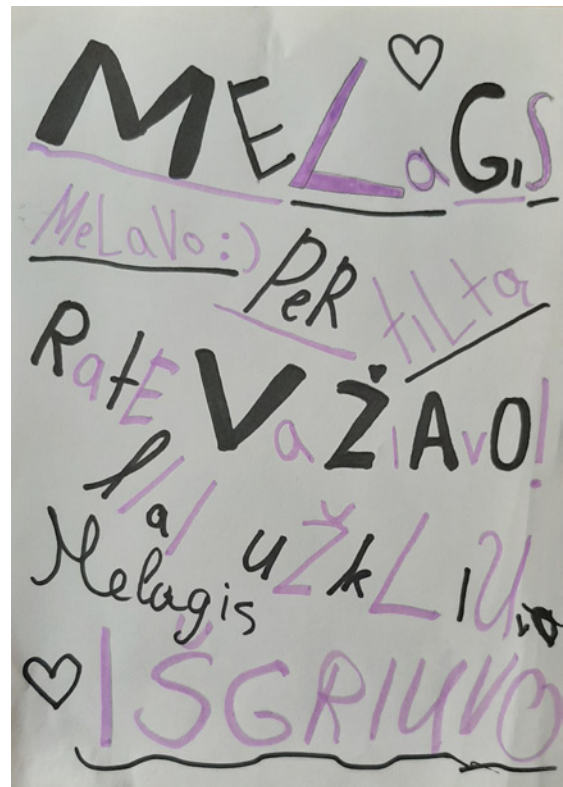

Liepa Česokaitė.
Šriftinio užrašo plastinė interpretacija.

Martynas Dudo.
Šriftinio
užrašo plastinė
interpretacija.

Mokinių darbų
pavyzdžiai

*Mišelė
Jurčiukonytė.
Šriftinio užrašo
plastinė interpretacija.*

*Viktorija Ozerovska.
Šriftinio
užrašo plastinė
interpretacija.*

MENINIS UGDYMAS

<p>Mokinių darbų pavyzdžiai</p>	 <p><i>Orestas Žeimys.</i> Šriftinio užrašo plastinė interpretacija.</p>
<p>Pamokos refleksija</p>	<p>Surengiama kaligrafinių kompozicijų peržiūra.</p> <p>Aptardami mokinių darbus pirmiausia paklauskite, kurios šrifto kompozicijos, jų manymu, išraiškingiausios ir geriausiai perteikia skaičiuotės žodžių prasmę.</p> <p>Patariama prisimerkti, kad ne taip matytųsi atskiri žodžiai, bet išryškėtų bendra kompozicija.</p> <p>Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus.</p>

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 7 klasės mokiniams

Užduotį parengė ir su 7 klasės mokiniais atliko Utenos Krašunos progimnazijos dailės mokytoja ekspertė **Dalia Puodžiukienė**.

Pamokų ciklo tema	Markas Šagalas. Mėlynoji kelionė
Skiriama pamokų	3-4
Mokymosi uždaviniai	<p>Kartu su mokytoju tyrinės Marko Šagalo kūrybą (dailininko kūrinių motyvus, siužetus, piešinį, koloritą) ir pagal aptartus kriterijus apibūdins vaizdavimo būdo (tikroviškas ar sąlygiškas) bei kompozicijos ypatumus.</p> <p>Pasirinks norimas dailės kūrybos priemones ir sukurs savitą tapybinę interpretaciją „Markas Šagalas – Mėlynoji kelionė“.</p> <p>Tinkamai vartodami dailės sąvokas, nusakys savo kūrinių kūrybinę idėją ir meninius bruožus (idėją, vaizdavimo būdą, pasakojimą, kompoziciją, koloritą).</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Ugdyti pastabumą ir gebėjimą, apibūdinant dailininko kūrybinio stiliaus ypatumus.</p> <p>Plėtoti dailės raiškos įgūdžius interpretuojant ir perteikiant pasirinktą idėją.</p> <p>Skatinti išradingai, autentiškai / savitai spręsti kūrybines problemas.</p> <p>Mokyti palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą, įvertinant kitoniškumą, pagrįsti savo nuomonę, vartoti tinkamas dailės sąvokas.</p>
Ugdomos kompetencijos	<p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Būti atviru kitokiam, netradiciniam meniniam sprendimui, eksperimentui. Įsivertinti ir reflektuoti savo kūrybinius pasiekimus.</p>

MENINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška, kultūrinis sąmoningumas). Analizuoja ir interpretuoja kūrinius. Kultūros kūrėjo, aktyvaus stebėtojo ir kritiko gebėjimus pritaiko praktiškai. Mokosi ugdyti estetinį skonį ir analitiškai, kritiškai vertinti. Apibūdina, kad menų raiškos priemonės turi skirtingas reikšmes skirtingose kultūrose, epochose.
Ugdomos kompetencijos	Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokyti). Atlikdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas, planuoja savo kūrybinę veiklą. Rodydami savo darbus kitiems ir juos aptardami parodo, ko išmoko, apmąsto ir įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokyti ateityje.
Tarpdalykiniai ryšiai	Etika. Aš ir bendruomenė: Alternatyvios bendruomenės. Vertina ne tik sau artimą bendruomenę, bet ir savo tautą bei kitas tautas, gilinasi į jų istoriją ir religijas, kitoniškumą.
Tarpdalykinės temos	Asmenybės, idėjos. Kultūros paveldas. Kultūrų įvairovė.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	Vaizdavimo būdai ir galimybės. Interpretuoja praeities ir dabarties dailės kūrinius, atranda bendrus ir skirtingus dalykus. Vizualinių išpūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Stilizacija. Meninės idėjos. Eksperimentuoja pagal įvairių stilių vaizdavimo būdus, naudodami įvairias priemones.
Dailės žodynelis	Tapyba, potėpis, apibendrintas piešinys, sąlygiškas vaizdas, stilizacija, kompozicija (dinamiška, įstrižoji), spalvos (šviesios, tamsios, šiltos, šaltos, vaivorykštės spalvos ir kt.), koloritas (šviesus, tamsus, blankus, vienspalvis, įvairiaspalvis ir kt.), dekoratyvumas.
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	A3 formato piešimo (arba akvarelinio) popieriaus lapas, aliejinės kreidelės, guašo (akvarelės arba temperos) dažai, teptukai ir kt.

MENINIS UGDYMAS

Procesas	<p>Mokytojas trumpai supažindina mokinius su rusų – baltarusių – žydų – prancūzų XX a. modernizmo tapytojo, grafiko Marko Šagalo biografijos faktais, kūrybos ryšiais su jo gyvenamojo laikotarpio įvykiais. Susipažįstama su fantazijos, sapnų, svajonių svarba meno kūrybai; su siurrealizmo srove. Užsimenama apie Paryžiaus mokyklą, kurią sudaro iš įvairių pasaulio kraštų tarpukariu suvažiavę dailininkai į pasaulinę meno sostinę.</p> <p>Mokytojas rodo mokiniams Marko Šagalo kūrinius (pavyzdžiui, „Autoportretas su septyniais pirštais“, „Aš ir kaimas“, „Mėlyni mylimieji“, „Mėlynas cirkas“, „Žalias asilas“, „Mėlynasis smuikininkas“) ir, taikydamas Vizualinio mąstymo strategijų metodą, kartu su mokiniais aptaria, kaip sukurti kūriniai: kas juose pavaizduota, kokie simboliai naudojami, ką jie reiškia, kaip jie atsirado, buvo pasirinkti; kaip sukomponuotas vaizdas, kokių spalvų daugiausia ir t. t. Ir kai visa tai išsiaiškinama, klausinama, kokia pasėkmė, kaip pasiekiamas meninis rezultatas.</p>
Procesas	<p>Siūlomi klausimai M. Šagalo kūrinio „Mėlynasis smuikininkas“ (1947) aptarti:</p> <p>Ką mokiniai mato šiame paveiksle.</p> <p>Kokia kūrinio nuotaika. Kokius jausmus jums kelia šis kūrinys.</p> <p>Įvardykite dailės šaką, rūšį. Apibūdinkite atlikimo techniką, tapybos rūšį.</p> <p>Kokio tai žanro kūrinys.</p> <p>Įvardykite ir apibūdinkite vaizdavimo būdą.</p> <p>Kuo ypatinga šio paveikslo kompozicija. Gal galima ją būtų su kuo nors palyginti.</p> <p>Kokias menines išraiškos priemones dailininkas naudojo, kurdamas šį kūrinį. Į ką kreipė didžiausią dėmesį.</p> <p>Koks paveikslo koloritas. Kokios spalvos vyrauja.</p> <p>Ką šiuo kūriniu autorius norėjo papasakoti žiūrovui. Kiek tai yra asmeniška. Kiek siejasi su jo gyvenimu.</p> <p>Ar yra kas nepatinka ir gal paaiškintumėte, kodėl.</p> <p>Ko paklaustumėte dailininko Marko Šagalo, jeigu turėtumėte tokią galimybę.</p> <p>Kokią istoriją (literatūrinę) būtų galima papasakoti žvelgiant į šį kūrinį. O gal jus sudomino kito kūrinio pasakojimas, meninė kalba.</p>

MENINIS UGDYMAS

Procesas	<p>Mokiniai pasirenka norimas dailės kūrybos priemones ir kuria savi-tą tapybinę interpretaciją „Markas Šagalas – <i>Mėlynoji kelionė</i>“.</p> <p>Baigę tapyti (ar piešti) tinkamai užrašo savo kūrinio metriką (vardą, pavardę, kūrinio pavadinimą, datą).</p> <p>Užbaigti kūriniai eksponuojami klasėje (ar kurioje kitoje ugdymo įstaigos erdvėje) ir aptariami. Mokiniai nusako savo kūrinių temą (kūrybinę idėją) ir meninius bruožus (vaizdavimo būdą, kompozici-ją, koloritą ir kt.).</p>
Mokinių darbų pavyzdžiai	 <p><i>Viltautė Guogytė.</i> <i>Mėlynoji kelionė.</i> <i>Šokis.</i></p>

Mokinių darbų pavyzdžiai

Ernestas Pitrėnas.
Mėlynoji kelionė.

Kotryna Tauginaitė.
Mėlynoji kelionė.
Muzikantas.

Pamokos refleksija

Pasidžiaugiama mokinių darbais, aiškinimais, kad aptardami savo kūrinius vartojo tinkamas dailės sąvokas. Pagiriami tie, kurie buvo tinkamai pasiruošę pamokoms, dirbo susikaupę, nuosekliai ir sukūrė meniškų interpretacijų.

Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus. Aptariama, kuo svarbi per šias pamokas įgyta patirtis.

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 8 klasės mokiniams

Užduotį parengė ir su 8 klasės mokiniais atliko Utenos Kraštonos progimnazijos dailės mokytoja ekspertė **Dalia Puodžiukienė**.

Pamokų ciklo tema	Abstraktus vaizdavimo būdas
Skiriama pamokų	3-4
Mokymosi uždaviniai	<p>Nagrinės abstrakčiosios dailės kūrinius, tyrinės jų vaizdavimo būdą, aptars, kuo šie kūriniai skiriasi nuo realistinės dailės kūrinių ar nuotraukų.</p> <p>Dirbdami grupėmis, pasirinks sudominusį abstrakčiosios dailės kūrinių, atpažins ir apibūdins būdingus meninius bruožus: vaizdavimo būdą, kompoziciją, koloritą, ritmo ypatumus.</p> <p>Remdamiesi pasirinkta realistine fotografija, klausydamiesi muzikos, naudodami pasirinktas dailės raiškos priemones, sukurs originalią abstrakčią grafinę, spalvinę arba faktūrinę kompoziciją interpretaciją.</p> <p>Tinkamai vartodami dailės sąvokas, pristatys savo kūrinių klasėje: nusakys savo kūrinių idėją ir pagrindines išraiškos priemones, į(si)vertins savo darbo rezultatus.</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Pagal aptartus kriterijus mokytis apibūdinti kūrinių vaizdavimo būdą, ugdyti gebėjimą vertinti kūrinių meninius bruožus.</p> <p>Ugdyti nuovoką, kad tą pačią temą (nuotaiką, įspūdį) galima perteikti įvairiais raiškos būdais, ugdyti gebėjimą tikslingai pasirinkti raiškos priemones ir vaizdavimo būdus.</p> <p>Skatinti žvelgti į kūrybą kaip į įdomią, teigiamų atradimų ir prasmingų išgyvenimų teikiančią veiklą, kurti ir ieškoti naujų vaizdavimo būdų.</p>

MENINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	<p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Būna atviri kitokiam, netradiciniam meniniam sprendimui. Įsivertina ir reflektuoja savo kūrybinius pasiekimus.</p> <p>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Atlikdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas, planuoja savo kūrybinę veiklą.</p> <p>Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška). Lygina įvairius kultūrinius pasakojimus. Interpretuoja menininkų darbų prasmes, reikšmę ir simbolius. Mokosi realizuoti savo meninius polinkius ir kultūrinius interesus, pristatydami juos mokykloje.</p>
Tarpdalykiniai ryšiai	Muzika.
Tarpdalykinės temos	Kultūros raida.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP ugdymo uždaviniais ir mokymo turiniu	<p>Siekdami dailės ugdymo tikslo mokiniai: ieško kūrybinės raiškos idėjų ir įkvėpimo gamtoje, įvairiose kultūros ir meno apraiškose, savo išgyvenimuose; mokosi geriau suprasti save, kitą ir supantį pasaulį, interpretuodami dailės kūrinius; pažįsta praeities ir dabarties dailės reiškinius, Lietuvos ir pasaulio meno paveldo unikalumą.</p> <p>Mokymo turinys: Meninės išraiškos bruožai. Kompozicija: statiška ir dinamiška. Vaizdavimo būdai ir galimybės. Interpretuoja praeities ir dabarties dailės kūrinius. Meninės idėjos. Eksperimentuoja su įvairiomis priemonėmis pagal įvairių stilių vaizdavimo būdus.</p>
Dailės žodynelis	<p>Dailė, fotografija, muzika; Kompozicija (statiška ir dinamiška); Koloritas (šiltas, šaltas, ryškus, šviesus, tamsus), atspalvis, niuansai, faktūra, kontrastai; Realistinis, apibendrintas, sąlygiškas vaizdas; Ritmas (tolygus, ramus, sudėtingas).</p>
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	Piešimo arba akvarelinis popierius (A3 arba A4 formato), laisvai pasirinkti piešimo (pieštukai, rašikliai, tušas, plunksnelės ir kt.) arba tapybos (guašas, akvarelė, akrilas ar kt.) reikmenys ir medžiagos.

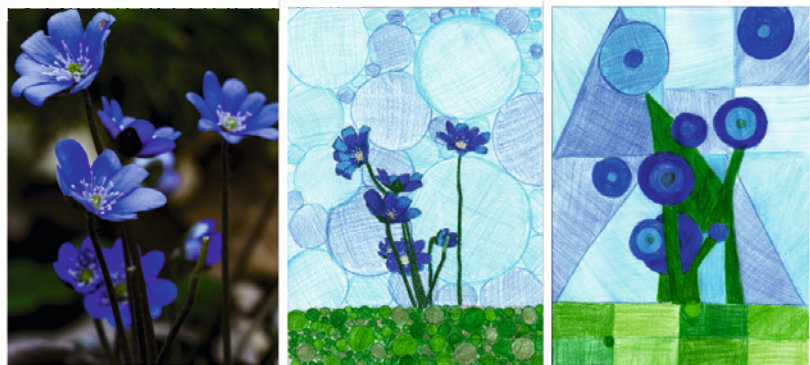
MENINIS UGDYMAS

<p>Procesas</p>	<p>Mokiniai kartu su mokytoju nagrinėja abstrakčiosios dailės kūrinius (pavyzdžiui, V. Kandinskio, K. Malevičiaus, P. Mondriano, Dž. Poloko, Ch. Miro, K. Zimblytės, E. A. Cukermano), tyrinėja jų vaizdavimo būdus, aptaria, kuo šie kūriniai skiriasi nuo realistinės dailės kūrinių ar nuotraukų.</p> <p>Susiskirstę grupėmis po 2-3 mokinius, pasirenka sudominusį abstrakčiosios dailės kūrinį, apibūdina būdingus meninius bruožus: vaizdavimo būdą, kompoziciją, koloritą, ritmo ypatumus. Aptaria, kokia muzika turėtų skambėti žiūrint į šį kūrinį.</p> <p>Kiekvienas mokinys pasirenka realistinę fotonuotrauką (mokytojo pasiūlytą ar iš anksto nusifotografuotą savo telefonu), klausydamiesi muzikos, naudodami laisvai pasirinktas dailės raiškos priemones, kuria savitą abstrakčią kompozicijos interpretaciją (grafinę, spalvinę arba faktūrinę).</p> <p>Surengiama abstrakčiosios dailės kūrinių parodėlė ir pristatymas. Įvardijama tema (idėja), kurią norėjo perteikti savo kūriniu, apibūdinama kompozicija ir pagrindinės išraiškos priemonės. Aptariama, ką mokiniai patyrė atlikdami užduotis, ką sužinojo, kokios patirties įgijo.</p>
<p>Mokinių darbų pavyzdžiai</p>	 <p><i>Justė Bernotaitė.</i> Abstraktus vaizdavimo būdas.</p>

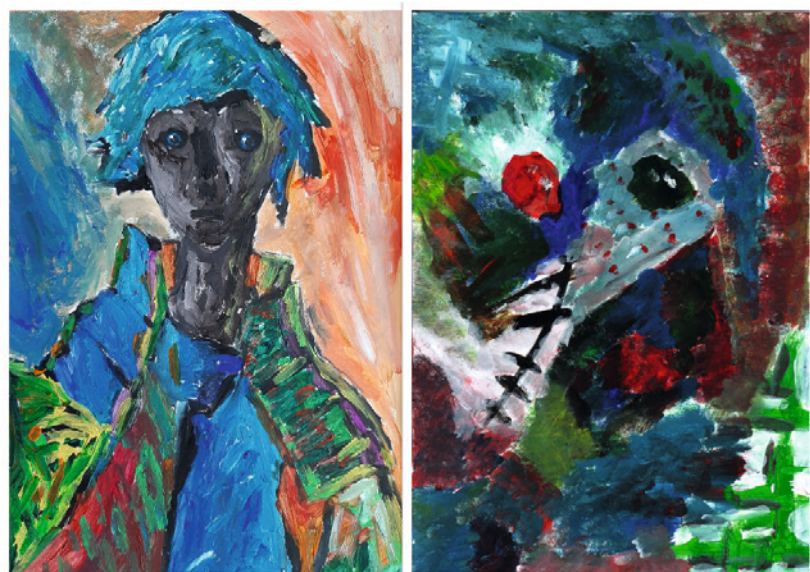
Mokinių darbų
pavyzdžiai

Smiltė Karaliūtė. Abstraktus vaizdavimo būdas.

Evelina Šimonėlytė. Abstraktus vaizdavimo būdas. Žibutės

Astijus Puodžiukas. Abstraktus vaizdavimo būdas.

MENINIS UGDYMAS

Pamokos refleksija	<p>Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus. Mokiniai įsivertina savo darbo rezultatą (taikomas nebaigtų sakinių metodas):</p> <p><i>Aš labai gerai atlikau kūrybinę užduotį, nes.....</i></p> <p><i>Aš gerai atlikau kūrybinę užduotį, bet galėčiau</i></p> <p><i>Aš neblogai atlikau kūrybinę užduotį, bet nepriėmiau geriausio sprendimo, nes</i></p> <p><i>Aš dar neužbaigiau kūrybinės užduoties, nes</i></p>
-----------------------	--

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 9 klasės mokiniams

Užduotį parengė ir su 9 (I gimnazijos) klasės mokiniais atliko Kaišiadorių rajono Rumšiškių Antano Baranausko gimnazijos dailės mokytoja metodininkė **Lina Gutauskienė**.

Pamokų ciklo tema	Lietuvos tarpukario reklama
Skiriama pamokų	2-3
Mokymosi uždaviniai	<p>Susipažins su tarpukario Lietuvos reklama: analizuos to laikotarpio reklamos pavyzdžius ir išsakys savo nuomonę dėl reklamos temų, madų ir idėjų.</p> <p>Apibūdins reklamų kompozicijos ypatumus, spalvinę gamą, piešinių ir šrifto stilistiką.</p> <p>Išsiaiškins, kokius dailės raiškos reikmenis naudojo (kuo piešė) to meto reklamos dailininkai, palyginti su šiuolaikinių reklamų kūrimo būdais.</p> <p>Internete susiras keletą Lietuvos tarpukario reklamos pavyzdžių ir išsaugos juos savo telefone.</p> <p>Su suolo draugu pasitars, kokiai prekei norėtų sukurti reklamą, kokią spalvą nauduos kurdami reklamą, koks smagus ar šmaikštus tekstas tiktų, koks šrifto stilius derės prie reklamuojamos prekės piešinio.</p> <p>Interpretuodamas tarpukario Lietuvos reklamos stilistiką, sukurs pasirinktos prekės reklamą.</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Supažindinti su tarpukario Lietuvos reklama, aptarti reklamos filosofiją ir meninius ypatumus.</p> <p>Ugdyti gebėjimą tinkamai apibūdinti ir vertinti grafinio dizaino kūrinių meninius bruožus, meninės išraiškos priemones.</p> <p>Ugdyti gebėjimus kurti kaligrafines kompozicijas derinant vaizdą ir tekstą.</p> <p>Padėti suvokti dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse, kaip technologijos veikia dailės formas.</p> <p>Skatinti domėtis daile, gerbti Lietuvos kultūros paveldą, geriau pažinti tarpukario Lietuvos gyvenimą, kultūrą.</p>

MENINIS UGDYMAS

<p>Ugdomos kompetencijos</p>	<p>Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška, kultūrinis sąmoningumas). Įvardija, aptaria ir kritiškai vertina Lietuvos kultūros reiškinius, kūrinius. Atsakingai ir legaliai vartoja intelektualius kultūros produktus. Paaškina ir lygina, kaip kintantys kultūriniai reiškiniai ir subkultūros veikia kultūrą.</p> <p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Renka ir sistemina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Kelia sau ir kitiems reikšmingas kūrybines idėjas. Laikosi kūrybinės veiklos taisyklių, jas koreguoja, derina asmeninius ir kitų interesus. Atsakingai kuria individualiai ir grupėje. Dalijasi kūrybos rezultatais, paaškina savo kūrybinio sprendimo vertę sau ir kitiems.</p> <p>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Domisi naujais dalykais, kryptingai ieško informacijos. Atlieka užduotis, kurios skatina ir gilina savęs pažinimą ir supratimą. Atliekdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas, planuoja savo kūrybinę veiklą. Rodydami savo darbus kitiems ir juos aptardami parodo, ko išmoko, apmąsto ir įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokytis ateityje.</p> <p>Skaitmeninė (skaitmeninis turinys, skaitmeninis komunikavimas, skaitmeninė sauga, problemų sprendimas). Atsakingai naudojami skaitmeninėmis technologijomis ieškodami informacijos apie dailę ir jos reiškinius, perveda į skaitmeną ir išsaugo sukurtus vaizdus.</p> <p>Komunikavimo (pranešimo kūrimas, pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika, pranešimo analizė ir interpretavimas). Moko pažinti, suprasti ir vartoti dailės kalbą, kuria dailės kūrinius, kurie nežodine komunikacija perteikia savitus vaizdinius pranešimus. Pristato savo kūrybos rezultatus, dalijasi savo patirtimi, pasiekimais, juos aptaria ir įsivertina.</p>
<p>Tarpdalykiniai ryšiai</p>	<p>Istorija, gimtoji kalba.</p>
<p>Tarpdalykinės temos</p>	<p>Kultūros raida.</p>
<p>Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokyimo turiniu</p>	<p>Dailė ir dizainas (grafinis dizainas). Dailės funkcijų įvairovė. Taiko tradicines ir mišriasias dailės technikas. Kuria darbų ciklus, įvairaus stiliaus ir žanro vizualius pasakojimus, ieško sąsajų su kitais menais.</p>

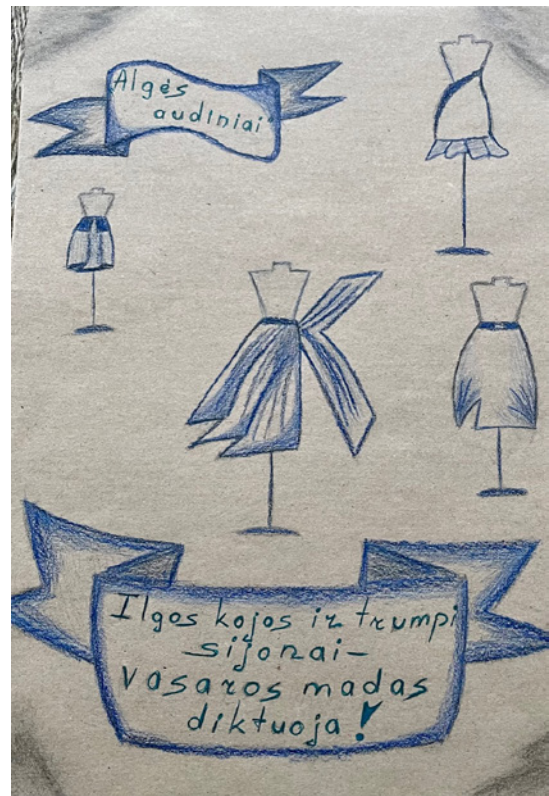
MENINIS UGDYMAS

<p>Dailės žodynelis</p>	<p>Grafinis dizainas, grafikos technikos, iliustracija, kompozicija, reklama, šriftas.</p>
<p>Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos</p>	<p>Piešimo popierius (A4, A5formato), spalvoti pieštukai, rašikliai, spalvotas tušas, plunksnelės, teptukai, akvarelės dažai.</p>
<p>Procesas</p>	<p>Prisimenamos dizaino rūšys, aptariami grafinio dizaino kūriniai (reklama, plakatai, logotipai), meninės kalbos elementai. Mokiniai dirba grupėse po du ar tris, ir internete, vaizdų paieškai pasirinkę reikšminius žodžius „Tarpukario Lietuvos reklama“, ieško reklamos pavyzdžių. Keletą reklamų pavyzdžių išsisaugo savo telefonuose. Pasirinkę sudominusią reklamą apibūdina jos kompozicijos ypatumus, spalvinę gamą, piešinių ir šrifto stilistiką, įvardija, kokiais dailės reikmenimis ji sukurta.</p> <p>Su grupės draugais pasitaria, kokiai prekei norėtų sukurti reklamą, kokią spalvą naudos kurdami reklamą, koks smagus ar šmaikštus tekstas tiktų, koks šrifto stilius derės prie reklamuojamos prekės piešinio. Laisvai pasirinkę dailės reikmenis piešia pasirinktos prekės reklamą. Piešdami stengiasi imituoti / interpretuoti tarpukario Lietuvos reklamos stilistiką. Surengiama projektų parodėlė ir pristatymas. Aptariama, ką mokiniai patyrė atlikdami užduotis, ką naujo sužinojo, kokios patirties įgijo.</p>
<p>Mokinių darbų pavyzdžiai</p>	<div data-bbox="954 1370 1417 2024" data-label="Image"> </div> <p><i>Urtė Rimkutė.</i> Lietuvos tarpukario reklama.</p>

MENINIS UGDYMAS

Mokinių darbų
pavyzdžiai

*Gintautė
Vaidvilavičiūtė.*
Lietuvos tarpukario
reklama.

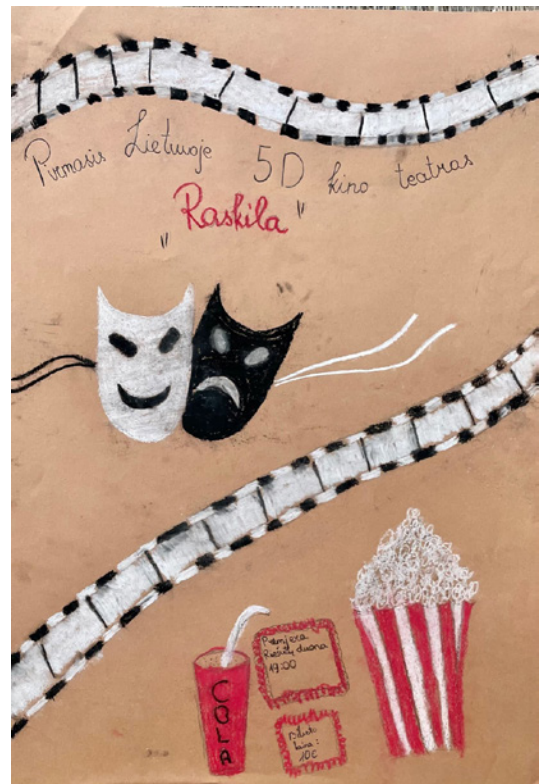

Viktorija Ribakovaitė.
Lietuvos tarpukario
reklama.

MENINIS UGDYMAS

Mokinių darbų pavyzdžiai

Vėjūnė Balkutė.
Lietuvos tarpukario reklama.

Darija Sadauskaitė.
Lietuvos tarpukario reklama.

Pamokos refleksija

Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus. Mokiniai pildo įsivertinimo lapus.

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 9-10 klasių mokiniams

Užduotį parengė ir su I-II gimnazijos klasės mokiniais atliko Kauno Veršvų gimnazijos dailės mokytoja metodininkė **Nelė Jurgelionienė**.

Pamokų ciklo tema	Kubistinis natūrmortas
Skiriama pamokų	4
Mokymosi uždaviniai	<p>Nagrinės kubizmo dailininkų kūrinius, tyrinės ir analizuos jų motyvus, vaizdavimo būdus, individualaus kūrybinio stiliaus bruožus, ir, tikslingai vartodami dailės sąvokas, apibūdins kūrinių meninius bruožus: kompozicinės sandaros ir piešinio ypatumus, formų, ritmo ir spalvų kuriamą nuotaiką.</p> <p>Remdamiesi mokytojo parengta užduoties atlikimo metodine medžiaga (<i>nuotraukos – Nelės Jurgelionienės</i>), ieškos idėjų savo kūrybiniam darbui – kubistiniam natūrmortui: sukomplektuos daiktus, sustatys natūrmortą, jį nufotografuos, žiūrėdami į nuotraukas nusipieš kompozicijos eskizą.</p> <p>Sukurs kubistinį natūrmortą taikydami mišrią dailės techniką ir netradicines kūrybos medžiagas.</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Skatinti domėtis kūrybos būdų įvairove, mokyti stebėti ir vertinti skirtingos stilistikos dailės kūrinius, supažindinti su vienos iš modernizmo krypčių – kubizmo dailės meniniais ypatumais.</p> <p>Plėtoti gebėjimus ieškoti kūrybinių idėjų ir naujų dailės raiškos variantų.</p> <p>Sudaryti sąlygas taikyti netradicines technikas, atsižvelgiant į racionaliai planuojamą, numatomą rezultatą, skatinti atsakingai ir kūrybingai spręsti kūrybines problemas, pasiremiant žinojimu.</p> <p>Ugdyti gebėjimą palankiai vertinti savo, draugų ir dailininkų kūrybą, suprasti ne tik save ar kitą ekspresyviai išreiškiantį stilių, bet įvertinti ir racionalaus, protu ir mokslo žiniomis paremto kūrybinio stiliaus reikšmę ir mokyti įsivertinti savo kūrybines interpretacijas, kūrybinio darbo rezultatą.</p>

MENINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	<p>Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška, kultūrinis sąmoningumas). Įvardija kultūros kontekstą, aptaria ir kritiškai vertina kultūros reiškinius, kūrinius, įvairias kultūros tendencijas. Mokosi analizuoti, interpretuoti ir vertinti dailės kūrinius, panaudoti patirtį ir atradimus savo dailės raiškoje.</p> <p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Renka ir sistemina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Kelia sau ir kitiems reikšmingas kūrybines idėjas. Laikosi kūrybinės veiklos taisyklių, jas koreguoja, derina asmeninius ir kitų interesus. Atsakingai kuria, paaiškina savo kūrybinio sprendimo vertę sau ir kitiems.</p> <p>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Domisi naujais dalykais. Atlieka užduotis, kurios skatina ir gilina savęs, savo aplinkos ir kitokio pasaulio pažinimą ir supratimą. Atliekdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas, planuoja savo kūrybinę veiklą, panaudoja braižybos, racialesnius kūrybos būdus.</p>
Tarpdalykiniai ryšiai	Istorija.
Tarpdalykinės temos	Kultūros raida.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	<p>Dailės technikos: raiška plokštumoje. Pasirenka, taiko tradicines ir mišriąsias dailės technikas, siekia sukurti sau artimą autorinę techniką.</p> <p>Dailės istorija: modernizmo epochos dailė.</p> <p>Meninės idėjos: susipažįsta: su moderniojo meno kūrybos principais (tradicijų neigimas, originalumo ir naujumo siekis, tikroviško vaizdavimo atsisakymas, mokslo žinių panaudojimas).</p>
Dailės žodynėlis	<p>Forma, koloritas, kompozicija, kontrastas, erdvė, plokštuma, kubizmas (supaprastintų ir išryškintų geometrizuotų formų vaizdiniai; kelių žiūrėjimo taškų sumavimas viename kūrinyje; ribota žalsvų, pilkšvų, rusvų spalvų gama, koliažo technika, vadovaujama žinojimu, išmanymu, o ne emocija, intelektualinio prado svarba), linija, molbertinė tapyba, naturmortas, niuansas, ritmas, sąlygiškas vaizdavimo būdas, šviesa ir šešėlis, tapyba, vaizduojamoji dailė.</p>

MENINIS UGDYMAS

<p>Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos</p>	<p>Akvarelinis popierius (A3 formato lapas), akvarelės dažai, teptukai, paletė, indelis vandeniui, spalvoti pieštukai, nedidelis labai stiprios kavos puodelis.</p> <p>Natiurmorto nuotraukai: fotoaparatas (išmanusis telefonas), vazos (be gėlių), puodeliai, stiklinės, vaisiai, įvairių formų stikliniai buteliai ar kt. indai.</p>
<p>Procesas. Mokiniai kartu su mokytoju nagrinėja kubizmo meninius ypatumus</p>	<p>Prisimenama, kas yra natiurmortas, koks tai dailės žanras, kas dažniausiai vaizduojama natiurmortuose (negyvi daiktai, nuskinti vaisiai, gėlės, medžioklės ar profesinės, kitokios žmogaus veiklos atributai). Kartais vaizduojami ir gyvi vabzdžiai, paukščiai, žvėrys bei žmonės. Jie papildo pagrindinį motyvą. Dailininkas specialiai komponuoja daiktus, išryškina jų struktūrą, erdvinius tarpusavio santykius, siekiama spalvų, tonų darnumo ir kontrasto.</p> <p>Nagrinėjami XX a. pradžios modernistinės dailės krypties – kubizmo dailininkų Pablo Picasso ir Georges Braque sukurti paveikslai. Aptariama, kaip šie menininkai siekė naujai pavaizduoti erdvę, atsisakė taikyti tiesioginės perspektyvos dėsnius ir skaidė objektą į atskirus geometrinius elementus, segmentus, įvairiai juos dėliodami. Įsižiūrima, kaip kubistai savo kompozicijose vienu metu taikė, sumuodami viename darbe, kelis žiūrėjimo taškus, siekdami trimatį tūrį pavaizduoti dvimate forma ir sukurti naują objektą, suskaidytą geometrinėmis plokštumomis. Kubistų natiurmortuose dažniausiai vaizduojami paprasti geometrizuoti buities daiktai: indai (vazos, dubenys, buteliai, ąsočiai, stiklinės), muzikos instrumentai (smuikai, gitaros) ir kt.</p> <p>Aptariami kubizmo dailininkų kūrinių spalviniai sprendimai, kokias dailės technikas naudojo (koliažo, asambliažo elementus).</p>

MENINIS UGDYMAS

Ant stalo sudėlioja natiurmortą iš 3-5 daiktų: vaisių, vazų, stiklinių buteliai ar kitokių indų. Nufotografuoja tris natiurmorto nuotraukas: iš priekio, iš viršaus ir iš šono. Šios nuotraukos bus naudojamos piešiant (kuriant) natiurmorto kompoziciją (piešinį).

Procesas.
Kūrybinės užduoties atlikimo eiga:
mokiniai kuria
kubistinį
natiurmortą

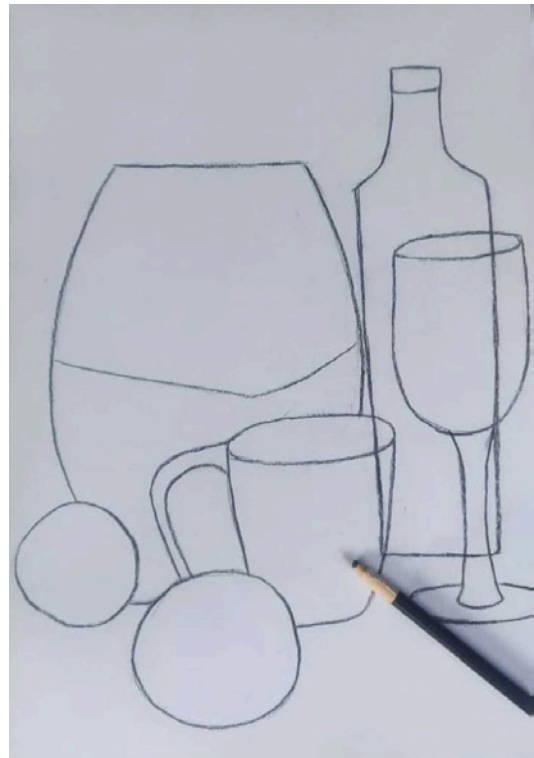

Trys natiurmorto
kompozicijos nuotraukos.

MENINIS UGDYMAS

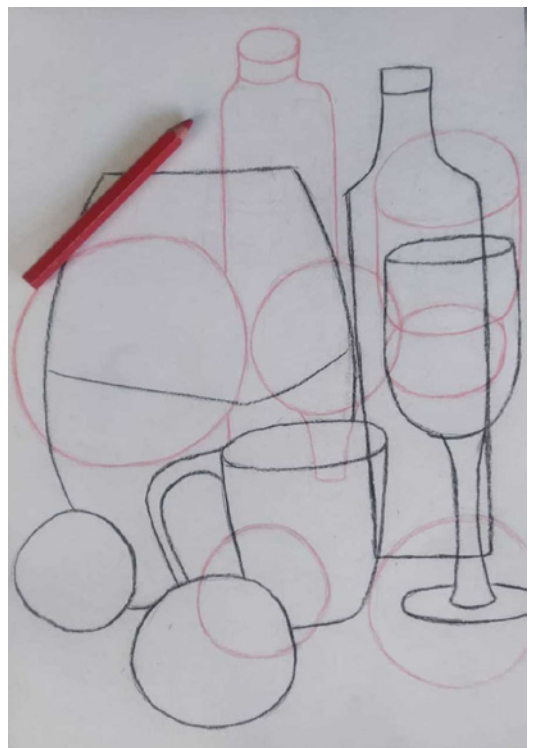
Procesas.
Kūrybinės užduo-
ties atlikimo eiga:
mokiniai kuria
kubistinį
natiurmortą

Žiūrėdami į pirmąją natiurmorto nuotrauką, ant akvarelinio popieriaus lapo spalvotu pieštuku nupiešia daiktus iš priekio.

Piešiamas
natiurmorto vaizdas
iš priekio.

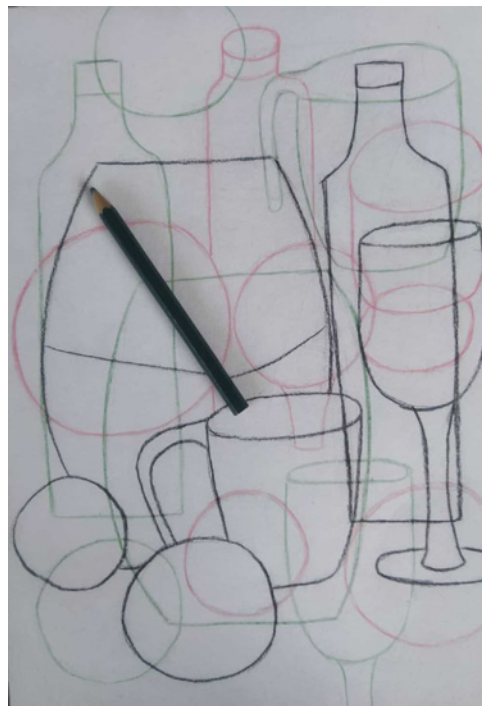
Kitos spalvos pieštuku, nei piešiant daiktus iš priekio, ant to paties akvarelinio popieriaus lapo nupiešia daiktus, žiūrėdami į natiurmorto nuotrauką iš viršaus. Pavyzdyje eskizas nupieštas raudona spalva.

Piešiamas
natiurmorto vaizdas
iš viršaus.

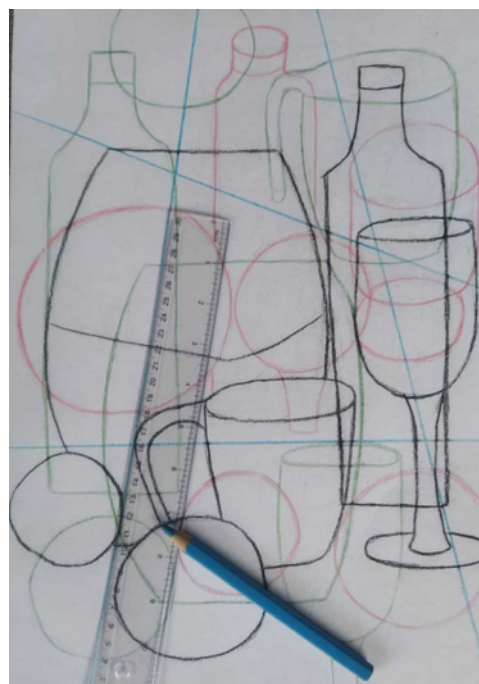
Procesas.
Kūrybinės užduoties atlikimo eiga: mokiniai kuria kubistinį natiurmortą

Ant to paties akvarelinio popieriaus lapo, žiūrėdami į trečiąją nuotrauką, dar kitos spalvos pieštuku nupiešia daiktus iš šono. Pavydyje matome žalią spalvą.

Piešiamas natiurmorto vaizdas iš šono.

Prieš pradėdami spalvinti natiurmorto piešinį, su liniuote nubrėžia keletą tiesių linijų, kurios „sulaužys“ ir dar labiau suskaidys nupieštus daiktus (figūrų piešinius).

Natiurmorto piešinio „skaidymas“ (su liniuote).

MENINIS UGDYMAS

Procesas.
Kūrybinės užduoties atlikimo eiga: mokiniai kuria kubistinį natiurmortą

Spalvina natiurmorto piešinį spalvotais pieštukais, tapo akvarele rudomis, žalsvomis, pilkomis, juodomis spalvomis ir jų atspalviais, nenaudoja ryškių spalvų.

Stengiasi perteikti spalvų tonų gradaciją nuo tamsios iki šviesios spalvos.

Darbą užbaigia pasirinktas natiurmorto dalis nuspalvindami (nutapydami) stipria kava. Palieka ir baltų neužspalvintų plotų. Kai išdžiūna kava nutapyti plotai, kai kurias kompozicijos dalis paryškina spalvotais pieštukais, išgauna dar daugiau atspalvių.

Natiurmorto spalvinimas (tapymas).

Mokinių darbų pavyzdžiai

Ugnė Šernaitė.
Kubistinis natiurmortas.

MENINIS UGDYMAS

Mokinių darbų
pavyzdžiai

Kamilė Petrokaitė.
Kubistinis
natiurmortas.

Pamokos refleksija

Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus.
Mokiniai pildo įsivertinimo lapus.

MENINIS UGDYMAS

Dailės uzduoties „Kubistinis natiurmortas“ individualaus įsivertinimo pavyzdys

Mokinio vardas, pavardė

Dailės mokytojo vardas, pavardė

Klasė

Data

Užduotis

Kas vertinama	Taškai	Įsivertinimas	Mokytojo vertinimas
Kompozicija	0-2		
Piešinio konstrukcija (3 pozicijos)	0-3		
Tinkamai panaudotos raiškos priemonės (akvarelė, pieštukai, kava)	0-2		
Tinkamai parinktos (suderintos) spalvos	0-2		
Darbo kultūra	0-1		
Iš viso:	0-10		

MENINIS UGDYMAS

Dailės užduotis 10 klasės mokiniams

Užduotį parengė ir su 10 (II gimnazijos) klasės mokiniais atliko Kauno Juozo Grušo meno gimnazijos dailės mokytoja ekspertė **Rasa Klingaitė**.

Pamokų ciklo tema	Tradicija ir šiuolaikiškumas dailės pamokose
Skiriama pamokų	5-7
Mokymosi uždaviniai	<p>Susipažins su XIX a. taikomosios grafikos (knygų) tradicija, Vokietijos romantizmo dailės srove, aptars antiakademiniio meno tendencijas, etinio (religinio) prado reikšmę šio laikotarpio visuomenės mene, gyvenime.</p> <p>Prisimins pagrindines grafikos išraiškos priemones, apibūdins grafikinės raiškos ypatumus.</p> <p>Atliks grafikos pratybas: kopijuodami pasirinktą medžio raižinio fragmentą, tyrinės ir išbandys grafikinės raiškos galimybes.</p> <p>Savo piešinius pritaikys tekstilės dizaino ir savo gyvenamosios aplinkos sutvarkymo (eksterjero) projektuose.</p> <p>Tinkamai vartodami dailės sąvokas, aptars savo ir draugų kūrinius, apibūdins dailės reikšmę įvairiose gyvenimo srityse.</p>
Mokymo uždaviniai	<p>Pakartoti pagrindines grafikos raiškos priemones, supažindinti su XIX a. romantizmo taikomosios (knygų) grafikos tradicija.</p> <p>Ugdyti pastabumą, skatinti ieškoti naujos patirties ir idėjų savo kūrybai įvairių stilių dailės kūriniuose.</p> <p>Plėtoti gebėjimą nusakyti dailės kūrinių meninius bruožus: vaizdavimo būdą, pagrindines išraiškos priemones.</p> <p>Ugdyti dailės reikšmės įvairioms visuomenės gyvenimo sritims suvokimą.</p>

MENINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	<p>Kultūrinė (kultūrinis išprusimas, kultūrinė raiška, kultūrinis sąmoningumas). Įvardija kultūros kontekstą, aptaria ir kritiškai vertina kultūros reiškinius, kūrinis, aptaria šiuolaikinės Lietuvos kultūros tendencijas. Atsakingai ir legaliai vartoja intelektualius kultūros produktus. Paaiškina ir lygina, kaip kintantys kultūriniai reiškiniai ir subkultūros veikia kultūrą.</p> <p>Kūrybiškumo (tyrinėjimas, idėjų generavimas, kūrimas, vertinimas ir refleksija). Renka ir sistemina kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus. Kelia sau ir kitiems reikšmingas kūrybines idėjas. Laikosi kūrybinės veiklos taisyklių, jas koreguoja, derina asmeninius ir kitų interesus. Atsakingai kuria individualiai ir grupėje. Dalijasi kūrybos rezultatais, paaiškina savo kūrybinio sprendimo vertę sau ir kitiems.</p> <p>Pažinimo (dalyko žinios ir gebėjimai, kritinis mąstymas, mokėjimas mokytis). Domisi naujais dalykais, kryptingai ieško informacijos. Atlieka užduotis, kurios skatina ir gilina savęs pažinimą ir supratimą. Atliekdami dailės raiškos užduotis, pasirenka tinkamus kūrybos būdus, technikas, ieško kūrybinių sprendimų, kelia vizualias idėjas, planuoja savo kūrybinę veiklą. Rodydami savo darbus kitiems ir juos aptardami parodo, ko išmoko, apmąsto ir įsivertina savo pasiekimus ir numato, ko norėtų mokytis ateityje.</p>
Tarpdalykiniai ryšiai	Istorija, technologijos.
Tarpdalykinės temos	Kultūros raida.
Sąsajos su atnaujintos Dailės BP mokymo turiniu	Dailės žanrai (istorinis, portretas), sakralinė dailė. Tradicinės ir mišrios dailės technikos, molbertinė ir monumentalioji dailė. Kadravimo principų taikymas. Dailė ir dizainas. Kostiumo dizainas. Dailės funkcijų įvairovė, sąsajos su kitais menais.
Dailės žodynėlis	Dailė (monumentalioji ir molbertinė), dizainas, eksterjeras, fragmentas, gatvės menas, grafika, iliustracija, kompozicija, linija, medžio raižinys, projektas.
Darbo (kūrybos) reikmenys ir medžiagos	Piešimo popierius, pieštukas, geliniai rašikliai, tušinukai, tušas, plunksnelės, artimiausios savo aplinkos, daiktų, drabužių nuotraukos.

MENINIS UGDYMAS

<p>Procesas</p>	<p>Analizuodami grafikos kūrinių pavyzdžius, mokiniai aiškinasi, kaip XIX a. buvo vizualizuojami bibliniai siužetai, mitai, legendos. Prisimenamos spausdintinės grafikos rūšys, meninės kalbos elementai, kompozicinės struktūros.</p> <p>Atliekamos grafinės pratybos. Tyrinėjamas pasirinktas Juliaus Schnorr von Carolsfeldo Biblijos iliustracijos fragmentas ir kuriama kuo tikslesnė jo kopija: piešiama tušinuku, geliniu rašikliu ar tušu su plunksna. Stengiamasi linijomis tiksliai modeliuoti formas, perteikti šviesą ir šešėlį (<i>1 iliustracija</i>).</p> <p>Naudojant šį piešinį ar jo fragmentą, kuriami rūbų, daiktų, grafinio dizaino ar gatvės meno projektai (<i>2,3 iliustracija</i>).</p> <p>Surengiama projektų parodėlė ir pristatymas. Aptariama, ką mokiniai patyrė atlikdami užduotis, ką sužinojo, kokios patirties įgijo.</p>
<p>Mokinių darbų pavyzdžiai</p>	 <p>Kauno Juozo Grušo meno gimnazijos dailės mokytojos ekspertės Rasos Klingaitės parengta 10 klasės mokinių grafinių pratybų ir tyrinėjimų ekspozicija.</p>

MENINIS UGDYMAS

Mokinių darbų
pavyzdžiai

Kamilė Lynikaitė.
Tradicija ir
šiuolaikiškumas dailės
pamokose. Baltas krepšys.

Mokinių darbų
pavyzdžiai

Agnė Krušinskaitė.
Tradicija ir
šiuolaikiškumas
dailės pamokose.
Juodas krepšys.

MENINIS UGDYMAS

	 <p><i>Eva Kairytė. Tradicija ir šiuolaikiškumas dailės pamokose. Marškinėliai.</i></p>
	 <p><i>Lukas Keliuskas. Tradicija ir šiuolaikiškumas dailės pamokose. Muralų projektas Kaune, senuosiuose Šilainiuose.</i></p>
Pamokos refleksija	Vertinama kaupiamuoju balu pagal iš anksto aptartus kriterijus. Mokiniai pildo įsivertinimo lapus.

1.1.7. Dailės mokymosi aplinka

Visa mokyklos aplinka turėtų daryti teigiamą įtaką mokinių nuotaikai, jausmų tobulinimui ir esteti-
niam ugdymui, skatinti darbingumą. Jei įžengiame į silpnai apšviestas patalpas, jaučiamės prislėgti
ir išsigandę. Žengdami į saulės spinduliais užpildytas ir spalvingas patalpas, jausimės gerai nusiteikę
ir laimingi.

Parodos mokyklos erdvėse

Mokinių kūrybiniai darbai turėtų būti eksponuojami mokyklos erdvėse – koridoriuose, holuose,
ne tik klasėse. Jie parodytų, kad yra organizuojamos teminės ar individualios mokinių parodos. Nuolat
organizuojamos ekspozicijos yra svarbios ne tik todėl, kad parodo, ką mokiniai veikia per dailės pamokas,
kaip jiems sekasi, bet ir tai, kad visiems tai rūpi ir džiugina. Besilankantiems mokykloje tėvams,
mokyklos svečiams tampa aišku, kad čia kūrybiškai vyksta dailės pamokos, kad jose mokiniai suku-
ria ir išreiškia save. Parodos taip pat padeda mokytis dailės, nes galima organizuoti kūrybinių aptarimų,
pasidžiaugti, kaip yra atlikta, kokios technikos pasirinktos, kokios temos domina, kokios nuotaikos
atskleistos ir t. t. Tai skatintų susirinkusius, apžiūrinčius parodą mokinius pagalvoti, o ką jie galėtų
padaryti savaip arba kitaip, ar jų kūriniai būtų panašūs, ar skirtingi. Iš eksponuojamų darbų matome, ko
mokiniai mokosi, ką išmoko, kokie jų dailės pasiekimai. Tai skatina ir kitus dalyvauti: parodyti darbai
padeda mokiniams, tėvams ir mokytojams įvertinti pažangą, pamatyti, kaip sprendžiamos saviraiškos
problemos ir kas mokiniui rūpi. Svarbu, kad reikėtų eksponuoti visų mokinių darbus, o ne tik tuos,
kuriuos sukūrė gabiausieji, t. y. tie, kuriems tikrai sekasi dailėje. Visi eksponuojami darbai turėtų būti
užbaigti, tvarkingai ir estetiškai apipavidalinti: tai irgi auklėja, ugdo mokinių estetinę kompetenciją,
ir ne tik tų, kurie sukūrė, bet ir tų, kurie parodos darbus apžiūrinėja. Parodos, parodėlės turėtų būti
nuolat keičiamos, kad keltų susidomėjimą, kad norėtųsi apžiūrėti, palyginti su prieš tai eksponuotais
darbais ir t. t. Pasibaigus pusmečiui, trimestrui, galėtų būti pristatomi atskirų klasių dailės mokymosi
rezultatai. Žinoma, parodėles, parodas reikėtų keisti ir valstybinių, kalendorinių švenčių proga, taip
pat supažindinti su svarbiais įvykiais, datomis. Kad parodos keltų didesnę susidomėjimą, turėtų būti
organizuojamos ne tik dailės dalyko parodos, reikėtų pristatyti integruotus kelių dalykų projektus,
kurie suteiktų didesnės įvairovės, šiuolaikiškumo.

MENINIS UGDYMAS

9-10 (I-II) gimnazijos klasių mokinių dailės kūrybinių darbų parodos Ukmergės Antano Smetonos gimnazijos erdvėse. Parodų ekspozicijas parengė dailės mokytoja ekspertė Romualda Zareckienė.

MENINIS UGDYMAS

Dailės kabinetas

Mokiniai jausis įkvėpti ir motyvuoti, jei ateis į dailės kabinetą (klasę), kurio aplinka estetiška, šviesi, pritaikyta dailės mokymui(si), kuriame dailės mokytojas gali efektyviai vesti pamokas. Kartais dailės pamokos gali vykti ir artimiausioje mokyklos aplinkoje, gamtoje, miestų ir miestelių erdvėse, menininkų dirbtuvėse, muziejuose, parodų salėse, virtualioje erdvėje (nuotoliniu būdu). Mokiniai gali atlikti užduotis savarankiškai namuose, kaupti savo atliktų darbų nuotraukas ir aprašus kūrybinės veiklos aplankuose, o po to klasėje pristatyti savo kūrybinius pasiekimus (arba skaitmeninius rinkinius talpinti virtualioje aplinkoje). Tačiau pagrindinė dailės mokymo(si) erdvė yra dailės kabinetas, o sėkmingam dailės mokymuisi būtinas ne tik tinkamai įrengtas dailės kabinetas, bet ir bendravimas bei bendradarbiavimas su dailės mokytoju ir klasės (grupės, būrelio) draugais. Taigi, didžioji dalis dailės pamokų vyksta dailės kabinete. Tai turėtų būti vieta, kurioje būtų galima pamatyti mokinių kūrybos rezultata: pavyzdžiui, „Mokinių šedevrų“ arba „Mokinių meno“ siena arba standas, kuriame rodomi naujaisi ir įdomiausi darbai ar ką tik baigti projektai. Tai suteiks mokiniams pasididžiavimo savo darbu jausmą, skatins mokytis vieniems iš kitų, kartu su dailės mokytoju atvirai ir laisvai aptarti asmenines idėjas, kūrybinius planus, patirtį, įvairius kūrybinių idėjų įgyvendinimo būdus.

Kabineto erdvėje tiktų eksponuoti mokytojų kartu su mokiniais sukurtą „Laiko juostą“. Ją galima būtų iliustruoti nedidelėmis dailės kūrinių reprodukcijomis, architektūros šedevrų nuotraukomis ir pačių mokinių sukurtomis kūrybinėmis interpretacijomis.

**Dailės istorijos „Laiko juosta“ Kaišiadorių Algirdo Brazausko gimnazijos dailės kabinete.
Autorė – dailės mokytoja metodininkė Andromeda Ostašenkvienė.**

Dailės istorijos „Laiko juosta“ Vilniaus Abraomo Kulviečio klasikinės gimnazijos dailės kabinete.

„Laiko juostos“ kūrimas – kruopšti ir įvairias mokinių kompetencijas ugdomi ilgalaikė (gal net atskiras integruotas projektas) veikla. Visą „Laiko juostos“ tekstinę informaciją (kūrinių ir jų stilių pavadinimus, datas ir kt.) mokiniai galėtų patys parašyti ranka ar atspausdinti konkretaus stiliaus ar istorinei epochai būdingu šrifto stiliumi. Laiko juosta gali būti originaliai komponuojama ir kuriama ant įvairių medžiagų (tekstilės, kartono, plastiko). Joje galėtų būti rodomi ne tik žymiausi įvairių istorinių epochų dailės ir architektūros kūriniai, bet ir informacija apie kitus menus, trumpai supažindinama su konkretaus istorinio laikotarpio žymiausiomis asmenybėmis, mokslo atradimais, svarbiais įvykiais. Tokia „Laiko juosta“ taptų ne tik puikiu ir prasmingu dailės kabineto vizualiniu akcentu, bet ir padėtų mokiniams įsiminti svarbiausius istorinių epochų ir kūrybinių stilių bruožus, pasikartoti ir įtvirtinti kitų menų pažinimo ir istorijos žinias. Tik reikėtų vengti per didelio margumo, kad nebūtų blaškomas mokinių dėmesys per pamokas. Konkrečioje pamokoje svarbiausia ta informacija, kuri pateikiama klasės lentoje ir šalia jos – mokiniai prieš save turėtų matyti tik tuos vaizdus, kurie svarbūs nagrinėjant (aptariant) konkrečios pamokos temą ar mokomąją problemą ar atliekant raiškos užduotis.

Dailės kabinete turėtų būti eksponuojamos darbo ir tvarkos taisyklės, pasiekimų vertinimo aprašai. Su jais mokiniai turėtų būti iš anksto supažindinami.

Įranga. Dailės kabineto apšvietimas turi atitikti higienos normas, o pati patalpa – šviesi ir gerai vėdinama. Spintose turi būti pakankamai vietos kūrybos reikmenims ir dailės medžiagoms susidėti. Šalia kabineto atskiroje patalpoje turėtų būti įrengta darbo vieta su spausdinimo presu, įranga kūri-

MENINIS UGDYMAS

niams džiovinti. Šiuolaikiniame dailės kabinete privalo būti kompiuteris (-iai) su interneto ryšiu ir vaizdo demonstravimo įranga (multimedijos įranga, namų kino sistema ar interaktyvi lenta), spausdintuvai (nespalvotas, spalvotas ir 3D spausdintuvai), skaitmeninis fotoaparatas, vaizdo kamera. Modernios technologijos suteikia daugiau galimybių supažindinti mokinius su Lietuvos ir pasaulio kultūros paveldu, padės mokiniams rengiant kūrybinių darbų aprašus ir aplankus, mokytojui bus lengviau kaupti skaitmeninius metodinius mokinių darbų fondus. Nebūtina išsaugoti visų kūrybinių darbų originalus, tam gali neužtekti vietos. Mokiniais labai svarbu pamatyti, kaip įvairias dailės mokomąsias problemas sprendė jų bendraamžiai. Į dailės kabineto metodinio fondo turtinimą būtina įtraukti ir pačius mokinius: skatinkite juos fotografuoti gamtą ir jos nuotaikų įvairovę, artimiausios aplinkos kultūros ir tautodailės paminklus. Įrašykite savo ir mokinių nuotraukas į skaitmenines laikmenas. Šios nuotraukos pravers tyrinėjant dailės reiškinius artimiausioje aplinkoje – juk ne visada su mokiniais galėsite išeiti į gamtą ar prie paveldo objektų.

Mokinio darbo vieta

Darbo zona mokiniams – tai erdvė, skirta patogiai dirbti. Klasės baldų išdėstymas gali padėti ugdyti kūrybiškumą. Vandens kriauklės turi būti lengvai prieinamos. Baldai turėtų būti išdėstyti taip, kad tarp jų būtų lengva judėti, kad mokiniai galėtų pamatyti savo darbą iš toliau ar iš skirtingų kampų. Darbo stalai turėtų būti su pakankamai dideliais paviršiais, kad būtų patogų išsidėlioti kūrybos reikmenis (dažus, indelius vandeniui, teptukus ir kt.) ir laisvai atlikti įvairias kūrybines užduotis.

Bibliotekėlė

Dailės kabinete turi būti nedidelė bibliotekėlė: dailės vadovėliai, informaciniai leidiniai, meno albumai ir knygos su aukštos kokybės iliustracijomis, žinynai ir enciklopedijos, žymiausių dailės ir tautodailės kūrinių reprodukcijų rinkiniai, architektūros ir vietinės aplinkos gamtos ir kultūros paminklų nuotraukos, skrajutės apie gimtąjį kraštą, jo gamtos ir kultūros paminklus. Galėtų būti atskiras skyrelis su knygomis apie menininkus ir jų gyvenimą, skirtingas dailės rūšis ir technikas. Visi šie spausdinti leidiniai ugdo meilę knygai, moko ieškoti reikiamos informacijos ir kūrybinių idėjų, ugdo kultūrinę ir pažinimo kompetencijas.

Dailės medžiagos ir kūrybos reikmenys

Kūrybinėms dailės raiškos užduotims atlikti prireiks pačių įvairiausių dailės įrankių ir medžiagų. Gerai, jei dailės kabinete yra jų sukaupta pakankamai. Tai reikmenys, kurie būtini atliekant raiškos užduotis: įvairaus formato piešimo, spalvotas ir vyniojamas (rusvas ar pilkšvas) popierius, kartonas, antrinių žaliavų ir gamtos medžiagų rinkiniai, viela, klizai, plastikiniai peiliukai, lentelės, molis,

MENINIS UGDYMAS

seni spalvoti žurnalai, paprasti pieštukai, liniuotės, žirklys, lipni juostelė, segikliai, tušas, klijuotės ar patiesalai, indeliai vandeniui.

Dailės kabinete galėtų būti laikomi tie kūrybos reikmenys, kuriuos turėtų įsigyti ir į dailės pamokas atsinešti patys mokiniai. Tai paprasti ir spalvoti pieštukai, trintukai, flomasteriai, ploni ir stori rašikliai, piešimo popierius (A3 ir A4 formato), spalvotas popierius, nedideli kartono lapai, plunksnos su plunksnakočiais, guašo ir akvarelės dažai, tušas, dideli ir maži teptukai, spalvotos kreidelės, pratybų sąsiuviniai arba eskizų knygelės (nedideli sąsiuviniai). Šie dailės reikmenys, jei yra vietos sudėti juos į atskiras dėžutes kiekvienai klasei ar turėti visiems bendrai, galėtų būti saugomi dailės kabinete. Tai daug patogiau, nei mokiniams nešiotis šias priemones į kiekvieną dailės pamoką. Tik svarbu susitarti dėl taisyklių, kaip šios kūrybinės priemonės turėtų būti įsigyjamoms, naudojamos ir saugomos. Norėdami, kad kūrimas vyktų sklandžiai, mokiniai turėtų sugebėti lengvai rasti dailės medžiagas ir įrankius. Mokiniai turi būti įtraukti į kūrybos reikmenų priežiūros, saugojimo ir tvarkymo procesą. Jei reikmenys laikomi spintelėse, stalčiuose ar lentynose, ant jų turėtų būti ženklavimas (nuorodos, kortelės, etiketės), kad mokiniai žinotų, kur kas yra laikoma. Naudinga paskatinti mokinius patiems pasiimti ir padėti į vietą dažus, popierių ar kitus kūrybos reikmenis. Mokiniai, kurie gali patys pasirinkti norimus kūrybos reikmenis, bus priversti aktyviai pagalvoti apie tai, kurios medžiagos ir įrankiai geriausiai tiktų jų kūrybiniam sumanymui įgyvendinti.

Literatūros sąrašas

- Barbe – Gall, F. (2022). Comment parler d'art aux enfants. Societe nouvelle.
- Cheshire, Lee (2019). Svarbiausi meno įvykiai.
- Dempsey, A. (2020). Siurrealizmas.
- Dempsey, A.(2019). Modernusis menas.
- Finger, B. (2014). 13 modernių dailininkų, kuriuos dera žinoti.
- Heine, F. (2014). 13 didžiųjų meno išradimų, kuriuos dera žinoti.
- Kodėl ir kaip keičiame mokinių mokymosi pasiekimų ir pažangos vertinimo sistemą bendrajame ugdyme (2016). Švietimo problemos analizė <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Kodel-ir-kaip-keiciame-mokiniu-mokymosi.pdf>.
- Lowenfeld, V., Britain, W. L. (2011). Creative and mental Growth. Fourth edition. <https://archive.org/details/creativementalgr00/mode/2up>.
- Morkūnaitė, J., Rachlevičiūtė, R., Staknienė, I. (2022). Dailės bendroji programa (projektas).
- Rachlevičiūtė, R., Staknienė, I. (2021). Dailė. Metodinės rekomendacijos. <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2021-08-16/IR/Dailes%20BP%20igyvendinimo%20rekomendacijos%202021-08-16.pdf>.
- Raguotienė, R. (2020). Vizualinio mąstymo strategijų programos metodinė medžiaga.
- Schumann, B. (2015). 13 menininkų, kurias dera žinoti.
- Vizualinio mąstymo strategijos naudojimas ugdymo turinyje (2021). MMO. BRITISH COUNCIL.
- Weeden, P., Winter, J., Broadfoot, P. (2005). Vertinimas. Ką tai reiškia mokykloms?
- Wenzel, A. (2012). 13 paveikslų, kuriuos dera žinoti.
- Williams, G. (2018). Kaip rašyti apie šiuolaikinį meną.

Mokytojo knygos:

- Celiešienė, J., Tuinylaitė, R. (2010). Dailė 7 klasei. Mokytojo knyga. Leidykla: Šviesa.
- Staknienė, I., Tuinylaitė, R. (2008). Dailė 5 klasei. Mokytojo knyga. Leidykla: Šviesa.
- Staknienė, I., Tuinylaitė, R. (2009). Dailė 6 klasei. Mokytojo knyga. Leidykla: Šviesa.
- Staknienė, I., Tuinylaitė, R. (2011). Dailė 8 klasei. Mokytojo knyga. Leidykla: Šviesa.
- Staknienė, I., Tuinylaitė, R., Zareckienė, R. (2013). Dailė. Mokytojo knyga 9-10 klasei. Leidykla: Šviesa.

MENINIS UGDYMAS

Internetiniai šaltiniai:

Kompetencijų ir vaikų raidos aprašai (2022) <https://www.mokykla2030.lt/kompetenciju-ir-vaiko-raidos-aprasai/>

Visual Thinking Strategies. Visual Thinking Strategies (VTS): Critical Thinking and Inclusive Discussion <https://vtshome.org/>

Moksleivių pažangos ir pasiekimų vertinimas ugdymo procese (Vertinimo kaita) (2016) <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4302>

1.2. MUZIKA

**dr. Arvydas Girdzijauskas, dr. Rūta Girdzijauskienė,
Ingrida Bertulienė, Žydrė Jankevičienė**

1.2.1. Atnaujintas ugdymo turinys ir kaitos būtinybė

Mokyklos keičiasi besikeičiančiame pasaulyje. Nuolatinė ir veržli technologijų raida, informacijos šaltinių gausa ir medijų prieinamumas keičia mokinių, mokytojų ir mokyklų vadovų vaidmenis. Mokyklų vadovai tampa lyderiais, inicijuojančiais pokyčius savo mokyklose, buriantys komandas ir deleguojantys atsakomybę. Mokytojai tampa mokymosi vadovais, jie jau nebe visažinantys žinių turėtojai, o mokinio partneriai ir pagalbininkai tyrinėjimų ir ieškojimų procese. Šis vaidmuo reikalauja permąstyti santykius su mokiniais, darbo metodikas ir priemones, taigi skatina mokytojus nuolatos mokytis ir tobulėti. Mokinių vaidmuo keičiasi iš paklusnių vykdytojų ir žinių reprodukuotojų į tyrinėjančius, ieškančius, besidominčius, savo tapatybę kuriančius, savarankiškus mokymosi partnerius. Visi šie pokyčiai reikalauja ir ugdymo turinio atsinaujinimo, naujų principų, požiūrių ir akcentų įgyvendinimo ugdymo procese.

Pagrindinis ugdymo turinio pokyčio akcentas – kompetencijomis grindžiamas ugdymas. Iš esmės tai nėra radikali naujovė, o daugiau akcentas, nes kompetencijos dalyvavo ir ankstesnių ugdymo programų įgyvendinime. Mokymosi mokytis, komunikavimo, darnaus vystymosi, sveikatos ir gyvenimo įgūdžių bei kultūrinio sąmoningumo kompetencijos 2008 metų bendrosiose programose buvo pateikiamos kaip integruojamosios programos, rekomenduojant jas integruoti į mokomąjį dalyką ar mokomųjų dalykų grupę. Šios kompetencijomis grįstos integruojamosios programos buvo akivaizdus mėginimas ugdymo procesą pakreipti nuo žinių įsisavinimo link asmens gebėjimų ir savybių, būtinų šiuolaikiniame pasaulyje, ugdymo. Įgyvendinant šias programas buvo siūloma ugdyti mokinių gebėjimus bei nuostatas, apibrėžti kiekvienos kompetencijos ugdymo tikslai, mokinių pasiekimai, nurodyti ryšiai su mokomaisiais dalykais, tame tarpe ir su muzika. Integruojamomis programomis buvo siekiama aktualizuoti ugdymo turinį, „padėti mokiniams ugdytis gyvenimui žinių visuomenėje būtinas kompetencijas, atsakomybę už savo elgseną ir jos pasekmes, gebėjimą pasipriešinti neigiamai įtakai bei užkirsti mokiniams kelią perimti netinkamas socialines normas“ (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2011). Neturime atsakymo, ar šios programos prisidėjo prie pokyčių asmenybės ugdyme. Praktika rodo, kad mokyklos nedaug dėmesio skyrė kompetencijų ugdymui, nes nebuvo numatytas jų diegimo mechanizmas ir vertinimas.

MENINIS UGDYMAS

Kitas žingsnis link mokinių asmeninių savybių ugdymo – tai 2015 metais patvirtinta Geros mokyklos koncepcija. Joje teigiama, kad pagrindiniai ir pageidaujami mokyklos veiklos rezultatai – mokinių asmenybės branda, individualias galimybes atitinkantys ugdymo(si) pasiekimai ir nuolatinė ugdymo(si) pažanga (Geros mokyklos koncepcija, 2015). Taigi dėmesys mokinio asmenybės ugdymui, jo brandai nemažėjo. Šis dokumentas turėjo įtakos mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės vertinimo rodikliams, taigi ir mokyklų veiklai. Mokyklos pakankamai jautriai atsižvelgia į išorinį vertinimą, jo rezultatus ir rekomendacijas.

Besikeičiantis pasaulis skatina tolesnius pokyčius ir ugdymo dokumentuose. Atnaujintose bendrojo ugdymo programose matome nebe penkias, o septynias kompetencijas: komunikavimo, kultūrinė, kūrybiškumo, pažinimo, pilietiškumo, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos bei skaitmeninė kompetencijos. Lyginant su ankstesnėmis programomis, prisidėjo kūrybiškumo ir skaitmeninė kompetencijos (pastarosios reikalingumą akivaizdžiai pademonstravo Covid-19 pandemija), neliko darnaus vystymosi kompetencijos. Lyginant su kitomis Europos šalimis, pastebima gana didelė įvairovė. Turkija užsibrėžusi ugdyti 5, Suomija 6, Italija ir Ispanija po 8, Portugalija 10 kompetencijų, o Norvegija vieną kompetencijos apibrėžimą siekia pritaikyti visiems ugdymiesiems dalykams. Greta mums žinomų kompetencijų kitur dar siekiama ugdyti verslumo, raštingumo, loginę ir problemos sprendimo, kritinio mąstymo, tarpasmeninių santykių, asmeninės ūgties ir savarankiškumo, estetinę ir artistiško bei kitas kompetencijas. Įvairovė matoma gana didelė, tačiau akivaizdu viena – dėmesys kompetencijų ir asmens savybių bei gebėjimų ugdymui pasireiškia daugelio šalių ugdymo sistemose. Taip pat akivaizdus dėmesys ugdymo vientisumui ir sąryšingumui, integracijai bei visybiškam pasaulio vaizdui.

Muzikos dalyko mokymas visuomet buvo ir yra susijęs su mokinių gebėjimais, ne vien su žiniomis. Mokant muzikos mokiniai muzikuoja, kuria, dalinasi atliekama ir kuriama muzika, klauso ir analizuoja muzikos kūrinius, aptaria emocinę reakciją į juos. Ši veiklų (veiksėnų) įvairovė reikalauja įvairių gebėjimų, todėl kompetencijų ugdymas muzikos pamokose nėra naujas ar netikėtas iššūkis. Kompetencijos ir gebėjimai visuomet buvo muzikos mokymo dalis. Todėl ir kalbant apie atnaujintą ugdymo turinį muzikantams didelių naujovių neiškils. Tačiau, kompetencijas integruojant į dalyko turinį, dėmesys joms bus didesnis ir konkretesnis. Todėl verta apie kompetencijų raišką atnaujintame muzikos turinyje pakalbėti detaliau.

Pažinimo kompetenciją per muzikos pamokas mokiniai ugdomi įgydami muzikos žinių bei gebėjimų. Muzikuodami, kurdami muziką ir jos klausydami, mokiniai mokosi įveikti kylančius iššūkius, rasti tinkamus sprendimus, t. y. mokosi mokyti. Nagrinėdami muzikos kūrinius, muzikos kalbos elementus ir struktūras, ieškodami sąsajų su savo patirtimi jie mokosi suvokti ir vertinti muziką, plėtoja kritinio mąstymo gebėjimus. Didelis dėmesys skiriamas mokinių muzikinio identite-

to, savasties formavimuisi. Nagrinėdami muzikos reiškinių įvairovę mokiniai įgyja gebėjimų suvokti muziką skirtinguose kontekstuose, atranda sąsajas ir jungtis.

Kūrybiškumo kompetencija. Muzikinis ugdymas neatsiejamas nuo kūrybiškumo visose muzikinėse veiklose: komponuojant, improvizuojant, aranžuojant, interpretuojant, pažįstant ir vertinant muziką bei muzikinius reiškinius. Muzikinės kūrybos procesuose generuojamos ir įgyvendinamos idėjos, reflektuojamos kūrybinės patirtys. Mokiniai kūrybiškai interpretuoja ir vertina kuriamą, klausomą bei atliekamą muziką, jos kontekstus, kaupia muzikines patirtis. Muzikinės veiklos sudaro galimybes veikti savarankiškai, nebijoti rizikuoti ir klysti, lanksčiai naudoti kūrybos būdus ir priemones, panaudoti šiuos gebėjimus kitose gyvenimiškose situacijose. Kūrybiškumas taip pat ugdomas ir mokantis pristatyti bei dalintis savo pasiekimais (įprastu būdu ir naudodami IKT galimybes).

Kultūrinė kompetencija apima kultūrinį išprusimą (kultūrinės žinias), kultūrinę raišką (gebėjimus ir įgūdžius) ir kultūrinį sąmoningumą (vertybines nuostatas). Per muzikos pamokas mokiniai mokosi vertinti muziką kaip svarbią savo bendruomenės, tautos ir žmonijos kultūros dalį, ugdomi muzikinės kultūros įvairovės supratimą. Susipažindami su muzikos reiškinių, žanrų, stilių, epochų ir kultūrų (subkultūrų) įvairove jie plečia savo muzikinį kultūrinį akiratį, ugdomi pozityvius nuostatus kitų kultūrų muzikos atžvilgiu, mokosi išvengti kultūrinių stereotipų, ugdomi empatiją. Dainuodami ir analizuodami liaudies muziką jie giliau susipažįsta su savo etnine kultūra, nagrinėdami ir atlikdami klasikinę ir šiuolaikinę muziką įgyja Lietuvos, Europos ir pasaulio muzikinės kultūros raidos ir jungčių supratimą. Mokiniai dalyvauja bendruomenės ir visuomenės kultūriniame gyvenime kaip atlikėjai, kūrėjai, klausytojai. Muzikos žinios ir muzikinė raiška formuoja mokinių vertybinę poziciją, turi įtakos jų elgesio būdai socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija reiškiasi drauge muzikuojant, diskutuojant, sprendžiant kūrybines problemas, bendraujant ir bendradarbiaujant. Įvairiose muzikinėse veiklose jie ugdomi empatijos gebėjimus, mokosi stebėti ir jausti vienas kitą (ugdomas *aš-ir-kitas* santykio supratimas). Pažintis su kitų kultūrų (subkultūrų) ir stilių muzika mokiniams atveria galimybę pažinti *kitą*, taip ugdytis empatiškumą ir toleranciją. Muzika svarbi ir kaip psichologinės savireguliacijos būdas (gilinamasi į muzikos sukeltas emocijas ir būsenas, nagrinėjami pavyzdžiai, diskutuojama). Ypač svarbios muzikinėse veiklose išgyvenamos emocijos, patiriamos įveikiant mokinio jėgas atitinkančius muzikinius iššūkius, turinčios įtakos mokinių savižinai, asmenybės ugdymui, sprendimų priėmimui ir savivertės augimui.

MENINIS UGDYMAS

Komunikavimo kompetencija. Muzika yra neverbalinė garsinė komunikacija, vykstanti tarp muzikos kūrėjų, atlikėjų ir klausytojų, o muzikos kūriniai – tai įvairias prasmes turintys pranešimai. Kurdami muziką, improvizuodami mokiniai generuoja idėjas ir išreiškia jas įvairiais muzikiniais garsais bei struktūromis, atitinkančiomis jų galimybes ir muzikinį identitetą. Atliekant muziką yra komunikuojama savo arba kito autoriaus sukurta muzikinė žinia, siekiant jos įtaigumo, dalinimosi džiaugsmo, pasitelkiant muzikos išraiškos priemones. Klausydami muzikos mokiniai ją interpretuoja, suteikdami jai įvairias su asmenine patirtimi susijusias prasmes. Muzikinėse veiklose mokiniai komunikuoja ir žodiniu, ir neverbaliniu būdu (pvz., reaguoja į muziką, perteikia jos įspūdį kūno kalba, kitomis meno formomis). Mokiniai mokosi kurti, suvokti ir vertinti muzikos priemonėmis komunikuojamus pranešimus, ugdomi muzikinį raštingumą, komunikacinius gebėjimus.

Pilietiškumo kompetencija muzikos pamokose ugdoma per pagarbą autorystei, savo ir kitų kultūrų bei subkultūrų muzikai, muzikos reikšmingumo visuomenės gyvenime suvokimą. Mokiniai mokosi suvokti ir paaiškinti muziką kaip simbolinę galią, telkiančią ir vienijančią bendruomenes ir visuomenę (pvz., tautinės giesmės, protesto muzika, „dainuojančioji revoliucija“ ir kt.). Atskleidžiama dainų švenčių tradicijos reikšmė tautinei savimonei ir kultūrai. Svarbi pažintis ir su Lietuvos tautinių bendrijų muzika (lenkų, baltarusių, rusų, žydų, karaimų), padedanti suvokti pilietinės visuomenės etninę įvairovę.

Skaitmeninės kompetencijos ugdymas gali apimti visas muzikinės veiklos rūšis. Muzikuodami ir kurdami muziką, mokiniai mokosi valdyti ne tik realius, bet ir virtualius muzikos instrumentus, kitus muzikavimo bei muzikos kūrimo įrankius. Pažintis su natų rašymo programomis mokiniams padeda mokytis natų rašto. Mokiniai savo muzikavimo ir kūrybos bandymus ar pavyzdžius gali skaitmeninti, skelbti internetinėje erdvėje. Pažindami muzikos reiškinius ir kontekstus, jie mokosi ieškoti reikiamos garsinės, tekstinės, vaizdinės informacijos muzikos klausymosi platformose, socialiniuose tinkluose ir informacijos šaltiniuose, kritiškai ją vertinti ir naudoti. Skaitmeninių technologijų naudojimas gali prisidėti ugdant mokinių gebėjimą spręsti problemas, kritiškai mąstyti, ugdyti pažintinę, komunikacinę, kūrybiškumą, kultūrinę ir kitas kompetencijas.

Atnaujinant ugdymo turinį kaita vyksta beveik visose ugdymo srityse: be turinio, keičiasi vertinimo, vidurinio ugdymo sąrangos, pedagogų kvalifikacijos kėlimo ir kiti dokumentai bei tvarkos. Keičiantis visoms sritims iš karto kyla nestabilumo pavojus, orientacijos praradimas. Todėl labai svarbu išlaikyti esminių vertybių pojūtį, giluminių tikslų tęstinumą besikeičiančioje aplinkoje. Profesoriaus Gintauto Mažeikio teigimu, muzika gali ir turi dauginti mokinių veiklos ir saviraiškos alternatyvas. Tai reiškia, kad muzikinis ugdymas gali suteikti mokiniams papildomų galimybių kūrybinei ir socialinei raiškai gyvenime, gali tapti reikšmingu gyvenimo įrankiu kultūrinėje aplinkoje. Orientuojantis

į nusistatytą ilgalaikį esminį tikslą turėtumėm nepavargti ieškoti vis naujų būdų ir metodų, kaip šių tikslų siekti. Nuolatos atnaujinant ugdymo būdus ir turinį muzikinis ugdymas gali tapti reikšminga mokinių gyvenimo ir raiškos galimybe.

1.2.2. Naujausi muzikinio ugdymo tyrimai ir tendencijos

Atsakymo į klausimą, kokie yra naujausi muzikinio ugdymo tyrimai, netikslinga ieškoti dėl kelių priežasčių. Pirmiausia todėl, kad muzikos mokymas mokykloje implikuoja daugybę didesnių ar mažesnių problemų, su kuriomis susijusių tyrimų gausa sunkiai „pasiduoda“ kategorizavimui. Pavyzdžiui, į populiariausių mokslinių šaltinių portalų paieškos langą įvedus patį bendriausią raktažodį „muzikinis ugdymas mokykloje“, rasime daugiau nei milijoną nuorodų. Panašiai nutinka ir ieškant informacijos apie konkrečias temas: muzikalumo ugdymas, muzika ir smegenų tyrimai, muzikos klausymas ir kt. Kategorizuoti tokią šaltinių gausą nėra tikslinga, juolab kad kas dešimtmetį jų skaičius padvigubėja. Antra, kiekviena iš muzikinio ugdymo temų turi skirtingus aspektus ir žvalgos perspektyvas. Mokslo pasaulyje kur kas labiau, nei tyrimų skaičius ar naujumo laipsnis, vertinamas idėjos originalumas, ją pagrindžiančių argumentų tvirtumas, tyrimo radinių interpretavimo gilumas. Todėl mes pasirinkome peržvelgti, kokius probleminius klausimus nagrinėja Europos ir JAV muzikos pedagogus vienijančios organizacijos, kurios parodo, kokios muzikinio ugdymo problemos šiuo metu vertinamos kaip aktualios ir reikalaujančios išsamaus pažinimo bei supratimo.

Technologijų naudojimas. Per pastaruosius du dešimtmečius technologijos padarė perversmą įvairiose muzikos srityse, ypač muzikos kūrimo ir vartojimo. Technologijomis grįsti muzikos kūrimo ir įrašymo metodai toliau tobulėja, o būdai, kuriais pažįstame muziką, kardinaliai pakeitė ryšį ir suvokimą apie ją. Šiandien muzikos mokymas neįsivaizduojamas be technologijų, tačiau išmanus jų naudojimas tebelieka mokslininkų ir muzikos praktikų dėmesio centre.

Muzikinio ugdymo demokratizavimas, muzikos mokymą ir mokymąsi siejant su mokinių poreikiais ir interesais. Svarbiausiomis svarstymų temomis tampa mokinių muzikos mokymosi lūkesčiai, besimokančiųjų nuomonė apie tai, ko ir kaip jie norėtų mokytis, XXI amžiaus muzikinio ugdymo kontekstų įvairovė ir, atsižvelgiant į tai, su muzikos mokymo rekonstrukcija susiję klausimai.

Kūrybiškumas ir inovacijos. Paplitęs įsitikinimas, kad kūrybiškumą geriausiai ugdo meninė, taip pat – ir muzikinė, veikla. Ar taip yra iš tikrųjų? Ką reiškia būti kūrybingam muzikoje? Kokiomis savybėmis ir gebėjimais pasižymi kūrybingi mokiniai? Kokie yra kūrybingo muzikos mo-

MENINIS UGDYMAS

kytojo bruožai ir ką reiškia mokytis kūrybiškai? Tokie klausimai domina muzikų, muzikos pedagogų ir švietimo politikų bendruomenę. Kūrybišką mokymą ir kūrybiškumo ugdymą tyrinėtojai, pedagogai ir kūrėjai pripažįsta kaip vieną svarbiausių muzikinio ugdymo ir ugdymosi sričių.

Įtrauktis ir prieinamumas. Plėtojant šią temą keliami klausimai, ar visi mokiniai turi vienodas galimybes gauti kokybišką muzikinį ugdymą? Ar ir kaip tos galimybės užtikrinamos nepriklausomai nuo besimokančiųjų kultūrinių, socialinių ar kitokių skirtumų? Ugdytinių skirtumų supratimas, įvairių ugdymosi poreikių turinčių vaikų įvairovės pažinimas ir pripažinimas, įtraukaus ugdymo metodų išmanymas ir tikslingas jų naudojimas – aktualios XXI amžiaus muzikinio ugdymo problemos.

Muzikinio ugdymo kontekstų įvairovė. Vos prieš keletą dešimtmečių muzikinis ugdymas didžia dalimi buvo suprantamas kaip mokykloje įvietintas, nuo mokytojo priklausantis procesas. Šiuolaikiniai mokiniai turi itin platų muzikos mokymosi galimybių spektrą, prieinamą per medijas, interneto išteklius, įvairaus pobūdžio edukacines veiklas. Kultūros, meno ir mokslo institucijų bendradarbiavimas muzikinio ugdymo įvairovei ir prieinamumui užtikrinti – ryškus XXI amžiaus bruožas.

Muzikos kūryba. Vaikas kuria muziką jam unikaliu būdu, kartu taikydamas muzikos dėsnius. Jau keletą metų muzikos kūryba yra įtraukta į muzikos bendrąsias programas, tad yra sukaupta pakankamai resursų tyrinėjimui. Kuriamos kūrybos mokymo strategijos, projektai, pamokų planai, kurie padės muzikos mokytojams suprasti mokinių kūrybą ir patirti sėkmę šioje veikloje.

Muzikos ir raštingumo ryšys. Muzikos mokymasis teikia apčiuopiamos naudos mokinių raštingumo – klausymosi, stebėjimo, kalbėjimo ir rašymo – gerinimui. Muzikos mokymosi pridėtinė vertė nagrinėjama iš ugdymo mokslų, neuromokslų ir neuropsichologijos perspektyvų. Teigiama, kad muzikos ir kalbos mokytojai gali papildyti ir praturtinti vienas kito pamokas kurdami XXI amžiaus iššūkius atliepiančių ugdymo turinį.

Muzika – visam gyvenimui. Kokį poveikį mokiniams turi muzikinis ugdymas mokykloje? Ar jo metu mokiniai išsiugdo visą gyvenimą trunkantį muzikos poreikį? Šis poreikis suprantamas ne tik kaip aktyvus muzikavimas chore ar orkestre baigus mokyklą, bet ir kaip finansinė parama bendruomenės muzikiniam gyvenimui, aktyvus koncertų lankymas ir pan. Tad muzikinis ugdymas mokykloje, jo kokybė ir efektyvumas gali lemti šalies muzikinės kultūros raidą ir gerovę.

1.2.3. Muzikinio ugdymo procesas: nuo planavimo iki vertinimo

1.2.3.1. Planavimas

Kam reikalingas ugdymo proceso planavimas? Tai amžinas klausimas, kurį užduoda mokytojai mokyklų vadovams, mokyklų vadovai – švietimo skyriams ir taip toliau. Galimas paprastas, bet neveiksmingas atsakymas: „Todėl, kad taip parašyta Švietimo įstatyme“. Tačiau toks atsakymas niekuomet nepridės aiškumo ir motyvacijos planavimui. Daug veiksmingiau yra suprasti, kodėl planavimas reikalingas. Tuomet ir šis darbas, jei jis suprantamas kaip prasmingas ir reikalingas, neatsirodys beprasmis ir varginantis.

Organizacijoje, taip pat ir mokykloje, planavimas reikalingas tam, kad darbas vyktų kryptingai, kad būtų laiku identifikuojamos ir sprendžiamos problemos ir bendros pastangos atneštų laukiamą rezultatą. Individualus ugdymo proceso planavimas padeda racionaliai išdėstyti ugdymo proceso turinį, efektyviai įgyvendinti ugdymo programas, atsižvelgti į kontekstą ir mokinių poreikius, numatyti galimas bendradarbiavimo ir integracijos sritis. Turint omenyje, kad mokytojas mokykloje dirba ne vienas, o derina savo veiksmus su kitais kolegomis siekiant numatytų ugdymo tikslų, vertybių įgyvendinimo, tarpdalykinio bendradarbiavimo, planavimas tampa ypatingai svarbiu. Kaip planuoti, kad šis procesas būtų efektyvus ir atneštų laukiamus rezultatus?

Yra įvairių būdų ir teorijų, kaip planavimą padaryti efektyviu. Visi autoriai sutaria dėl planavimo cikliškumo: tai yra ciklinis procesas, kuris prasideda nuo esamos situacijos įvertinimo, problemos iškėlimo ir tęsiasi numatant galimus tikslus, jų realizavimo būdus ir tinkamas priemones. Po numatyto laiko rezultatas įvertinamas, ir vėl viskas prasideda iš pradžių.

Dr. Aurimas Juozaitis siūlo tokią planavimo seką:

Situacija. Įvardijama problema, nustatomi jos dalininkai. Problema išanalizuojama.

Siekiamybė. Įvardijama įsivaizduojama ateities situacija, suformuluojami tikslai, jų atlikimo rodikliai.

Procesas. Siekiama įtraukti dalininkus į problemos(-ų) sprendimą, susitariama, kaip bus priimami tarpiniai ir galutiniai sprendimai.

Sprendimas. Nustatomi galimi sprendimai, jie įvertinami. *Vykdymas.* Vykdydamas sprendimus, stebimas ir vertinamas tarpinis rezultatas. Atliekama reikalinga korekcija. Autorius įvardija ir tokio proceso privalumus: pasiekiamas susitarimas dėl problemos, susisteminama analizė. Pasiekiamas aiškumas dėl ateities, kuris motyvuoja, organizuoja atlikėjų energiją tikslui siekti. Pasiekiamas susitarimas, kaip bus keičiamasi informacija ir priimami sprendimai, aiškumas, kas ką daro.

MENINIS UGDYMAS

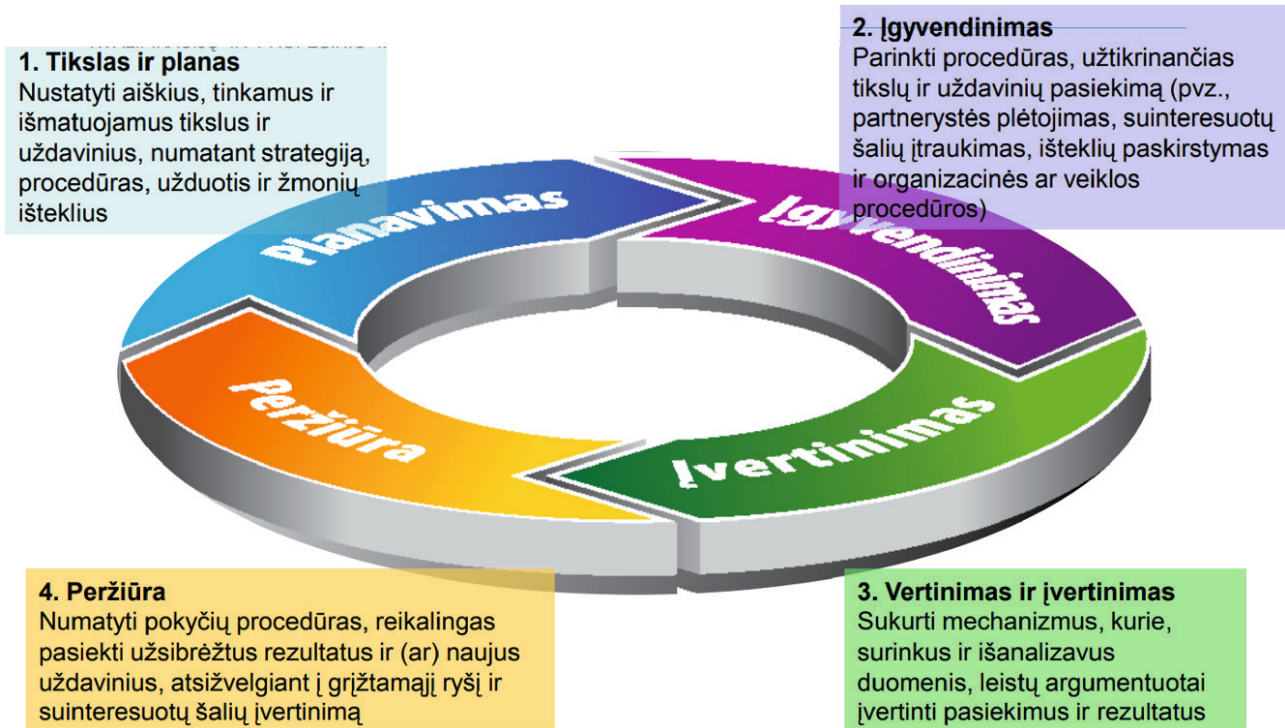
Dr. Gintautas Cibulskas teigia, kad patirsime planavimo sėkmę, jeigu:

- *Susitarsime dėl planavimo principų:*
 - vadovausimės švietimo politiką reglamentuojančiais dokumentais;
 - pasirinksim plano struktūrą;
 - numatysime tikslus, uždavinius, jų įgyvendinimo priemones, sėkmės kriterijus, laiką, vykdytojus, išteklius, jų šaltinius.
- *Atliksime dabartinės situacijos analizę:*
 - įvertinsime vidinę aplinką;
 - įvertinsime išorinę aplinką.
- *Sudarysime realų planą:*
 - pagrįsime numatytas priemones ir išteklius objektyviais duomenimis;
 - suderinsime poreikius su turimais ištekliais;
 - sieksime konkretumo.
- *Sieksime visų dalininkų interesų dermės:*
 - nuosekliai informuosime;
 - motyvuosime ir įtrauksime;
 - bendradarbiausime.
- *Sieksime veiklos suderinamumo:*
 - sieksime visų lygmenų planų dermės;
 - racionaliai planuosime laiką veikloms;
 - numatysime galimybes planus koreguoti.
- *Sieksime lakoniškumo:*
 - kalbėsime ir rašysime aiškiai, glaustai, paprastai;
 - vartosime tikslus terminus.
- *Skirsime laiko refleksijai:*
 - numatysime stebėsenos elementus;
 - atliksime į(si)vertinimą;
 - pasidžiaugsime asmeniniu ir profesiniu tobulėjimu.

Šioje kiek detalesnėje rekomendacijoje matome siekį suderinti įvairių lygmenų planus organizacijoje. Pabrėžiamas plano realistiškumo svarbumas, taip pat planuojami laiko ir kiti resursai, dalyvių bendradarbiavimas ir veiklų konkretumas. Labai svarbi refleksijos dalis, pagal kurios rezultatus galimas tolimesnis planavimas.

MENINIS UGDYMAS

Planavimo ciklas mokykloje praktiškai nesiskiria nuo planavimo kitose organizacijose, tam naudojamo kokybės ciklo. Švietimo įstaigos vadyba, klasėje vykstančių procesų vadyba ir verslo įmonės vadyba turi daug sąlyčio taškų.

1 PAV. Veiklos kokybės ciklas

Šiame paveiksle matosi toks pats planavimo ciklas, kaip ir aptartas ankstesniuose pavyzdžiuose. Detaliau numatytos vertinimo ir įsivertinimo procedūros, siūlančios sukurti mechanizmus, leidžiančius analizuoti surinktus duomenis ir efektyviai bei argumentuotai įvertinti pasiektus rezultatus. Ši proceso dalis ypatingai svarbi veiksmingam tolesnių žingsnių numatymui.

Švietimo ekspertė Monika Bilotienė Nacionalinės švietimo agentūros internetinėje laidoje apie mokyklų vertinimo efektyvumą pabrėžia aiškaus susitarimo ir vizijos dėl laukiamo rezultato svarbą. Šis susitarimas, anot ekspertės, turi remtis patirtomis sėkmėmis ir turimais veiklos įgūdžiais bei numatyti, kokias kvalifikacijas ir įgūdžius reikia įgyti siekiamos vizijos įgyvendinimui. Labai svarbu, kad suplanuotas siekinys būtų priimamas kaip vertybė ir visi sistemos dalyviai jo siektų nuoširdžiai. Planuojant tikslus ir formuluojant uždavinius, numatančius, kaip tikslas bus pasiektas, svarbus pasidalinimas darbais ir konkrečių veiklų numatymas konkrečioms asmenims. Taip pat svarbu numatyti kokybinius ir kiekybinius veiklos rodiklius, kurie leistų objektyviai įvertinti laukiamą rezultatą.

Dr. Svajonės Mikienės ir Editos Gailiūtės tyrimo duomenimis, dažniausiai mokyklų pasirenkamos tobulinti sritys yra ugdymo proceso diferencijavimas, suasmeninimas ir individualizavimas; mokinių savivaldis mokymasis bei pažangos pastovumas. Planuojant veiklas tikslinga žinoti, kad šių sričių tobulinimui daugelis mokyklų skiria didelį dėmesį, todėl galimas veiksmingas pasidalinimas patirtimi, bendradarbiavimas sprendžiant problemas. Rečiau pasirenkamos sritys yra santykiai ir mokinių savijauta, pasiekimų asmeniškumas, įsitraukimas, socialumas, savivoka ir savivertė.

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros 2017 metais parengtose rekomendacijose kaip planuoti ir organizuoti mokyklos įsivertinimą, aprašant mokyklų planavimo proceso rodiklius išskiriami trys: ugdymo tikslų numatymas, ugdymo planai ir tvarkaraščiai bei orientavimasis mokinių poreikiuose.

Apibūdinant Ugdymo(si) tikslų numatymą, pabrėžiamas jų pagrįstumas ir sąryšingumas. Mokytojai turi žinoti, ko siekia ugdydami mokinius, ir gebėti tuos siekius pagrįsti. Pamokos, veiklos, užduoties tikslai turėtų būti derinami su kompetencijų ir mokinio asmenybės ugdymo tikslais, trumpalaikiai tikslai – su ilgesnio laikotarpio (metų, ugdymo programos) tikslais, mokyklos ugdymo tikslai – su savivaldybės ir nacionaliniais švietimo tikslais. Svarbus ir tikslų kontekstualumas. Keldami ugdymo tikslus, mokytojai turėtų atsižvelgti į mokinių asmeninę, socialinę ir kultūrinę patirtį, jų gyvenimo ir mokyklos veiklos kontekstą. Tikslai gali būti koreguojami, kintant mokinio, klasės, mokyklos ir jos aplinkos poreikiams.

Nagrinėjant ugdymo planų ir tvarkaraščių svarbą, teigiama, kad planavimas turi būti naudingas. Ugdymas turėtų būti planuojamas taip, kad veiklos padėtų siekti išsikeltų ugdymo tikslų, vienos kitas papildytų ir derėtų. Mokymosi laikas ir periodai lanksčiai pritaikomi ugdymo poreikiams (jungiant pamokas, integruojant dalykus, pamokas ir po pamokų vykstančias veiklas, organizuojant projekcinę veiklą, koreguojant tvarkaraščius). Svarbus tvarkaraščių patogumas mokiniams. Mokyklos dienvakė, veiklų, renginių ir pamokų tvarkaraščiai sudaromi atsižvelgiant į ugdymo tikslus, mokymosi sudėtingumą bei tempą, įvairius mokymosi poreikius. Siekiama, kad jie būtų kuo patogesni ir naudingesni mokiniams.

Aptariant orientavimąsi į mokinių poreikius, pabrėžiamas šių poreikių pažinimas, jų sisteminis analizavimas. Svarbu, kad būtų atliekami tyrimai, tinkamai naudojami diagnostinio vertinimo rezultatai. Jie sudaro galimybę laiku atpažinti individualius ugdymosi poreikius, polinkius bei galimybes. Į tyrimų (diagnostinio vertinimo) rezultatus turėtų būti atsižvelgiama planuojant visų ir kiekvieno mokinio ugdymą (dalykų ir neformaliojo ugdymo veiklų pasiūlą, mokymosi veiklų diferencijavimą ir (ar) individualizavimą). Planuojama ir pagalba mokiniui.

Mokykloje aiškiai susitariama dėl paramos ar pagalbos teikimo mokiniams tvarkos. Kilus ugdymosi, psichologinių ar socialinių problemų bei grėsmių, mokiniai visuomet ir laiku sulaukia tinkamos pagalbos.

MENINIS UGDYMAS

Planavimo procese svarbu atsižvelgti ne tik į problemas, bet ir į gabumų bei talentų ugdymą. Mokytojai turėtų laiku pastebėti ir tinkamai ugdyti kiekvieno mokinio gabumus bei talentus. Ypačingų, bendraamžių lygį pranokstančių gabumų turintiems mokiniams kuriami specialūs ugdymosi iššūkiai ir ugdymo būdai. Ugdydami gabius mokinius, mokytojai bendradarbiauja su kitomis institucijomis, socialiniais partneriais, neformaliojo švietimo mokytojais ir kt.

Planuojant ugdymo procesą mokyklose paprastai naudojami strateginiai planai, ugdymo planai ir individualūs mokytojų planai. Individualiai ugdymo procesas planuojamas metams. Plane įprastai pateikiami bendri duomenys (kam skirtas), numatomi tikslai, uždaviniai, ugdomos kompetencijos.

Pateikiame Klaipėdos Vydūno gimnazijos ilgalaikio muzikos dalyko plano fragmentą, kuriame yra įtraukti klasės kultūrinio ugdymo grupės (kultūrinio ugdymo grupė – tai kelių dalykų mokytojai, planuojamais mokslo metais siekiantys bendrų kultūrinio ugdymo tikslų) numatyti tikslai, derinami su mokyklos ir dalyko ugdymo tikslais.

MUZIKOS UGDYMO TURINIO PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

1 PAVYZDYS. Ilgalaikis planas Vydūno gimnazijoje 8 kl.

Dalykas: muzika (kryptingas muzikinis ugdymas)

Klasė: 8 M, Pamokų skaičius per savaitę: 2, Laikotarpis: xxxx-xxxxy mokslo metai.

Tikslai:

1. Suteikti kiekvienam mokiniui kultūrinio sąmoningumo ir muzikinės kompetencijos pagrindus, ugdyti emocingą ir kūrybingą asmenybę, norinčią ir gebančią įvairiomis formomis dalyvauti muzikiniame gyvenime, muzika praturtinti savo asmeninį gyvenimą.
2. Ugdyti mokinių humanistinę kultūrą, panaudojant meninio ugdymo privalumus visame ugdymo procese.
3. Stiprinti mokinių individualių poreikių tenkinimą gilinant jų pažinimą, ypatingą dėmesį kreipiant darbui su gabiais ir mokymo sunkumų turinčiais mokiniais.

UŽDAVINIAI

Mokiniai, baigę 8 klasės kursą žinos:

- būdingas homofoninio ir polifoninio stiliaus kūriniams formas,
- gamų (1,2,3 ženklai prie smuiko rakto) formavimo, dominantseptakordo ir jo apvertimų sudarymo, intervalų apvertimo, taisyklės,
- šiuolaikinės jaunimo muzikos stilius,
- kas būdinga 1. l. dainų rūšims (karinėms-istorinėms, darbo, vestuvinėms)

MENINIS UGDYMAS

Mokiniai, baigę 8 klasės kursą *gebės*:

- išreikšti homofoniją ir polifoniją kitų menų priemonėmis,
- įvardinti stambių vokalių kūrinių – kantatos, oratorijos, mišių, stabat mater, bei sceninių žanrų – operetės, miuziklo roko operos ypatumus, panašumus ir skirtumus,
- solfedžuoti, kurti 3 ženklų tonacijose, panaudodami paprastą, sudėtinį, mišrų metrą, dominant septakordą intervalus bei jų apvertimus,
- aranžuoti l. l. dainas, jas interpretuoti tradiciškai ir šiuolaikiškai,
- analizuoti ir argumentuotai pagrįsti savo nuomonę apie klausomą muziką.

Mokiniai, baigę 8 klasės kursą *suvoks*:

- atsakomybę už atliekamų kūrinių skambėjimo tikslumą,
- kokybiškos muzikos požymius,
- kūrybiškumo svarbą muzikoje ir gyvenime.

Vertinimas: Taikoma bendra mokyklos ir muzikos mokytojų parengta vertinimo sistema, patvirtinta mokytojų tarybos posėdyje 2013 m. vasario 19 d. įsakymu Nr. V2-29.

Mokyklos pedagogų tarybos nutarimu prioritetinga kompetencija xxxx-xxxxy m. m. – kultūrinio sąmoningumo kompetencija.

Kultūrinės grupės sudėtis: 5 mokytojai

grupės vadovas – (klasės vadovė, etika), nariai: – (muzika), – (lietuvių kalba), – (anglų k.), – (dailė).

Tema: Kūrybos prasmė – dalijimasis.

Ugdomosios savybės: kūrybiškumas, nuoširdumas, bendradarbiavimas, imlumas naujovėms, atsakomybė prieš kolektyvą, sceninės kultūros puoselėjimas, tolerancija.

Tikslas: ugdyti iniciatyvią, aktyvią, gebančią save realizuoti ir objektyviai įsivertinti bei prisitaikyti kintančioje aplinkoje ir susidoroti su naujais iššūkiais asmenybę, savo veiklos rezultatais gebančią teikti džiaugsmą kitiems.

Integracijos formos: dalykinė / tarpdalykinė, teminė ir sociokultūrinė integracija.

Veiklos formos: integruotos pamokos, kūrybiniai darbai, diskusijos, renginiai, darbas su informacijos šaltiniais.

MENINIS UGDYMAS

Skyrius, tema	Mokinių pasiekimai (gebėjimų Nr. iš BP)			Val. (nuo – iki)	Vertinimas	Pastabos (integracija, projektai)
	Nuostatos	Gebėjimai	Žinios			
2. Lietuvių liaudies kūryba (Darbo dainos. Karinės istorinės. Tremtinių, Jaunimo – meilės. Vestuvinės. Vaišių dainos. Kalendorinės dainos.	Siekti kūrybos originalumo. Tolerantiškai vertinti kitų kūrybą, išsakyti naujų pastabų.	3.2. Mokantis muzikos naudotis įvairiais informacijos šaltiniais, informacinėmis komunikacinėmis priemonėmis. Apibūdinti savo išgyvenimus klausant, kuriant ir atliekant muziką. 1.9. Rasti galimybių pritaikyti savo muzikinės raiškos patirtį kitose pamokose ar mokyklos renginiuose (pvz., klasės vakarėlyje, mokyklos renginyje, mokyklos radijo stotyje, internete ir kt.). 1.1. Tiksliai intonuojuojant dainuoti išmoktas vienbalses dainas ir (arba) atlikti ritmines deklamacijas. 1.2. Dainos nuotaiką perteikti interpretacinėmis išraiškos priemonėmis.	1.2.1. Pasakyti ir paaiškinti pagrindinių interpretacinių raiškos priemonių paskirtį, emocinį krūvį, tuo remiantis sudaryti interpretacinį dainos planą. 1.3.1. Žinoti dainavimo mokymosi strategijas. 1.3.2. Taikyti mokytojo nurodytus dainavimo tobulinimo būdus. 1.8.1. Žinoti kūrybos strategijas. 1.8.2. Išklausus kitų vertinimus pasirinkti pagrįstus, pagal juos tobulinti kompoziciją. 1.9.2. Išmanyti renginio organizavimo etapus, pasirinkti artimą veiklos barą pagal asmenines ypatybes. 1.10.2. Sudaryti detalų pasirengimo renginiui planą.	8	Žinios apie dainų rūšis, solfedžiavimo pažanga.	Kultūrinė integracija su liet. kalba. Tyrinės l.l. dainų rūšis, kartu su grupe gebės atlikti 2 autentiškas l.l. dainas, sukurs vienos dainos šiuolaikinę aranžuotę. Gebės analizuoti l.l. dainų melodiką ir ritmiką. Teorines žinias derins su praktika, paruos kūrybinius pranešimus. Baigiamasis renginys – 7-8klasių mokinių etninė konferencija mokykloje.

Pasibaigus pusmečiui / mokslo metams, mokytojai įsivertina savo ugdymo veiklos rezultatus naudodami SSGG (sėkmės, sunkumai, galimybės, grėsmės) metodiką. Šio įsivertinimo rezultatai aptariami metodinėse grupėse ir pedagogų tarybos posėdyje, naudojami planuojant kitų metų ugdymo veiklas.

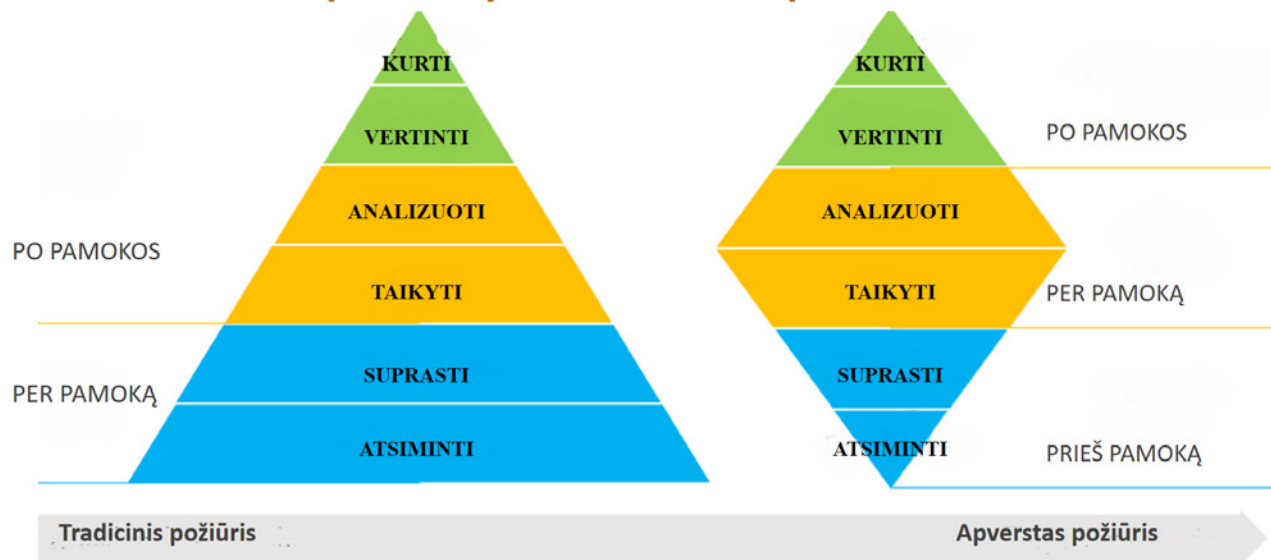
Suprantama, kad patvirtinus naujasias ugdymo programas, ilgalaikių planų struktūra gali keistis, atsižvelgiant į mokyklos susitarimus dėl planuojamų sričių. Tikėtina, kad šie susitarimai lies ugdomas kompetencijas, integracijos sritis, temas ar laikotarpius ir kitus atnaujintam ugdymo turiniui aktualius dalykus.

Planavimo procese svarbūs ir individualūs mokytojų pamokų planai. Praktika rodo, kad planuojama pamoka visuomet sėkmingesnė, efektyvesnė net ir patyrusiems mokytojams, net jei planas galutinai ir neįgyvendinamas, ugdymo procese keičiasi priklausomai nuo situacijos. Paprastai pamokos plane numatoma pamokos tema, tikslai uždaviniai, pamokos eiga, apimanti metodus, priemones ir vertinimo būdus, taip pat ir refleksija pamokos pabaigoje. Pastarosios uždavinys – įsivertinti ir suprasti, ar buvo pasiekti pamokos tikslai ir uždaviniai. Tai tikrai svarbu siekiant mokinių sąmoningo ir savivaldaus mokymosi.

Be įprastos pamokos struktūros galimi ir kiti efektyvūs ugdymo organizavimo ir planavimo variantai. Šiuolaikinė pamoka skiriasi nuo tradicinės tuo, kad joje svarbus mokinių įsitraukimas, bendradarbiavimas, eksperimentavimas, žinių perdavimas, taikymas ir kūryba. Todėl tradicinį pamokos scenarijų neretai verta pakeisti netradiciniais, naujais ugdymo būdais. Vienas iš jų – „apverstos“ pamokos scenarijus. Planuojant ugdymą šiuo būdu keičiasi veiklų išdėstymas laike ir akcentai. Planuojant pamoką šiuo būdu, pasirinkus pamokos temą ir nusistačius siekiamus tikslus, mokiniams užduodamas savarankiškas darbas pasiruošti pamokai. Mokytojas parengia medžiagą mokinių savarankiškam darbui, numato motyvuojančias priemones, šaltinius, aptaria skaitmeninės informacijos šaltinius, komandinio darbo galimybes. Užduoties mokomąją medžiagą reikėtų pateikti aiškiai, glaustai ir argumentuotai, išaiškinant užduoties tikslus ir prasmingumą, numatant laiko planavimą ir pasirinkimo galimybes. Svarbi optimali užduoties apimtis, atitinkanti realias mokinių galimybes. Tuomet, kai mokiniai savarankiškai išanalizuoja temą, vyksta pamoka. Jos metu mokiniams siūloma dalintis įžvalgomis ir interpretacijomis, generuoti idėjas, taikyti įgytas žinias eksperimentuojant, analizuojant, kuriant. Po pamokos gali būti suplanuoti vertinimo ir kūrybiniai procesai. Kaip ir tradicinėje veikloje, šiame modelyje svarbus vertinimas ir refleksija. Būtent įsivertinimas leidžia toliau planuoti ugdymo procesą remiantis pasiektais mokinių rezultatais.

MENINIS UGDYMAS

Laiko paskirstymas veikloms pamokos metu

2 PAV. Tradicinis ir „apverstas“ pamokos dizainas

„Apverstos“ pamokos scenarijus skatina mokinių savarankiškumą, motyvaciją, sukuria daugiau veiklos galimybių pamokoje, kai mokiniai jau susipažinę su mokomąja medžiaga. Šis scenarijus tinka ir atskirai pamokai, ir pamokų ciklams.

Planuoti reikia ne tik dalyko ugdymo procesą, bet ir tarpdalykinius ryšius, integracijos galimybes. Integracijos gairės ir temos paprastai numatomos ilgalaikiuose planuose, bet detalizuojamos ir konkretinamos, mokytojams konkrečiai planuojant ugdomąsias veiklas.

INTEGRACINIŲ PROJEKTŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

1 PAVYZDYS. Pasakos su dainuojamaisiais intarpais

5 klasė, literatūros, kalbos ugdymo ir muzikos integracija

Numatomas rezultatas: individualiai sukurs ir atliks pasaką su dainuojamaisiais intarpais.

Siūloma darbo eiga ir tarpiniai rezultatai:

Pirma savaitė: mokytojai pristato stebuklinių pasakų požymius, aptaria būdingiausius pasakų įvykių grandines, veikėjus, laiką vietą, akcentuoja idėjos, moralo reikšmę, išskiria pasakų kalbos bruožus. Išsiaiškina, kodėl pasakose dainuojama, aptariami dainuojamųjų intarpų bruožai.

MENINIS UGDYMAS

Antra savaitė: per literatūros ir muzikos pamokas klausomos, skaitomos ir analizuojamos stebuklinės pasakos su dainuojamaisiais intarpais.

Trečia savaitė: mokytojų pateiktas pasakas seka patys mokiniai, dainuojamuosius intarpus improvizuoja.

Ketvirta savaitė: individualiai kuria stebuklinę pasaką su dainuojamaisiais intarpais, repetuoja jos atlikimą. Konsultuojasi su mokytojais.

Penkta savaitė: pasaką fiksuoja (vaizdo / garso įrašai), pristato mokytojams. Mokytojai geriausius pavyzdžius demonstruoja pamokose.

Projekto įsivertinimas, vertinimas, refleksija.

Integruoto darbo vertinimo kriterijai:

Turinys – tema, pagrindinė mintis, stebuklinių pasakų bruožai, kalbos turtingumas (0-3 t.).

Dainuojamųjų intarpų prasmė, darna su tekstu (0-2 t.).

Atlikti ne mažiau kaip du dainuojamieji intarpai (0-2 t.).

Pasakotojo gebėjimai (0-3 t.).

Projektinio darbo pavyzdys : <https://youtu.be/haBqMcMzBPA>

2 PAVYZDYS. Kūrybinis savarankiškai skaitytos knygos pristatymas

6 klasė, literatūros, kalbos ugdymo, kultūrinio ugdymo ir muzikos integracija

Numatomas rezultatas: dirbdami grupėse gebės kūrybiškai interpretuoti ir pristatyti skaitytą knygą naudodami rankų šešėlių teatro elementus. Pristatymo trukmė 2-3 min. Atsiskaitymo forma – nufilmuotas vaizdinis pristatymas su įgarsinimu.

Pasirenkamų skaityti knygų sąrašas:

- Enid Blyton „Šauniojo penketuko nuotyčiai“. 1 knyga,
- F. Zaltenas „Bembis. Bembio vaikai“,
- K. S. Liuisas „Liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“,
- G. Trojepolskis „Baltasis Bimas Juodoji Ausis“.

Siūloma darbo eiga ir tarpiniai rezultatai:

Mokiniai per literatūros pamokas yra savarankiškai perskaitę ir atsiskaitę knygas, nagrinėję jų ištraukas, aptarę temas ir idėjas.

MENINIS UGDYMAS

Pirma savaitė: mokytojai klasės vaikus suskirsto į 6 grupes po 4-5 mokinius (pagal perskaitytas knygas), pristato projekto veiklas, kartu su mokiniais aptaria vertinimo kriterijus. Mokytojai pateikia nuorodų, kur rasti medžiagos apie šešėlių teatrą.

Mokiniai generuoja idėjas, skirstosi darbais, įsipareigojimais, konsultuojasi su mokytojais. su klasės auklėtoju dalyvauja edukaciniame užsiėmime apie šešėlių teatrą.

Antra savaitė: mokiniai įsitraukia į kūrybinį procesą (scenarijaus kūrimas, išraiškos priemonės numatymas, garso takelio idėjos ir jų realizavimas, repetacijų pradžia), konsultuojasi su mokytojais;

Trečia savaitė: mokiniai repetuoja, įgarsina, tobulina, filmuoja, montuoja, konsultuojasi su mokytojais;

Ketvirta savaitė: sutartą dieną pristatomi kūrybiniai darbai. Dalyvauja visi projekte dirbę mokytojai ir mokiniai.

Projekto įsivertinimas, vertinimas (dalyvavusių mokytojų, kitų grupių), **refleksija.**

Darbo grupės įsivertinimas

Darbo grupės sudėtis: Dovydas, Ona, Žygimantas, Urtė, Vytautė.

Kas pasisekė geriausiai (4-6 sakiniai)	Kokių žinių, patirčių, įgūdžių įgijote? (4-6 sakiniai)
Gerai nufilmuotas šešėlių teatras. Viskas pavyko, kaip ir norėjome. Sutarėme su komandos nariais. Darbas vyko greitai. Visiems kartu buvo linksma.	Išmokome daryti šešėlių teatrą. Geriau dirbame kartu komandoje. Daryti tai kokybiškai. Išmokome parinkti muziką tinkamoms vietoms.
Kas nepavyko, kokios priežastys (4-6 sakiniai)	Kokios darbo grupėse klaidos kartojasi nuolatos? Ko reikėtų, kad padėtis keistųsi? (4-6 sakiniai)
Nelabai pavyko balsų įrašymas, nesusitikome. Dėl to ir buvo nelabai gerai. Visa kita pavyko. Tai nusprendėme visi kartu.	Dažniausiai nebūdavome susikaupę, daug juokaudavome. Reikėtų, kad žmonės klausytų kitų draudimų. Klaidas taisome.

Kiekvieno grupės nario konkretus indėlis į bendrą darbą:

Dovydas – garso ir montažo režisierius, įgarsino, sumontavo vaizdinę medžiagą, išrinko garso takelius.

MENINIS UGDYMAS

Žygmantas – įgarsino.

Ona – padarė ir nufilmavo šešėlių teatrą, įgarsino.

Urtė – parašė scenarijų, įgarsino.

Vytautė – įgarsino, išrinko garso takelius.

Integruoto grupinio darbo vertinimo kriterijai:

Turinys – pristatymo tema, pagrindinė mintis, ryšys su knygos siužetu ir idėjomis (0-3 t.).

Kūrybinės idėjos – originalumas, estetika, garso takelio pagrįstumas, kokybė, vaizdo ir muzikos dermė (0-3 t.).

Scenos ir kalbos kultūra, tinkama trukmė, organizaciniai aspektai (0-3 t.).

Vertinimas ir įsivertinimas (0-1 t.).

Kitų grupių vertinimas

Pristatoma knyga	Mokiniai	Turinys	Kūrybinės idėjos	Scenos ir kalbos kultūra	Iš viso
		– pristatymo tema, pagrindinė mintis, ryšys su knygos siužetu ir idėjomis (0-3 t.) Pateikiami argumentai	– originalumas, estetika, garso takelio pagrįstumas, kokybė, vaizdo ir muzikos dermė (0-3 t.). Pateikiami argumentai	– tinkama trukmė, organizaciniai aspektai (0-3 t.) Pateikiami argumentai.	(galimi 9 t.)
G. Trojepolskis. „Baltasis Bimas Juodoji Ausis“	1. Benas 2. Mykolas 3. Silvija 4. Antanas 5. Gita	2 t. Dėl to, kad žiūrovui, neskaičiusiam pačios knygos, būtų labai neaišku ir nesuprantamas siužetas.	3 t. Manome, kad čia komanda padirbėjo gerai.	2 t. Mes manome, kad veikėjų pasakyti sakiniai nebuvo gerai sudėlioti.	7 t.

MENINIS UGDYMAS

F. Zaltenas „Bembis. Bembio vaikai“	1. Emilis 2. Orestas 3. Ugnė 4. Elvyra 5. Nedas	3 t. Idėja buvo gera, viskas buvo kaip ir knygoje.	3 t. Patiko takelio garsai ir jie buvo tinkamose vietose, kai kur fono spalva nusi-dažė raudonai.	3 t. Buvo gerai sumontuota ir atlikta, nors ir buvo naudojama „Zoom“ platforma.	9 t.
Enid Blyton „Šauniojo penketuko nuotykių“	1. Kipras 2. Gitana 3. Emilija 4. Jūratė 5. Titas	0 t. Žmonės, kurie neskaitė šios knygos, nieko nesuprastų (didžioji mūsų grupės dalis).	1 t. Kaip prisimename, šešėlių teatras turėjo būti daromas rankomis. Muzikos takelių turėjo būti daugiau.	3 t. Viskas buvo gana gerai, tik kad jie savo teatre nekalbėjo.	4 t.
K. S. Liuisas „Liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“	1. Domas 2. Darius 3. Brigita 4. Aukse 5. Jolanta	3 t. Daug kas tiko su knygos siužetu.	3 t. Takelis buvo pačios Brigitos kūrybos ir labai tiko veiksmui.	2 t. Viskas buvo gerai, tik truputėlį žodžių pritrūko.	8 t.
G. Trojepolskis. „Baltasis Bimas Juodoji Ausis“	1. Dominyka 2. Kajus 3. Liepa 4. Rimantė	3 t. Kajaus darbas buvo paremtas knyga ir viskas buvo taip pat. 3t. Liepos ir Rimantės viskas buvo pagal knygą ir gerai padaryta.	1 t. Buvo naudojamos iškirptos figūrėlės, buvo labai žema vaizdo kokybė, vos matėsi figūrėlių kontūrai. 3t. Buvo savos kūrybos garso takeliai, gerai padarytas teatras rankomis.	3 t. Dėl trukmės, nelabai atsime-name, bet viskas buvo gerai su kalbos kultūra. 3t. Viskas buvo gerai, kažkaip nebuvo žodžių ar teksto, bet vis tiek buvo aišku, kas vyksta.	7 t. Kajus 9 t. Liepa ir Rimantė

Projektinio darbo pavyzdys: <https://youtu.be/-HPO5Tj0zZY>

MENINIS UGDYMAS

3 PAVYZDYS. Muzikinio kūrinio plakatas

9 klasė, dailės, muzikos, anglų kalbos integracija

Numatomas rezultatas: individualiai sukurs pasirinkto muzikinio kūrinio plakatą. Plakate vizualiai atspindės kūrinį, išryškinant jo pagrindinę mintį / idėją, sukeliamus jausmus / asociacijas, atskleidžiant kontekstus. Atskiru tekstu pateiks anotaciją: trumpą plakato idėją su paaiškinimais (anglų kalba). Teksto anotacijoje panaudos žymaus žmogaus citatą (anglų kalba), kuri derės su muzikos kūrinio, jį atskleis, atspindės jo pagrindines mintis / idėjas.

Rekomenduojami kūriniai (pačių mokinių siūlymai):

- A. Pärtas „Spiegel im Spiegel“
- M. Ravelis „Bolero“
- F. Šubertas Eksromptas Nr. 2 op 90
- V. A. Mocartas Lacrimosa

Siūloma darbo eiga:

Pirma savaitė: mokytojai pristato projekto veiklą, kartu su mokiniais nustatomi ir aptariami vertinimo kriterijai. Muzikos pamokose išsirenkami rekomenduojami muzikos kūriniai, dailės pamokose aiškinamasi apie plakato kūrimo principus, analizuojami pavyzdžiai, anglų kalbos pamokose prisimenami anotacijų rašymo reikalavimai;

Antra savaitė: mokiniai klauso, analizuoja pasirinktą muzikos kūrinį, domisi įvairiais kontekstais, generuoja idėjas, konsultuojasi su mokytojais;

Trečia savaitė: mokiniai kuria plakatus muzikos kūrinio, fiksuoja argumentus, rašo anotaciją, konsultuojasi su mokytojais;

Ketvirta savaitė: sutartą dieną pristatomi kūrybiniai darbai, pristatyme dalyvauja visi mokytojai.

Projekto įsivertinimas, vertinimas (dalyvavusių mokytojų, bendraklasių), **refleksija**.

Integruoto darbo vertinimo kriterijai:

Argumentuotas kūrinio idėjos pateikimas (0-3 t.).

Anotacija ir citata anglų kalba (0-3 t.).

Vizualumas (0-3 t.).

Darbas analiuojant kitų veiklas (0-1 t.).

MENINIS UGDYMAS

Projektinio darbo rezultato pavyzdys:

1.2.3.2. Muzikos mokymosi procesai: į mokinį orientuotas ugdymas

Šiuolaikinis ugdymas remiasi itin plačiu muzikinės kultūros vertybių spektru, yra orientuotas į mokinių gebėjimus, interesus, poreikius bei jų įvairovę. Keičiasi ir pats mokymo pobūdis – dabar jis labiau pagrįstas veikla, naudojant tyrinėjimo, eksperimentavimo, kūrybos, dialogo, diskusijos ir bendradarbiavimo metodus. Šiuolaikiniai mokytojai naudoja kur kas įvairesnį muzikos mokymo ir mokymosi metodų spektrą, turi daugiau atsakomybių konstruojant ugdymo turinį atitinkamai klasės bei mokyklos konteksto, situacijos duotybėms.

Naujoji ugdymo, dar kitaip vadinama mokymosi arba į mokinį orientuota, paradigma ugdymą interpretuoja kaip kelionę netradiciniu keliu, kur mokymosi procesas yra svarbesnis už pažymius, egzaminus. Naujoji paradigma – daugybės komponentų ekosistema, kuri suteikia besimokantiejiems galimybę planuoti savo mokymąsi ir pokyčius, kurie yra asmeniškai svarbūs, vertingi, transformuojantys. 1 lentelėje lyginami senosios ir naujosios paradigmos bruožai. Gretindami juos pagalvokite, kurie iš jų būdingi muzikiniam ugdymui jūsų klasėje, mokykloje, Lietuvoje.

Senosios ir naujosios ugdymo paradigmos skirtumai

	Senoji paradigma	Naujoji paradigma
Žinios	perduodamos mokiniams	kartu mokinių ir mokytojo kuriamos, atrandamos
Mokiniai	pasivūs, jiems perduodamos žinios	aktyvūs, atrandantys, transformuojantys savo žinojimą
Mokykla	atsakinga už išmokimą, skirsto mokinius pagal jų pasiekimus	atsakinga už mokinių žinių ir gebėjimų ugdymą, talentų atskleidimą
Perspektyva	trumpalaikė: akcentuojamas darbų atlikimas, mokymasis atsiskaitymui / egzaminui	ilgalaikė: akcentuojamas mokymasis visą gyvenimą
Ryšiai tarp dalykų	pabrėžiamas vienas dalykas	pabrėžiamos dalykų sąsajos
Tarpusavio ryšiai	beasmeniai tarp visų ugdymo proceso dalyvių	suasmeninti mokinių tarpusavio ir tarp mokytojų bei mokinių
Kontekstas	konkurencingas, individualistinis	grįstas bendradarbiavimu, dalinimusi
Nuostata	visko galima išmokyti	mokymas yra kompleksinis ir apimantis daug dedamųjų

Naujojoje paradigmoje patys mokiniai žinias aktyviai konstruoja, atranda, transformuoja, plečia. Mokytojo pastangos nukreiptos į mokinių kompetencijų ir gabumų ugdymą. Mokyklos paskirtis yra ne perduoti žinias, o padėti mokiniams tapti besimokančiųjų bendruomenių nariais, sukurti aplinką, kuri leistų jiems patiems kurti žinojimą, išvelgti ir spręsti problemas. Tam taikomas platus ugdymo metodų ir būdų repertuaras, mokytojas konkrečius metodus pasirenka atsižvelgdamas į daugelį aplinkybių: klasės sudėtis, mokomoji medžiaga, besimokančiųjų amžius, gyvenamoji vieta ir kt. Šiuolaikinėje mokykloje nuolat kuriamos, testuojamos, įgyvendinamos ir vertinamos veiksmingos mokymosi technologijos, kurių tikslas yra ne tiek tobulinti mokymo kokybę (nors tai taip pat svarbu), kiek nuolat gerinti mokinių individualaus ir visuminio mokymosi kokybę.

1.2.3.2.1. Į mokinį orientuoto ugdymo principai

Į mokinį orientuotas ugdymas prasideda nuo mokytojo. Mokytojai įgyvendina į mokinį orientuotą mokymąsi, atsižvelgdami į mokinių lūkesčius ir interesus, leisdami mokiniams dalyvauti priimant sprendimus, tikėdami savo gebėjimu vadovauti mokymuisi ir prisimindami, kaip patys jaučiasi / jautėsi mokydamiesi. Mokytojai turi jaustis patogiai, keisdami savo vadovavimo stilių iš direktyvinio į konsultacinį – nuo „daryk, kaip aš sakau“ į „remiantis jūsų poreikiais, kartu kurkime ir įgyvendinkime veiksmų planą“. Kitais žodžiais tariant, mokytojai nusprendžia, ar ir kaip jie „dalinsis valdžia“, kiek ir kokių galių suteiks mokiniams. Keletas rekomendacijų – įgyvendinantiems į mokinį orientuotą ugdymą.

1 principas. Pažinkime mokinius

Patirties turintys mokytojai geba perprasti mokinių ar klasės mokymosi nuostatas, identifikuoti problemas ir priimti tinkamus sprendimus. Tačiau, apibendrintai žvelgiant į mokinių grupę, tikėtina, „iš akių išleidžiami“ tylesni ar silpnesnių gebėjimų besimokantieji, iš pirmo žvilgsnio ne visada aiškios tikrosios vienokio ar kitokio jų elgesio priežastys. Taip pat esama tikimybės, jog bus ne iki galo suprasti visų mokinių lūkesčiai muzikos mokymosi atžvilgiu. Kita vertus, ir patys mokiniai jausis tik mokymo, o ne mokymosi proceso dalyviais. Vienos septintokės teigimu, „mokytojai įsivaizduoja, kad viską apie mus žino“. Net jei ir žinote pakankamai, mokinių atsakymai gali sustiprinti supratimą, atskleisti naujus jo aspektus. Atsižvelgimas į mokinių nuomonę bus pagarbos jiems ženklas, stiprus akstinas dalyvauti bendroje muzikos pažinimo kelionėje.

Pažinkite mokinius arba, kitais žodžiais tariant, išsiaiškinkime, ką mokiniai mokydamiesi muzikos vertina, ko tikisi, dėl ko abejoja ar nerimauja. Tai padaryti galima bet kurioje situacijoje ir bet kuriuo ugdymo ciklo metu. Tačiau ši informacija aktualiausia pradedant mokslo metus, planuojant ilgesnį laiko tarpą trunkantį darbą. Pavyzdžiui, pradedant analizuoti keletą mėnesių trunkančią temą, planuojant kūrybinį projektą.

Klausimai mokinių lūkesčiams ir nerimui išsiaiškinti

Lūkesčiai	Nerimas
Ko tikėtės iš pamokų / projekto?	Dėl ko nerimaujate?
Ko siekiate? Kokių rezultatų tikėtės?	Kuo abejojate?
Ko tikėtės iš bendraklasių?	Kokias mokymosi problemas išvelgiate?
Kokios pagalbos tikėtės iš mokytojo?	

Mokiniai, kaip ir kiekvienas mūsų, nori mokytis to, kas juos domina ir kas jiems sekasi. Taip pat, kaip ir kiekvienas iš mūsų, mokiniai tikisi, kad jie bus suprasti, išgirsti, bus įsiklausoma į jų poreikius. Pateikti klausimai gali padėti suprasti mokinius, o taip pat būti refleksijos pasibaigus mokymosi ciklui pagrindu. Apibendrinus iš mokinių gautą informaciją galima daryti sprendimus dėl mokymo(-si) tiek ugdymo proceso eigoje, tiek ir planuojant kitą mokymosi ciklą ar dirbant su kita klase.

2 principas. Leiskime mokiniams dalyvauti priimant sprendimus

Norint, kad mokiniai būtų mokymosi centre, svarbu, kad jie patys prisiimtų atsakomybę už mokymąsi. Svarbu išgirsti mokinių balsą, *kodėl, ką ir kaip* jie norėtų mokytis. Atsakymai „Taip reikalauja mokymo programa“, „Jums to reikia atsiskaitymui“ mažai veiksmingi, kadangi nepaliečia vidinių mokymosi motyvų. Giluminis mokymasis visuomet prasideda nuo asmeninio noro kažką išmokti, išsiaiškinti, suprasti. Geriausias būdas yra tiesiog paklausti, ką mokiniai nori pasiekti mokydami. Pradėkime nuo minčių šturmo, bendradarbiaukime, kad suderintume jų pomėgius su mokymosi programos reikalavimais.

Mokytojai gali abejoti, ar mokinių norų paisymas „nesugriaus“ bendrųjų ugdymo programų keliamų reikalavimų. Taip nenutiks, jei bus išmaniai derinami programose numatyti ir mokinių išsakyti ugdymosi siekiniai. Kai kuriais atvejais tam gali būti panaudotas „tuščio čekio“ metodas, kai mokiniai nuo A iki Z patys planuoja ugdymosi turinį ir siekius. Kita vertus, sprendimų priėmimas gali būti mokytojų ir mokinių diskusijos pagrindas, kai svarstomi galimi pasirinkimai, kurių pagrindu daromi sprendimai. Jie gali būti priimami dėl veiklos prioritetų, klausomų ar atliekamų kūrinių, veiklos pobūdžio, atsiskaitymo terminų, vertinimo kriterijų ir kt. Turint galvoje, kad muzikos pamokų skaičius ribotas, pasirinkimas, kiek ir ko mokytis, bet kuriuo atveju turi būti padarytas. Klausimas tik tas, kas tuos pasirinkimus daro – mokytojas ar mokiniai. Pateikiame tokios diskusijos su dešimtos klasės mokiniais gaires, kai mokiniai buvo kviečiami svarstyti galimus pasirinkimus ir jų pagrindu (arba pasiūlius savus) priimti sprendimus.

Diskusijos dėl sutartinių mokymosi gairės

Diskusijos sritys	Pasirinkimai
Prioriteto pasirinkimas	Išsamiai pažinti sutartinių žanrą Išmokti atlikti sutartines Kurti ir atlikti sutartines
Darbo pobūdis	Individualus Poroje Grupėje
Atsiskaitymo tipas	Viešas muzikinis-informacinis pasirodymas Parengtas plakatas / PowerPoint prezentacija Testas
Vertinimo kriterijai	Mokinių išskirti Mokytojo suformuluoti

Tai tik pačios bendriausios diskusijos su mokiniais temos. Kiekvienu atveju jos skirsis priklausomai nuo klasės, temos, besimokančiųjų ypatumų. Tačiau visais atvejais toks sprendimų priėmimo būdas turi du privalumus: 1) mokiniai patys sprendžia, kaip ir ko norėtų mokytis, 2) mokinių sprendimas leidžia sukcentruoti dėmesį į konkrečią veiklą, jos atlikimo bei vertinimo pobūdį. Kai mokiniai jaučia, kad gerbiami jų norai ir siekiai, didėja jų mokymosi motyvacija ir įsitraukimas.

3 principas. Atsisakykime kontrolės

Tai nereiškia, jog reiktų atsisakyti įprasto mokytojo, kaip ugdymo proceso organizatoriaus, vaidmens. Mokytojas turėtų atsakomybę dalintis su mokiniais. Ir tai nėra lengva. Su paaugliais dirbanti muzikos mokytoja dalinasi patirtimi:

Kai tik pradėdame kalbėti apie mokymąsi, susiduriu su daugybe problemų. Ir tos problemos kiekvienoje klasėje skirtingos. Vieni mokiniai yra pasyvūs ir atrodo, kad tik man vienai rūpi muzikos mokymas. Tuo tarpu kiti įsivelia į detalias diskusijas apie pačius mažiausius niuansus, ko, kada, kur mokytis. Atrodo, kad diskutuoti galėtų visą savaitę. Dar kitoje klasėje, kurioje aiškūs lyderiai, tik jie ir diskutuoja. O man rūpi visi mokiniai, net ir patys tyliausi, mažiausiai gebantys.

Klasės skirtingos nusiteikimais mokytis muzikos, jose mokosi skirtingų poreikių ir interesų mokiniai. Greičiausias būdas veiksmingai organizuoti darbą klasėje – pačiam mokytojui nustatyti taisykles ir priimti sprendimus. Tik ar tai bus į mokinį orientuotas ugdymas? Keletas patyrusių mo-

MENINIS UGDYMAS

kytojų patirtimi grįstų rekomendacijų, kaip būtų galima įveikti sunkumus ir pasidalinti atsakomybe su besimokančiais.

Pasidalinant atsakomybe už mokymąsi kylančios problemos ir jų sprendimas

Problema	Rekomendacijos
Mokiniai neaktyvūs, neįsitraukia į diskusiją	Diskutuoti mažesnėse grupėse, svarstyti ne globalius, bet mažos apimties, konkrečius sprendimus. Pavyzdžiui, kurį iš kompozitoriaus kūrinų renkatės detalesnei analizei? Mokomės atlikti iššūkio reikalaujantį ar lengvai „įveikiamą“ kūrinį?
Diskusija nekonstruktyvi, diskutuojama „pro šalį“, nukrypstant į detales	Vengti bendro pobūdžio svarstymų (pvz., Ko norėtumėte? Ką galvojate?). Pateikti aiškius ir konkrečius klausimus, kviešti pateikti keletą atsakymo variantų, nurodyti laiką, per kurį turėtų būti surastas sprendimas. Pavyzdžiui, pateikite tris kriterijus, pagal kuriuos vertinsime savo grupės darbo kokybę. Siūlymui pateikti skiriamos 7 min.
Lyderystės diferenciacija, kai sprendimus priima vienas ar tik keletas mokinių.	Taikyti grupės narių įsitraukimo kriterijų (pvz., įvertinkite 0-3 balais visų grupės narių įsitraukimą. Arba kiekvienas save įsivertina individualiai). Pateikime užduotis, kurias atliekant mokiniai galėtų atlikti skirtingas funkcijas (užrašyti, pristatyti, argumentuoti, vadovauti diskusijai / veiklai ir pan.).
Mokiniams nepavyksta laikytis susitarimų arba nepasiekiamas išsikeltas tikslas	Būti dėmesingiems tam, kas vyksta klasėje. Teikti pagalbą, paramą su sunkumais susiduriantiems mokiniams ar jų grupei. Jei reikia, pasiūlyti keletą sprendimo variantų, padėti atlikti užduotį.
Sprendimai netinkami, tikslai nepasiekti	Laikytis nuostatos, jog klysti yra normalu, o mokytis iš klaidų – efektyvus mokymosi būdas. Svarstyti netinkamų sprendimų priežastis, ką kitą kartą reikėtų daryti kitaip. Kartoti tą pačią arba pateikti panašaus pobūdžio užduotį, keliant tikslą nekartoti klaidų.

Pasidalinti atsakomybe mokytojui nėra lengvas uždavinys. Reikalingas kur kas didesnis nei įprasta lankstumas, atidumas vyksmui klasėje, reagavimas į situacijos iššūkius, individuali pagalba mokiniui ar jų grupei įveikiant sunkumus. Tikėtina, jog mokinius skatinant priimti sprendimus ir būti

atsakingiems už mokymąsi, gali tekti sugaišti muzikavimui ar muzikos pažinimui skirto laiko, „įstrigti“ įgyvendinant ugdymo programos reikalavimus. Kita vertus, vadovavimas savo mokymuisi yra įgūdis, kurį galima per tam tikrą laiką išugdyti. Juolab kad siekiai – atsakomybė už savo mokymąsi ir aktyvus įsitraukimas – tikrai verti pastangų.

1.2.3.2.2. Šiuolaikinio muzikos mokymo bei mokymosi strategijos

Per pastarąjį dešimtmetį muzikinio ugdymo pobūdis smarkiai pasikeitė. Mes geriau suprantame šiuolaikinės klasės poreikius ir turime daugiau išteklių nei bet kada anksčiau. Muzikos mokytojai turi sukurti sąlygas šiuolaikiniam muzikiniam ugdymui ir pakeisti tradicines mokymo strategijas naujoviškoms, orientuotoms į įtraukimą ir įsitraukimą, dėmesį perkeltiant nuo „mokyklinės muzikos“ prie „muzikos mokykloje“. Pateikiame strategijas, kurios galėtų padėti įgyvendinant šį tikslą.

1 strategija. Technologijų naudojimas

Vienas reikšmingiausių tradicinės muzikos mokymo metodų trūkumų yra tai, kad juose nepakankamai panaudojamos technologijos. Šiuolaikiniai mokiniai yra skaitmeninės erdvės čiabuviai, technologiškai raštingiausia karta iki šiol – daug daugiau nei jų mokytojai. Muzika yra dėkingas mokomasis dalykas, norint naudoti naujas technologijas klasėje, o išmanus technologijų naudojimas gali padaryti mokymą kur kas efektyvesnį.

Yra daug programų, kurios gali tapti veiksmingomis mokymosi priemonėmis: nuo kūrybinių muzikos teorijos pamokų iki muzikos kūrimo bei muzikavimo. Esama daugybė nemokamų muzikos komponavimo programų. Kai kurios muzikos technologijos gali būti brangios ir neduoti daug naudos, jei mokiniai gali jomis naudotis tik mokykloje. Tačiau taip pat esama nemažai visiems laisvai prieinamų. Visi mokiniai gali pasinaudoti galimybe išmokti kompozicijos pagrindų naudodami tokias programas kaip *Soundation*, *SoundTrap*, *GarageBand*, *Pro Tools*, *Ableton Live*. Veiksminga naudoti ir garso bei vaizdo įrašų svetaines (pvz., *YouTube*, *Pakartot* <https://www.pakartot.lt/project/agata-lan-gai>). Žiūrint kokybišką vaizdo įrašą pamoka gali būti įsimintinesnė nei klausantis to paties muzikos kūrinio be vaizdo įrašo. Tiesioginių pasirodymų vaizdo įrašų naudojimas yra puikus būdas supažindinti mokinius su instrumentais, atlikėjais, pasirengimo koncertui detalėmis (apšvietimas, kostiumai, scenografija). Skatinkime mokinius savo telefonuose įdiegti muzikos programas, skirtas komponavimui, grojimui virtualiais instrumentais, teorinių žinių patikrinimui, solfedžiavimui. Informacijos apie technologijų naudojimą mokant muzikos rasite Lietuvos muzikos mokytojų internetinėje svetainėje (lmma.lt).

Verta pastebėti, kad informacinių technologijų naudojimas muzikos pamokoje dar negarantuoja muzikinio ugdymo kokybės. Mokytojai ir mokiniai susiduria su įvairiausiomis problemomis: nepatikimas interneto ryšys, ribotos mokykloje esančių kompiuterių galimybės, nepakankamas jų kiekis

MENINIS UGDYMAS

užtikrinti visavertį darbą visiems mokiniams, galimybių išsaugoti ir apsaugoti duomenis stoka. Su technologinėmis problemomis susijusių iššūkių įveikimas atima daug laiko ir mokytojo energijos, silpnina motyvaciją naudoti IT mokant muzikos. Kita vertus, muzikos moko ne technologijos, bet mokytojas. Šiuolaikinis pedagogas turi ne tik išmanyti bent keletą veiksmingų programų, bet ir gebėti pasirinkti labiausiai tinkamas, išmaniai derinti „gyvą“ ir technologijomis grįstą mokymąsi, kelti prasmingus mokymosi tikslus. Pavyzdžių, kaip tai gali būti padaryta, pateikiame žemiau esančioje lentelėje.

Informacinių technologijų naudojimas muzikinėje veikloje

	Ribotos paskirties užduotis	Į įvairovę ir aukštesnius mąstymo gebėjimus orientuota užduotis
Kūryba	Sukurk kūrinį programa NOVATION LAUNCHPAD ARCADE.	Programa NOVATION LAUNCHPAD ARCADE sukurk du skirtingo stiliaus kūrinius, kurie tiktų skirtingiems tavo pomėgiams charakterizuoti. Pateik po du argumentus, kurie paaiškintų muzikos stiliaus, ritmo, melodijos pasirinkimą.
Muzikos atlikimas	Naudodamas telefoną įrašyk savo dainavimą / grojimą. Įvertink atlikimo kokybę.	Naudodamas telefoną įrašyk savo dainavimą / grojimą. Nurodyk du stipriausius atlikimo ypatumus ir vieną, kurį reikėtų tobulinti. Palygink su klasės draugų radiniais. Pateik pasiūlymų, ką reikėtų tobulinti visai klasei.
Muzikos pažinimas	Surask internete informacijos apie styginius instrumentus.	Surask internete informacijos ir sukurk pasakojimą apie styginius instrumentus. Jį papasakok pasirinkto asmens (pvz., dirigentas, smuikininkas). Panaudok bent du vaizdo įrašus.

2 strategija. Įtrauki klasę

Ilgą laiką įtraukusis ugdymas buvo siejamas su mokymosi sąlygų užtikrinimu specialiuju ugdymosi poreikių turintiems vaikams. Šiuolaikiniame ugdyme pripažįstama, kad kitoks, savitas, unikalus yra kiekvienas mokinys, o švietimo sistema privalo ne tik užtikrinti visų besimokančiųjų įtraukimą į ugdymo procesą, bet ir šalinti bet kokio pobūdžio atskirtį. Šiuolaikinis įtraukusis požiūris į muzikinį ugdymą apima platų „kitoniškumą“ spektrą, dėmesį kreipiant į visų besimokančiųjų gabumus, pajėgumus, domėjimąsi, mokymosi stilius, ekonominius bei sociokultūrinius ypatumus. Štai keletas dažniausiai minimų mokinių mokymosi skirtingumą lemiančių teorijų.

Mokymosi skirtybes pagrindžiančios teorijos

Teorija	Pagrindinis teiginys
Daugybinio intelekto (Gardiner, 1983)	Asmens intelektą sudaro ne vienas, o daug lygiaverčių intelektų: kalbinis, vizualinis, erdvinis, loginis, bendrasis kūno, kūno subtilusis, tarpasmeninis, intrapersonalinis, muzikinis, gamtinis.
Mokymosi stilių įvairovės (Fleming, 1983)	Žmonės priima bei apdoroja informaciją vienu iš būdų: vizualiniu, audialiniu, rašymo-skaitymo ir kinesteziniu.
Skirtingų mokymosi strategijų (Silver, Strong, Perrini, 2007)	Mokiniai mokosi teikdami prioritetą vienai kuriai nors mokymosi strategijai: meistriškumo, supratimo, tarpasmeninių santykių, saviraiškos.

Mokymosi skirtybes pagrindžiančių teorijų esama ir daugiau. Galima tik įsivaizduoti, kiek įvairiausių derinių iš trijų paminėtų galima sudaryti. Ir kiekvienu atveju tai bus apie mūsų mokinius. Visi besimokantys skirtingi. Tačiau dauguma užduočių ir mokomosios medžiagos yra vienodi visiems, dažnu atveju, kaip rodo tyrimai, parinktos pagal mokytojo mokymosi stilių. O tai reiškia, kad vieniems besimokantiejiems pamokoje bus nuobodu, kitiems pernelyg sudėtinga ar neaišku. Ir tik daliai klasės tai bus optimalus mokymosi būdas. Nesiimant priemonių, besimokančiajam teks pačiam išsiaiškinti, kaip įsitraukti į mokymąsi. Siekiant įtraukaus ugdymo pačios bendriausios rekomendacijos galėtų būti tokios:

- Planuokime pamoką, projektą, konkrečias užduotis, atsižvelgdami į mokinių mokymosi stilių įvairovę taip, kad kiekvienas mokinys turėtų galimybę mokytis jam būdingu stiliumi. Numatykite vizualinio, rašymo-skaitymo-pasakojimo, audialinio mąstymo reikalaujančias užduotis. Kvieskime pristatyti tuos mokinius, kuriems geriausiai pavyko.
- Pirmenybę teikime multimodaliam mokymuisi, t. y. suteikime besimokantiejiems galimybę naudotis dviem ar daugiau mokymosi būdų. Multimodaliniai besimokantieji yra tokie mokiniai, kurie nerodo tam tikros pirmenybės. Jie gali naudoti vieną mokymosi būdą vienoje situacijoje ir kitą būdą kitoje situacijoje. Jiems svarbi įvairovė ir galimybių turėjimas.
- Leiskime mokiniams pasirinkti mokymosi ir atsiskaitymo būdus, priemones atitinkamai savo mokymosi stiliui. Rinkti informaciją vienam ar grupėje, pristatyti žodžiu ar parengti vizualizaciją, pateikti išsamų vienos temos pristatymą ar padaryti keleto apžvalgą – mokiniai ne tik išbandys, kas jiems sekasi geriausiai, bet ir mokysis pažinti save, išskirti veiklos prioritetus.
- Siekime mokinių emocinio, elgesio bei pažintinio įsitraukimo. Vienais atvejais mokiniai įsitrauks dėl patiriamų emocinių išgyvenimų klausant muzikos, ją atliekant, bendradarbiaujant su

bendraklasiais. Kitais atvejais įsitraukimą pastebėsime ką nors praktiškai veikiant: repetuojant kūrinį, kuriant grafinį muzikos paveikslą, atliekant ritmines užduotis. Dar kitu atveju mokiniai bus įsitraukę ieškodami aktualios informacijos, tinkamo sprendimo būdo, taiklaus apibrėžimo ar charakteringo vaizdo įrašo, t. y. siekdami pagilinti žinojimą ir supratimą.

- Naudokime metodus, kurie užtikrintų visų mokinių įsitraukimą. Pavyzdys galėtų būti Dėlionės metodas, kurio metu mokiniai suskirstomi į grupes ir joms pateikiama skirtingus vienos temos aspektus atskleidžianti informacija. Grupės mokiniai turi įsisavinti pakankamai informacijos, kad galėtų ją paaiškinti klasės draugams. Tada mokiniai perskirstomi į naujas grupes, kuriose yra skirtingų informacinių vienetų atstovai. Kiekvienas iš jų paaiškina savo informaciją kitiems nariams. Mokiniai demonstruoja meistriškumą, kai aiškina ar moko kitus. Mokydami bendraamžius, mokiniai įgyja gebėjimų – tokių, kaip savarankiškas mokymasis, pristatymo įgūdžiai ir pasitikėjimas savimi.

Minėti mokymosi metodai skatina mokinius diskutuoti, prisidėti, dalyvauti, tyrinėti ir kurti. Aktyvus mokymasis meta iššūkį mokiniams, kvestionuodamas iš pirmo žvilgsnio aiškius teiginius, reikalaujamas problemų sprendimo ir kritinio mąstymo. Svarbiausia, kad aktyvus mokymasis įtraukia mokinius ir reikalauja, kad jie būtų aktyvūs klasėje.

3 strategija

Naujų muzikinio ugdymo sričių atvėrimas. Prieš keletą dešimtmečių vyravusi nuostata, kad mokytojas turi viską žinoti, šiandien jau esmingai pasikeitusi. Esant daugybei muzikos pažinimo ne mokyklinėje aplinkoje galimybių, natūralu, kad mokiniai, ypač vyresniųjų klasių, tam tikrose srityse žino ir moka daugiau. Pavyzdžiui, esama tikrų mokinių-profesionalų, įvaldžiusių muzikinių technologijų programas, giliai išmanančių vieną ar kitą muzikos žanrą, kuriančių solidžius muzikos kūrinius, grojančių ar dainuojančių atitinkamai aukščiausiams muzikos atlikimo standartams. Tokių mokinių mokymosi patirtis gali būti panaudojama pačiuose įvairiausiuose kontekstuose tam, kad įkvėptų savo „balso“ muzikos mokymesi dar neturinčius bendraamžius. Mokinių įtraukimas į ugdymo proceso organizavimą gali būti puikus būdas paraginti visus besimokančiuosius atrasti savo muzikinius interesus, papildyti ugdymo turinį įdomiomis ir aktualiomis temomis, lyderystę perduoti daugiau žinantiems ar gebantiems. Net jei tokių mokinių klasėje nesama, muzikinių aktualijų įtraukimas į mokymosi programą, mokinių klausomos muzikos aptartis gali reikšmingai prisidėti prie „mokyklos muzikos“ ir „muzikos mokykloje“ suartinimo. Mokytojo tikslas šiuo atveju būtų suderinti savarankišką mokymąsi su bendrosios programos reikalavimais, pasirinktose temose / problemose išvelgti ugdymosi galimybes, nukreipti mokinių veiklą muzikinio ugdymosi siekinių link. Kaip to pasiekti?

MENINIS UGDYMAS

- Paprašykime mokinių pristatyti mėgstamą dainininką, muzikos grupę, stilių. Aptarkime atlikėjo balso tipą (jei dainuojama), instrumentus, kūrinio formą, muzikos tempą, melodiją, t. y. bet kuriuos muzikos kalbos elementus, atsižvelgiant į tai, ką mokiniai žino ar ko mokosi. Pavyzdžiui, jei tikslas yra perteikti melodijos ir akompanimento, muzikinės faktūros sampratą, galima klausyti „Queen“ ar „AC/DC“ įrašų, juos gretinti su klasikinės muzikos pavyzdžiais, ieškoti panašumų bei skirtumų.
- Klausykimės įvairių žanrų muzikos įrašų fragmentų – nuo klasikos iki kantri, muzikinio folkloro, svingo. „Maišykite“ dainų įrašus, sukurkite žaidimą, kuriame mokiniai turėtų atpažinti instrumentus, muzikos stilių, ritmus. Kai jie klausosi ir aptarinėja skirtingų žanrų kūrinius, galime pradėti diskusiją jas lygindami ir supriešindami. Jie taip pat gali diskutuoti, kokie muzikos kalbos elementai geriausiai charakterizuoja konkretų žanrą, koku tikslu jie yra panaudojami.
- Susidomėjimą paskatins muzika, kurios mokiniai mėgsta klausytis. Kartu išryškės besimokančiųjų muzikiniai pomėgiai, žinių bei supratimo spragos. Pateikime mokiniams su tuo susijusias užduotis. Pavyzdžiui, pristatyti ir apibūdinti kūrinį, kuris geriausiai reprezentuoja sodrią muzikinę faktūrą arba melodijos viršenybę prieš akompanimentą, arba sudėtingą ritmą. Kitai mokinių grupei pateikime priešingą užduotį: pristatyti ir apibūdinti skaidrios faktūros, nesudėtingo ritmo, melodijos ir akompanimento lygiavertiškumu grįstą kūrinį.
- Paprašykime mokinių paruošti pristatymą apie nežinomą muzikos žanrą, kitų kultūrų muziką, netradicinį atlikimą, neįprastai panaudotus garsus. Mokiniais bus iššūkis tokią muziką surasti, nustebinti bendraklasius savo pasirinkimu. Parodykime pavyzdį pristatydami tai, kas jus yra nustebinę, patraukę dėmesį. Įtaigus mokytojo pasakojimas ne tik padrąsins mokinius, bet ir atvers galimų pasirinkimų erdvę. Paskatinkime mokinius svarstyti, kodėl netradiciniai garsai naudojami muzikos kūrimui ir atlikimui? Sukuria jie vertę ar yra tik įdomus atvejis? Kur ir kaip galima panaudoti idėjas?

Keletas pavyzdžių tokiai užduočiai atlikti:

„Stomp“ grupės ritmai <https://www.youtube.com/watch?v=tZ7aYQtIldg>

Šaukiančių vyrų choras https://www.youtube.com/watch?v=uv_pAd6S4IQ

Mocartas kitaip

https://www.youtube.com/watch?v=lhiP4cNgHxs&list=PLBYa1owBMtWuZv1cvd6B06Unn2Lp_QyW

Stiklo rutuliukų mašina

https://www.youtube.com/watch?v=IvUU8joBb1Q&list=PLBYa1owBMtWuZv1cvd6B06Unn2Lp_QyW_&index=8

4 strategija

Kūrybiškas mokymas ir kritinio mąstymo ugdymas. Vienas svarbiausių kiekvieno muzikos pedagogo tikslų turėtų būti mokinių kūrybiškumo ugdymas, kūrybiškumui palankios atmosferos klasėje kūrimas, kūrybiškas mokymas ir mokymasis. Vis tik dar pasitaiko, kad improvizacijos ir kompozicijos įtraukimas į ugdymo programą suprantamas kaip vienintelis būdas mokinių muzikiniam kūrybiškumui ugdyti, kadangi mokiniai turi galimybę kurti originalią muziką. Tačiau tai tik dalis kūrybinės veiklos ir gebėjimų ugdymosi sričių. Kūrybiškai reikštis mokiniai gali visose muzikos pamokoje organizuojamose veiklose, o kūrybiškas mokymas apima kur kas daugiau, nei raginimą improvizuoti ar kurti muziką.

Kūrybiniam mąstymui artimas kritinis mąstymas. Tai ne kritikavimas, o gaunamos informacijos ir reiškinių ar muzikinių artefaktų vertinimas, argumentų pateikimas, pagrįstų išvadų darymas. Kritiškai mąstyti – tai mokėti pasitikrinti informaciją, nagrinėti alternatyvas, įvertinti prielaidas, daryti sprendimus nesilaikant išankstinių nuostatų, nepamirštant išlaikyti pagarbą sau ir kitiems. Kritiškai mąstantis mokinys geba įvardinti, ką jis žino apie muziką ir kur jam reikia tobulėti, paaiškinti, kodėl pasirinko vienokį ar kitokį sprendimą, vertinimą, siūlymą. Šie gebėjimai yra labai svarbūs ir mokinių kūrybiškumo ugdymui. Keletas rekomendacijų kūrybiškam mokymui ir kritinio mąstymo ugdymui:

- Pateikime atvirus klausimus. Kai žinių tikrinimas vyksta atkartojant mokytojo ar vadovėlyje pateiktą medžiagą, mokiniai gali manyti, kad yra tik teisingi ir neteisingi atsakymai. Muzikos pamokoje turėtų vyrauti klausimai, neturintys vienareikšmiškų atsakymų. Užduodami atvirus klausimus paskatinsime mokinius pateikti jų patirtį ir nuostatas pagrindžiančius atsakymus, dalintis žiniomis ir nuomonėmis, jas svarstyti iš skirtingų perspektyvų, pasirinkti sau ir / ar kitiems reikšmingas idėjas, vertinti muzikinės kūrybos originalumą bei vertingumą.

MENINIS UGDYMAS

Kūrybinį ir kritinį mąstymą skatinantys klausimai ir užduotys

Kūrybinio, kritinio mąstymo sritis	Klausimai ir užduotys
Idėjų ar sprendimų generavimas	Pateikite 3 pasiūlymus, kaip...(kažką padaryti)? Kokie veiksmai galėtų padėti...(kažką padaryti)? Jei norėtumėte nustebinti, jūs(ką darytumėte?). Ko niekas nesitikėtų šioje situacijoje?
Skirtingų perspektyvų svarstymas	Ką jūs darytume kitaip? Kaip tai vertintų skirtingų profesijų atstovai? Pateikite tris skirtingo pobūdžio klausimu/teiginius apie ...(kompozitorių, kūrinių, atlikėjų, muzikinį reiškinių)? Kuris iš idėjų / sumanymų / sprendimų yra originaliausias, lengviausiai įgyvendinamas, reikalaujantis mažiausiai laiko sąnaudų?
Reikšmingų idėjų ar sprendimų pasirinkimas	Kam ir kodėl šis sprendimas priimtinas / nepriimtinas? Ką pasirinktum, kaip pasiūlytum spręsti problemą tu, tavo draugai, tėvai? Kuris iš sprendimų būtų priimtinas daugeliui? Kodėl?
Savo ir kitų kūrybos vertinimas	Kuo šis sprendimas originalus? Kodėl šis kūrinys vertinamas kaip ...(įsimintiniausias, reikšmingiausias, brandžiausias)? Kodėl šis kompozitorius pripažįstamas kaip ...(padaręs didžiausią įtaką, geriausiai atstovaujantis šalies muzikinę kultūrą)? Kas pasikeistų, jei kompozitorius nebūtų gimęs arba nebūtų nepasirinkęs muziko profesijos? Kodėl sakoma, kad ...(pvz., Mocartas buvo genijus)? Kodėl tau ar tavo grupei pavyko / nepavyko kažką sukurti, atlikti? Ką reikėtų prisiminti / keisti atliekant panašią užduotį kitą kartą?

- Skatinkime mokinius kelti klausimus. Klausimų formulavimas – sudėtingesnė užduotis nei atsakymas į juos, nes reikalauja žinojimo, apie ką klausti, tinkamo klausimo formulavimo gebėjimų. Patirties turinčius mokinius ne tik kvieskime sugalvoti klausimus, bet ir įvairuoti tų klausimų paskirtį.

Kūrybinį ir kritinį mąstymą skatinančių klausimų tikslai

Kūrybinio, kritinio mąstymo tikslas	Klausimo pavyzdys
Patikrinti žinias ir supratimą	Pateikite šešis klausimus apie Liudvigo van Bethoveno kūrybą, kurie prasidėtų klausiamaisiais žodžiais: Kas? Ko? Ką? Kam? Kodėl? Kur?
Generuoti idėjas	Kuris iš Liudvigo van Bethoveno kūrinių tiktų perteikti mokslo metų pabaigos nuotaiką? Kodėl?
Ižvelgti skirtingas kūrinio, situacijos ar reiškinių vertinimo perspektyvas	Kaip Liudvigo van Bethoveno IX-osios simfonijos finalą vertintų muzikas, verslininkas, senjoras, politikas?
Taikyti skirtingus mąstymo gebėjimus	Pateikite užduotį klases draugams, kurios formuluotėje būtų panaudotas viena iš įveiklinančių sąvokų: apibrėžti, išvardinti, sudaryti sąrašą, patikrinti.

- Venkime mokymo ir mokymosi rutinos. Jei ilgesnį laiką dirbame įprastu pamokos ritmu, įtraukime mokinius į ilgalaikį projektą. Projektinis mokymasis yra aktyvus mokymosi metodas, kai mokiniai įgyja meistriškumo taikydami, o ne įsimindami žinias. Taip pat derinkime mokymąsi individualiai ir grupėje, meistriškumo ir kūrybinių sprendimų reikalaujančias, į žinių įsisavinimą ir jų taikymą orientuotas, giluminio mokymosi ir greitų sprendimų reikalaujančias užduotis.
- Inicijuokime mokymosi rezultatų, kūrybinių darbų viešus pristatymus. Kai mokiniai žino, kur ir kada turės pasirodyti, kas stebės pristatymą, jie pratinasi planuoti mokymąsi, siekti geresnių rezultatų, didžiuotis pasiekimais, patirti sėkmę ir pelnyti pripažinimą. Tai, ką išmoko ar geba, mokiniai gali pristatyti savo bendraamžiams, tėvams, mokyklos ar miesto bendruomenei. Veiksmingas būdas yra vaizdo įrašų, filmų kūrimas, t. y. technologijų panaudojimas ugdymosi rezultatams užfiksuoti bei viešinti.
- Inicijuokime mokymąsi nemokyklinėje aplinkoje, švietimo ar kultūros institucijose: teatruose, muziejuose, klubuose, koncertų salėse. Mokymasis neformalioje aplinkoje padės susieti mokymąsi su mokiniams aktualiomis gyvenimo problemomis, o mokymąsi mokykloje praturtins realaus gyvenimo patirtimi. Formalaus ir neformalaus mokymosi sąryšingumas, tikėtina, besimokantiejiems suteiks autentiškų ir patrauklių mokymosi galimybių, skatins tolesnį susidomėjimą ir motyvaciją mokytis.

5 strategija

Mokymasis bendradarbiaujant. Nors individuali muzikavimo praktika gali būti svarbi mokantis groti instrumentu, muzikos dalykas atveria itin daug galimybių mokinių bendradarbiavimui. Mokymasis bendradarbiaujant ugdo daugybę įvairiose gyvenimo situacijose svarbių gebėjimų: sprendimų priėmimas ir problemų sprendimas, įsiklausymas į kito nuomonę ir kompromisų radimas, savo stipriųjų savybių panaudojimas ir pagalba jų stokojantiems, bendro rezultato siekimas ir autentiškumo išlaikymas, konstruktyvus bendravimas ir idėjų generavimas.

Bendradarbiavimas nereiškia sėdėjimo greta ir dalinimosi nuomonėmis dirbant individualiai. Nebendradarbiaujama ir tuomet, kai pirmieji užduotį atlikę mokiniai turi padėti dirbantiems lėtesniu tempu, ar kuomet visą darbą padaro vienas mokinytis, o kitiems tiesiog „užskaitomi“ jo veiklos rezultatai. Mokymasis bendradarbiaujant – tai bendro darbo ir konstruktyvaus bendravimo svarbos supratimas ir pripažinimas, grindžiamas penkiais principais.

Mokymosi bendradarbiaujant charakteristika

Mokymosi bendradarbiaujant principai ¹	Jų charakteristika
Teigiama tarpusavio priklausomybė	Grupės nariai rūpinasi vieni kitų mokymusi bei gebėjimu bendrauti.
Asmeninė atsakomybė	Mokiniai tampa atsakingi už tai, kad gerai suvoktų medžiagą ir kad visi komandos nariai siektų gerų rezultatų.
Glaudi sąveika	Grupės nariai padeda vieni kitiems ir padrašina kitus.
Bendravimo įgūdžiai	Mokiniai įgyja įvairių bendravimo įgūdžių: vadovavimas, keitimasis informacija, konfliktų valdymas, konstruktyvių santykių grupėje palaikymas.
Vertinimas	Stebima ir vertinama kiekvieno nario ir visos grupės pažanga.

Siekiant veiksmingai taikyti mokymosi bendradarbiaujant strategiją:

- Skirkime dėmesio tinkamam grupių suformavimui. Kuo mažiau laiko skiriama užduočiai atlikti, tuo mažesnė turi būti ir grupė. Grupės dydį bei sudėtį taip pat gali lemti užduoties pobūdis bei turimos priemonės. Tačiau mažos grupės yra veiksmingesnės, nes dirbant jose sunkiau likti

¹ Bennett, B., Rolheiser-Bennett, C., Stevahn, L. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant: Kur jausmai ir protas susitinka*. Vilnius: Garnelis.

neįsitraukusiam. Gebėjimų, lyties, mokymosi stiliaus pagrindu suformuotos mišrios grupės rekomenduotinos daugeliui užduočių.

- Stebėjime, kaip grupės nariai bendrauja tarpusavyje. Mokiniai linkę dirbti kartu, noriai dalinasi atsakomybe, kai jaučiasi vieni su kitais susiję. Tačiau taip pat gali prireikti įsikišti, kai grupei nesiseka bendradarbiauti. Ugdyti mokinių bendravimo gebėjimus – tai padėti jiems suprasti, kodėl jie yra svarbūs, kokių gebėjimų stokojama ir kaip juos būtų galima įgyti. Grupių performavimas tikslingas tik išbandžius visas galimas priemones mokinių konstruktyviam bendravimui užtikrinti.
- Paaiškinkime ar parodykime, kaip atlikti užduotį, padėkime mokiniams suprasti užduoties tikslą, rezultatų vertinimo kriterijus. Teikime veiksmingą grįžtamąją informaciją, aptarkime su mokiniais, kiek gerai (originaliai, sklandžiai, tiksliai, kūrybiškai ir pan.) grupė atliko skirtą užduotį, kaip pasitelkė reikiamus bendravimo įgūdžius, kas nepavyko ir ką būtų galima kitą kartą daryti geriau. Tikslų, užduočių atlikimo procedūrų, naudojamų priemonių, darbo vietos, vaidmenų grupėje išsiaiškinimas padės mokiniams sutelkti dėmesį į užduoties atlikimą.
- Stebėjime, kaip taikomi mokymosi bendradarbiaujant principai. Jei kyla sunkumų, skirkime laiko jų įveikos paieškoms. Būkime kantrūs, nes mokymasis bendradarbiaujant reikalauja patirties.

Mokymasis bendradarbiaujant keičia mokytojo vaidmenį. Mokytojui nebereikia „prižiūrėti“ mokinių, prisiimti atsakomybę už jų mokymąsi ir rezultatus. Atsakomybė perleidžiama mokiniams ir / ar jų grupėms. Jiems suteikiama teisė daryti klaidas ir mokytis iš klaidų. Mokiniai atsako už tai, kad darbas būtų atliktas, grupėje vyrautų darbinga atmosfera ir konstruktyvus bendravimas, bendraklasiai gautų reikiamą pagalbą, būtų pasiektas geriausias rezultatas. Kitais žodžiais tariant, mokantis bendradarbiaujant realizuojama naujoji mokymosi paradigma ir į mokinį orientuotas ugdymas.

1.2.3.3. Mokinių muzikos mokymosi pasiekimų vertinimas

2015 m. parengtame Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše vertinimas apibrėžiamas kaip kriterijais grįstas ugdymosi ir mokymosi stebėjimas ir grįžtamasis ryšys, informacijos apie mokymosi procesus ir rezultatus rinkimas ir kaupimas, interpretavimas ir naudojimas mokymo ir mokymosi kokybei užtikrinti. Efektyviai taikomas vertinimas gali padaryti didžiulį poveikį mokinių pasiekimams, reikšmingai pagerinti mokymąsi.

Šiuolaikinio vertinimo kokybė apibūdinama trimis sąvokomis: validumas (*angl. validity*) patikimumas (*angl. reliability*) ir teisingumas (*angl. fairness*) (Isaacs et al, 2013).

MENINIS UGDYMAS

Validumas – tai vertinimo tikslumas. Mokinių pasiekimams vertinti skirtos užduotys turi įvertinti tiksliai tai, kam buvo skirtos, o rezultatų interpretavimas leidžia daryti tam tikras išvadas apie mokinių pasiekimus.

Patikimumas apibrėžiamas kaip vertinimo rezultatų pastovumas, atsikartojamumas ir autentiškumas. Patikimumą užtikrina vertinimo organizatoriai, vertintojai ir pačios vertinimo užduoties dizainas. Patikimas vertinimas yra toks, kai mokiniai, skirtingomis sąlygomis atlikdami tą pačią užduotį, pademonstruotų tokius pačius rezultatus. Vertinimo užduoties patikimumą užtikrina vidinis nuoseklumas, kai keli užduoties klausimai „patikrina“ vienas kitą atskleidami teigiamą koreliaciją tarp mokinių atsakymų.

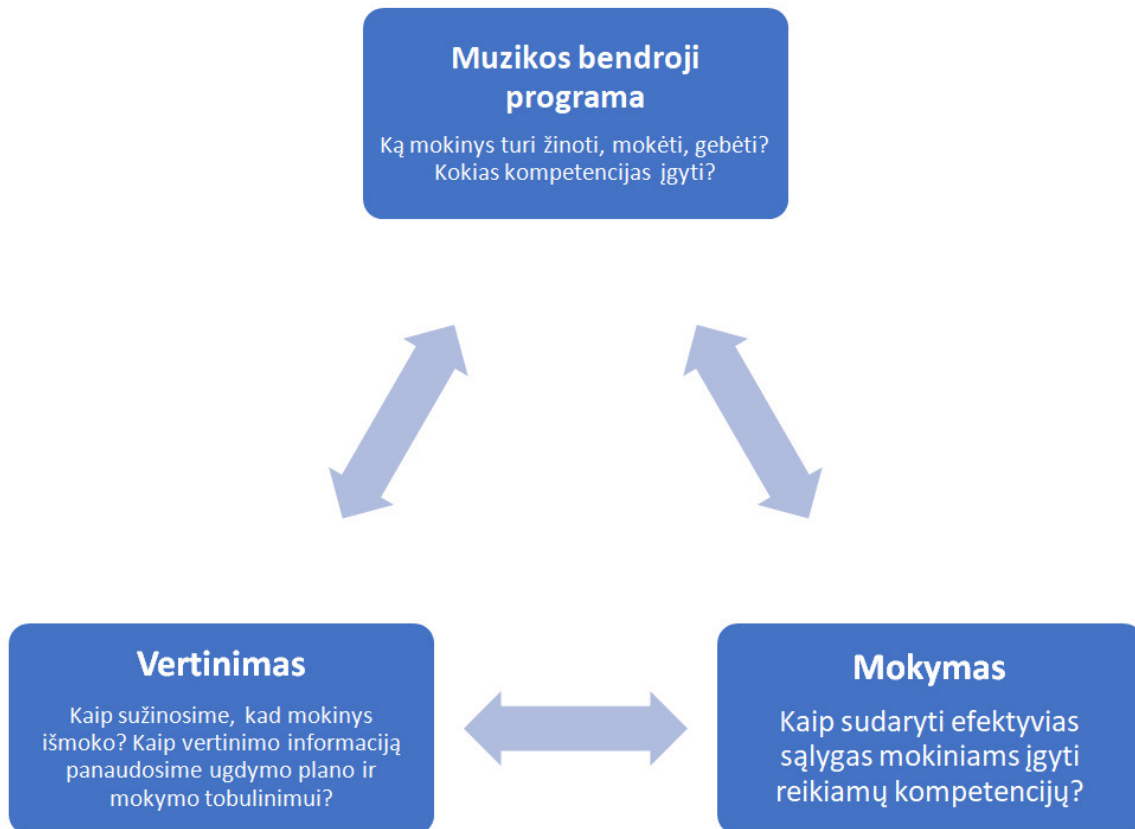
Teisingumas – naujausias vertinimo kokybės sampratos elementas. Teisingas vertinimas yra sąžiningas ir nešališkas visiems vertinimo dalyviams, viso užduoties atlikimo metu. (AERA, APA, NCME, 2014).

Šiuolaikinio vertinimo praktikos principai (Gardner et al, 2008)

1. **Vertinimas – mokymuisi.** Bet koks vertinimo būdas turi pagerinti mokymąsi.
2. **Vertinimas – supratimui ir pažangai.** Vertinimo metodai turi sudaryti sąlygas mokymosi pažangai ir teikti informaciją, kaip sekasi pasiekti mokymosi tikslus.
3. **Vertinimas – validus ir patikimas.** Vertinimo procesai turi užtikrinti, kad gauti rezultatai būtų validūs ir patikimi, atitinkantys tikslus.
4. **Vertinimas – visuomenės informavimui.** Vertinimas turėtų ugdyti visuomenės sąmoningumą vertinant mokymosi tikslus ir jų sąsajas su dabartiniu ir būsimu mokinių gyvenimu.
5. **Vertinimas – ne nuosprendis.** Mokymosi rezultatų vertinimas turi būti suprantamas apytiksliai, atsižvelgiant į neišvengiamas klaidas vertinimo procesuose.
6. **Vertinimas – įgalinantis suprasti.** Vertinimas turi būti mokymo proceso dalis, įgalinanti mokinius suprasti savo mokymosi tikslus ir jų pasiekimų kokybės įvertinimo būdus.
7. **Vertinimas – įgalinantis veikti.** Vertinimo metodai turi skatinti mokinius aktyviai dalyvauti mokymėsi ir vertinime.
8. **Vertinimas – stiprinantis savivertę.** Vertinimas turi motyvuoti mokinius parodyti, ką jie gali padaryti.
9. **Vertinimas – visuminis.** Vertinimas turi apimti įvairią informaciją įtraukiant ir mokinių įsivertinimo duomenis, pranešant sprendimus apie mokinių mokymąsi ir pasiekimus.
10. **Vertinimas – ugdymo kokybės atspindys.** Vertinimo metodai turi atitikti standartus, atspindinčius sutarimus dėl kokybės visais lygmenimis – nuo klasės praktikos iki nacionalinės politikos.

MENINIS UGDYMAS

Vertinimas turi būti susijęs su bendrosiose programose apibrėžtais reikalavimais mokinių pasiekimams. Šiais reikalavimais grindžiamas mokymas ir mokymasis, konstruojami mokinių pasiekimų vertinimo įrankiai (3 pav.).

3 PAV. Bendrosios programos, mokymo proceso ir vertinimo santykis.

Šiuolaikiniai vertinimo kokybės požymiai ir principai taikytini vertinant mokinių muzikos pasiekimus: tiek testo tipo užduotimis vertinant mokinių žinias ir gebėjimus, tiek muzikinio ugdymo procesui ypač būdingoms atlikimo užduotims.

1.2.3.3.1. Testo tipo užduočių mokinių muzikos pasiekimams vertinti kūrimas

Trumpai apžvelgsime testo tipo užduoties kūrimo aspektus. Akivaizdu, kad mokytojas negali tiesiog atspėti, ką mokiniai žino ir moka. Tam reikalingi instrumentai, padedantys efektyviai „išgauti“ įrodymus, pagrindžiančius mokinių pasiekimus. Sukurti kokybišką mokinių muzikos pasiekimų vertinimo instrumentą yra sudėtinga užduotis. Dažniausiai muzikos vertinimo procedūros ir instrumentai kritikuojami dėl pagrįstumo (validumo) stokos, dėl per menko programų bei siekiamų kompetencijų atitikimo. Testai dažnai netikrina svarbiausių numatytų muzikos mokymosi rezultatų, o matuoja dalykus, kuriuos lengviau patikrinti. Kritikos sulaukiama ir dėl to, kad vertinimo metu negaunama duomenų, kurie įgalintų ugdymo proceso kaitą (Colwell, 2002).

MENINIS UGDYMAS

Kokybiška testo tipo užduotis yra aiški, nedviprasmiška ir teisinga, ja tikrinamos numatytos žinios, supratimas ir gebėjimai.

Testo tipo užduotį (klausimą) sudaro liepiamosios nuosakos veiksmažodis (pvz., apibūdink, išvardink, pažymėk, įvardyk, paaiškink, įvertink ir pan.), užduoties kontekstas, sužadinanti medžiaga. Jei vertinimo užduotį sudaro keli klausimai, jie turi būti numeruojami. Atsakymą į klausimą gali sudaryti kelios dalys, jos išskiriamos raidėmis. Prie klausimo paliekama vietos atsakymui, nurodoma, kiek taškų yra vertas klausimas.

Prieš kuriant užduotį reikia:

- 1) nuspręsti, kokias žinias, supratimą, gebėjimus vertinsite. Svarbu, kad užduoties turinys būtų kildinamas iš to, ko mokiniai mokėsi ir būtų tikrai muzikos turinys;
- 2) patikslinti specifinius vertinimo tikslus (gali būti daugiau, nei vienas) – gal šį kartą koncentruotės į dainavimo techniką ar liaudies dainų atlikimo ypatumus – tą ir turėtumėte tikrinti. O gal mokėtės atpažinti muzikos atlikėjus, jų sudėtis – į tai reikėtų ir koncentruotis;
- 3) pasirinkti tinkamą veiksmažodį;
- 4) pasirinkti užduočiai reikalingą sužadinančią medžiagą;
- 5) nuspręsti, ar reikalinga pateikti klausimo kontekstą;
- 6) parašyti pirmą klausimo ar užduoties variantą;
- 7) parašyti atsakymą, kurio tikėtės ir keletą labiausiai tikėtinų neteisingų atsakymų.

Užduotyje gali būti naudojami keli veiksmažodžiai skirtingais tikslais:

Tipas	Paiškinimas	Pavyzdžiai
Užduoties atliktis	Informuoti mokinius, ką jie turi padaryti norėdami atlikti užduotį.	Peržvelk partitūros fragmentą Pažiūrėk į nuotrauką Perskaityk pastraipą
Ryšys su vertinimo tikslais	Sąsaja su užduoties reikalavimais.	Įvardyk kūrinio tonaciją Išrink dinamikos ženklus Paaiškink išrinktus dinamikos ženklus Pagrįsk, kodėl kompozitoriui būdinga
Pagalba	Papildoma informacija, padėsianti geriau atlikti užduotį.	Atidžiai peržiūrėk partitūros fragmentą Perskaityk ir pasitikrink atsakymus Pasinaudok pateikta atmintine

MENINIS UGDYMAS

Užduoties veiksmazodis apibrėžia jos sudėtingumą. Vartodami vis sudėtingesnių mąstymo operacijų reikalaujančius veiksmazodžius didiname klausimo sudėtingumą (pagal Bloomo taksonomiją):

Mąstymo lygmuo	Veiksmazodžiai
Įsiminimas, žinios	Atpažink, apibrėžk, išvardink, įvardyk, atkurk, pakartok, susiek, atpažink, prisimink...
Supratimas / išmanymas	Apibūdink, paaiškink, surask, atpažink, išrink, perfrazuok, pateik pavyzdžių, išreikšk, patikrink, identifikuok, nurodyk, nustatyk...
Taikymas	Pasirink, suklasifikuok, panaudok, išspręsk, interpretuok, iliustruok...
Analizė	Apskaičiuok, atskirk, suformuluok klausimus, padaryk išvadas, surask skirtumus / panašumus, palygink, sugretink...
Vertinimas	Nuspręsk, prognozuok, numatyk, nustatyk, reitinguok, argumentuok, įvertink, kritikuok...

Kuriant užduotis labai svarbi yra kalba. Ji gali padėti mokiniams parodyti geriausius rezultatus, arba sukelti nesusipratimus, atitraukti nuo teisingo atsakymo, sujaukti mąstymą. Todėl reikia vengti sudėtingos kalbos, perteklinės informacijos, dviprasmybių, nereikalingų, neįprastų žodžių, negatyvo. Užduoties kalba turi būti aiški, vartojami mokiniams žinomi žodžiai, rašoma trumpais, įprastos žodžių tvarkos sakiniais. Kiekvienas naujas klausimas ar užduoties dalis pradedama iš naujos eilutės.

Gera testo tipo užduotis tikrina tas žinias, supratimą ir gebėjimus, kuriuos norėta tikrinti. Mokiniai supranta klausimus ir tai, ką prašoma atlikti ir pademonstruoja geriausius, kokius tik sugeba, rezultatus. Užduotis turi būti įveikiama visiems ir kartu diferencijuoti geriau ir prasčiau išmokusius mokinius. Geroje užduotyje turi būti paprastų, vidutiniškų ir sudėtingų klausimų ir apimti visas mąstymo sritis – nuo žinių atgaminimo iki aukštesniojo lygio mąstymą skatinančių užduočių.

MENINIS UGDYMAS

TESTO TIPO UŽDUOČIŲ PAVYZDŽIAI

1 PAVYZDYS. Žinias tikrinanti užduotis

1. Atidžiai peržiūrėk M. K. Čiurlionio preliudo H-dur partitūros fragmentą (*kontekstas*)

PRELIUDAS H-DUR

Prelude in B major

VL 186 (1901)

The image displays the first five systems of the musical score for the Prelude in B major by M. K. Čiurlionis. The score is written for piano in B major (three sharps) and 3/4 time. The first system (measures 1-5) shows the initial melodic and harmonic material. The second system (measures 6-10) includes a *pp* dynamic marking. The third system (measures 11-15) features a more complex rhythmic pattern. The fourth system (measures 16-20) continues the melodic development. The fifth system (measures 21-25) concludes the fragment with a final melodic phrase and accompaniment.

MENINIS UGDYMAS

a) įvardyk (*veiksmožodis*) fragmente panaudotą dinamikos ženklą (1 taškas už teisingą atsakymą)

_____ (vieta atsakymui)

b) išvardink (*veiksmožodis*) fragmente panaudotas ritmines natas (3 taškai, po 0,5 taško už kiekvieną teisingai įvardytą natą)

2 PAVYZDYS. Supratimą ir taikymą tikrinanti užduotis

1. Pažiūrėk (*veiksmožodis*) į nuotrauką. Joje įamžintas Lietuvos styginių kvartetas „Chordos“ (kontekstas)

a) išvardink, kokie instrumentai sudaro styginių kvartetą (4 taškai)

b) nurodyk, kurioje epochoje susiformavo styginių kvartetas (1 taškas)

c) išrink ir pažymėk tris kompozitorius, kūrėjus styginių kvartetų (3 taškai)

J. S. Bachas, G. F. Hendelis, G. F. Telemanas, J. Haydnas, V. A. Mocartas, L. van Bethovenas

MENINIS UGDYMAS

3 PAVYZDYS. Taikymą tikrinanti užduotis

1. Atidžiai peržiūrėk pateiktą muzikos kūrinio partitūros fragmentą. Suklasifikuok joje panaudotas muzikos išraiškos priemones surašydamas jas pateiktoje lentelėje. (6 taškai)

3

NOCTURNE IN F MINOR

Op. 55, No. 1

FRÉDÉRIC CHOPIN
1810–1849

Tempas ir agogika	Dinamika	Artikuliacija
<i>Andante, ritenuto (atsakymas)</i>	Piano, crescendo, diminuendo	Legato, staccato

MENINIS UGDYMAS

4 PAVYZDYS. Analizės lygio užduotis

1. Įdėmiai išklausyk 5 kūrinių fragmentus, juos girdėsi 2 kartus. (4 taškai)

Eil. Nr.	Kūrinys
1.	J. Haydnas. Imperatoriškasis kvartetas, I dalis
2.	V. A. Mocartas. Simfonija g-moll, nr. 40, I dalis
3.	J. Keidžas. Sonata nr. 5
4.	J. Haydnas. Simfonija „Siurprizas“, I dalis
5.	K. Stockhauzenas. Himnai

a) surask ir skirtoje vietoje įrašyk numerius 2 kūrinių, kurie išsiskiria savo muzikine kalba;

1. _____

2. _____

b) išskirk 2 bruožus, pagrindžiančius, kuo šie du kūriniai skiriasi nuo likusių.

1 bruožas _____

2 bruožas _____

5 PAVYZDYS. Vertinimo lygio užduotis

1. Išklausyk 3 muzikos kūrinių fragmentus (6 taškai)

a) įvertink juos skirdamas 1 vietą labiausiai patikusiam kūriniui ir 3 – mažiausiai patikusiam.

Eil. Nr.	Kūrinys	Vieta
1.	J. S. Bachas. Tokata ir fuga d-moll	
2.	F. Šubertas. Kvintetas „Forelės“	
3.	Dž. Keidžas. Sonata nr. 5	

b) pateik 3 argumentus, pagrindžiančius tavo 1 vietos pasirinkimą.

1 argumentas: _____

2 argumentas: _____

3 argumentas: _____

Parengus visą testo tipo užduotį, reikia nustatyti taškų intervalus kiekvienam pasiekimų lygiui. Pavyzdžiui, jei iš viso teste buvo galima surinkti 50 taškų, tuomet aukštesnįjį pasiekimų lygį bus pasiekę mokiniai, surinkę nuo 43 iki 50 taškų (8 taškų intervalas lygiui) ir atitinkamai kiti pasiekimų lygiai.

1.2.3.3.2. Atlikimo užduočių vertinimas (angl. performance assessment)

Muzikinis raštingumas, žinojimu ir išmanymu grįsti taikymo gebėjimai yra tik dalis mokinių muzikos mokymosi pasiekimų, nors ir labai svarbi. Reikšmingiausi pasiekimai yra susiję su muzikine raiška ir yra veiklos rezultatai, parodomi atliekant vieną ar kitą veiklą. Šių sričių pasiekimus mokiniai pademonstruoja atlikimu ir jiems įvertinti taikomas atlikimo vertinimas (*ang. performance assessment*). Atlikimo veiklos yra vertingos tuo, kad atskleidžia ne tik tai, ką mokiniai žino (veikloje žinios yra taip pat labai svarbi komponentė. Tai ne tik teorinės, bet ir procedūrinės žinios), bet ir ką jie gali padaryti. Praktinių užduočių ir atlikimo vertinimas paskatina mokinius labiau įsitraukti į mokymąsi ir plėtoti savo gebėjimus (Brown, Pickford, 2006).

Veiklos vertinimas gali būti susijęs su mokinių veikloje stebėjimu ir vertinimu arba galutinio produkto vertinimu. Nors veiklos vertinimas pakankamai validus, tačiau iškyla problemų su jo patikimumu (atsikartojamumas, rezultatų vienodumas skirtingomis sąlygomis) ir praktiškumu (organizavimo sudėtingumas).

Veiklos vertinimas yra autentiškas – vertinama mokymosi procese. Autentiškas vertinimas sudaro sąlygas mokiniams pademonstruoti sukauptas žinias, įgytus gebėjimus ir jų taikymą sprendžiant kūrybinius iššūkius.

Muzikos pamokose veiklos užduotis mokiniai atlieka grupėmis. Darbas grupėse yra vienas iš svarbiausių XXI a. gebėjimų. Darbas grupėje apima šias žinias, gebėjimus ir elgesį:

- Į užduotį orientuoti veiklos gebėjimai;
- Bendradarbiavimas su grupės nariais;
- Grupės narių tarpusavio sąveika pagelbėjant ir įtraukiant
- Konfliktų ir nesutarimų valdymo ir derybų gebėjimai
- Vadovavimas ir mentorystė

Vertinant grupėje atliekamas muzikines veiklos užduotis, verta įtraukti ir grupės veiklos vertinimo kriterijus. Kita vertus, kai kurias grupėje atliekamas muzikinės veiklos užduotis būtų galima skirti bendradarbiavimo gebėjimams ugdyti – tuomet ir vertinimo kriterijai turėtų būti orientuoti į darbą grupėje (muzikinius tikslus paliekant nuošalyje).

Individualių mokinių pasiekimų veiklos vertinimo rubrikomis pavyzdžiai

Rubrikos – tai vertinimo įrankis, nurodantis konkrečius atlikimo kokybės lygius. Rubrikų kriterijai yra skirti ne tik mokinių pasiekimų įvertinimui, bet ir padeda mokiniui suprasti, kaip jis turi mokytis, kokios rezultato siekti. Mokymosi kokybė (ir mokinių mokymosi, ir mokytojų mokymo)

MENINIS UGDYMAS

priklauso nuo gerai įvardytų kriterijų ir korektiško pagrindinių vertinimo principų – validumo, patikimumo ir teisingumo – laikymosi.

Gerai suformuluotiems kriterijams būdingos tam tikros savybės. Mokiniai iš jų sužino, kas laikoma „geru kokybišku darbu“, ir ko jie turėtų išmokti. Kriterijai turi apibūdinti tai, kas buvo demonstruojama (o ne tai, ko nebuvo, nors kartais tai neišvengiama). Reikia vengti žodžių, kurie reiškia nuomonę (*gerai, priimtina, prastai*), ar žodžių, kuriuos galima interpretuoti įvairiai (*kažkiek, iš dalies*), nes jie irgi neteikia informacijos, kaip keistis. Kriterijai neturi būti susiję su skaičiavimu – klaidų skaičius ar kiek ko atlikta.

Norimos vertinimo rubrikų kriterijų savybės (Brookhart, 2013)

Savybės. Kriterijai yra...	Aiškinimas
Tinkami	Kiekvienas kriterijus atspindi standarto, programos tikslo ar ugdymo rezultato aspektą, kurį tikimės, kad mokinys bus įgijęs.
Apibrėžiami	Kiekvieno kriterijaus apibrėžimas yra suprantamas. Dėl jo reikšmės sutaria ir mokiniai, ir mokytojai.
Suprantami	Kiekvienas kriterijus apibrėžia atlikimo savybę, kurią suvokia (paprastai pamatęs ar išgirdęs) ne atliekantysis, bet kitas.
Saviti, skiriasi vienas nuo kito	Kiekvienas kriterijus įvardija skirtingą mokymosi rezultato aspektą, kurį atlikimu ketinama vertinti.
Kompleksiški	Paėmus visus kriterijus kartu, apibrėžiama atlikimu vertinamo mokymosi rezultatų visuma.
Tokie, kurių apibrėžimai išsidėsto kokybės lygiuose	Kiekvieną kriterijų galima apibrėžti skirtingais atlikimo lygiais.

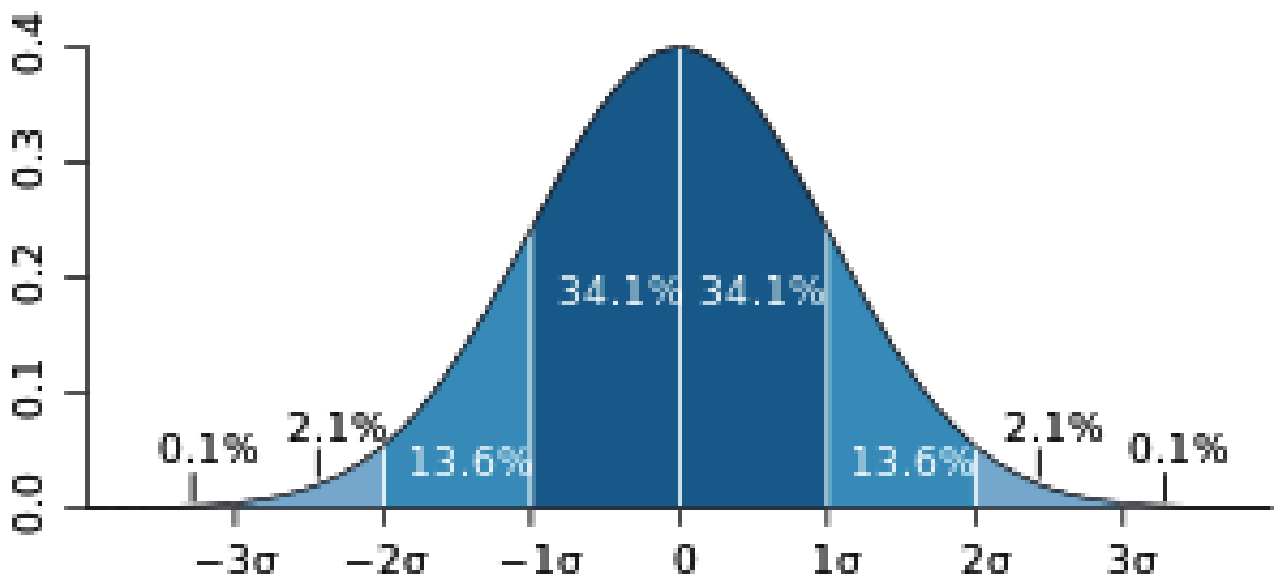
Gera rubrika parodo, kas *išmokta*, o ne kokia užduotis *atlikta*. Paprastai vertinimo bei įsivertinimo rubrikos rašomos keturiais lygiais. Atnaujintose Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų bendrųjų programų projektuose pasiekimų lygiai įvardijami taip:

4. Aukštesnysis;
3. Pagrindinis;
2. Patenkinamas;
1. Slenkstinis

MENINIS UGDYMAS

Žodinis kiekvieno lygio apibūdinimas parodo atlikimo kokybės augimą. Kiekvienas apibrėžimas nusako gebėjimą ir jo požymį, o ne atliktą veiklą. Mokiniai, pamatę rubrikų aprašymus iš anksto, turėtų sugebėti jais naudotis ir suvokti, kokia yra vertinamo atlikimo siekiamybė.

Gerai atlikimo kokybės vertinimo užduočiai taikomi tie patys, kaip ir testo tipo užduočiai, validumo, patikimumo ir garbingumo reikalavimai. Veiklos vertinimo užduotis turi efektyviai diferencijuoti mokinių pasiekimų lygį. Kaip ir kiti socialiniai reiškiniai, idealiu atveju mokinių pažanga pasiskirsto pagal varpo formos Gauso kreivę (4 pav.), taigi, daugiausiai mokinių pasiekia patenkinamą ir pagrindinį lygius, o slenkstinių ir aukštesniųjų pasiekimų lygius pasiekia tik apytiksliai po 2 proc. mokinių.

4 PAV. Normalusis mokinių pasiekimų skirstinys

Švietimo problemos analizėje „Meninio ugdymo pamoka: ką reikėtų keisti“ (2012) vertinimas įvardijamas kaip vienas iš keturių tobulintinų veiklos aspektų. Sprendžiant iš vėlesnės ataskaitos „Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – kokia ji šiandien?“ (2017), vertinimo sritis ir toliau vardinama tarp tobulintinų ir teigiama, kad daugiausia tobulintinų vertinimo komponento aspektų susiję su vertinimo kriterijų formulavimu – jie neiškūs, neaptariami su mokiniais arba visai nenurodomi.

Ataskaitoje minimi stiprieji Lietuvos meninio ugdymo vertinimo komponentai – mokinių skatinimas patiems įsivertinti savo pasiekimus ir formuojamojo vertinimo taikymas: mokiniai dažnai giriami, skatinami pasitikėti savo jėgomis, pabrėžiama jų mokymosi sėkmė. Tačiau įvardijamos ir iš

to išskylančios problemos: „Neteisingai manydami, kad mokinius motyvuoja nuolatinis gyrimas, geriausių norų vedini mokytojai dažnai apipila juos perdėtomis liaupsėmis (pvz., „Puikiai atlikta!“), kurios yra pernelyg bendros, todėl nenaudingos, arba per daug pozityvios, todėl netikslingos“ (Shuler, 2011). Kai kurių tyrėjų manymu, nūdienos mokiniai, vadinamosios tūkstantmečio kartos vaikai, yra sulaukę tiek daug tokių pagyrimų, kad pradeda jų reikalauti. Tačiau fiktyvus pozityvus skatinimas, kurį mokiniai lengvai atpažįsta ir atmeta, gali suveikti kaip tik priešingai. Daugelis motyvacijos teoretikų pabrėžia, kad mokiniai, galintys suvokti bei kontroliuoti savo mokymosi rezultatus, yra labiau motyvuoti siekti aukštesnių rezultatų.

VEIKLOS UŽDUOČIŲ IR JŲ VERTINIMO RUBRIKOMIS PAVYZDŽIAI

1 PAVYZDYS. Dainavimo vertinimo užduotis, kurios tikslas – įvertinti dainavimo tikslumą

Užduotis. Solo padainuok išmoktą lietuvių liaudies dainą „Oi, lekia, lekia gulbių pulkelis“: pasirink patogų registrą, stenkis tiksliai intonuoti, išlaikyti ritmą ir pasirinktą pastovų tempą.

Vertintojas ir kiti mokiniai, klausydamiesi atlikėjo, jo pasirodymą vertina pagal dainavimo tikslumo vertinimo rubriką, kai vertinimo kriterijai yra intonavimo, ritmo tikslumas ir pasirinkto tempo stabilumas:

MENINIS UGDYMAS

	Lygiai	Slenks- tinis	Patenki- namas	Pagrindinis	Aukštes- nysis
Kriterijai	Taškai Požymiai	5–6	7–8	9–10	11–12
Intonacija	Dainuojant solo tiksliai intonuoti dainos melodiją.	Intonacija netiksli – dainos melodija beveik neatpažįstama.	Melodija atpažįstama, bet sudėtingesnės vietos (šuoliai, aukštesnės natos) intonuojamos netiksliai.	Intonacija tiksli, dainos melodija atpažįstama, gali pasitaikyti vienas kitas nežymus intonacijos netikslumas.	Visa daina padainuojama tiksliai intonuojant, laisvai.
Ritmika	Dainuojant solo tiksliai atlikti dainos ritmiką.	Tiksliai atliekami tik elementarūs ritmikos elementai.	Tiksliai atliekamos nesudėtingos ritmikos vietos, o sudėtingesni ritmikos elementai (natos su tašku, sinkopės, šešioliktinės ir pan.) atliekamos netiksliai.	Ritmika atliekama tiksliai, gali pasitaikyti vienas kitas netikslumas atliekant sudėtingesnius ritmikos elementus.	Tiksliai ir laisvai atliekama visa dainos ritmika.
Tempas	Dainuojant solo išlaikyti pastovų pasirinktą tempą, taikyti agogikos elementus, jei jie yra nurodyti partitūroje.	Dainuojant solo tempas tai greitinamas, tai lėtinamas.	Dainuojant išlaikomas pasirinktas tempas, atliekant sudėtingesnes dainos vietas tempas sulėtinamas, nesudėtingas – pagreitinamas.	Visa daina atliekama išlaikant pasirinktą tempą.	Visa daina atliekama tiksliai, laisvai, muzikaliai.

MENINIS UGDYMAS

2 PAVYZDYS. Dainavimo vertinimo užduotis, kai vertinimo tikslas – atlikimo technika

Užduotis. Padainuok lietuvių liaudies dainą „Oi, lekia, lekia gulbių pulkelis“ taisyklingai kvėpuodamas (-a) ir formuodamas (-a) garsą, aiškiai tardamas (-a) tekstą. Atlikdamas (-a) dainą išlaikyk taisyklingą laikyseną.

Dainavimo technikos vertinimo rubrika

	Lygiai	Slenks- tinis	Patenki- namas	Pagrini- dinis	Aukštes- nysis
Kriterijai	Taškai Požymiai	4–6	7–9	10–12	13–16
Laikysena	Dainuoti solo demonstruojant taisyklingą laikyseną.	Dainuojant nuolat stebimi laikysenos trūkumai.	Dainuojama demonstruojant taisyklingą laikyseną, sudėtingesnėse vietose pastebima įvarža, laikysenos trūkumai.	Visa daina padainuojama taisyklinga laikysena.	Visa daina padainuojama taisyklinga laikysena, laisvai.
Kvėpavimas	Dainuoti solo demonstruojant taisyklingą kvėpavimą.	Dainuojant kvėpuojama krūtine, atsikvepiama viduryje žodžio.	Dainuojant kvėpuojama tai krūtine, tai diafragma. Patsitiko atsikvepimų viduryje žodžio.	Dainuojama kvėpuojant diafragminiu kvėpavimu, atsikvepiama frazių pabaigose.	Visa daina padainuojama taisyklingai kvėpuojant, laisvai, atsikvepiama frazių pabaigose.

MENINIS UGDYMAS

Garso formavimas	Dainuoti solo taisyklingai formuojant garsą.	Dainuojama nosiniu garsu, trūksta balsių formavimo ir priebalsių tarimo įgūdžių.	Dainuojama taisyklingai formuojant garsą, pasitaiko nosinio garso epizodų ar pavienių netinkamai formuojamų balsių.	Dainuojama taisyklingai formuojant garsą.	Visa daina padainuojama taisyklingai formuojant garsą, laisvai.
Artikuliacija	Dainuojant solo taisyklingai tarti (artikuluoti) tekstą.	Dainuojant tekstas tariamas neaiškiai.	Dainuojant tekstas tariamas aiškiai, sudėtingesnėse muzikiniuose požiūriu dainos vietose tekstas artikuluojamas prasčiau.	Dainuojant tekstas tariamas aiškiai, taisyklingai.	Dainuojant tekstas tariamas aiškiai, taisyklingai, raiškiai.

3 PAVYZDYS. Grojimo vertinimo užduotis, kurios tikslas – įvertinti mokinio grojimo techniką.

Užduotis. Solo (mintinai) pasirinktu melodiniu instrumentu pagrok išmoktą lietuvių liaudies dainos „Oi, žiba žiburėlis“ melodiją: grok taisyklinga technika, tinkamai išgaut garsą, viso atlikimo metu išlaikyk taisyklingą laikyseną.

MENINIS UGDYMAS

Grojimo technikos vertinimo rubrika

	Lygiai	Slenkstinis	Patenkinamas	Pagrindinis	Aukštesnysis
Kriterijai	Taškai, požymiai	5–6	7–8	9–10	11–12
Technika	Demonstruoti pakankamus kūriniai atlikti instrumento valdymo įgūdžius.	Grojimo technikos įgūdžių stoka trukdo atlikti kūrinį.	Grojimo technika išlavinta silpnai, apsunkina kūrinio atlikimą.	Atlikimo technika išlavinta pakankamai kūriniai atlikti.	Atlikimo technika išlavinta ir padeda atlikti kūrinį.
Garso formavimas	Tinkamai formuoti garsą instrumentu.	Grojant garsas formuojamas taisyklingai, tai netaisyklingai.	Grojant garsas formuojamas tinkamai, sudėtingesnėse vietose pasitaiko garso formavimo trūkumų.	Visas kūrinys atliekamas taisyklingai formuojant garsą.	Visas kūrinys atliekamas taisyklingai ir laisvai formuojant garsą.
Laikysena	Grojant demonstruoti taisyklingą laikyseną.	Grojant nuolat stebimi laikysenos trūkumai.	Grojama demonstruojant taisyklingą laikyseną, sudėtingesnėse vietose pastebima įvarža, laikysenos trūkumai.	Visas kūrinys atliekamas taisyklinga laikysena.	Visas kūrinys atliekamas taisyklinga laikysena, laisvai.

MENINIS UGDYMAS

4 PAVYZDYS. Kūrybos vertinimo užduotis, kurios tikslas – įvertinti mokinių gebėjimus sukurti ritminį pritarimą dainai.

Užduotis. Sukurk ir taisyklingai užrašyk ritminį pritarimą lietuvių liaudies dainai „Ant kalno klevelis stovėjo“. Akompanimentui panaudok ketvirtines, aštuntines ir pusines natas, aštuntinę ir ketvirtinę pauzes. Sukurtą ritmą taisyklingai užrašyk pateiktoje po melodija linijoje. Įsivaizduok ir parašyk, kuris perkusinis instrumentas atliks tavo sukurtą pritarimą. Kurdamas (-a) prisimink, kad akompanimentas turi papildyti, o ne užgožti pagrindinę melodiją.

Kūrybos užduoties vertinimo rubrika

	Lygiai	Slenks- tinis	Patenki- namas	Pagrindi- nis	Aukštesny- sis
Kriterijai	Taškai Požymiai	5–6	7–8	9–10	11–12
Ritmo įvairovė	Pasirinkti kūrinio temą, pagrįsti jos aktualumą.	Panaudotos 1–2 skirtingų verčių natos, viena pauzė.	Panaudotos 2–3 skirtingos trukmės natos ir 1 pauzė.	Panaudotos visos užduotyje nurodytos ritminės natos ir pauzės.	Panaudotos daugiau, nei užduotyje nurodyta ritminių verčių natų ir pauzių.
Pritarimo dermė su melodija	Pritarimu neužgožti, bet papildyti melodiją.	Ritminis pritarimas nedera su melodija, pasirinktas kitoks nei melodijos metras.	Ritminis pritarimas pavieniuose taktuose dera su melodija.	Ritminis pritarimas dera su melodija.	Ritminis pritarimas dera ir papildo, praturtina melodiją.
Užrašymo taisyklumas	Taisyklingai užrašyti ritminį pritarimą ir kitus reikalingus notacijos ženklus.	Taisyklingai užrašyti 1–2 pritarimo taktai.	Taisyklingai užrašyta daugiau nei pusė pritarimo.	Taisyklingai užrašytas visas ritminis pritarimas.	Taisyklingai užrašytas visas ritminis pritarimas, naudojami metro ženklai, takto brūkšniai.

Literatūros sąrašas

- AERA, APA, & NCME. (2014). The Standards for Educational and Psychological Testing. American Educational Research Association.
- Brookhart, S. M. (2013). How to create and use rubrics for formative assessment and grading. Alexandria, VA: ASCD.
- Brown S., Pickford R. (2006). Assessing Skills and Practice. London: Routledge.
- Colwell, R. (2002). Assessment's potential in music education. Iš R. Colwell ir C. Richardson (red.), The new handbook of research on music teaching and learning (p. 1128-1158). New York: Oxford University Press.
- Deci, E. L.; Ryan, R. M. & Koestner, R. A. (1999). Meta-Analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. Psychological Bulletin 125(6), 659.
- Gardner, J., Harlen, W., Hayward, L. and Stobart, G. (2008). Changing assessment practice: process, principles and standards. [online] Assessment Reform Group. Prieiga per internetą: <http://www.aria.qub.ac.uk/JG%20Changing%20Assment%20Practice%20Final%20Final.pdf>
- Girdzijauskienė, R. & Jautakytė, Ž. (sud.). (2016). Mokinių muzikos mokymosi pasiekimų vertinimas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Isaacs, T., Zara, C., Herbert, G., Coombs, S. J., & Smith, C. (2013). Key Concepts in Educational Assessment. Sage.
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2011) Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Prieiga per internetą: <https://sodas.ugdome.lt/viesieji-puslapiai/7401>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2015). Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TA-D/481fb7d0a82611e59010bea026bdb259>
- Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija (2015). Geros mokyklos koncepcija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>
- Qualifications Wales (2019). Fair Access By Design. Prieiga per internetą: <https://www.qualificationswales.org/english/publications/fair-access-by-design/>
- Vaičekauskienė S., Paravinskaitė R. (2012). Meninio ugdymo pamoka: Ką reikėtų keisti. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Zablackė R. (2017). Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme – Kokia ji šiandien? Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

1.3. ŠOKIS

dr. Birutė Banevičiūtė, Agnė Rickevičienė

1.3.1. Kompetencijomis grįstas šokio ugdymas. Įvadas.

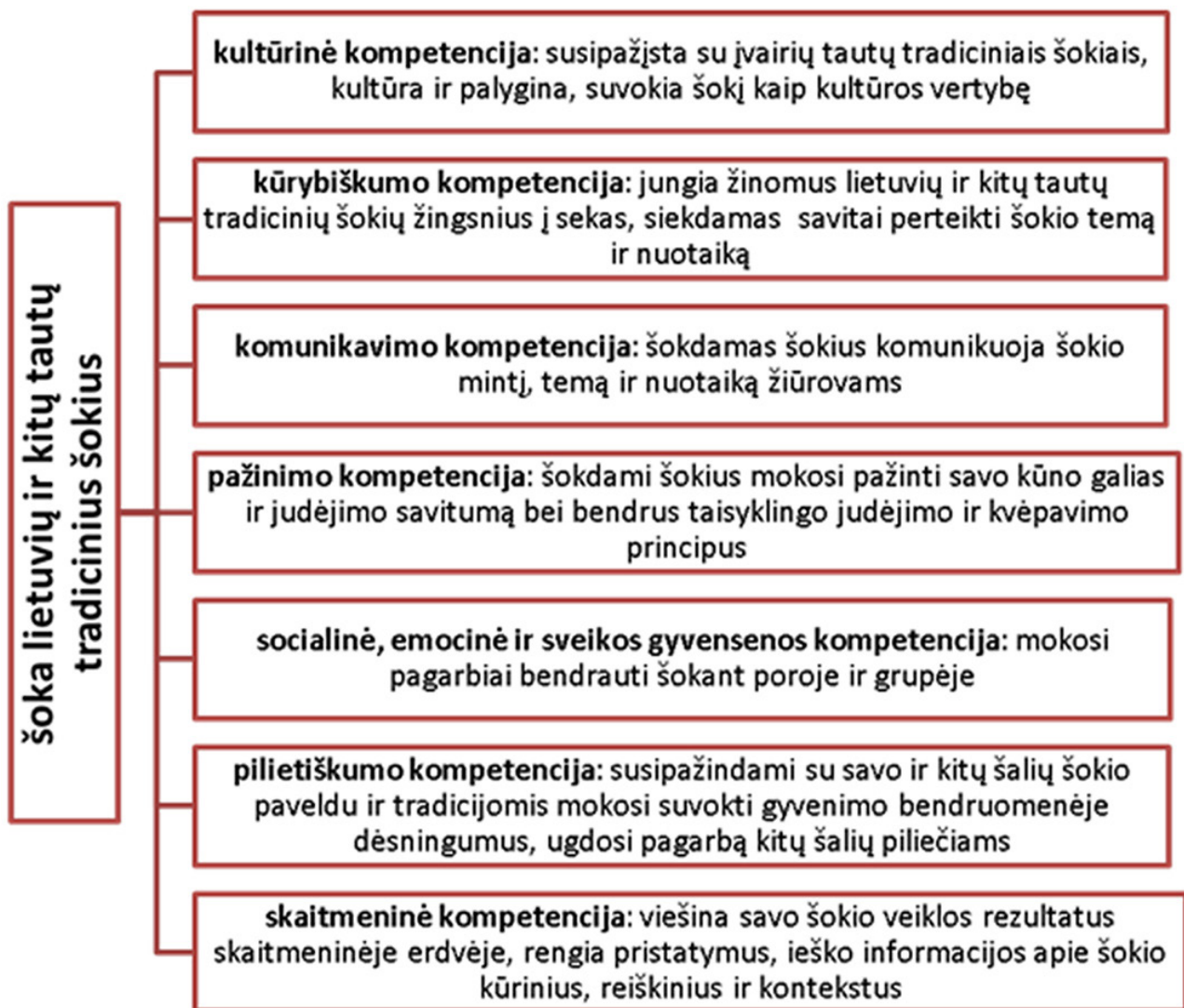
Meninio ugdymo metodinio leidinio šokio dalis yra sudaryta atsižvelgiant į šokio mokytojų profesinius poreikius, išsakytus ir išryškėjusius vykdant projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“ šokio mokytojų mokymus 2022 m. vasario-balandžio mėn. Leidinio struktūrą ir turinį taip pat padiktavo projekto išskelti bendrieji reikalavimai leidiniui. Metodinio leidinio šokio dalies paskirtis – pateikti pasiūlymų ir gerosios šokio mokytojų praktinės veiklos ir metodinės patirties pavyzdžių, susijusių su mokinių šokio pasiekimų vertinimu, šokio ugdymo planavimu ir organizavimu. Siekiant didesnio prieinamumo skirtingų kognityvinių savybių turintiems šokio mokytojams, metodinio šokio leidinio tekstas iliustruotas paveikslais, schemomis, papildytas filmuota vaizdo medžiaga. Pateikta medžiaga turėtų padėti šokio mokytojams patobulinti savo dalykines ir bendrąsias kompetencijas ir tikslingai formuoti tvarų šokio ugdymo turinį atsižvelgiant į šiandienos kultūros aktualijas ir mokinių amžiaus raidos ypatumus. Siekiant šio tikslo, leidinyje pateikiama praktinės šokio mokytojų veiklos pavyzdžių, skirtų pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopoms. Šiuos pavyzdžius šokio mokytojai gali transformuoti ir pritaikyti savo mokyklos ir klasės poreikiams bei kontekstams. Reikėtų turėti omenyje, kad jei pateikti pavyzdžiai veikė vienoje mokyklose, tai nebūtinai suveiks kitose mokyklose dėl skirtingo mokyklų kultūrinio ir socialinio konteksto. Todėl gali prireikti šokio mokytojų įžvalgos ir kūrybiškumo, siekiant pasinaudoti metodine medžiaga, kuri gali būti ir kaip įkvėpimo šaltinis, skatinantis sukurti savo užduotis ir metodikas. Prieš pradėdant taikyti metodinę medžiagą siūlome mokytojams atidžiai išanalizuoti pateiktus praktinės veiklos pavyzdžius, pasitarti su mokiniais ir kolegomis.

1.3.2. Kompetencijomis grįstas ugdymas. Bendrųjų ir dalykinių kompetencijų sąsajos

Mokymų eigoje šokio mokytojai kėlė klausimus: kur dingsta šokio žinios, gebėjimai, kai atnaujintoje Šokio bendrojoje programoje (projektas 2022-05-12) yra nurodomos bendros ugdomos kompetencijos? Kaip atnaujintoje šokio bendrojoje programoje nurodytuose šokio pasiekimuose išvelgti bendrąsias kompetencijas? Primename, kad Bendrųjų programų atnaujinimo gairėse (patvirtintose Lietuvos

MENINIS UGDYMAS

Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. lapkričio 18 d. įsakymu Nr. V-1317 „Dėl Bendrųjų programų atnaujinimo gairių patvirtinimo“) nustatytos visiems dalykams bendros ugdomos kompetencijos, nebeišskiriant atskirai dalykinių ir bendrųjų kompetencijų. Atnaujintoje Šokio bendrojoje programoje ir Įgyvendinimo rekomendacijose yra detalai išaiškintos ugdomų kompetencijų ir šokio pasiekimų sąsajos. Čia pateikiame vieną konkretų pavyzdį, kaip išvelgti minėtas sąsajas (1 pav.).

1 PAV. Šokio pasiekimų (šokio raiška: atlikimas) ir ugdomų kompetencijų sąsajos

Paveiksle pateiktos pradinio ugdymo šokio raiškos srities vieno iš mokinių šokio pasiekimų „šoka lietuvių ir kitų tautų šokius“ sąsajos su ugdomomis kompetencijomis turėtų padėti šokio mokytojams suprasti ir Šokio bendrojoje programoje surasti bei atpažinti ir kitų šokio pasiekimų sričių

sąsajas su kompetencijomis. Šis pavyzdys turėtų padėti aiškinant mokiniams bei tėvams, kad šokio gebėjimai ir žinios Šokio bendrojoje programoje niekur nedingsta, o kaip tik atsiskleidžia įvairiose mokinio asmenybės ugdymosi plotmėse. Tuo pačiu tai leidžia pagrįsti šokio kaip meno ir dalyko svarbą mokinių kompetencijų ugdymo procese.

1.3.3. Naujausių šokio ugdymo mokslinių tyrimų duomenys, tendencijos, iššūkiai

Šokio mokytojų bendruomenėje nėra abejojama šokio reikšme mokinio ugdymo procese ir apskritai žmogaus, visuomenės gyvenime. Šią reikšmę pagrindžia ir daugelis mokslinių tyrimų, atskleidžiančių šokio savaiminę ir instrumentinę vertę, apimančią asmens fizinių, kognityvinių, emocinių, intelektinių galių ugdymą (Smith-Autard, 2002; Banevičiūtė, 2014; D'Souza, Wiseheart, 2018; Payne, Costas, 2021 ir kt.). Šokio mokytojai taip pat supranta, kad ne visi jų mokiniai taps profesionaliais šokėjais, to ir nesiekia. Tačiau, būdami atsidavę savo srities specialistai, ypač tie, kurie patys yra turėję tam tikro šokio žanro ar stiliaus šokėjo patirties, dažnai per daug susitelkia į vieną šokio žanrą ir į atlikimo gebėjimų ugdymą. Tą išduoda mokymų metu kai kurių mokytojų pasisakymai „yra tiesiog negabių vaikų šokiui“, „neduota jam šokti“, „puiki mergaitė, labai lanksti, koordinuota“ ir pan.

Užsienio autorių (Reppa, 2011; Torzillo, Sorin, 2018; Payne, Costas, 2021) atlikti tyrimai patvirtina mokymuose dalyvavusių šokio mokytojų išsakytus pastebėjimus, kad vis dar pasitaiko, kad šokio pamokos, ypač, jei jos susiję su liaudies sceninio ar pramoginio (socialinio) šokio stiliais, yra orientuotos į poveikį mokiniams ir į šokio atlikimo gebėjimų ugdymą, t. y. tik fizinį šokio aspektą. Ir nors jau ankstesnėse Šokio bendrosiose programose (2008, 2011) buvo užkoduota į mokinį orientuota sąveikos paradigmė kryptis, deja, ji dar nėra šokio mokytojų iki galo suvokta ir įprasminama šiandienos pedagoginėje praktikoje. Analizuotose šokio mokytojų metodiniuose darbuose, ugdymo planuose vartojami žodžiai, sąvokos rodo, kad praktikoje vis dar yra laikomasi klasikinės poveikio paradigmos nuostatų (Banevičiūtė, 2014; Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme, 2017). Deja, iki šiol Lietuvoje nėra pakankamai atlikta išsamių šokio pamokų ir šokio ugdymo proceso kokybės tyrimų, analizuojančių, kaip keičiasi šokio ugdymo kokybė Lietuvos mokyklose. Anksčiau vykdytuose bendruose meninio ugdymo pamokų vertinimo tyrimuose (Meninio ugdymo pamoka: ką reikėtų keisti, 2012; Meninio ugdymo pamokos kokybė pagrindiniame ugdyme, 2017) nustatyta, kad 2011–2016 m. meninio ugdymo pamokose nežymiai pagerėjo pagalba mokiniui ir mokinių pasiekimų vertinimas. Tačiau reikšmingas neigiamas kokybės pokytis nustatytas vertinant pamokų planavimą ir organizavimą bei pasiekimus pamokoje, nurodoma tyrimo ataskaitoje. Vertintojai dažniausiai siūlo tobulinti pamokos uždavinio kėlimą ir asmeninės kiekvieno mokinio pažangos stebėjimą.

MENINIS UGDYMAS

Projekto mokymų metu šokio mokytojai taip pat dažnai minėjo iššūkius, susijusius su mokinių pažangos fiksavimu bei šokio pasiekimų vertinimo būdų taikymu, vertinimo objektyvumu bei reikalingumu. Mokytojai teigė, kad ypač dažnai iškyla sunkumų bandant susikalbėti su mokinių tėvais, aiškinant jiems šokio pasiekimų vertinimo galimybes, būdus ir būtinumą. Tačiau ir patys šokio mokytojai mokymų metu išsakė skirtingus požiūrius į šokio pasiekimų vertinimą. Apibendrinant, pedagoginėje praktikoje galima išskirti keletą požiūrių į šokio pasiekimų vertinimą (1 lentelė).

1 LENTELĖ. Požiūris į šokio pasiekimų vertinimą

Požiūris	Kritika
Nereikia vertinti, nes šokio pamokose mokiniai tegu tiesiog atsipalaiduoja ir pailsi tarp matematikų ir fizikų.	Tokiu būdu leidžiame klestėti požiūriui, kad šokis, menai yra antraeiliai, nesvarbūs dalykai, skirti tik pramogai ir atsipalaidavimui.
Nereikia vertinti, nes mokiniai nebus šokėjai.	Tokiu būdu paneigiamas šokis kaip pažinimo būdas, įgalinantis visus mokinius pažinti savo kūno judėjimo galimybes, jas plėtoti ir pritaikyti kasdieniame gyvenime, t.y. turėti taisyklingą laikyseną, koordinaciją, kūno raumenų tinkamą tonusą, mokėjimą atpalaiduoti neigiamas emocijas per kūrybinio šokio judesius ir pan.
Negalima įvertinti mokinių šokio kūrybos, juk tai vaikų emocijos, saviraiška.	Šis požiūris iškreipia kūrybos sampratą ir tikslą ugdymo procese. Šokio kaip ir kitų menų kūrybos procese dalyvauja ne tik emocijos, bet ir intelektas bei kūnas. Kurdamas mokinys priima meninius sprendimus, susijusius su šokio elementų (erdvės, laiko, energijos) raiška, kuria tikslingai siekia perteikti savo mintis ir jausmus.
Nereikia vertinti, nes čia gi menas, o meno neįmanoma įvertinti.	Tokiu būdu užkertame kelią mokiniams ką nors pasiekti, sužinoti, išmokti. Lieka tik spontaniškas saviraiška arba pasiruošimai koncertams, t.y. vienpusiškas šokio atlikėjo gebėjimų ugdymas. Tai mažina mokinių domėjimąsi šokiu, supratimą apie šokį ir jo vietą kultūroje. Dažnai atgraso nuo šokio dėl nuolat pasikartojančio šokių repetavimo proceso.

MENINIS UGDYMAS

Pateikti požiūriai į šokio pasiekimų vertinimą yra susiję su šokio mokytojų išsakytais nuogąstavimais, kad jei mokiniai yra įvertinami žemesniu pažymiu nei 10, tėvai piktinasi „kaip galima iš šokio gauti 7?“, „mano dukra padaro špagatą, kodėl ją įvertinote C?“ ir pan. Dažnai ir patys mokiniai nežiūri rimtai į šokio dalyką ir šokio pasiekimų vertinimą, teigdami „man nesvarbu“, „aš nebūsiu šokėjas“ ir pan. Mokymuose dalyvavę šokio mokytojai teigė, kad dažnai prie spaudimo jiems prisideda ir kolegos pradinė klasių mokytojai ir klasių auklėtojai „negadink vaikui semestro balo“, „negi dabar jis liks pataisoms vasarai“ ir pan. Tačiau kartais ir patys šokio mokytojai „nuleidžia kartelę“ ir teigia, kad šokio pamokose nebūtina siekti žinių, užtenka, kad mokiniai pailsėtų nuo „rimtų“ dalykų mokymosi. Tokie mokytojų teiginiai rodo ugdymo praktikoje vis dar pasitaikantį orientavimąsi tik į pramoginę šokio funkciją, sumenkinant šokio kaip meno visuminiai asmenybę transformuojančias galias.

Pedagoginėje praktikoje yra išskiriami trys pagrindiniai mokinių mokymosi tipai – kinestetinis, girdimasis, regimasis (2 lentelė). Šie suvokimo ir pažinimo, informacijos priėmimo ir apdorojimo tipai yra susiję su vyraujančiu asmens intelektu, t. y. potencialu veikti tam tikroje srityje, kaip jį apibrėžia H. Gardneris (1993) Įvairialypio intelekto teorijoje, kurioje išskiria kūno-kinestetinį, matematinį-loginį, lingvistinį-verbalinį, vizualinį-erdvinį, muzikinį, interpersonalinį, intrapersonalinį ir natūralistinį intelektus.

2 LENTELĖ. Mokymosi tipų raiška šokio ugdymo procese

Mokymosi tipas	Mokymosi tipo raiška	Šokio ugdymo organizavimas
Kinestetinis	Asmuo mokosi darydamas ir liesdamas, t. y. judėdamas. Jam sudėtinga stovėti, sėdėti ramiai, geriau suprasti informaciją jam pavyksta judant, atliekant praktinius darbus.	Nereikalauti iš tokių mokinių stovėti ramiai, kai yra rodoma ar aiškinama užduotis. Leisti jiems judėti, klausantis užduoties arba stebint mokytojo rodomus šokio judesius.
		Būtinai suteikti laiko jiems patiems mokytis šokio judesių, kai nėra aiškinama ir rodoma. Pamokos pradžioje leisti jiems „išsibėgioti“, mokytojui koordinuojant šį procesą, t. y. saugiai įtraukiant ir kitus mokinius.
		Sudaryti sąlygas jiems patiems kurti, organizuoti grupes, padėti mokytojui valdant ugdymo procesą pamokoje, t. y. teikti užduotis ir patarimus kitiems mokiniams.

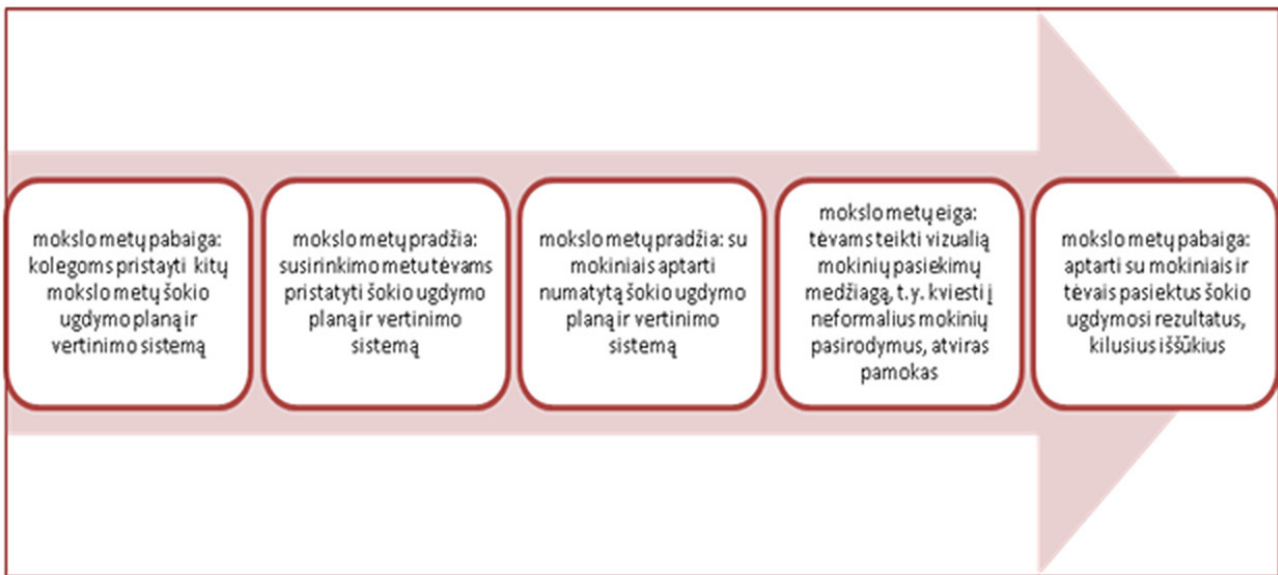
MENINIS UGDYMAS

Girdimasis	Asmuo klausosi paaiškinimų, o ne skaito juos, todėl jam lengviau mokytis girdint informaciją.	Tokie mokiniai atidžiai išklauso užduočių, šokio judesių atlikimo paaiškinimų, kai nesupranta, klausia draugų ar mokytojo. Tačiau sunkiau atlieka užduotis, kai reikia patiems rasti rašytinę informaciją.
		Aiškinti šokio judesių atlikimą atskirai nuo rodymo. Skatinti klausti. Rodant judesius, juos įgarsinti balsu įvairiais garsais ar žodžiais.
		Kuriant ar mokantis šokių leisti kalbėti, jei iškyla poreikis.
Regimasis	Asmuo informaciją apdoroja skaitydamas, žiūrėdamas į brėžinius arba stebėdamas demonstravimą. Jam yra lengviau suvokti informaciją, pateiktą vizualiai (lentelėje, grafike), nes klausydamas paaiškinimų asmuo pasidaro nekantrus.	Tokie mokiniai dažnai nerodo noro iš karto atlikti parodytus šokio judesius, iš pradžių vangiai įsitraukia į šokio veiklas, sako, kad nemėgsta šokti ar kurti šokio. Tačiau puikiai prisimena pamokoje matytus šokio judesius, namie juos atlieka, rodo artimiesiems.
		Rodyti šokio judesius mokiniams, tačiau tuo pačiu metu neaiškinti. Jei reikalingi paaiškinimai, pateikti juos trumpomis frazėmis po parodymo.
		Rodyti šokio vaizdo įrašus, piešinius, brėžinius, siūlyti susirasti informaciją patiems knygose, internete ir pan.
		Siūlyti mokiniams piešti atliekamo šokio judesius, brėžinius, užsirašyti informaciją sąsiuvinyje, vertinimui naudoti paruoštas spalvines korteles.

Siekiant sėkmingo ugdymosi proceso svarbu atsižvelgti į minėtus mokymosi tipus ir tikslingai planuoti ir konstruoti šokio ugdymo procesą bei formuluoti užduotis pamokose.

1.3.4. Mokinių šokio pasiekimų ir pažangos vertinimas. Praktinė dalis

Ar reikia vertinti mokinių šokio pasiekimus? Taip, tai yra būtina, nes vertinimas yra sudėtinė sėkmingo ir tvaraus šokio pasiekimų ugdymo proceso dalis. Siekiant pakeisti tėvų, kitų dalykų mokytojų ir mokyklų administracijos požiūrį į šokio dalyką kaip nesvarbų ir šokio pasiekimų vertinimą kaip nebūtiną, siūlome šokio mokytojams susidaryti šokio ugdymo plano viešinimo strategiją ir ją nuosekliai įgyvendinti (2 pav.).

2 PAV. Šokio ugdymo plano ir vertinimo sistemos viešinimo strategija

Pristatant einamųjų mokslo metų šokio ugdymo planą ir vertinimo sistemą itin svarbu pabrėžti, kad yra vadovaujama nacionaliniu švietimo dokumentu, t. y. Šokio bendrąja programa, kurioje yra nurodyti mokinių šokio pasiekimai ir jų vertinimo lygiai. Kai kurie mokymuose dalyvavę mokytojai teigė, kad tokią praktiką taiko ir ji pasiteisina, nežiūrint to, kad užima nemažai laiko, kol pasikeičia mokyklos bendruomenės požiūris.

Kaip vertinti mokinių šokio pasiekimus? Didžiausių keblumų šokio mokytojai patiria, kai reikia vertinti šokio atlikimo ir kūrybos gebėjimus. Kalbėdami apie šokio atlikimo gebėjimų vertinimą mokytojai dažnai teigia, kad „matosi gi“, „iš patirties žinau“, „nepadare, kaip parodžiau“, „jis negabus šokiui“, „neturi klausos“ ir pan. Šie teiginiai sudaro pagrindą subjektyviam vertinimui, kuris klaidina mokinius, nes jie nesupranta, pagal kokius kriterijus mokytojas įvertina jų šokio atlikimą. Nesusipratimų kyla ir kai mokytojams tenka vertinti mokinių šokio kūrybos pasiekimus. Vis dar pasigirsta šokio mokytojų teigiančių, kad „ne visi mokiniai gali kurti“, „tik choreografinių žinių turintys mokiniai gali kurti“ ir pan. Siekiant šokio pasiekimų vertinimo tvarumo ir objektyvumo siūlome naudotis

MENINIS UGDYMAS

Šokio bendrojoje programoje pateiktais šokio pasiekimų vertinimo lygiais, kuriuose atsispindi vertinimo kriterijai. Siekdami mokinių šokio atlikimo ir kūrybos vertinimo aiškumo parengėme vaizdo medžiagą, kurioje matosi programoje nustatyti mokinių šokio pasiekimų lygiai.

Pradinio ugdymo šokio atlikimo srities pasiekimų vertinimo pavyzdys

(1 vaizdo įrašas). Vaizdo įrašė pateikiamas 4 klasės mokinių atliekamas šokis, kuriame panaudotas valso žingsnis (3 lentelė). Klasės charakteristika ir užduoties kontekstas: su šios klasės mokiniais mokytoja dirba vienerius mokslo metus. Prieš tai šiems mokiniams šokio pamokos pusantrų metų vyko nuotoliniu būdu. Klasėje mokosi 28 mokiniai, iš jų 12 mergaičių ir 16 berniukų. Šokio pamoka vyksta vieną kartą per savaitę. Vertinimo užduotis pateikta po 6 pamokų ciklo, kurio metu mokiniai mokėsi lėto valso susikabinimų, būdingos laikysenos, pagrindinių žingsnių (uždarojo pakaitinio, dešiniojo ir kairiojo posūkių, dešiniojo ir kairiojo sukinių, judėjimo valso žingsniu pirmyn ir atgal išlaikant brėžinius kolonose ir rate), atliko kūrybines užduotis grupėse, kurių metu mokėsi sujungti išmokus lėto valso žingsnius į sekas, prisiderinti prie muzikos tempo.

3 LENTELĖ. Pradinių klasių šokio atlikimo srities pasiekimų vertinimas

Pasiekimas Šokio bendrojoje programoje	šoka pavieniui, poroje ir grupėje, kontroliuodamas judesių tėkmę, orientuodamasis šokio erdvėje, prisiderindamas prie šokio ritmo ir tempo, perteikdamas judesio dydį, formą ir šokio nuotaiką (A1. 3.)
Pasiekimas 6 pamokų ciklui	šoka poroje ir grupėje, kontroliuodamas judesių tėkmę, orientuodamasis šokio erdvėje, prisiderindamas prie šokio ritmo ir tempo, perteikdamas judesio dydį
Užduotis	šokio „Išleistuvių valsas“ atlikimas grupėje
Vertinimo kriterijai	judiesių tėkmės kontroliavimas
	orientavimasis šokio erdvėje (šokio brėžinių išlaikymas)
	prisiderinimas prie šokio ritmo ir tempo
	judiesių dydžio perteikimas

Užduotis buvo atliekama grupėmis po 12 mokinių, t. y. po 6 poras. Vienai grupei šokant, kita grupė stebėjo. Po atlikimo žiūrovų grupė išsakė pastebėjimus apie savo draugų šokio atlikimą. Mokytoja atkreipė žiūrovų dėmesį į šokėjų grupės gerąsias ir taisytinas vietas. Buvo išklaudyti ir šokėjų grupės pasisakymai, į ką, jų manymu, reiktų atkreipti dėmesį kartojant šokį.

MENINIS UGDYMAS

Vertinant užduotį pagal iš anksto su mokiniais aptartus kriterijus buvo laikomasi šių pasiekimo vertinimo lygių (4 lentelė). Vaizdo įrašė yra nurodyti mokiniai, kurių šokio atlikimas iliustruoja konkretų pasiekimų lygį.

4 LENTELĖ. Šokio atlikimo srities pasiekimo lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Šoka poroje ir grupėje, fragmentiškai kontroliuodamas judesių tėkmę, fragmentiškai orientuodamasis šokio erdvėje, fragmentiškai prisiderindamas prie šokio tempo.	Šoka poroje ir grupėje, fragmentiškai kontroliuodamas judesių tėkmę, fragmentiškai orientuodamasis šokio erdvėje, prisiderindamas prie šokio tempo, perteikdamas judesio dydį.	Šoka poroje ir grupėje, kontroliuodamas judesių tėkmę, orientuodamasis šokio erdvėje, prisiderindamas prie šokio ritmo ir tempo, perteikdamas judesio dydį.	Šoka poroje ir grupėje, kontroliuodamas judesių tėkmę, orientuodamasis šokio erdvėje, prisiderindamas prie šokio ritmo ir tempo, perteikdamas judesio dydį ir šokio nuotaiką.

Pradinio ugdymo šokio kūrybos srities pasiekimų vertinimo pavyzdys (2 vaizdo įrašas). Vaizdo įrašė pateikiama 3 klasės mokinių šokio kūrybinė užduotis (5 lentelė). Klasės charakteristika ir užduoties kontekstas: su šios klasės mokiniais mokytoja dirba vienerius mokslo metus. Prieš tai mokiniams pusantrų metų šokio pamokos vyko nuotoliniu būdu. Pamokoje dalyvavo 22 mokiniai, iš jų 9 mergaitės ir 13 berniukų. Šokio pamoka vyksta vieną kartą per savaitę. Vertinimo užduotis pateikta po 4 pamokų ciklo, kurio metu mokiniai grupėse atliko kūrybines užduotis, skirtas susipažinti su šokio kūrybos principais, mokėsi sujungti natūralių judesių sekas, keičiant erdvės lygius ir kryptis, judesių tempą ir dydį.

5 lentelė. Pradinių klasių šokio kūrybos srities pasiekimų vertinimas

Pasiekimas Šokio bendrojoje programoje	pavieniui ir poroje kuria susietas natūralių šokio judesių sekas, atsi- žvelgdamas į šokio nuotaiką ir temą, naudodamas įvairių judesių tempą, dydį, formą ir erdvės lygius (A2.3.)
Pasiekimas 4 pamokų ciklui	grupėje kuria susietas natūralių judesių sekas, naudodamas įvairių jude- sių tempą, erdvės lygius ir brėžinius
Užduotis	šokio judesių sekos sukūrimas grupėje, naudojant įvairių judesių tempą, erdvės lygius ir brėžinius (ratą, liniją, kvadratą)
Vertinimo kriterijai	skirtingų tempų naudojimas (greiti, lėti, vidutinio tempo judesiai)
	skirtingų erdvės lygių naudojimas (aukštai, žemai, per vidurį)
	skirtingų erdvės brėžinių naudojimas (ratas, linija, kvadratas)
	darbo grupėje kokybė (pasiūlymų teikimas, kitų pasiūlymų priėmimas)

Užduoties atlikimui skirta 10 min. Po to kiekviena grupė pristatė savo kūrybinę užduotį, kitos grupės stebėjo. Žiūrovams buvo pateikta užduotis: pastebėti tempo, erdvės ir brėžinių naudojimą draugų pasirodymuose. Po kiekvieno pasirodymo žiūrovai išsakė savo pastebėjimus, naudodamiesi vertinimo kriterijais (6 lentelė), su kuriais buvo supažindinti prieš užduoties atlikimą. Žiūrovų buvo klausiama:

- Ar buvo lėtų (greitų, vidutiniu tempu atliekamų) judesių? Jei taip, kokie judesiai buvo atliekami lėtai (greitai, vidutiniu tempu)?
- Ar buvo judesių aukštai (žemai, per vidurį)? Kokie judesiai buvo atliekami aukštai (žemai, per vidurį)?
- Ar buvo ratas (linija, kvadratas)? Kokie judesiai buvo atliekami rate (linijoje, kvadratoje)?

MENINIS UGDYMAS

6 lentelė. Šokio kūrybos užduoties vertinimo kriterijai

Užduoties elementas	Kriterijus	Balas
Tempo panaudojimas	Panaudojo vieną judesių tempą	1
	Panaudojo du judesių tempus	2
	Panaudojo tris judesių tempus	3
Erdvės lygių panaudojimas	Panaudojo vieną erdvės lygį	1
	Panaudojo du erdvės lygius	2
	Panaudojo tris erdvės lygius	3
Brėžinių panaudojimas	Panaudojo vieną brėžinį	1
	Panaudojo du brėžinius	2
	Panaudojo tris brėžinius	3

Vėliau atlikėjai aptarė savo kūrybinės užduoties atlikimą, o mokytoja apibendrino vertinimus pagal atitikimą kriterijams ir suvedė į pasiekimo vertinimo lygius, sumuodama tokiu principu: jei grupė surinko 3–4 balus, tai slenkstinis (I) lygmuo, 5–6 balai – patenkinamas (II) lygmuo, 7–8 balai – pagrindinis (III) lygmuo, 9 balai – aukštesnysis lygmuo (7 lentelė).

7 lentelė. Šokio kūrybos pasiekimų vertinimo lygiai

Grupė	Tempas	Erdvės lygiai	Brėžiniai	Bendras	Pasiekimų lygmuo
A	1	3	3	7	pagrindinis III
B	3	2	3	8	pagrindinis III
C	1	2	2	5	patenkinamas II
D	1	3	2	6	patenkinamas II

Vidurinio ugdymo šokio atlikimo srities pasiekimų vertinimo pavyzdys (3 vaizdo įrašas). Vaizdo įrašė pateikiamas III gimnazijos klasės mokinių atliekamas šokis saltarela (8 lentelė). Klasės charakteristika ir užduoties kontekstas: mokiniai pasirinko šokio dalyką nuo 2021–

MENINIS UGDYMAS

2022 mokslo metų. Tai srautinė klasė, mokiniai yra iš skirtingų klasių, dažnai vienas kito nepažįsta. Klasėje 16 mokinių, iš jų 8 vaikinai ir 8 merginos. Šokio pamokos vyksta vieną kartą per savaitę, po dvi pamokas. Vertinimo užduotis vyko po 8 pamokų ciklo, kurio metu mokiniai susipažino su istoriniu šokiu, mokėsi XV a. istorinio šokio saltarela žingsnių, naudodami išmokus šokio žingsnius, remdamiesi vaizdo ir rašytiniais šaltiniais apie šio šokio susikabinimus ir rankų padėtis, atlikimo manierą bei konsultuojami mokytojos mokiniai grupėse kūrė šokio saltarela interpretaciją, t. y. išmoktų žingsnių sekas, šokio brėžinius, grupių kompozicijas jungė į visumą.

8 LENTELĖ. Vidurinio ugdymo šokio atlikimo srities pasiekimų vertinimas

Pasiekimas Šokio bendrojoje programoje	šoka pavieniui, poroje ir grupėje, rodydamas psichofizinio laisvumo ir aktyvumo pagrindus, tyrinėdamas šokio elementus (erdvę, laiką, energiją, dinamiką), interpretuodamas šokio idėją (A1. 3.)
Pasiekimas 8pamokų ciklui	šoka poroje ir grupėje, koordinuodamas judesius, išlaikydamas šokio brėžinius, prisitaikydamas prie muzikos ritmo ir tempo, išlaikydamas šokio atlikimo būdingą manierą.
Užduotis	šokio saltarela atlikimas grupėje
Vertinimo kriterijai	judesių koordinavimas
	šokio brėžinių išlaikymas
	prisitaikymas prie muzikos ritmo ir tempo
	šokio atlikimo būdingos manieros išlaikymas

Užduoties vertinimui buvo taikomi iš anksto su mokiniais aptarti pasiekimų lygiai (9 lentelė).

9 lentelė. Šokio atlikimo srities pasiekimo lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
Šoka poroje ir grupėje, fragmentiškai: koordinuodamas judesius, išlaikydamas judesių manierą išlaikydamas šokio brėžinius, prisitaikydamas prie tempo.	Šoka poroje ir grupėje, fragmentiškai koordinuodamas judesius ir išlaikydamas judesių manierą, išlaikydamas šokio brėžinius, prisitaikydamas prie tempo.	Šoka poroje ir grupėje, koordinuodamas judesius ir išlaikydamas judesių manierą, šokio brėžinius, prisitaikydamas prie tempo.	Šoka poroje ir grupėje, rodydamas psichofizinį laisvumą ir aktyvumą, ir išlaikydamas judesių manierą, išlaikydamas šokio brėžinius, prisitaikydamas prie tempo.

Kaip fiksuoti mokinių šokio pažangą?

Šiam tikslui galima taikyti diagnostinį vertinimą, kai yra nustatomas mokinių pasiekimų lygmuo ugdymo proceso pradžioje ir pabaigoje. Ugdymo proceso atkarpa, per kurią matuojama pažanga, turėtų būti ne trumpesnė nei vienas mėnuo, turint omenyje, kad šokio pamokos vyksta vieną kartą per savaitę, o šokio gebėjimams susiformuoti reikia daugiau nei vienos pamokos. Ryškiau pažanga matosi, kai tarp diagnostinio įvertinimo pradinio ir galutinio pjūvio yra ilgesnis periodas (semestras, mokslo metai).

Formuluojant diagnostinio vertinimo užduotį, jos sudėtingumas turi būti orientuotas į pagrindinį pasiekimų lygį, t. y. kad dauguma mokinių ją atliktų pagrindiniu lygiu. Vadovaujantis iš anksto nustatytais ir su mokiniais aptartais kriterijais įvertinus užduoties atlikimą, galima nustatyti, kiek klaseje yra mokinių pagal atitinkamus pasiekimų lygius – slenkstinį, patenkinamą, pagrindinį ir aukštesnįjį. Pagal šiuos lygius toliau reiktų planuoti ir organizuoti ugdymo procesą, siekiant, kad mokiniai, įvertinti slenkstiniu (I), patenkinamu (II) ar pagrindiniu (III) lygiu, ugdymo proceso pabaigoje galėtų tą pačią užduotį atlikti aukštesniu lygiu, nei pirmo vertinimo metu. Pateikiame galimo pažangos fiksavimo lapą (10 lentelė).

10 LENTELĖ. Mokinių šokio pasiekimų pažangos fiksavimo lapas

Mokinys	Šokio atlikimas		Šokio kūryba		Šokio supratimas	
	rugsėjis	gegužė	rugsėjis	gegužė	rugsėjis	gegužė
Vaida	I	II	II	III	I	II
Stasys	II	III	I	II	II	III
Uršulė	III	IV	II	IV	III	IV
...						

Iššūkis mokytojams kyla tada, kai mokinys pradinio diagnostinio vertinimo metu užduotį atlieka aukštesniu (IV) lygiu. Tokiu atveju, planuojant reikėtų pagalvoti apie sudėtingesnes užduotis tokiems mokiniams, kurios skatintų juos sėkmingai išnaudoti savo prigimtines galias ir pritaikyti anksčiau įgytą šokio patirtį. Šiam tikslui tinka užduotys, kuriose tokie mokiniai gali pasireikšti kaip grupės darbo organizatoriai, padedantys kitiems mokiniams suprasti ar atlikti užduotis.

Vertinimo sėkmė, kurią rodo mokinio pasiekta pažanga, priklauso ir nuo mokytojų vartojamų žodžių bei išsireiškimų (11 lentelė). Kai kada mokytojų ištarti žodžiai ilgesnėje perspektyvoje užgniaužia mokinių norą siekti aukštesnių pasiekimų, nes yra skatinama išorinė motyvacija – siekti aukštesnių įvertinimų dėl tėvų ar dėl paties įvertinimo, o ne dėl gilesnių mokinio žinių ir tvirtesnių gebėjimų, kurie savaime yra svarbūs jo asmenybės formavimuisi.

11 LENTELĖ. Mokytojų vartojami išsireiškimai vertinimo procese

Netinkami išsireiškimai	Tinkami išsireiškimai
Pasistenk, kad kitą kartą gautum aukštesnį įvertinimą.	Pasistenk, kad kitą kartą tau geriau pavyktų atlikti šokio žingsnius, tada lengviau galėsi įsilieti į šokį.
Tu visai nepasistengei, kad gautum geresnį įvertinimą.	Tu per mažai įdėjai darbo, kad tau pavyktų tinkamai atlikti užduotį.
Jei vėl nesistengsi ir gausi blogą įvertinimą, pranešiu tavo tėvams.	Gal reikėtų kartu su tėvais aptarti, kaip mes visi galėtume tau padėti, kad tu geriau atliktum užduotį.
Pagalvok, ką tėvai pasakys, kai vėl gausi nepatenkinamą įvertinimą.	

MENINIS UGDYMAS

Pedagoginė praktika rodo, kad pokalbiai ir diskusijos su mokiniais, kurių metu yra aptariami mokinio pasiekimai ir pažanga, yra veiksmingiausias vertinimo būdas, skatinantis mokinio vidinę motyvaciją, savirefleksiją, siekiant numatyti asmenines mokymosi perspektyvas.

Kaip organizuoti mokinių įsivertinimą? Mokinių įsivertinimas taip pat yra svarbi vertinimo, laiduojančio sėkmingą ugdymosi procesą, dalis. Šokio mokytojai praktikoje taiko daug įvairių, išradingų būdų, sudominančių mokinius aktyviai dalyvauti šiame procese ir jį suvokti (3 pav.).

Skalėje tekstai surašyti ant spalvotų popieriaus lapų ir sudėti į stulpelį. Šalia teksto ant lipnios juostos mokiniai priklijuoja panaudotus gėrimo butelių kamštelius ties spalva, kuri reprezentuoja mokinio įsivertinimo lygį.

3 PAV. Mokinių įsivertinimo priemonė „Šokio ūgio matuoklė“ (autorė – Klaipėdos rajono Gargždų „Krantas“ progimnazijos šokio mokytoja metodininkė Vaida Zacharevičienė)

Mokytoja šią vertinimo priemonę taiko pagrindinio ugdymo 5 klasių mokinių įsivertinimui, bet, mūsų nuomone, ją galima naudoti ir pradinių klasių mokiniams, prieš tai su jais aptarus, ką reiškia kiekviena spalva ir išanalizavus žodinius vertinimo lygių aprašymus (4 pav.).

MENINIS UGDYMAS

ŠOKIO ŪGIO MATUOKLĖ
Puikiai atlikau visas užduotis, džiaugiuosi savo šios dienos mokymosi rezultatais
Labai gerai atlikau kai kurias užduotis, bet žinau, kad reiktų labiau pasimokyti
Gerai atlikau užduotis, bet galėjau geriau atlikti, jei būčiau labiau pasistengęs
Atlikau užduotis, bet nesu patenkintas atlikimu, nes stengiausi nepakankamai
Sunkiai sekėsi atlikti užduotis, kai kurių užduočių neatlikau, per mažai stengiausi

4 PAV. Mokinių įsivertinimo priemonė „Šokio ūgio matuoklė“

Įsivertinimui galima naudoti ir skaitmenines technologijas, tokiu būdu paskatinant mokinius prasmingai leisti laiką su telefonu, panaudoti jį mokymosi tikslams. Vienas iš tokių būdų – QR kodų programėlė (5 pav.).

5 PAV. Mokinių įsivertinimo priemonės, naudojant QR kodus, sukūrimo instrukcija (autorė – Klaipėdos rajono Gargždų „Kranto“ progimnazijos šokio mokytoja metodininkė Vaida Zacharevičienė)

MENINIS UGDYMAS

Mokytoja šią savo sukurta priemonę taiko pagrindinio ugdymo 5 klasių mokinių įsivertinimui, bet, mūsų nuomone, ją galima naudoti ir vyresnių klasių mokiniams. Pamokos pabaigoje mokiniai, nuskanavę QR kodą, užpildo mokytojos iš anksto parengtą ir į programėlę įkeltą įsivertinimo anketą ir nusiunčia mokytojai (6 pav.). Anketoje mokinių nėra prašoma nurodyti savo vardo ar pavardės.

The image displays four screenshots of a student evaluation questionnaire, arranged in a 2x2 grid. Each screenshot shows a different set of responses to the same questions.

Top Left Screenshot:

- Question: "Ar turėjau visas priemones reikalingas darbui pamokoje. *"
- Options: TAIP, NE, IŠ DALIES
- Question: "Kaip vertinu savo darbą pamokoje? *"
- Scale: 1 to 10. Response: 9 (radio button selected).
- Question: "Kuo galū pasidžiaugti, kas man pavyko pamokoje labiausiai?"
- Response: "Viskas"
- Question: "Kas man kelia pamokoje susirūpinimą?"
- Response: "Nuo daug suktukų mane supykina"

Top Right Screenshot:

- Question: "Ar turėjau visas priemones reikalingas darbui pamokoje. *"
- Options: TAIP, NE, IŠ DALIES
- Question: "Kaip vertinu savo darbą pamokoje? *"
- Scale: 1 to 10. Response: 8 (radio button selected).
- Question: "Kuo galū pasidžiaugti, kas man pavyko pamokoje labiausiai?"
- Response: "Tai ko nepadariau praeitą pamoką, šiandien jau laikiau tešką su galva"
- Question: "Kas man kelia pamokoje susirūpinimą?"
- Response: "Kad suklysiu"

Bottom Left Screenshot:

- Question: "Ar turėjau visas priemones reikalingas darbui pamokoje. *"
- Options: TAIP, NE, IŠ DALIES
- Question: "Kaip vertinu savo darbą pamokoje? *"
- Scale: 1 to 10. Response: 3 (radio button selected).
- Question: "Kuo galū pasidžiaugti, kas man pavyko pamokoje labiausiai?"
- Response: "niekas nepavyko"
- Question: "Kas man kelia pamokoje susirūpinimą?"
- Response: "ar galima visai nešokti"

Bottom Right Screenshot:

- Question: "Ar turėjau visas priemones reikalingas darbui pamokoje. *"
- Options: TAIP, NE, IŠ DALIES
- Question: "Kaip vertinu savo darbą pamokoje? *"
- Scale: 1 to 10. Response: 6 (radio button selected).
- Question: "Kuo galū pasidžiaugti, kas man pavyko pamokoje labiausiai?"
- Response: "kad pagirė jog gerai sukausi, kad po truputi paviksta"
- Question: "Kas man kelia pamokoje susirūpinimą?"
- Response: "norečiau kad paviktu daugiau judesių"

6 PAV. Mokinių įsivertinimai, naudojant QR kodus (autorė – Klaipėdos rajono Gargždų „Kranto“ progimnazijos šokio mokytoja metodininkė Vaida Zacharevičienė)

Mokytoja pastebėjo, kad kai anketoje mokinių nėra prašoma nurodyti savo vardo ir pavardės, jie atviriau atsako į klausimus. Tačiau mokytoja sutinka, kad tokiu atveju ji negali pasinaudoti atsakymais, kad padėtų mokiniams įveikti mokymosi kliūtis, kurias jie nurodo klausimyne, nes nežino, kuris mokins ką atsakė.

MENINIS UGDYMAS

1.3.5. Idėjos šokio ugdymųjų veiklų organizavimui ir planavimui

Integruota šokio ir lietuvių kalbos pamoka pradinio ugdymo 4 klasei.

Parengė ir įgyvendino Vilniaus „Vyturio“ pradinės mokyklos ir Vilniaus Vytės Nemunėlio pradinės mokyklos mokytoja metodininkė *Daiva Navickienė* ir Vilniaus „Vyturio“ pradinės mokyklos šokio mokytoja ekspertė *Rasa Prokurotienė*.

Pamokos tema / problema / klausimai	Ką aš žinau apie būdvardį? Aprašymas.
Pamokų skaičius	2 sujungtos pamokos
Mokymosi uždavinys	Remdamiesi pateiktais skaitmeniniais įrankiais <i>Plickers</i> ir <i>Wordwall</i> prisimins, ko išmoko apie būdvardį. Pritaikydami turimas žinias ir remdamiesi rėmelio mąstymo žemėlapiu bei gyvūno nuotrauka, aprašys gyvūną, atliks kūno apšilimą ir individualią kūrybinę šokio užduotį, pritaikydami žinomus šokio erdvės lygius. Aprašyme panaudos bent 16 būdvardžių ir juos pažymės.
Ugdomos kompetencijos	Pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, skaitmeninė
Tarpdalykiniai ryšiai	Lietuvių kalba, matematika, fizinis ugdymas
Tarpdalykinės temos	Gimtoji kalba, aplinkos tvarumas, rūpinimasis savo ir kitų sveikata, saugus elgesys
PROCESAS	
<p>Sužadinimas/kartojimas (naudojamos <i>Plickers</i> https://get.plickers.com/ ir <i>Wordwall</i> https://wordwall.net/en-lt/community/lietuvi%C5%B3-kalba priemonės).</p> <p>Kūno apšilimas (galvos, pečių, rankų, kojų judesiai).</p> <p>Aprašymas: mąstymo žemėlapis. Kuria savo aprašymą.</p> <p>Šokio judesiais perteikia savo aprašyto katino charakterį, judėjimą, panaudodamas įvairius erdvės lygius.</p>	
PAMOKOS REFLEKSIJA	
<p>Vertinimo kriterijai pagal mokymosi uždavinį:</p> <p>Kaip pavyko kūrybinėje šokio užduotyje panaudoti žinomus šokio erdvės lygius?</p> <p>Kaip pavyko aprašyme panaudoti bent 16 būdvardžių ir juos pažymėti?</p> <p>Apibendrinimui naudojama <i>Mentimeter</i>.</p>	

MENINIS UGDYMAS

Integruota šokio ir lietuvių kalbos pamoka pradinio ugdymo 4 klasės mokiniams.

Parengė ir įgyvendino Vilniaus „Vyturio“ pradinės mokyklos šokio mokytoja ekspertė *Rasa Prokurotienė*.

Pamokos tema	Visada reikia siekti savo svajonės!
Mokymosi uždavinys	Pasirinkę vieną iš pasiūlytų temų, remsis pateikta lietuvių kalbos pasakojimo schema, ir, dirbdami grupėse, sukurs judesio pasaką pritaikydami turimą šokio patirtį bei atsakys į pateiktus klausimus.
Ugdomos kompetencijos	Pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo
Tarpdalykiniai ryšiai	Lietuvių kalba
Tarpdalykinės temos	Gimtoji kalba, asmenybės, idėjos, asmens savybių ugdymas
PROCESAS	
Sužadinimas (kartu su mokiniais skaitomas pasakos „Kurmelio svajonė“ fragmentas). Kartojimas (primenama lietuvių kalbos pamokos pasakojimo schema). Remdamiesi turima šokio patirtimi mokiniai grupėse kuria judesio pasaką. Sukurtas judesio pasakas pristato ir parodo klasės draugams. Aptaria pasirodymus, išsako savo nuomonę.	
PAMOKOS REFLEKSIJA	
Vertinimo kriterijai pagal mokymosi uždavinį: Kaip pavyko šokio užduotyje pritaikyti lietuvių kalbos pamokos pasakojimo schemą? Kaip pavyko sukurti judesio pasaką, pritaikant turimą šokio patirtį? Apibendrinimui ir įtvirtinimui – atsakymai į pateiktus klausimus.	

Mokytoja šias užduotis taiko pradinio ugdymo 4 klasės mokiniams, tačiau manome, kad jos tinkamos ir jaunesnių klasių mokiniams, pasirinkus pasakas, kurios yra skaitomos konkrečioje klasėje.

MENINIS UGDYMAS

Šokio pamokų ciklą idėjos vidurinio ugdymo III ir IV gimnazijos klasėms

Parengė ir įgyvendino Vilniaus Žemynos gimnazijos šokio mokytoja ekspertė *Agnė Rickevičienė*.

Ciklas	Trukmė	Veikla
Šokio žanrų įvairovė	4 pamokos	Mokiniai grupėse rengia teorinę ir praktinę šokio žanrų pristatymą.
Pramoginio šokio karalius – lėtas valsas	8 pamokos	Mokosi pramoginių šokių (lėto valso) susikabinimų, būdingos laikysenos, pagrindinių judesių (uždarojo pakaitinio žingsnio, dešiniojo ir kairiojo posūkių, dešiniojo ir kairiojo sukinių, šluotelės ir šase žingsnių), atlieka kūrybines užduotis (porose sukurti pagrindinių judesių sekas, jas sušokti lėtojo valso tempu).
Lietuvos šiuolaikinio šokio aktualijos	4 pamokos	Mokiniai susipažįsta ir nagrinėja Lietuvos šiuolaikinio šokio kultūros aktualijas (gyvai ir skaitmeninėje erdvėje stebi spektaklių vaizdo medžiagą, rašo recenzijas).
Lietuvos etnografinių regionų tradiciniai šokiai	4 pamokos	Mokiniai, remdamiesi vaizdo medžiaga, mokosi skirtingų Lietuvos etnografinių regionų tradicinių šokių, ratelių, patys moko vieni kitus savo pasirinktų etnografinių šokių.
Pasaulio tautų tradiciniai šokiai	8 pamokos	Mokiniai mokosi ir rengia skirtingų pasaulio tautų šokių teorinę ir praktinę pristatymą. Visi kartu mokosi italų šokio <i>Tarantella Napolitana</i> , grupėse mokosi kitų pasirinktų pasaulio tautų šokių ir rengia pristatymus klasėje.
Valstybės dienos projektas „Mes gimėme laisvi“	2 pamokos	Mokiniai kartu su teatro dalyką pasirinkusiais mokiniais kuria kasmetinio gimnazijos projekto, skirto valstybinių švenčių paminėjimui, „Mes gimėme laisvi“ scenarijų.

MENINIS UGDYMAS

Istorinis šokis šiandienos kontekste	8 pamokos	Mokiniai mokosi istorinio šokio, įtraukto į gimnazijos projekto scenarijų. Visi kartu su mokytoja mokosi istorinių šokių pavanos ir branlio. Remdamiesi vaizdo ir rašytiniais šaltiniais, grupėse kuria choreografiją šokiui, brėžinius, žingsnių sekas, naudoja būdingus susikabinimus ir rankų padėtis, susipažįsta su to meto šukuosenomis, kostiumais.
Meninės raiškos pristatymas	4 pamokos	Gimnazijos projekto repeticijos, kuriose III-IV gimnazijos klasių šokio, teatro ir muzikos dalykų mokiniai jungia savo pačių sukurtą scenarijų ir pristato sutrumpintą renginio variantą gimnazijos bendruomenei.
Lietuvos etnografinių regionų šokis šiandienos kontekste	6 pamokos	Gimnazijos projekto išplėstinio scenarijaus repeticijos, kuriose mokiniai atliko Lietuvos etnografinių regionų šokius ir ratelius, gimnazijos renginio metu jų moko visą gimnazijos bendruomenę.
Baletas: praeitis ir dabartis	6 pamokos	Mokiniai susipažįsta su klasikinio ir šiuolaikinio baletu žinomiausiais kūriniais ir kūrėjais, stebi juos skaitmeninėje erdvėje, analizuoja ir lygina. Taip pat praktiškai išbando klasikinio šokio pagrindines kojų ir rankų pozicijas, kūno pozas, kuria iki 1 min. trukmės duetus.
Susipažįstame: Šokio egzaminas	8 pamokos	Mokiniai susipažįsta ir analizuoja Šokio egzamino reikalavimus, vertinimo kriterijus. Grupėse kuria kompozicijas, rengia jų aprašus, mokosi pristatyti savo kūrybinį darbą viešai, t. y. klasėje.

Šiuos pamokų ciklus mokytoja taiko ir III, ir IV gimnazijos klasėms, tačiau manome, kad jie gali būti tinkami ir pagrindinės mokyklos mokiniams, atitinkamai sumažinus skiriamų pamokų skaičių arba pasirenkant tik kelis ciklus.

Literatūros sąrašas

- Banevičiūtė, B. (2014). Šokio didaktika: paradigminės kaitos kontekstas ir turinys // Ugdymo paradigmų iššūkiai didaktikai / sudarė ir parengė Ramutė Bruzgelevičienė. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, p. 389-426. Prieiga per internetą: <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:11726596/datastreams/MAIN/content>
- D'Souza, A. A., Wiseheart, M.. (2018). Cognitive Effects of Music and Dance Training in Childre. Archives of Scientific Psychology, 6, p. 178–192. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/328975214_Cognitive_Effects_of_Music_and_Dance_Training_in_Children
- Engagement in dance is associated with emotional competence in interplay with others. Prieiga per internetą: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2015.01096/full>
- Gardner, H. (1993). Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. New York: Basic Books of Harper Collins Publishers.
- Payne, H., Costas, B. (2021). Creative Dance as Experiential Learning in State Primary Education: The Potential Benefits for Children. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1053825920968587>
- Pradinio ugdymo bendrųjų programų įgyvendinimo rekomendacijų projektas (2021). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-06-10/Pradinio%20ugdymo%20bendr%C5%B3j%C5%B3%20program%C5%B3%20%C4%AFgyvendinimo%20rekomendacijos.pdf>
- Reppa, G. (2011). Dance in primary education: a comparison between Greece and England. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/270394250_DANCE_IN_PRIMARY_EDUCATION_A_COMPARISON_BETWEEN_GREECE_AND_ENGLAND
- Smith-Autard, J. (2002). The Art of Dance in Education (2002). London: A&C Black Publishers Limited.
- Šokio bendroji programa (2022). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-06-10/Sokio-BP-2022-06-17-V3-SMSM-skelbimui.pdf>
- Šokio bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. Pagrindinis ugdymas (2021). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-06-10/PU-sokio-BP-IR-2022-06-10.pdf>
- Šokio bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijos. Vidurinis ugdymas (2021). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-06-10/VU-sokio-BP-IR-2022-06-10.pdf>

Torzillo, M., Sorin, R. (2018). Dancing toward each other: Dance in the primary school classroom. *International Journal of Interdisciplinary Educational Studies*, 13(2), 31-48. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/329222210_Dancing_toward_each_other_Dance_in_the_primary_school_classroom

1.4. TEATRAS

Parengė: **Ieva Jackevičiūtė, Raimondas Klezys**

1.4.1. Teatro mokytojų dalykinių kompetencijų tobulinimas. Įvadas

Atnaujintų teatro dalyko programų projekte atsiranda šiuolaikinio teatro terminas. Tai labai smarkiai praplėčia kūrybinės raiškos, analizės, interpretacijos ir kitų teatro dalyko veiklų galimybes. Skirtingų šiuolaikinio teatro formų kūrybos būdai sudaro sąlygas skirtingų gebėjimų mokinių savirealizacijai, nes talpina savyje gausius ir įvairialypius kūrybos būdus, orientuotus į: *tyriminę veiklą, aktyvias teatro pažinimą ir kūrybą skatinančias veiklas, bendrųjų kompetencijų ugdymą bei komandinio darbo akcentavimą, IKT taikymą kūryboje, glaustus tarpdalykinius ryšius*. Šiomis metodinėmis rekomendacijomis siekiama, kad teatro mokytojai įgytų praktinių ir teorinių žinių apie šiuolaikines teatro formas bei jų kūrybos būdus ir taip pagilintų gebėjimus organizuoti į tarpdalykinę integraciją orientuotas, aktyvias teatro pažinimo ir kūrybos veiklas.

Atsižvelgiant į atnaujintų bendrųjų programų projekte siūlomas veiklas pagal mokinių amžių, tam tikros teatro formos galėtų būti priskirtos konkrečioms pakopoms, tačiau tai nereiškia, jog vienas ar kitas veiklas galima daryti tik su tam tikro amžiaus mokiniais. Pačias kūrybos strategijas ir metodus galima taikyti beveik visose amžiaus grupėse (pradinėse klasėse gal kiek siauresnė veikla, dėl mokinių brandos). Todėl šiame tekste yra pateikiami universalūs metodai, skirti tiek kūrybinio proceso pasirengimui pamokų metu, tiek jo organizavimui, pasirodymų metu. Skirtingos teatro formos aptariamose ne tik tekstu, bet ir vaizdo medžiagos pavyzdžiais, kuriuos bus galima naudoti ir pamokose teatro pažinimo, analizės, vertinimo ir interpretavimo veikloms. Ne tik mokytojams, bet ir mokiniams labai svarbu vizualiai susipažinti ir pamatyti, kaip atrodo vienokios ar kitokios teatro formos raiška. Analizuodami pavyzdžius, mokiniai galės įsikvėpti ir patys savarankiškai imtis autentiškos kūrybos. Taip pat kiekvienos aptariamose pakopos paskutiniame skyriuje rasite veiklų scenarijus. Juos parengė teatro mokytojai, kurie dalyvavo kompetencijos gilinimo mokymuose ir jau išmėgino savo pedagoginėje veikloje šiuolaikinio teatro kūrybos būdus. Dauguma tų veiklų scenarijų bus iliustruota vaizdo medžiagos pavyzdžiais. Tai nepaprastai vertinga medžiaga ir didelis mokytojų indėlis išmėginant šiuolaikinio teatro elementus, parengiant veiklų scenarijus, pagal juos pravedant pamokas ir nufilmavus, jas pateikiant kitiems mokytojams susipažinti. Taigi metodinių rekomendacijų tekstas pateikiamas pristatant:

- 1) skirtingas šiuolaikinio teatro formas ir jų kūrybos būdus,
- 2) kūrybines užduotis ir metodus, taikant šiuolaikinio teatro elementus,
- 3) Lietuvos mokytojų gerosios praktikos pavyzdžius.

1.4.2. Šiuolaikinio teatro formos ir kūrybos būdai

Lietuvos mokyklose teatro dalyko pamokose dominuoja psichologinio teatro modeliu grįstos veiklos. Tokia kūrybinė raiška, kuomet sceniniam vyksmui pasitelkiamas literatūros kūrinys, ir jis vienaip ar kitaip interpretuojamas. Paprastai tokią veiklą lydi nusistovėjusi hierarchija dramaturgas-režisierius-atlikėjas. Pastarosios kūrybos metu literatūra pasitelkiama kaip pagrindinis atspirties taškas, ji analizuojama, interpretuojama. Mokytojas dažnai užima režisieriaus poziciją, kuris priima vienokius ar kitokius meninius sprendimus. Mokiniais liekiama gerai sukurti, įkūnyti vaidmenį, vadovaujantis psichologinės vaidybos kanonais. Įvaldyti tokią psichologinio teatro kūrybos strategijas – būtina, nes tai yra pagrindas visų kitų teatro formų. Tačiau apsiriboti vien tuo, kuomet yra gausybė šiuolaikinio teatro kūrybos būdų, orientuotų į visapusišką asmenybės ugdymą, būtų didelis praradimas. Todėl tiek praktiniais mokymais, tiek šiuo tekstu kviečiame pirmiausia praskleisti įvairiausių šiuolaikinio teatro formų ir jų kūrybos būdų uždangą ir atrasti ten naujų, šiuolaikinę ugdytinių kartą atitinkančių kūrybinio ir pedagoginio proceso organizavimo galimybių.

Šiuolaikinis teatras ženklina vadinamojo dramatinio teatro griūtis laikotarpiu, praėjusio amžiaus septintame-aštuntame dešimtmetyje. Tuo metu iškeltos idėjos apie naują teatrą aktualios ir šiandien. Vokiečių teatro teoretikas Hansas Thieso Lehmannas 1999 m. parašė knygą „Postdraminis teatras“, kuri pastaruosius dešimtmečius yra viena populiariausių tarp teatro teoretikų ir praktikų. Į ją būtina pasigilinti ir išsamiai pastudijuoti imantis rengti teatro pamokas, pasitelkus šiuolaikinio teatro elementus. Studijos autorius, apibrėždamas postdraminio teatro sąvoką, panaudoja terminą „teatras be dramatos“. Postdraminiame teatre labiau akcentuojamas vyksmas, o tekstas tampa tik sceninės kūrybos medžiaga, bet ne pagrindu, kaip kad buvo įprasta iki tol. Į tai verta pasigilinti teatro dalyko kontekste, kur literatūra dažnu atveju yra pagrindinis atspirties taškas visoms veikloms.

Vedant mokymus pedagogams ne kartą yra tekę girdėti, jog mokytojams su mokiniais sudėtinga rasti literatūros kūrinį, aktualų dabarties vaikams. Teatro raiškai pasitelkiamos vis tos pačios V. Šekspyros pjesės ar Dž. D. Selindžerio „Rugiuose prie bedugnės“. Tai išties riboja galimybes, todėl pravartu pasigilinti, kaip kuriamas teatras be literatūrinio pagrindo. Postdraminio teatro banga keičia akademiškus kūrybos būdus, paremtus psichologinės vaidybos modeliu, kuriuo buvo įprasta organizuoti meninį procesą spektaklio link. Tokia kūrybinės atspirties forma labai tinkama organizuoti meninį ugdymą teatro dalyko pamokose. Postdraminio, bekonflikčio, besiužečio teatrinio vyksmo organizavimas yra tas raktas, kuriuo rakinamos durys į tyriminę veiklą, komandiniu darbu, kritiniu mąstymu, visapusišku brandžios, atsakingos asmenybės formavimu grįstus meninio ugdymo procesus. Tiesa, ši sąlyga pareikalauja kito požiūrio į sceninės realybės organizavimą ir visai kitų kūrybinių instrumentų meniniam rezultatui bei pedagoginiam procesui organizuoti. Svarbu paminėti, koks bendras skiriamasis tokių teatro formų bruožas. Šiuolaikinis teatras vadinamas „procesu, o ne

rezultatu, kūrybine veikla ir veiksmu, o ne produktu, veikiančia jėga, o ne kūrinium” (Lehmann, p.157). Atsiranda tokios naujos teatro formos kaip *Imersinis teatras*, *Performanso menas*, *Fizinis teatras*, *Instaliacijos*, *Dokumentinis teatras* ir kt. Šias, nors ir skirtingas šiuolaikinio teatro formas ženklina bendri, išskirtinumą nuo psichologinio teatro pabrėžiantys požymiai:

- Atsiranda nauja vaidybos maniera. Tam tikras kūrėjo būvis scenoje, kuris nebevedinamas „personažu“. Jis įgauna „personos“ pavadinimą. Tokiai vaidybai psichologinio teatro metodai nebetinkami. Tam reikalingos naujos vaidybinio veiksmo formos. Kokios jos? Kaip su vaikais teatro pamokose atrasti naujus vaidybos būdus ir kaip tai gali ugdyti jų kompetencijas?
- Šiuolaikiniuose spektakliuose panaikinama vadinamoji ketvirta siena. Dingsta ribos tarp žiūrovo ir aktoriaus. Atsiranda aktoriaus komunikavimas su auditorija. Kaip mokiniams teatro pamokose ir pasirodymų metu pasiekti tą kitoniško bendravimo būdą naujų formų teatre?
- Šiuolaikiniame teatre yra panaikinama riba tarp žiūrovo ir auditorijos, tarp dramatinio teatro ir performanso žanro, tarp performanso ir instaliacijos, tarp instaliacijos ir gyvo žaidimo, tarp dramatinės ir postdramatinės patirties. Kaip organizuoti tokias beveik ribų neturinčias veiklas?

Kitas svarbus dalykas šiuolaikiniame teatre – kad atsiranda glaudus tarpdiscipliniškumas. Patsitelkus tokio teatro kūrybos instrumentus, atsiveria puikios galimybės šiuolaikinės pamokos, grįstos tarpdalykine integracija, aktyviomis teatro pažinimo ir kūrybos veiklomis, orientuotomis *pažinimo*, *socialinės*, *kūrybiškumo*, *pilietiško*, *kultūrinės*, *komunikavimo* kompetencijų ugdymui, organizavimui. Klausimas – kaip visa tai organizuoti? Šiose metodinėse rekomendacijose plačiau pasigilinsime į žaidimą ir improvizaciją, kaip į kūrybos strategijas bei *performanso meno* kūrybos specifiką, organizuojant teatro pamokas ir pasirodymus. Paieškokime galimybių, kaip tai pritaikyti teatro pamokose dirbant su mokiniais.

1.4.3. Žaidimas ir improvizacija kaip kūrybos strategija šiuolaikiniame teatre vaikams

Šiame skyriuje bus trumpai pristatomi pagrindiniai atnaujintų teatro dalyko programų projekto aspektai, šįkart apžvelgiant pradinių klasių raiškai (kūrybai, komunikavimui, reflektavimui) rekomenduotinas veiklas pamokose. Tuo pagrindu toliau bus pateikiamas tekstas su konkrečiu šiuolaikinio teatro formos pavyzdžiu bei siūlomos kūrybinės veiklos ir užduotys, dirbant su to amžiaus mokiniais. Kaip jau minėta įvade, veiklų nebūtina pririšti prie amžiaus grupės. Gal tik pradinių klasių veiklų amplitudė bus kiek siauresnė, atsižvelgiant į mokinių brandą. Tačiau pradinukams siūlomas veiklas, atitinkamai pritaikius jų pateikimą, drąsiai galima atlikti ir su vyresnių klasių mokiniais.

Atnaujintų teatro dalyko programų projekte, kalbant apie pradinių klasių teatro raišką (kūrybą, komunikavimą, reflektavimą), pirmiausia dėmesys skiriamas teatro žaidimams. Kiek vėliau iš žaidi-

mų pereinama prie improvizacijos, kas šiaip ir yra žaidimo prigimtis. Žaidimo ir improvizacijos elementas apskritai labai svarbus teatre ir ypač šiuolaikiniame, kuomet visas kūrybinis procesas vadovaujasi spontaniška, čia ir dabar gimstančia kūryba. Tad teatro žaidimus teatro pamokose būtina žaisti ir su vyresniais mokiniais. Teatro žaidimai – puikus būdas ne tik apšilimui, bet ir kūrybinių procesų paieškoms. Kuriant dramaturgiją ar pasirodymų scenarijus skirtingoms šiuolaikinio teatro formoms, svarbu gebėjimais improvizuoti, spontaniškai reaguoti į vienokius ar kitokius partnerių ir komandos pasiūlymus. Todėl verta daryti dėmesį į žaidimą ir improvizaciją, kaip ne vien smagų laiko praleidimo būdą, bet ir kaip į kūrybos strategiją šiuolaikiniame teatre. Kalbant apie teatro žaidimus ir improvizaciją būtina prisiminti improvizacijos motina tituluojamą Violą Spolin ir jos sudarytą teatro žaidimų (angl. theater games) metodologiją. Dalį jos siūlomų metodų pristatysime toliau tekste, o geresniam susipažinimui ir naujų metodų atradimui kviečiame pasigilinti į jos sudarytą leidinį „Teatro žaidimai klasėje: mokytojo vadovas“ (angl. „Theater Games for the Classroom: A Teacher’s Handbook“, Paperback – December 1, 1986).

Žaidimo momentas aktualus ne tik kaip apšilimo pratimas. Visas šiuolaikinis teatras mažiems vaikams vadovaujasi žaidimo principu. Teatre mažiems vaikams kūrėjai neatskiria žiūrovo nuo aktorių. Dažniausia vaikai spektaklio metu yra kviečiami patys įsijungti į veiksmą ir žaidimo principu drauge kurti sceninį vyksmą. Tokie sprendimai puikiai tinkami ir mokykloje dirbant su pradinėse klasių vaikais. Tokia ugdymo strategija bei meniniai sprendimai, kuomet nėra nuolat repetuojamos tos pačios scenos ir vaikai gali laisvai žaisti, suteikia daugiau kūrybinės laisvės. Svarbiausia, kad laisvo žaidimo ir improvizacijos formatas jau pačių pasirodymų ir susitikimo su žiūrovu metu „neįrėmina“ vaikų į tam tikras formas ir sudaro sąlygas vaikams kurti. Teatro teoretikai bei praktikai Thalia R. Goldstein ir Matthew D. Lerner pristatė tyrimą, kurio metu vaikams reikėjo išmėginti vaidmenų žaidimus. Vaikai vaidybinėje veikloje fiziškai ir emociškai turėjo galimybę išbandyti kitų asmenų elgesį, patirti situacijas, kuriose patiems atsidurti būtų pernelyg baugu ir svetima. Šio tyrimo metu buvo įrodyta, kad tokia veikla „teigiamai paveikė vaikų emocinį intelektą: emocijų valdymą, savęs suvokimą, ir galimai yra būdas pagerinti vaiko emocinį vystymąsi, socialinius įgūdžius, o tai yra itin svarbu socialinei raidai ir akademiniam gyvenime, ir vėlesniais gyvenimo metais“ (Goldstein, Lerner, 2016, p. 1–3).

Norint aiškiau suprasti, kas turima minty, kalbant apie žaidimą spektaklių metu, kviečiame iš arčiau susipažinti su vienu iš šiuolaikinių teatrų kuriančiu vaikams teatru „Polyglot Theatre“. Plačiau susipažinti su šia teatro trupe ir visais jų spektakliais, kviečiame užsukus į kūrėjų tinklalapį (žr. <https://www.polyglot.org.au/about-us/>). Tai – visame pasaulyje garsi Australijos teatro trupė, kurianti patiems mažiausiems pasirodymus, kuriuos pristato ir prestižiniuose pasaulio teatruose, ir Australijos regiono futbolo aikštėse. Pirmasis teatro spektaklis įvyko 1978 metais. Jame lėlės kalbėjo įvairiausiomis kalbomis, todėl teatras ir pavadintas „Polyglot“. Teatro darbai yra ryškus įtraukaus, interakty-

vaus, improvizacija ir žaidimais grįsto teatro vaikams pavyzdys. Dažniausiai jų spektakliai kuriami netradicinėse erdvėse: miesto aikštė, laivų uostas, pastato holas ir kt.

Spektaklis, apkeliavęs kone visą pasaulį, „*We Built This City*“ (spektaklio vaizdo nuoroda https://www.youtube.com/watch?time_continue=214&v=Se8SIHnKXvc&feature=emb_logo) yra kuriamas miesto aikštėje. Jame iš kelių šimtų kartoninių dėžių yra statomas miestas. Spektaklyje gali dalyvauti apie 150 žiūrovų. Padedant 5 aktoriams, visi drauge iš dėžių kiekvieną kartą sukuria vis kitokią statinį. Tradiciškai suvokiamos teatrališkos veiklos nėra, tačiau tai ir yra postdraminio teatro vaikams forma. Čia daug interaktyvumo. Visi dalyviai tampa kūrėjais ir artistais. Netgi šio kūrinio trukmė nėra tiksliai nurodoma. Jis gali trukti nuo valandos iki dviejų.

Kitas spektaklis „*Boats*“ (vaizdo nuoroda https://www.youtube.com/watch?v=B2d-KcrQu-go&feature=emb_imp_woyt) yra kuriamas laivų uosto krantinėje. Čia aktoriai tarsi laivo kapitonai sutinka žiūrovus-vaikus ir kviečia visus susėsti į laivus ir plaukti drauge. Vaikai įlipa į laivus ir vadovaujami aktorių kuria savo teatrinę realybę. Vaikai patys tampa veiksmo dalyviais ir aktoriai turi vienaip ar kitaip prisitaikyti prie vaikų siūlomos dramaturgijos ir atvirkščiai. Visas pasirodymas vyksta žaidimo ir improvizacijos principu. Tai nė kiek nesumenkina spektaklio meninės kokybės. Mes galime matyti ir veikėjus, ir suvokti vykstantį naratyvą bei vienokias ar kitokias aplinkybes. Didžiausia tokio spektaklio pridėtinė vertė yra ta, kad vaikai interaktyviai įsitraukia į teatrinės realybės kūrimą neįdėdami tam papildomų pastangų. Jie žaidžia, ir tai visiems suteikia labai daug džiaugsmo.

Šios teatro trupės spektaklių pristatymus verta dėmesingai pastudijuoti teatro tinklalapyje. Tai puikus būdas rasti įkvėpimo kūrybiniam darbams pamokoje. Stebint „Polyglot Theatre“ pasirodymus, galime aiškiai pamatyti esminius šiuolaikinio teatro principus. Aktoriai, nors ir kuria personažus, nėra susitapatinę su savo veikėjais, kaip kad būtų psichologinio modelio teatre. Aktoriai visur išlaiko distanciją tarp kuriamo veikėjo ir savęs. Ta distancija reikalinga veiksmo stebėjimui iš šalies, žiūrovų įtraukimui į veiksmą, dramaturgijos keitimui čia pat dabar, ir galimybei į viską reaguoti asmeniškai, t. y. iš savo pozicijos. Tai kuria artimą ryšį su žiūrovais ir suteikia visiems daug džiaugsmo.

Kitas svarbus šiuolaikinio teatro aspektų vaikams yra tas faktas, jog vaikai nemėgsta vizualiai skurdaus teatro. Kitaip tariant, jiems svarbu, kad veiksmas būtų ne tik dinamiškas, interaktyvus, bet ir vizualiai patrauklus. Tam reikalingi scenografiniai elementai, objektai, visa tai, ką bus galima įveiklinti scenoje. Visa tai puikiai tinka ir kalbant apie pačių vaikų rengiamus pasirodymus. Vaikams smagu kurti pasitelkus ne vien savo kūną. Juos įkvepia, išlaisvina galimybė veikti su ar per daiktą, objektą. Ir minėtos trupės pasirodymuose visur matysime, kad yra veikiama su daiktais. Be abejo, gali kilti klausimų, kaip mokykloje su minimaliomis priemonėmis, nereikalaujančiomis didelių sąnaudų, sukurti estetiškai patrauklų vaizdą. Tai tikrai įmanoma. Vėliau pristatytuose teatro veiklų scenarijuose ir video pavyzdžiuose bus galima pamatyti, kaip tai atlieka teatro mokytojai, dirbdami su vaikais. Taigi, apibendrinant akcentuojame, jog šiuolaikinio teatro vienas pagrindinių kūrybinių instrumentų,

keliaujant link edukacinio ir meninio rezultato yra žaidimas ir improvizacija. Toliau tekste pateikiama keletas užduočių ir metodų, kuriuos galima įtraukti, organizuojant pamokas įvairaus amžiaus mokiniams.

1.4.4. Teatro žaidimų metodai ir improvizacinės užduotys

Prisiminkime, kad teatro žaidimai nėra vien pramoga ir geras laiko praleidimas. Jie tampa ugdomaisiais metodais, kuomet po kiekvieno atlikimo yra aptariama. Kad ir nedidelė refleksija, kviečiant vaikus įvardinti, kas atliekant užduotį buvo *smagu ir sunku*, padės gilinti suvokimą, kokia tokių veiklų nauda. Vaikams įvardinus savo patirtas emocijas ir patirtis, svarbu ir mokytojui apibendrinti, kodėl ir kam visa tai buvo atliekama ir kas naudingo išmokta.

Kaip žinome, teatro žaidimai turi labai aiškia savo paskirtį ir yra taikomi, siekiant vienokio ar kitokio ugdymo tikslo. Nors vaikai juos vadina žaidimais, mes juos įvardijame metodais. Primename, kad jie yra skirstomi į:

1. Apšilimo,
2. Komandos formavimo,
 1. Ledlaužio,
 2. Dėmesio lavinimo,
 3. Kūrybiškumo,
4. Improvizacijos metodus.

Toliau tekste pateikiame keletą metodų. Tikimės, jie praturtins jūsų turimų metodų archyvą.

Apšilimo metodai

LAP, LAP, CLAP, SNAP.

Tikslas - išmokti mokyti visų vardų ir ritmo koordinavimo. Pakelia grupės komforto lygį.

Eiga:

1. Atsisėskite ant grindų dideliame rate.
2. Paprašykite visų ratu pasakyti savo vardą.
3. Išmokykite grupę balso ir judesių modelio „Lap, Lap, Clap, Snap“. Tai padarykite du kartus iš eilės plodami savo kelius abiem rankomis.

Tada spragtelėkite abiejų rankų pirštais. Atlikite tai kelis kartus grupėje, kol visi rate esantys jausis pagavę ritmą.

4. Vadovas pradeda: „Lap, Lap, Clap, Snap“. Bet užuot sakęs „Snap“, lyderis pasako rato žaidėjo vardą.
5. Žaidėjas, kurio vardas buvo pasakytas, turi tęsti, šaukdamas kito žaidėjo vardą vietoj „Snap“. Pavyzdžiui:

VADOVAS: Lap, Lap, Clap, Saša!

SAŠA: Lap, Lap, Clap, Jonai!

JONAS: Lap, Lap, Clap, Linda! ir t. t.

Gudrybė – visada išlaikyti ritmą. Treniruokitės tol, kol visiems pavyks.

Po kurio laiko apsvarstykite galimybę pašalinti žaidėjus, kuomet jie, neišlaikę ritmo, iškrenta iš žaidimo. Žaidėjas, sėdintis šalia pašalinto žaidėjo, turėtų pradėti ritmą iš naujo.

Komandos formavimo metodai

„ŽMONIŲ MAZGAS“

Tikslas – kūrybiškai dirbti grupėje, skatinti komandos formavimą, problemų sprendimas.

Eiga:

Grupė sustoja ratu susiglaudę pečiais, rankos ištiestos į priekį.

Vaikai ima bet kurio vaiko ranką, negalima imti kaimyno rankų. Vaikai turi susikibę rankomis atsipainioti (švelniai, atsargiai, nekalbėdami), kad grįžtų į pradinę padėtį.

VIENO ŽODŽIO ISTORIJA

Tikslas – nuosekliai papasakoti istoriją, pasakant po vieną žodį. Svarbu, kad būtų struktūra: pradžia, pabaiga ir pasakojamas įvykis.

Galima istoriją kurti ir kiekvienam pasakant po vieną sakinį arba tariant žodžius abėcėlės tvarka.

Eiga:

Grupė sėdi ratu, vienas mokinys pradeda istoriją pasakydamas vieną žodį, kitas, sėdintis iš kairės, pasako kitą žodį, trečias – dar vieną ir t.t.

DIRIGUOJAMA ISTORIJA

Tikslas -- skatinti dėmesingumą, darbo komandoje įgūdžius.

Eiga:

Visi stovi išsirikiavę, vienas mokinys tupi atsukęs nugarą (kaip dirigentas). Jis rodo ranka į bet kurį stovintį mokinį, kuris turi pasakoti istoriją, kiti tęsia tą pačią istoriją toliau. Kalba tol, kol rodoma pirštu.

Būtina išlaikyti vienodą pasakojimo manierą.

„Ledlaužio“ metodai

PADAINUOK

Tikslas – greitai reaguoti ir pasikeisti vaidmenimis.

1. Grupė stovi ratu.
2. Vienas žaidėjas įžengia į apskritimo centrą ir pradeda dainuoti dainą, kurią visi moka.
3. Po kelių dainos eilučių turi įsijungti kitas mokinys ir pradėti dainuoti kitą dainą, tęsiančią anksčiau.
4. Vienas po kito mokiniai eina į rato centrą ir dainuoja dainą.
5. Žaidėjai, stovintys ratu, gali dainuoti kartu, ploti rankomis ir pan.
6. Stovintys ratu turėtų būti skatinami dainuoti, kad mokinys per ilgai rato centre neužsibūtų.

„TAIP, NE, PRAŠAU, BANANAS“

Tikslas – kūrybiškai suvaidinti situaciją.

Eiga:

1. Grupė pasiskirsto poromis.
2. Kiekvienos poros tikslas – sukurti 30 sekundžių situaciją, sakant tik keturis žodžius: „Taip“, „Ne“, „Prašau“ ir „Bananas“.
3. Priklausomai nuo amžiaus grupės, paskatinkite žaidėjus atskleisti savo emocijas ir, jei įmanoma, kad vaikai sukurtų situacijos pradžią, vidurį ir pabaigą. Nors daugelis situacijų bus kvailos, paskatinkite juos pabandyti padaryti tai įtikinamai.
4. Leiskite grupei keletą minučių pasitreniruoti, tada paprašykite jų atlikti, stebint kitiems.

Pastaba. Apsvarstykite galimybę su asistentu atlikti pavyzdinę situaciją, prieš leisdami tai padaryti vaikams.

1.4.5. Performanso meno kūrimo su mokiniais galimybės

Šis skyrius parengtas konsultuojantis su aktore, performanso menininke **Ieva Brike**.

Šiame skyriuje pristatysime vieną ryškiausių ir tipiškiausių šiuolaikinio teatro formų – performanso meną, aptariant:

1. Kontekstus ir sąvokas,
2. Performanso menininkus,
3. Performanso meno edukacijos galimybes.

Performansas kaip menas buvo pripažintas dvidešimto amžiaus septintajame dešimtmetyje. Jo atsiradimą galima sieti su įvairių kūrėjų individualiais ir grupiniais ieškojimais. N. Boris ir D. Goldberg (2002) knygoje „Performance Art Context“ performansą apibūdina kaip „gyvą meną, kuriamą menininkų“. Performanso menas neturi vieno apibrėžimo, jo apibrėžtis visada yra labai individuali, priklausanti nuo meninės praktikos. Pats terminas **performatyvus** kildinamas iš angliško žodžio *performative* → Atlikti (angl. to perform). Anglų kalba – įvykdymas, vaidinimas, postmodernistinio meno rūšis. Plačiau performatyvumo sąvoka analizuojama Judith Butler lyties performatyvumo teorijoje. Svarbu atkreipti dėmesį, kad kai kalbame apie šiuolaikinio teatro formą, turime omenyje **performanso meną** (angl. *performance art*), ir tai yra visai atskira teatro forma, turinti labai platų kūrybos lauką, kuris tik iš dalies yra sietinas su scenos menais. Bendrais bruožais performanso menas galėtų būti apibrėžiamas taip:

- Performanso menas – tai iš anksto apgalvotas, konceptualus veiksmas, kurio pagrindinė išraiškos priemonė yra paties menininko kūnas;
- Dažniausiai performanso meno pasirodymas atliekamas galerijose ar kitose ne teatro erdvėse;
- Performanso meno pasirodymas vyksta pagal griežtą scenarijų;
- Jis skiriasi nuo hepeningo ir akcijos, nes dažniausia vyksta pagal scenarijų;
- Asmeninė žmogiška patirtis čia susijungia su rituališku veiksmu;
- Performansai gali trukti nuo kelių sekundžių iki kelių dienų.

Menotyrininkė Alberta Vengrytė, kalbėdama apie performanso meną, pabrėžia: „Visada patariu prisiminti: performanso menu siekiama čia ir dabar atliekamais meniniais veiksmais perkeisti tikrovę, atskleisti, kokios alternatyvios, net jei laikinos, estetinės jos formos yra galimos. Publikos į(si)traukimas čia toks pat svarbus kaip atlikėjų veiksmai. Nepaisant to, ar performansas kuriamas gyvai, ar skaitmeninėje, virtualiojoje erdvėje, atlikėjas to siekia užmegzdamas grįžtamojo ryšio kilpą – savotiškus autopoetinius idėjų bei tarpusavio reakcijų mainus – su žiūrovais.“ Šią teatro formą sudėtinga apibrėžti vienaplandiškai, dėl jos plačių raiškos galimybių. Geriausiai pažinti ją galima per konkrečių performanso menininkų individualią kūrybą. Tiesa, jų gausybė ir pasirinkti nelengva. Tad toliau pateikiame konkrečių performanso menininkų trumpas prezentacijas, su nuorodomis į jų asmenines kūrybines platformas, kuriose bus galima rasti daug ir išsamios teorinės ir vizualios medžiagos. Šie pavyzdžiai tinkami peržiūrom, analizei ir interpretacijai su vyresnių klasių mokiniais. Stebint kūrėjų darbus, kviečiame drauge su mokiniais įsitraukti į performanso meno analizę, mėginant suprasti, suvokti, apibrėžti ir įvardinti skirtingų menininkų:

- Specifinius performanso raiškos būdus,
- Pagrindinius kūrybos instrumentus,
- Socialinių temų plėtojimą,
- Laiko persvarsymo galimybes ir kitas temas.

MENINIS UGDYMAS

Apie performanso meną galima sužinoti daugiau, peržiūrėjus šią video nuorodą, pristatančią šią teatro formą – <http://www.back2school.lt/performansai-1-pradzia-ir-ivairus-kurejai>

Viena ryškiausių iš Serbijos kilusi performanso meno kūrėja – **Marina Abramovič**. Kūrėja neseniai lankėsi Lietuvoje, apie ją gausu informacijos, taip pat ir jos knyga lietuvių kalba „Eiti kiaurai sienas“ (2018), tad apie šią kūrėją nesiplėsimė, o tik priminsime jos kūrybą, pateikdami kelias video nuorodas:

- <http://www.back2school.lt/performansai-3-marina>
- https://www.youtube.com/watch?v=OS0Tg0IjCp4&ab_channel=GMazz
- https://www.youtube.com/watch?v=YcmcEZxdlv4&t=20s&ab_channel=MovieclipsComingSoon

Plačiau pristatysime kitą performanso meno kūrėją **Marilyn Arsem** (internetu svetainė: <http://marilynarsem.net/>). Šios menininkės meninio tyrimo objektas – laikas. Kūrėja savo performansais kelia klausimus:

- Kaip mes būname laike?
- Kaip laikas praeina?
- Ką mes veikiamo laike ir kartu su juo?

Pasirodymų metu matomi paprasti veiksmai, kuriuos atlikti pasirenkama ilgesnį nei įprasta laiką. Pirmojo performanso „Žymint laiką“, atlikto 2012 metais, metu, menininkė perėjo kambarį ir iš jo išėjo – tai užtruko aštuonias valandas. 2012 metais pristatytas performansas „Kraštas“ (angl. Edge <https://www.youtube.com/watch?v=EfEuPjnzlxk>) truko septynias valandas, kuomet stalu buvo stumiamos dvi stiklinės su vandeniu, galiausiai nuvirtusios nuo stalo krašto. 2014 metais Marilyn Arsem Venecijos tarptautinės performanso meno savaitės metu pristatė ilgą performansą „Žymint laiką V“ (<https://www.youtube.com/watch?v=Ud94EqDTG-k>) Jo trukmė – 24 valandos, performansas vyko septynias dienas, kasdien po keturias valandas tuo pačiu metu.

PRAKTINĖS UŽDUOTYS, TAIKANT PERFORMANSO MENO KŪRIMO INSTRUMENTUS

Šiame skyriuje pateikiama kelios performanso meno praktinės užduotys, kurias galima išmėginti vyresnio amžiaus mokinių pamokose. Trumpai pateikiama užduotis, jos formuluotė, reikalingos priemonės ar sąlygos bei pristatomas video, vizualiai iliustruojantis jau atliktą užduotį. Norintiems plačiau pasigilinti į performanso meno studijas, siūlome performanso meno studijų svetainę – <https://performanceartstudies.com/>.

MENINIS UGDYMAS

Eskizavimas, kaip kūrybos ir edukacijos metodas

Kūnas ir daiktai kaip vizualinės raiškos objektai
Elementarūs veiksmai
Kurti situacijas
Kompoziciniai gebėjimai
Fizinė veikla, lavinanti koncentraciją ir kūno sąmoningumą

Vaizdo medžiaga – <https://vimeo.com/96176100>

Paauglių atliktas performansas „Colorblind VII“

Savaitę trunkantis kūrybinis procesas

- fiziniai teatriniai pratimai
- eskizavimo pratybos
- pasiruošimas performanso atlikimui
- atlikimas

Menininkas kūrybinio proceso metu dalinasi su grupe savo menine kalba, kūrybos principais ir žiniomis performanso meno srityje.

Vaizdo medžiaga – <https://vimeo.com/238547154>

Skulptūrų parkas

Užduotis: sukurti vizualinę kompoziciją, kuri kis laiko požiūriu ir ją atlikti

– Visose užduotyse ir veiklose vykdoma **kritinė refleksija**. **Tikslas:** analizuoti patirtis ir įvykius, remiantis objektyviais kriterijais.

Numatomas laikas – 2 min., 1 val.

Numatoma vieta – galerija, vieša erdvė, juoda dėžė.

Vaizdo medžiaga – <https://vimeo.com/292969244>

„36 Žagarės kadrai“

Žagarė Fringe festivalis, 2015 metai

Savaitę trukusios dirbtuvės su grupe moksleivių ir kelių dienų kūrybinio proceso rezultatų pristatymas vietos bendruomenei ir miesto svečiams.

Raiškos būdai: instaliacijos, įvietinti performansai, performatyvūs veiksmai.

Svarbus kūrybinis procesas: nuo idėjos iki pristatymo auditorijai.

Vaizdo medžiaga – <https://www.youtube.com/watch?v=dYKyzkebHXY>

1.4.6. Veiklų scenarijai, įtraukiant teatro žaidimus, improvizaciją su objektais ir performanso meno kūrimo metodus

Toliau yra pateikiami 3 veiklos scenarijai ir jų įgyvendinimas video nuorodoje. Pirmasis yra sukurtas teatro mokytojos Anželikos Jankauskienės. Pamokoje mokytoja dirba su priešmokyklinio amžiaus vaikais, tačiau toks pamokos formatas ir taikomi metodai puikiai tinka ir vyresniems vaikams. Ant-rasis – Panevėžio r. Velžio gimnazijos teatro mokytojos Reginos Švagždienės. Mokytoja, kruopščiai tyrinėjusi „Polyglot Theatre“ kūrybos instrumentus, su pradinių klasių mokiniais pamėgino sukurti spektaklį. Jame taikė žaidimo ir improvizacijos su objektais metodus. Trečiasis – Klaipėdos Baltijos gimnazijos vyr. teatro mokytojos Auksės Naujokienės veiklos scenarijus, taikant performanso meno metodus.

MENINIS UGDYMAS

I veiklos scenarijus

SENI ŽURNALAI ATGYJA

Parengė Martyno Mažvydo progimnazijos teatro mokytoja **Anželika Jankauskienė**

Bendri pamokos aspektai	Komentarai
Pamokos tema / problema / klausimai	Tema: Senų žurnalų panaudojimas kūryboje. Problema: dažnai vaikai popierių naudoja primityviai (<i>aš katinas – plėšau; aš darau kamuolį – metu į draugą ir pan.</i>). Klausimas: O ką galima sukonstruoti iš popieriaus? Ar gali lapas virsti personažu?
Mokymosi uždavinys	Skatinti vaikų kūrybiškumą. Skatinti ieškoti nestandartinių teatro raiškos būdų.
Ugdomos kompetencijos	Kūrybiškumo; Bendradarbiavimo; Pažinimo.
Tarpdalykiniai ryšiai	Dailė, šokis
Tarpdalykinės temos:	Gamtos pažinimas
PROCESAS:	
Įvadas į pamoką. (5 min.) Apšilimas: teatro pratimai ir žaidimai. (10 min.) Kūrybinė užduotis (bendras visų vaikų etiudas): sukurti kostiumą iš laikraščio ir suvaidinti istoriją. (10 min.) Aptarimas (ką vaikai įdomaus atrado, kas pavyko). (5 min.) Veikimas po aptarimo su laikraščiais. (10 min.) Vaikų refleksija apie pamoką. (5 min.)	
PAMOKOS REFLEKSIJA:	
Vaikų refleksija: ką dar galima padaryti iš senų laikraščių? Ką vaidinti buvo įdomu? Mokytojas užsirašo įdomiausių vaikų sukurtus darbelius ir pasiruošia kitai pamokai (seni žurnalai – laikraščiai, pasiūlymai vaidinimui). PAMOKOS VAIZDO MEDŽIAGA: https://youtu.be/goF9mKxKHnk	

II veiklos scenarijus “PLAŠTAKĖS DIENA”

Parengė Panevėžio r. Velžio gimnazijos teatro mokytoja **Regina Švagždienė**

Bendri pamokos aspektai	Komentarai
Pamokos tema / problema / klausimai	Improvizacijų-etiudų kūrimas 1-4 klasių spektakliui „Plastakės diena“ (J. Degutytė)
Mokymosi uždavinys	Taikyti pamokoje objektų teatro principus. Improvizuojant, žaidžiant su duotomis priemonėmis (daiktais ir kitais objektais) suteikti galimybę patiems vaikams ieškoti sceninių sprendimų spektakliui.
Ugdomos kompetencijos	Komunikavimo, kūrybiškumo, bendradarbiavimo.
Tarpdalykiniai ryšiai	Kūno kultūra, muzika, šokis, dailė, technologijos.
Tarpdalykinės temos	Dailė, šokis, muzika, literatūra, pasaulio pažinimas.
PROCESAS:	
<p>Pamokos pradžioje dėmesio sukaupimo, ritmo ir kt. pratimai.</p> <p>Įsivertinti savo savijautą pamokos pradžioje nuo 1 iki 10 balų.</p> <p>Po to mokiniams duodami daiktai, nusakoma situacija (kas jūs esate, kur esate?), įjungiamą muzika ir leidžiama laisvai improvizuojant žaisti. Visi renka įdomiausius sprendimus ir juos fiksuoja, kartoja.</p> <p>Kuriant saulės etiudą mokiniams buvo duoti lankai ir geltonas didelis audinio gabalas. Ieškant sprendimų, kaip sukurti varlyčių sceną, mokiniams buvo duotos šokdynės. Kuriant kurmių improvizaciją, mokiniai gavo juodus didelius šiukšlių maišus ir kamuolį, aguonėlėms sukurti mokiniai gavo po raudoną „Rimi“ maišelį ir kartoninę dėžutę. Ežero improvizacijai sukurti vaikai gavo mėlynus šiukšlių maišus, o lelijos turėjo ieškoti sceninių sprendimų, gavusios po baltos agroplėvelės gabalą ir kartonines dėžutes. Paukšteliams kurti buvo duoti švilpukai, vėjo improvizacijai – celofaninės juostelės. (Jei visų užduočių per pamoką nespėjama atlikti, padaroma per kitas pamokas.)</p> <p>Pamokos pabaigoje žaidžiamas mokinių pasirinktas teatrinis žaidimas: „Žudikas“, „Aš tave myliu, bet negaliu šypsotis“, „Ateiviai, žemės drebėjimas, potvynis, gaisras“, „Traukinukas“ ir kiti.</p>	

MENINIS UGDYMAS

VERTINIMAS:

Vaikai skatinami pagyrimu, bendraklasių plojimais.

PAMOKOS REFLEKSIJA:

Įsivertinti savijautą pamokos pabaigoje nuo 1 iki 10 balų.

PAMOKOS VAIZDO MEDŽIAGA <https://www.youtube.com/watch?v=tnDNYltZ9y4>

III veiklos scenarijus

TEMA IR FORMA

Parengė – Klaipėdos Baltijos gimnazijos
vyr. teatro mokytoja **Auksė Naujokienė**

1 ir 2 pamokos

Pamokos turinys	Performansas: tema, idėja, forma. Kaip per temą atskleisti idėją.
Mokymosi uždaviniai	Edukatorės padedami, aptarę performansų pavyzdžius, vėliau dirbs savarankiškai ir gebės pasirinktą performanso pavyzdį išanalizuoti pagal tris aspektus – temą, idėją, formą.
Metodai	Kūrybinės užduotys, pokalbis, diskusija.
Priemonės	Multimedija, meno albumai.
Klasės pasirengimo lygis	Vidutinis
Mokinių motyvacija	Galimybė susipažinti su naujomis meno formomis, diskutuoti, išsakyti savo mintis, jausmus, įžvalgas.

MENINIS UGDYMAS

Mokomoji veikla	<p>Klasės nuteikimas darbui. (2 min.)</p> <p>Praėjusios pamokos aptarimas. (3 min.)</p> <p>Temos ir uždavinio skelbimas. (2 min.)</p> <p>1 užduotis. Susipažinimas. Žiūrėdami Kosto Dereškevičiaus paveikslą „Pašto dėžutės“, mokiniai išsirenka jiems labiausiai patikusią, įvardija kodėl, bando įsivaizduoti, kas tos dėžutės viduje. (7 min.)</p> <p>2 užduotis. Performansų peržiūros ir analizės. Kaip tema perteikia idėją? (20 min.)</p> <p>Marinos Abramovič „Ritmas 0“; https://vimeo.com/71952791</p> <p>Opera „Geros dienos“; https://www.15min.lt/video/spektaklis-geros-dienos-145876</p> <p>Reklama „Let it snow“. https://youtu.be/xZidbKa9f7w</p> <p>3 užduotis. Grupelės dirba savarankiškai: aptaria meno albumuose aprašytus performansus. Išskiria 2-3 temas, kurias analizuoja performansas. (15 min.)</p> <p>Užduoties pristatymas ir aptarimas. (15 min.)</p>
Darbų vertinimas	Pateikia 2-3 argumentus savo teiginiams įrodyti, kalba laisvai, aiškiai.
Refleksija	<p>Apibendrina pamokos veiklą.</p> <p>Faktas</p> <p>Jausmas</p> <p>Atradimas (5 min.)</p>

Pamokos aptarimas.

Pamoka buvo organizuojama Klaipėdos m. savivaldybės Imanuelio Kanto viešosios bibliotekos meno skyriuje. Edukatorė Vida Narvešytė pamokai apie performansą parinko filmuotus pavyzdžius, meno albumus, kuriuose užfiksuotos performansų akimirkos.

Pamokos tikslas buvo pristatyti mokiniams ir, remiantis pavyzdžiais, įrodyti, kad kuriant performansą labai svarbi idėja. Analizuodami pavyzdžius gimnazistai turėjo įvardinti, kokia pasirodymo tema ir kokią žinią žiūrovui siunčia performanso kūrėjai. Pamokos sutapo su Ukrainos karo žiaurumus atliepiančiu meniniu performansu „Swimming Through“ prie Rusijos ambasados. Tai buvo puikus įrodymas, kad ši meno forma, kaip sakė režisierius Oskaras Koršunovas, „dabar tapo greičiausiai reaguojančia ir iškalbingiausia meno raiška.“ Įdomiausia buvo tai, kad performansų analizė mokinius labai sukrėtė – kai kurios merginos ypač jautriai reagavo. Tai svarus įrodymas, kad ši meno forma yra paveiki.

Literatūros sąrašas

- Vengrytė, A. (2021). Meno žodynelis. Kas tas performansas ir kodėl Beuszas negyvam kiškiui aiškino paveikslus? Prieiga per internetą: https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1560132/meno-zodynelis-kas-tas-performansas-ir-kodel-beuszas-negyvam-kiskiui-aiskino-paveikslus?-gclid=CjwKCAiAvaGRBhBlEiwAiY-yMKFhnwwRKH1chD4wn-czvirrAVTe52YTTpAfR-tMILb4dkxFygiHx0BoCfvYQAvD_BwE
- Boal, A. (2002). Games for actors and non-actors. Prieiga per internetą: <https://www.deepfun.com/wp-content/uploads/2010/06/Games-for-actors-and-non-actors...Augusto-Boal.pdf>
- Austin, J. L. (1962). How to Do Things With Words. Cambridge, Mass: Harvard UP.
- Butler, J. (1997). Excitable Speech: A Politics of Performative. New Your: Routledge.
- Fischer-Lichte, E. (2013). Performatyvumo estetika. Vilnius: Menų spaustuvė.
- Goldberg, R. (2011). Performance Art. From Futurism to the Present. London: Thames & Hudson.
Prieiga per internetą: http://gerhard_dirmoser.public1.linz.at/A0/Perform_Basis06_A0_en_last.pdf
- Lehmann, H. T. (2010). Postdraminis teatras. Vilnius: Menų spaustuvė.
- Nieslony, B., Dirmoser, G. (2022). Performance Art Context.
- Sedgwick-Kosofsky, E., Parker, A. (1995). Performance and Performativity.
- Staniškytė, J. (2008). Kaitos ženklai: šiuolaikinis Lietuvos teatras tarp modernizmo ir postmodernizmo. Vilnius: Scena.

2. TECHNOLOGINIS UGDYMAS

Parengė:

**Inga Hokušienė, Ieva Ščervianinaitė,
Eglė Vaivadienė, dr. Birutė Žygaitienė,
Aistė Jakimavičiūtė Bikauskė, Jonas Liugaila**

2.1. Technologinio ugdymo tendencijos: užsienio šalių patirtis

Šiuolaikiniai iššūkiai ir paradigmos pokyčiai švietime paskatino įvertinti ir atnaujinti technologinio ugdymo bendrųjų programų paskirtį, tikslus, uždavinius ir technologijų dalyko turinį.

Pastaruoju metu pasaulyje išryškėjusios dvi mokomojo dalyko įgyvendinimo mokykloje tendencijos: vienoje grupėje šalių įgyvendintas technologinis ugdymas, kita grupė šalių bendrojo ugdymo mokyklose turi namų ūkio ekonomikos pamokas. Tiek technologinis ugdymas, tiek ir namų ūkio ekonomikos mokymas turi galias tradicijas. Technologijų ir dizaino programos įgyvendinamos JAV, Anglijos, Naujosios Zelandijos, Taivano, Australijos, Nyderlandų, Turkijos, Prancūzijos bendrojo ugdymo mokyklose, Vokietijoje – rankdarbių ir namų ūkio ekonomikos pamokos. Airijos Respublikos, Šiaurės Airijos, Anglijos, Maltos, Japonijos, Suomijos, Norvegijos, Švedijos, Kanados ir Australijos (Viktorijos valstija) bendrojo ugdymo mokyklose įgyvendinamos namų ūkio ekonomikos programos.

Šių dienų kontekste technologinio ugdymo klausimai aktyviai gvildenami JAV mokslininkų iš Delfto technologijos, Oklando, Vaikato, Taivano, Grifto, Linkopingo universitetų. Technologinis ugdymas taip pat aktualizuojamas ir mokslininkų iš Anglijos, Naujosios Zelandijos, Taivano, Australijos, Nyderlandų ir Švedijos. De Vries, Williams, Ankiewicz, Barlex, Darkers, Hallström, Jones ir kitų mokslininkų tyrimai ir įžvalgos daro didelę įtaką technologiniam švietimui, šios srities vystymuisi, technologinio ugdymo politikos formavimui, Technologijų ir dizaino programos įgyvendinimui.

Aktualiausi moksliniai tyrimai technologiniame ugdyme orientuoti į mokinį, mokslą ir švietimą, dizainą, dizainu grįstą mąstymą, žinias, technologijas, technologinį raštingumą ir projektais grindžiamą ugdymą. Kūrybiškumas, problemų sprendimas, mokymo programų kūrimas, kritinis mąstymas, praktika, inžinerinis projektavimas, tvarumas, STEM ugdymas ir švietimas – technologinio ugdymo mokslinių tyrimų tendencijos 21 amžiuje. Taip pat daug dėmesio skiriama mokymuisi, ankstyvajam ir pradiniam ugdymui, pažinimui, praktikos bendruomenei, IT inovacijų diegimui, komandiniam darbui, mokymuisi bendradarbiaujant, mokymo ir projektavimo metodams technologinėje aplinkoje, erdviniams gebėjimams, programavimui, gamtos mokslų integravimui bei su technologijomis susijusių sąvokų apibrėžtims.

Technologiniame ugdyme temos dažniausiai siejamos su bendradarbiavimu sprendžiant problemas dizaino ir technologijų aplinkoje, problemų sprendimo procesais ir technologijų mokymusi realioje aplinkoje, technologijų filosofija, technologijų apibrėžtėmis. Šios temos yra probleminiai, sudėtingi ir neatidėliotini technologinio ugdymo klausimai.

Technologijos ir dizainas aiškinamas ir įgyvendinamas mokyklose ne tik kaip pramonės imperatyvas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama techniniams ir ekonominiams dalykams, bet ir kaip kultūrinė, kūrybinė ir humanizuojanti veikla, kurios kultūrinis vaidmuo yra svarbiausias, kai žinios yra skirtos veikti, atsižvelgiant į kontekstą ir aplinkybes. Technologijos ir dizainas yra kultūriškai svarbūs, nes technologinės žinios, valia, veikla ir daiktai atlieka pagrindinį vaidmenį žmogaus ir visuomenės raidoje.

Namų ūkio ekonomikos dalykas tarptautiniame kontekste

Tarptautinės namų ūkio ekonomikos federacijos teigimu, namų ūkio ekonomika, kaip mokymo programos sritis, padeda mokiniams atrasti ir toliau plėtoti savo žinias ir gebėjimus, kuriuos jie gali panaudoti asmeniniame gyvenime, nukreipiant jų profesinius sprendimus ir veiksmus arba rengia juos gyvenimui. Namų ūkio ekonomikos mokymo programos visapusiško ugdymo nauda, ugdant jaunų žmonių pagrindinius gyvenimo įgūdžius, yra pripažinta tarptautiniu mastu (Lichenstein, Ludwig, McCloat, Caraher, McCloat; Ronto, Ball, Pendergast, Harris, Worsley, Wang, Yeatman, Byrne, Wijayarathne). Mokslininkai atlieka lyginamuosius Airijos Respublikos, Šiaurės Airijos, Anglijos, Maltos, Japonijos, Suomijos ir Australijos (Viktorijos valstija) švietimo politikos tyrimus, susijusius su namų ūkio ekonomikos programa, pedagoginiu ir filosofiniu mokymo programos pagrindimu ir mokytojų pasirengimu mokyti namų ūkio ekonomikos ir ragina vyriausybes stiprinti namų ūkio ekonomiką, kaip mokymo programos sritį, mokyklose.

Šiuolaikiniame pasaulyje namų ūkio ekonomika grindžiama praktiniu patyriminiu mokymusi, kai mokymas grindžiamas praktine veikla. Mokymo politikoje taikomas sisteminis požiūris, kuris skatina mokinius spręsti praktines, nuolatinės asmenų ir šeimų problemas kritiškai, apgalvotai ir socialiai

atsakingai. Kritinė socialinė teorija taikoma mokymui ir mokymuisi, kad visuomenėje būtų ugdomi kritiškai mąstantys piliečiai, kuriems būdingas emancipacinis požiūris į problemų sprendimą. Namų ūkio ekonomikos pamokose mokiniai įgyja reikiamų įgūdžių veikti kasdieniame gyvenime ir taikyti šiuos įgūdžius įvairiuose kontekstuose, mokiniai skatinami prisiimti atsakomybę už savo asmeninę ir šeimos sveikatą, gerovę ir tvarų gyvenimą. Namų ūkio ekonomikos dalykas turi savo tradicijas ir istoriją, įskaitant praktinių problemų sprendimą ir konstruktyvistinę pedagogiką, kuri peržengia perduodančio, techninio metodo ribas ir sutelkia dėmesį į interpretacinį veiksmą ir kritinį mąstymą.

Nors tarptautiniu mastu egzistuoja ryškūs skirtumai bendrojo ugdymo programų politikoje, tačiau atliepiant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) nuostatas dėl XXI a. pilietiškumo ir mokymosi visą gyvenimą būtinų įgūdžių, bendro raštingumo ir problemų sprendimo įgūdžių svarbos, šalys, įgyvendinančios tiek technologijų ir dizaino programas, tiek namų ūkio programas, vertybinį ugdymą, kritinį mąstymą ir realaus pasaulio problemų sprendimą akcentuoja kaip mokomojo dalyko esmę.

2.2. Technologinio ugdymo kaita Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose

Kintant visuomenės ir individo poreikiams, nuolat kinta ir technologijos – gaminimo procesų atlikimo būdai ir priemonės, technologiniuose procesuose (įskaitant sistemas ir jų valdymą) veikiančios materialijų ir žmogiškųjų ryšių ir dėsningumų sistemos, žmogaus priimami sprendimai, žinojimas „kaip veikti“ sistemoje *gamta–žmogus–aplinka*. Tolesnė technologijų plėtra priklauso nuo žmogaus gebėjimų, apsisprendimo ir jį veikiančių darnaus vystymosi sandūrų: ekonominio vystymosi, socialinio vystymosi ir aplinkosaugos.

Atnaujinaiose Technologinio ugdymo programose keliamas technologinio ugdymo tikslas – sudaryti prielaidas mokiniams išsiugdyti technologinio raštingumo, antrenerystės pagrindus, puoselėti vertybines (savęs ugdymą, savigarbą ir pagarbą kitiems bei jų technologinei-kūrybinei veiklai, pasitikėjimą savimi, kūrybiškumą, motyvaciją, atsakomybę, imlumą naujovėms, atkaklumą siekiant tikslo, sveiką gyvenseną) nuostatas, naudojantis tradicinėmis ir pažangiomis technologijomis kurti ir patirti kūrybinį procesą, būti atsakingais kūrėjais ir vartotojais. Mokiniais svarbu išmanyti kuriamų ir / ar sukurtų technologijų poveikį gamtai, žmogui, aplinkai, suprasti, kaip vertinti technologijų teikiamą naudą bei galimą neigiamą poveikį asmens ir visuomenės sveikatai, saugai ir gerovei.

Technologinis ugdymas paremtas dizainu grįstu mąstymo modeliu

Siekiny – derinti teoriją ir praktiką siekiant atliepti šiuolaikinės visuomenės poreikį naujovėms, kurti inovatyvius sprendimus ne nuo idėjos paieškų, bet nuo problemos suvokimo.

2020 m., atnaujinant bendrąsias ugdymo programas, technologiniame ugdyme vyksta bene rimčiausias pokytis per kelis dešimtmečius – dizaino procesas integruojamas visa apimtimi per visus klasių koncentrus ir pasiekimų sritis. Šis pokytis atveria galimybę mokinius mokyti kritinio ir kūrybinio mąstymo remiantis dizaino proceso metodu. Mokiniai geba identifikuoti problemą, rasti geriausią jos sprendimo idėją, nuosekliai ją įgyvendinti, pagrįsti procesus ir rezultatus, reflektuoti.

Pasaulyje yra daug dizaino šakų, pradedant nuo vizualinės komunikacijos dizaino, tęsiant industriniu ir interjero dizainais bei baigiant mados dizainu, tačiau visi dizaineriai vadovaujami projektavimo metodika ir pagrindinių sąvokų rinkiniu. Dizaineriai mokomi holistiškai analizuoti problemas, siekiant suprasti ne tik pačią problemą, bet ir ją sukūrusias aplinkybes. Dizaineriai situaciją ir sprendimus vertina iš vartotojo perspektyvos, siekdami optimizuoti konkrečius to asmens ar grupės poreikius ir galimybes. Dizaineriai siekia „nuveikti daugiau su mažiau“, kūrybiškumu maksimaliai optimizuoja ekonominius ir ekologinius aspektus (medžiagų, investicijų, energijos ir kt.).

Dizainu grįsto mąstymo, kaip problemų sprendimo metodo, pirminės idėjos siejamos su 5-6 dešimtmečiais, kai pasaulis keitėsi nepaprastai greitai pramonės revoliucijos ir Antrojo pasaulinio karo kontekste, atsirado naujos technologinės galimybės. Politika ir ekonomika nebuvo pajėgi išspręsti kompleksinių visuomenę ištikusių problemų, reikėjo naujų metodų.

1960 metais pastebimi pirmi bandymai į dizainą, kaip į tokių problemų sprendimo metodą, žvelgti iš mokslo perspektyvos ir pritaikyti jį kituose kontekstuose. Dizaino procese susijungia ir logika grįstas mąstymas ir kūrybiškumas, todėl tai – puikus inovacijų katalizatorius. Nobelio premijos laureatas Herbert A. Simon 1969 metais pirmasis savo knygoje užsiminė apie dizainą kaip mokslą ar mąstymo būdą. Pradėti tyrimai, lyginantys mokslininkų, architektų, inžinierių ir dizainerių problemų sprendimo metodus. Juose išryškėjo tam tikri principai – **mokslininkai, ieškodami sprendimų, koncentruojasi į problemą, jos analizę ir siekdami rasti teoriškai geriausią sprendimą jai spręsti, o dizaineriai – į sprendimo radimą sukuriant daug įvairių sprendimo variacijų ir atmetant netinkamas.** Šis būdas apibrėžtas „dizaineriškos mąstysenos“ sąvoka. Jos atributai pastebimi įvairiose srityse, išryškėjo tam tikra proceso seka ir būtini elementai:

1. Empatiškas situacijos ir žmonių patirčių supratimas;
2. Problemos, kurią norima išspręsti, apibrėžimas;
3. Idėjų generavimas ir pasirinkimas;
4. Atrinktos idėjos / idėjų pavertimas prototipu / sprendimu;
5. Prototipo testavimas, pristatymas vartotojui;
6. Prototipo tobulinimas, įvertinus testavimo / bandymo rezultatus.

Taigi, dizainu grįstas mąstymas – tai universalus į žmogų ir jo poreikius orientuotas metodas, kuris padeda spręsti kompleksiškas problemas bei iššūkius. Nors jis atsirado dizaino kontekste, pats metodas yra toks lankstus ir universalus, kad yra sėkmingai taikomas įvairiausiose srityse – versle,

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

inžinerijoje, moksle, kūrybinėse industrijose, edukacijoje ir t. t. Atidžiau apžvelgę savo kasdieninį gyvenimą pamatysime, kad jis yra kupinas dizaino proceso apraiškų.

Dizainu grįstas mąstymas sukuria aplinką, kurioje auginami mokinio gebėjimai kurti sprendimus šiandienos problemoms. Šis mąstymas grindžiamas empatija, kuri padeda mokiniams suprasti, įvertinti bei atrasti problemoms tinkamus sprendimus. Per idėjų generavimą mokiniai mokosi išreikšti savo žinias ir gebėjimus. O prototipavimas padeda jiems geriau suvokti savo idėjos trūkumus bei plusus. Šio proceso metu vaikai susipažįsta su įvairiomis medžiagomis, technologiniais procesais. Reflektuodami ir apibendrinami mokiniai geriau supranta savo idėjos kontekstą bei įtaką, kurią jų sukurta idėja daro. Taip pat tai padeda jiems geriau suprasti, kuriuos gebėjimus ar žinias reikia stiprinti.

Dizainu grįstas mąstymas dirbant su mokiniais yra beveik toks pat, kokį naudoja ir dizaineriai. Tačiau suprantant, kad mokiniai neturi tiek galimybių (laiko, priemonių ar gebėjimų) – jis šiek tiek adaptuotas (1, 2 pav.).

1 PAV. Dizainu grįstas mąstymas

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

2 PAV. Dizainu grįsto mąstymo adaptacija technologiame ugdyme

Nuotraukų autorius: UAB VIVITA Lithuania

2.3. Technologinio ugdymo pasiekimų sritys ir pavyzdžiai

Dizainu grįsto mąstymo praskleidimas atnaujinamų technologinio ugdymo bendrųjų programų pasiekimų srityse:

A. Problemos identifikavimas, aktualizavimas ir tikslinimas

Šioje dizainu grįsto mąstymo stadijoje turime įsijausti į situaciją, susipažinti su vartotojų patirtimis, išsiaiškinti, kokie aplinkos ar kiti elementai sukuria problemas ar situacijas ir identifikuoti problemą. Tam naudojami interviu, stebėjimai, diskusijos ar kiti metodai. Vėlesniuose etapuose bus remiamasi surinkta informacija, todėl, siekiant suprasti situaciją, labai svarbu surinkti kaip įmanoma daugiau naudingos informacijos sprendimo priėmimui.

Ši dizainu grįsto mąstymo fazė skirta apibrėžti problemą ar situaciją, kuriai kursime sprendimus. Tam svarbu išsiaiškinti:

1. Kas yra problema?
2. Ar mes galime ją išspręsti?
3. Kam mes padėsime išsprendę šią problemą?
4. Jei problema bus išspręsta, kas iš to gaus naudos?
5. Kokie galimi scenarijai sprendžiant problemą?

Visi šie klausimai skirti geriau suprasti ir pažinti vartotoją bei situaciją, kurioje jis yra. Tam pasitelkiami metodai: empatijos žemėlapis, problemos suformulavimas ir kt. Šiame etape suformuojama kūrybinė dizaino užduotis – pagrindinis atspirties faktorius, lemiantis tolimesnius kūrybos žingsnius.

Dizainu grįsto mąstymo modeliui ir atskirų pasiekimų sričių apibrėžtims iliustruoti pateikiamas pamokų ciklo „Lauktuvės iš Lietuvos“ pavyzdys 5 klasei.

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

Pasiiekimų sritys	Pasiiekimų požymiai/rezultatai	Galimi balai
A. Problemos identifikavimas, aktualizavimas ir tikslinimas		
A1. Stebėdamas aplinką ir procesus joje identifikuoja problemą, jos sprendimo poreikį, tikslingai naudoja pažinimo ir praktikos objektus apibūdinančias technologines sąvokas	Išreiškia nuomonę apie tekstilinių suvenyrų naudą, vertę, poreikį diskutuodamas šiais klausimais: Kas yra suvenyrai? Kokia proga dovanojami? Kokia gali būti tekstilinė dovana, reprezentuojanti Lietuvą? Kam naudojami suvenyrai, reprezentuojantys Lietuvą? Jei aš sukursiu suvenyrą, kas iš to gaus naudos? Ar skiriasi vertė pirko ir savo paties gaminto suvenyro? Kokių įgūdžių reikia sukurti ir pagaminti tekstiliniam suvenyru ir pan.	-
A2. Ieško, randa, atrenka ir kaupia informaciją, reikalingą problemos sprendimui	Pateikia ir komentuoja pavyzdžius (bent 4), kokius galima sukurti suvenyrus iš tekstilės.	iki 4
	Įvardina ir komentuoja, iš kokių ir kiek konstrukcinių dalių pagaminti pateikti tekstiliniai pavyzdžiai	iki 4
	Pateikia ir komentuoja pavyzdžius (bent 4), kokia technika (-omis) galima sukurti suvenyrus iš tekstilės	iki 4
	Pateikia ir komentuoja pavyzdžiais (bent 4), kuo (spalva, ornamentika, medžiagiškumas...) suvenyras galėtų reprezentuoti Lietuvą	iki 4
A3. Taiko ir paaiškina informaciją problemos sprendimui, apsibrėžia ir tikslina problemą, atvaizduoja ją grafine / aprašomąja forma	Įvardina, kokį 1–2 konstrukcinių dalių tekstilinį suvenyrą kurs, kokia technika (-omis) jį gamins	

B. Sprendimo idėjų generavimas, atrinkimas, vystymas

Identifikavus problemą vyksta idėjų generavimas, kuriuo siekiama sukurti kaip įmanoma daugiau pasiūlymų, tinkančių spręsti apibrėžtą problemą. Idėjoms išreikšti tinka įvairūs būdai – aprašymas, eskizas ar kt. Pasitelkus idėjas vyksta problemos sprendimui labiausiai tinkančios atranka: dar kartą paržiūrimi visi sumanymai, palyginami, įvertinami, aptariami iš technologinio įgyvendinimo ir vartotojo perspektyvos. Tolimesniam darbui pasirenkama viena idėja.

Pasiekimų sritys	Pasiekimų požymiai/rezultatai	Galimi balai
B. Sprendimo idėjų generavimas, atrinkimas, vystymas		
B1. Ieško problemos sprendimo idėjų ir jas generuoja	Nupiešia 3–4 suvenyro idėjas	-
B2. Atrinka ir paaiškina tinkamiausią problemos sprendimą	Atrinka ir paaiškina tinkamiausią (pagal kriterijus) suvenyro eskizą	iki 4
B3. Sudaro ir pristato įgyvendinimo planą	Sudaro suvenyro įgyvendinimo planą, kuriame numato technologinių procesų eigą, laiko juostą	iki 4

C. Sprendimo įgyvendinimas ar prototipavimas

Šiame etape parenkamos, derinamos medžiagos, priemonės, įrankiai, įranga, technologiniai procesai, kuriuos saugiai atliekant pagal numatytą seką kuriamas norimas rezultatas ar prototipas.

Pasiekimų sritys	Pasiekimų požymiai/rezultatai	Galimi balai
C. Sprendimo įgyvendinimas ar prototipavimas		
C1. Tyrinėdamas ir analizuodamas skiria, įvardina medžiagas (ar komponentus, sistemas), jų savybes ir (ar) charakteristikas, įrankius (ar priemones, įrangą) technologinius procesus ir (ar) sekas problemos sprendimui įgyvendinti	Išvardina pasirinkto suvenyro įgyvendinimui tinkamas medžiagas, priemones, įrankius, technologinius procesus.	iki 4

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

C2. Problemai spręsti parenka, derina ir taiko medžiagas (ar komponentus, sistemas), jų savybes ir (ar) charakteristikas, įrankius (ar priemones, įrangą), technologinius procesus	Pasirenka, suderina medžiagas suvenyro gaminimui ir komentuoja pasirinkimus.	iki 4
	Pasirenka, suderina priemones, įrankius numatytiems technologiniams procesams atlikti ir komentuoja pasirinkimus.	iki 4
C3. Saugiai, nuosekliai atlieka ir valdo technologinius procesus, sukuria suplanuotą rezultatą	Saugiai atlikdamas plane numatytus technologinius procesus sukuria suvenyrą.	iki 4

D. Rezultato pristatymas ir į(si)vertinimas

Pasiekimų sritis skirta kritiškai įvertinti rezultatą, jo sąnaudas, naudą, vertę, pritaikomumą, kokybę, atliktas veiklas, padarytas klaidas ir korekcijas. Daromos išvados, teikiami pasiūlymai rezultato ar prototipo tobulinimui.

Pasiekimų sritys	Pasiekimų požymiai/rezultatai	Galimi balai
D. Rezultato pristatymas ir į(si)vertinimas		
D1. Į(si)vertina galutinį rezultatą, sąnaudas, vertę, naudą, pritaikymo galimybes	Apskaičiuoja ir nurodo suvenyro gaminto sąnaudas	iki 4
	Įvardina ir argumentuoja suvenyro vertę, naudą, pritaikymo galimybes	iki 4
D2. Į(si)vertina procesus rezultatui pasiekti, jų kokybę, formuluoja išvadas	Pagal kriterijus įsivertina suvenyro kūrimo, gaminto procesus	iki 4
	Formuluoja išvadas	iki 4
D3. Parengia ir pateikia problemos sprendimo rezultato pristatymą	Pristato skirtuką	-

Dizainu grįstu mąstymu paremtas mokymas sukuria mokymosi aplinką, kurioje mokiniai įgalinami kurti sprendimus egzistuojančioms problemoms. Dizainu grįsto mąstymo metodas edukologiniame kontekste siejamas su moderniomis pažinimo teorijomis – konstruktyvizmu, motyvacine teorija ir kitomis. Apibendrinus skirtingas teorines prieigas, konstruktyvizmas nuo tradicinių teorijų skiriasi tuo, kad žinios yra ne pasyviai priimamos, o konstruojamos. Vienas šios teorijos pradininkų psichologas J. Piaget atmetė į dalyką orientuotą mokymo požiūrį ir teigė, kad mokiniai aktyviai mokosi per pažintinius procesus, taip formuodami savo supratimą apie juos supantį pasaulį. Proceso centre – asmens įgalinimas, „mokymasis veikiant“. Vienas pagrindinių tokio požiūrio tikslų – ugdyti gebėjimą mąstyti atsižvelgiant į kitą, ne monologiškai, o dialogiškai ir kritiškai – tiesiogiai siejasi su pagrindinėmis dizaino proceso idėjomis.

Edukacijos kontekste dizaino procesas apibrėžiamas kaip aktyvus mokymosi metodas, padedantis mokiniams atrasti kompleksiško problemų sprendimus, ugdantis kritinį ir holistinį mąstymą, įgalinantis veikti, bendradarbiauti, suteikiantis jiems pasitikėjimo savo jėgomis ir idėjomis (Kwek, 2011; Anderson, 2012; Skaggs et al., 2009; Scheer et al., 2011; Watson, 2015; Caruso, 2011, Scheer & Plattner, 2011, Bruton, 2010, Carrol, 2014, Noweski, 2012, Kwek, 2011).

Technologijų pamokose siūlomi metodai yra paremti patyriminiu mokymusi ir dizainu grįsto mąstymo elementais, kurie moko atpažinti, suvokti problemas, kurti į problemų sprendimą orientuotas idėjas, jas sisteminti, išgryninti bei įgyvendinti, testuoti ir pristatyti.

Labai svarbu pabrėžti, kad technologinio ugdymo pamokose naudojami metodai yra paremti patyriminiu mokymusi ir dizainu grįsto mąstymo elementais jau dabar egzistuoja, o naujosiose programose jie įgyvendinti nuosekliai. Šio metodo integravimas į dalyko programą padės mokytojui technologijų pamokose ugdyti mokinių kritinį mąstymą, bendradarbiavimą, kompleksinių problemų sprendimą, gebėjimą mokytis, kūrybiškumą. Todėl dizainu grįsto mąstymo įtraukimas į technologijų dalyko pamokas keičia ne tik mokinių vaidmenį pamokoje, bet ir mokytojo.

Mokymas(is) yra partneriškas – mokytojas yra mokinio pagalbininkas tyrinėjant pasaulį, mokymosi partneris, tačiau ir autoritetas tose srityse, kuriose mokiniui nepakanka patirties ar išminties. Planuodamas pamokas ir įvertindamas amžiaus grupes su kuriomis dirbs, mokytojas turi įvertinti, kaip bus organizuojamas pamokų ciklas. Kalbant apie dizainu grįstą mąstymą, labai svarbu sudėti tinkamus akcentus vaikams, kad procesas vyktų sklandžiai ir lengvai.

Žinojimas šiandien nebėra pats sau tikslas. Informacijos prieinamumas sukuria situaciją, kurioje mokinio žinojimas tampa tolygiu mokytojo, netgi gali jį pralenkti. Klasikinei paradigmai būdinga vertikali hierarchija ugdytojo-ugdytinio atžvilgiu tampa horizontalia, kurioje ugdytojas ir ugdytinis užima pozicijas šalia vienas kito. Susvyruoja ir pati mokytojo sąvoka, ją dažnai pakeičia kitos: konsultantas, fasilitatorius, „mokinių padėjėjas“, mentorius ir kt. Nepaisant to, klaidinga manyti, kad visiškai pakinta mokytojo vaidmuo. Jis, kaip įprasta klasikiniame mokyme, atlieka informacijos per-

teikėjo, dalyko mokytojo, organizatoriaus, auklėtojo, mokymosi proceso vadovo vaidmenis, tačiau keičiasi šių vaidmenų pobūdis, plečiasi ribos.

Dizainu grįsto mąstymo integracija egzistuoja visose klasėse, skiriasi jos įgyvendinimas: pradinėse klasėse šį metodą inicijuoja ir apibrėžia mokytojas, pagrindiniame ugdyme mokiniai mokosi patys valdyti procesą pagal suformuluotus kriterijus ir padedami mokytojo. Vyresnėse klasėse mokiniai geba metodą valdyti ir reflektuoti patys, mokytojas užima konsultanto vaidmenį, padeda įsivertinti ir užduoda klausimus:

1. 1-4 klasių mokytojai veda visą procesą. T. y. mokytojas sukuria situaciją, kurios metu vaikai gauna labai aiškias užduotis, ką reikia padaryti: mokiniams duodama situacija, veikėjai, pateikiami užduočių lapai su reikalinga surinkti medžiaga.
2. 5-8 klasės – mokytojas duoda pradinę informaciją, mokiniai patys organizuojasi veiklą ir renka informaciją.
3. 9-12 klasės – mokytojas duoda užduotį bei padeda ją įvertinti ir reflektuoti, o mokinys pats planuoja savo darbo procesą bei dirba.

2.4. Dizainas technologijų pamokų kontekste

Dizainas yra praktika, kuri orientuota į fizinio žmogaus (vartotojo) ir žmogaus sukurtos aplinkos interakciją, kuri atsižvelgia į funkcinius, estetinius, kontekstinius, kultūrinius ir visuomeninius aspektus. Be funkcinių ir formalių savybių, šie suprojektuoti dizaino artefaktai daro įtaką kultūrai, išreiškia, atspindi ir netgi formuoja kultūros normas. Dizainas atspindi visuomenės evoliucijos tendencijas, sudaro materialiąją kultūros dalį, ją formuoja, keičia žmogaus aplinką, suteikia konkrečiam laikotarpiui ir geografinėi vietai būdingų bruožų.

Sąvoka „dizainas“ anglų kalboje yra gerokai platesnė nei lietuvių kalboje, nes yra tiek daiktavardis (rezultatas), tiek veiksmažodis (procesas). Procesinei dizaino daliai įvardinti Lietuvoje naudojame žodį „projektavimas“.

Svarbu paminėti, kad žmonija nėra sutarusi dėl vieningo dizaino apibrėžimo. Jis nuolat transformuojasi, prisitaiko prie tam tikrų aplinkybių. O dizainas kaip sritis yra glaudžiai susieta su technologijomis ir inovacijomis.

Kodėl apie dizainą svarbu kalbėti technologijų pamokų kontekste? Atsakymas gana paprastas: visų technologinių procesų rezultatas turi formą, funkciją, vartotoją ir, žinoma, vizualinę išraišką. Sąmoningai ar ne – visi gaminiai, sukurti technologijų pamokose, yra dizaino objektai. Todėl dizaino, jo šakų supratimas ir įtraukimas į technologijų pamokų turinį suteikia galimybę praturtinti mokinių suvokimą apie mus supančius objektus, problemas, kurias jie sprendžia, procesų priežastingumą, ska-

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

tina galvoti holistiškai apie objekto gyvavimo ciklą. Įvairiose teorinėse priegose dizaino klasifikacijos skiriasi, dizaino šakos nėra statinės – kintant pasauliui kinta žmogaus poreikiai, kuriuos atliepia ir kintantis dizainas.

Šioje dalyje plačiau panagrinėsime dizaino šakas, jų atpažinimą atnaujinamų technologinio ugdymo bendrųjų programų ugdymo turinyje, nepriklausomai nuo temos ar mokinių amžiaus. Žemiau pateikiamos lentelės su dizaino šakų elementų integracija į technologinio ugdymo temas:

Dizaino šakos	Elektronika, kuriamas rezultatas	
	Robotas	Išmani laistymo sistema kambariniams augalams
Vizualinės komunikacijos dizainas	Roboto prekės ženklas ar vardas, reklama, instrukcija, veido bruožai	Sistemos prekės ženklas ar pavadinimas, pakuotė, instrukcija
Produkto ar Industrinis dizainas	Kiekvienas robotas turi specifinę funkciją, nuo kurios priklauso jo forma, išvaizdos dizainas	Sistemos funkcionalumas, nuo kurio priklauso jos forma, išvaizdos dizainas
Interjero dizainas	Išplanavimo pritaikymas roboto funkcijoms atlikti	Sistemos integracija į namų interjerą
Maisto dizainas	Įrankių, lėkščių, padėklo dizainas ir pritaikomumas robotui paimti	Prieskoninių augalų auginimo ir laistymo sistema virtuvėje
Fitodizainas	Susiejimas su robotu, žinutės apie tai, kada jau reikia laistyti, daviklių dizainas, kuris siejasi su interjeru	Laistymo sistemos pritaikomumas auginant skirtingo tipo augalus
Mados dizainas	Roboto išvaizdos dizainas	Greitosios mados gaminių panaudojimas kuriant laistymo sistemą – aksesuarų elementų pritaikymas, tekstilės pritaikymas sistemai
Paslaugų dizainas	Technologinių sprendimų grandinė naudojimosi robotu procese	Technologinių sprendimų grandinė naudojimosi sistemos procese

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

UI/UX Vartotojo sąsajos dizainas	Roboto kontrolė – mobiliosios programėlės dizainas, valdiklio dizainas integruotas į robotą	Sistemos kontrolė – mobiliosios programėlės dizainas, valdiklio dizainas integruotas į sistemą
----------------------------------	---	--

Dizaino šakos	Konstrukcinės medžiagos, kuriamas rezultatas	
	Vėtrungė	Kėdė
Vizualinės komunikacijos dizainas	Vėtrungės raštai, spalvos, iliustracijos, pakuotė, informacinis bukletas su istorija, instrukcija, kaip pritaisyti prie stogo	Pakuotė, surinkimo instrukcija, reklama, prekės ženklas
Produkto / Industrinis dizainas	Vėtrungės dizainas, sukimosi mechanizmas, pritaisymas prie stogo	Kėdės forma, medžiaga, dizainas
Interjero dizainas	Architektūros dekoru istorija ir derinimas prie elementų	Kėdė kaip interjero elementas, derinimas su kitais baldais
Maisto dizainas	Vėtrungės etnografinio regiono tradicinė virtuvė, šventės, papročiai	Virtuvės ar valgomojo išplanavimas, kėdė kaip maisto patirties dalis
Fitodizainas	Vėtrungė kaip sodo dizaino elementas, derinimas su sodo augalais ir kitais dekoru elementais	Kėdės dizaino pritaikumas lauko, sodo sąlygoms
Mados dizainas	Vėtrungės raštų ir vizualinių motyvų naudojimas drabužių dizaine	Kėdės įtaka rūbų dizainui – kaip rūbai pakabinami ant jos, kaip žmonės sėdi (kėdės paviršiaus slidumas, įtaka rūbų glamžymuisi ir pan.)
Paslaugų dizainas	Vėtrungės kūrimas kaip susipažinimas su regiono etnografinė istorija	Restorano patirties kūrimas
UI/UX Vartotojo sąsajos dizainas	Interaktyvus vėtrungės elementų paaiškinimas	Produkto tinklalapis, išmanios kėdės mobilioji programėlė (skaičiuoja, kiek laiko sėdima, ar teisinga laikysena ir pan.)

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

Dizaino šakos	Mityba, kuriamas rezultatas	Tekstilė, kuriamas rezultatas
	Saldainis	Kojinės
Vizualinės komunikacijos dizainas	Prekės ženklas, etiketė, pakuotė	Prekės ženklas, etiketė, pakuotė, priežiūros instrukcija, reklama, ornamentų ar detalių dizainas
Produkto / Industrinis dizainas	Saldainio forma, pakuotės medžiaga, pakavimo sandarumas, pritaikomumas gabenimas ir pan.	Mezgimo įrankių ergonomika ir dizainas
Interjero dizainas	Saldainis arba saldainių dėžutė kaip interjero detalė, tvarus sprendimas produktų laikymui	Kojinių laikymo sistemos dizainas
Maisto dizainas	Saldainio skonis, maistinės savybės, tekstūra, forma, spalva	Kalėdinės kojinės turinio idėjos, kojinės formos šokoladas ar saldainiai kaip kalėdinės dovanos idėja
Fitodizainas	Suyranti pakuotė ar jos dalis, botanikos detalės pakuotėje, natūralių ingredientų iliustravimas	Botanikos elementų integravimas į kojinės raštus, dekorą
Mados dizainas	Saldainio formos aksesuarų dizainas	Kojinių tendencijos, stiliai, derinimas prie skirtingų rūbų, kojinės modelis, spalvinis derinimas
Paslaugų dizainas	Vartotojo patirties kelias užsisakant saldainius internetu, saldainių prenumerata	Kojinių prenumerata
UI/UX Vartotojo sąsajos dizainas	Produkto tinklalapis, interaktyvi ingredientų, energetinės vertės apžvalga	Kojinių elektroninė parduotuvė

2.5. Užduoties formulavimas ir numatomi rezultatai technologijų pamokose

Pamokos uždaviniui būdinga trinarė struktūra: SĄLYGA–VEIKLA–NUMATOMAS REZULTATAS (aiškus, „pasveriamas“, kurį galima išlaipsniuoti 4 lygiais, o ne aprašomi procesiniai dalykai, darbo metodai ir pan.).

Pavyzdžiui:

UŽDAVINYS: vadovaujantis pasirinkta tema, naudojant IT, susidaryti darbo planą: apibrėžti pristatymo turinį, informacijos paieškos strategijas, pateikimo formą, būdus, laiko juostą ir kt.

PASIEKIMAS	PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI			
	I lygis	II lygis	III lygis	IV lygis
	1 balas	2 balai	3 balai	4 balai
	įvertinimas 4	įvertinimas 5–6	įvertinimas 7–8	įvertinimas 9–10
Sudaro darbo planą: pristatymo turinys (1), informacijos paieškos planas/strategijos (2), pateikimo forma(3), būdai (4), laiko juosta ir kt. (5).	Sudaro darbo planą pagal dalį reikalavimų.	Sudaro darbo planą pagal visus reikalavimus.	Sudaro detalų darbo planą pagal reikalavimus, numato galimas rizikas.	Sudaro detalų darbo planą pagal reikalavimus, numato galimas rizikas, jų prevenciją ir sprendimo būdus.

REZULTATŲ PAVYZDŽIAI	
TOBULINTINI	TINKAMI
Atsirenka tinkamiausią juostos raštą. <i>(Pagal ką sprendžiama apie tinkamumą).</i>	Atsirenka ir argumentuoja (pagal kriterijus) tinkamiausią raštą vytinei juostai.
Supranta , kaip verdama sriuba. <i>(Negalime stebėti „supratimo“).</i>	Įvardina ir apibūdina sriubos virimo technologinius procesus.
Sužino apie tešlų rūšis <i>(Neaktyvus rezultatas).</i>	Palygina tešlų rūšis pagal nustatytą kriterijų ar požymį.
Įvardina 4 naudotinas medžiagas, darbo priemones gaminiui pagaminti <i>(Vienu kartu matuojamas vienas aspektas).</i>	Įvardina ir argumentuoja 4 tinkamas medžiagas pasirinktam gaminiui gaminti.
	Įvardina ir argumentuoja tinkamas darbo priemones numatytiems procesams su pasirinktomis medžiagomis atlikti.

2.6. Kompetencijų ugdymas technologijų pamokose

Bendri pamokos aspektai	
Pamokos tema	SIUVINĖTI TEKSTILĖS GAMINIAI, 5 klasė
Pamokos problema / klausimai	Kam reikalingi siuvinėti tekstilės gaminiai? Jie naudingi ar vertingi? Kaip jie keitėsi? Kaip ir kodėl jie išliko? Ar keitėsi jų siuvinėjimo technologijos? Ir pan.
Pamokos tikslas	Išsiaiškinti siuvinėtų tekstilės gaminių ar jų detalių pritaikomumą buityje, aprangoje, jų kūrimo etapus
Pamokos uždaviniai	Apžvelgdami siuvinėtų tekstilės gaminių ar jų detalių pritaikymo buityje / aprangoje kaitą Lietuvoje, užduoties pavyzdžius, kartu su mokytoja aptars darbų komponavimo būdus / galimybes, rankdarbio įgyvendinimo eigą, galimus sunkumus ir jų šalinimo būdus, darbų vertinimo kriterijus, išsisaugos technologinių procesų seką
Ugdomos kompetencijos	PAŽINIMO, KULTŪRINĖ, SOCIALINĖ, EMOCINĖ IR SVEIKOS GYVENSENOS
Tarpdalykiniai ryšiai	Etninė kultūra: 6.3.8.5. Apibūdina taikomąją tautodailę (<i>tekstilės dirbinius</i>).
Tarpdalykinės temos	Kultūros paveldas: aptariama siuvinėtų tekstilės gaminių ar jų detalių pritaikymo buityje / aprangoje kaita Lietuvoje. Asmenybės, idėjos: aptariama siuvinėjimo atsiradimo istorijos kaitai įtaką turėjusios / dabar kuriančios asmenybės, išradimai.
Veikla	Analizuojami siuvinėtų tekstilės gaminių įvairių laikotarpių pavyzdžiai (realūs ar skaitmeniniai), išskiriamos siuvinėjimo technikos. Diskusijoje ieškoma atsakymų, kas daro įtaką tokių gaminių kaitai, išlikimui. Argumentuojama jų vertė, nauda, protaikomumas. Pristačius tematikos lauką aptariama, išgryninama būsimos užduoties tema. Išsiaiškinami pasirinkto rankdarbio darbo etapai. Aptariami vertinimo kriterijai.
Refleksija	Mokinių veikla vertinama neformaliai.

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

Kompetencijų ugdymas

silpnai	vidutiniškai	stipriai
KOMPETENCIJOS SANDAI	Kompetencijos apibrėžtis atnaujinamoje technologijų programoje	Kompetencijos raiška konkrečioje pamokoje
PAŽINIMO	Technologinis raštingumas visose technologinio ugdymo kryptyse konstruojamas remiantis mokslinė, inžinerinė praktika įvairiuose kontekstuose, pažįstant ir įvaldant medžiagas (komponentus / sistemas) ir jų savybes, įrankius (priemonės / įrangą), technologinius procesus ir jų sekas. Identifikuojant, aktualizuojant ir tikslinant problemas mokiniai motyvuojami tinkamai naudoti technologines sąvokas, kelti probleminius klausimus, vertinti pokyčių ar idėjų alternatyvų sociokultūrinės, socioekonominės ir ekologinės pasekmes, pridėtinės vertės galimybių kūrimą bei naudojimą. Generuojant, atrenkant ir vystant problemos sprendimo idėjas mokiniai skatinami tyrinėti ir kurti, sieti įvairių sričių žinias ir įgūdžius, kritiškai reflektuoti patirtį ir pažangą, mokytis iš klaidų, išsikelti naujus tikslus ir jų siekti	Ugdoma analizuojant darbų komponavimo būdus ir galimybes, rankdarbio įgyvendinimo eigą, technologinius procesus, galimus sunkumus ir jų šalinimo būdus, kritiškai reflektuojant patirtį, keliant naujus tikslus ir jų siekiant
Dalyko žinios ir gebėjimai		
Kritinis mąstymas		
Problemų sprendimas		
Mokėjimas mokytis		
KULTŪRINĖ	Analizuodami Lietuvos ir pasaulio šalių etninės kultūros objektus, amatų ir technologijų raidos tendencijas, formuojasi savo santykį su technologijomis, kultūros objektais, kūriniais ir reiškiniiais. Demonstruoja norą tobulėti, empatiją ir supratingumą kitokiam, pasitikėjimą savimi, kūrybiškumą, motyvaciją, pagarbą įvairioms pasaulio kultūroms ir pasiekimams, tradicijoms, smalsumą ir atvirumą, imlumą naujovėms. Atsakingai dalyvauja kultūriškai įvairiuose veiklos kontekstuose kaip kūrėjas, interpretuotojas, vartotojas ar kritikas	Ugdoma analizuojant Lietuvos ir pasaulio šalių siuvinėtus tekstilės objektus, formuojant savo santykį su tekstilės kūriniais, semiantis idėjų savo darbams, demonstruojant norą tobulėti, imlumą naujovėms
Kultūrinis išprusimas		
Kultūrinė raiška		
Kultūrinis sąmoningumas		

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

SOCIALINĖ, EMOCINĖ IR SVEIKOS GYVENSENOS	Mokiniai skatinami pagarbiai bendrauti ir bendradarbiauti, pažinti ir valdyti savo ir kitų emocijas, elgesį, pasitikėti savo jėgomis, suvokti asmenines savybes, stiprybes ir gabumus, kelti trumpalaikius ir ilgalaikius aktualius tobulėjimo tikslus, realizuoti juos sprendžiant problemas, atliekant ir valdant technologinius procesus, tikslingai kuriant produktus, renkantis profesinio gyvenimo kryptį. Veikti atsakingai, racionaliai, džiaugtis pasiektais rezultatais, vadovaujantis saugaus darbo ir elgesio principais, formuoti sveikos mitybos, gyvensenos ir tvaraus elgesio nuostatas	Ugdoma skatinant pagarbiai bendrauti ir bendradarbiauti, pažįstant ir valdant savo emocijas, elgesį, suvokiant asmenines savybes, stiprybes ir gabumus, keliant trumpalaikius aktualius tobulėjimo tikslus kuriant rankdarbį
Savimonė ir savitvardos įgūdžiai		
Empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas		
Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys vertinant pasekmes		
Rūpinimasis sveikata		

2.7. Pamokų planavimo pavyzdžiai

Bendri pamokos aspektai	
Pamokos tema	PADĖTI ANT STALO = SERVIRUOTI? 5 klasė
Pamokos problema / klausimai	Ar galima maistą ant stalo sudėti bet kaip? Ką reiškia serviruoti? Ar pažįstate ant stalo esančius ar vaizdu pateiktus indus, įrankius ir žinote jų paskirtį? Ar žinote, kaip kultūringai elgtis prie stalo? Ar visose šalyse kultūringas elgesys prie stalo suprantamas vienodai? Ir t. t.
Pamokos tikslas	Paserviruoti pusryčių ar vakarienės stalą, sutarti dėl kultūringo elgesio taisyklių degustuojant.
Pamokos uždaviniai	<p>Aptarus serviravimo esmę ir prasmę, remiantis patirtimi, dalyvaujant interaktyvioje apklausoje / žaidime įvardinti, apibūdinti matomų indų įrankių paskirtį, nežinomą informaciją užsifikuoti.</p> <p>Individualiai ar grupėse, naudojant skaitmeninius ar spausdintus informacijos šaltinius, <u>susrasti informaciją apie pusryčių arba vakarienės serviravimo taisykles</u>, užfiksuoti (vaizdas ir lydintis tekstas) priimtinu būdu (ranka popieriuje ar lentoje arba <u>naudojant IT</u>).</p> <p>Remiantis rasta informacija dirbant grupėse, vadovaujantis pateiktu meniu, naudojantis virtuvėje esančiais indais ir įrankiais padengti stalą pusryčiams ar vakarienei.</p> <p>Pristatyti, remiantis išsisaugotomis taisyklėmis pakomentuoti savo serviravimo variantą, įsivertinti.</p> <p>Išsakyti savo nuomonę diskusijoje apie kultūringą elgesį prie stalo.</p> <p>Remiantis diskusijos išvadomis siūlyti kultūringo elgesio taisykles, kurių bus laikomasi degustuojant, patarnaujant valgantiems ir sudaryti jų sąrašą, balsavimo būdu išsirinkti aktualiausias kolektyvui.</p>

TECHNOLOGINIS UGDYMAS

Ugdomos kompetencijos	PAŽINIMO, KULTŪRINĖ, SOCIALINĖ, EMOCINĖ IR SVEIKOS GYVENSENOS, KOMUNIKAVIMO, SKAITMENINĖ
Tarpdalykiniai ryšiai	Informatikos ugdymas (6.3.1.1. Informacijos paieška internete užduotims atlikti, pertvarkyti, pritaikyti įvairų skaitmeninį turinį)
Tarpdalykinės temos	Kultūros raida. Aptariamos stalo estetikos, kultūros ištakos, įdomioji istorija, tradicijos. Saugus elgesys. Ergonomiškos, saugios, higieniškos darbo aplinkos organizavimas.
Vaizdinė medžiaga, naudojami šaltiniai:	Laida apie tai, kaip mokyti vaikus elgtis prie stalo, supažindinimas su įrankiais ir mandagumo taisyklės restorane, https://www.youtube.com/watch?v=5vt7Y5EFkKY https://smp2014te.ugdome.lt/index.php/site/mo/mo_id/292 (396) Trumpoji edukacija „Šaukšto Šmaukšto stalo akademija“ - YouTube (1–7 min.).
Veikla	Pokalbis apie serviravimo esmę ir prasmę. Interaktyvus žaidimas, padėsiantis įsivertinti ir praturtinantis žinias apie indus, įrankius. Grupinis darbas ieškant, atrenkant informaciją. Grupinis darbas serviruojant, pristatant, įsivertinant. Diskutuojant pasidalinama mintimis apie kultūringą elgesį prie stalo, siūlomos taisyklės. Balsavimo būdu išrenkamos aktualiausios kolektyvui.
Refleksija	Kaupiamuoju balu vertinama serviravimo užduotis pagal sutartus kriterijus.

Literatūros sąrašas

- Brown, T. (2008). Design Thinking. Harvard Business Review, 1–10.
- Buchanan, R. (1992). Wicked Problems in Design Thinking. Retrieved from http://web.mit.edu/jrankin/www/engin_as_lib_art/Design_thinking.pdf
- Carrol, M. P. (2014). Shoot For The Moon! The Mentors and the Middle Schoolers Explore the Intersection of Design Thinking and STEM. Journal of Pre-College Engineering.
- Carroll, M., Goldman, S., Britos, L., Koh, J., Royalty, A., & Hornstein, M. (2010). Destination, Imagination and the Fires Within: Design Thinking in a Middle School Classroom. The Journal of Academic Development and Education, 1. Education Research (J-PEER), 4(1).
- Cross, N. (1982) Designerly ways of knowing. Retrieved from http://www.makinggood.ac.nz/media/1255/cross_1982_designerlywaysofknowing.pdf
- Cross, N. (2001). Designerly ways of knowing: design discipline versus design science. Retrieved from <http://oro.open.ac.uk/3281/1/Designerly-DisciplinevScience.pdf>
- De Vries M. J. et al. (2018). Research in Technology Education : International Approaches. Waxmann Verlag GmbH.
- Earle, A. G., Leyva-de la Hiz, D. I. (2021). The wicked problem of teaching about wicked problems: Design thinking and emerging technologies in sustainability education. Management Learning. Nov, Vol. 52 Issue 5, p581-603. 23p.
- Enns, S. E. (2019). The impact of poverty on children’s educational potential. International Journal of Home Economics, 12(2), 55-64.
- Hyonyong, L.; Hyungin, H.; Hyuksoo, K. (2022). Research trends of integrative technology education in South Korea: a literature review of journal papers. International Journal of Technology & Design Education. Apr, Vol. 32 Issue 2, p791-804. 14p.
- Hong, S., & Kwek, D. (2011). Innovation in the Classroom: Design Thinking for 21st Century Learning. Stanford EDU, (2011). Retrieved from <http://www.stanford.edu/group/redlab/cgi-bin/materials/Kwek-Innovation In The Classroom.pdf>
- Juliani, A. J. (2018-06-26). The PBL Playbook: A Step-by-Step Guide to Actually Doing Project-Based Learning.
- Kafai, Y. B., Resnick, M. (1996-04-01). Constructionism in Practice: Designing, Thinking, and Learning in A Digital World. Routledge; 1 edition.
- Kelly, R. (Ed.). (2012). Educating for creativity: A global conversation. Brush Education.
- Lind, J., Pelger, S., Jakobsson, A. (2022). Students’ knowledge of emerging technology and sustainability through a design activity in technology education. International Journal of Technology and Design Education. 32:243–266.

- McCloata, A., Caraherb, M. (2020). An international review of second-level food education curriculum policy. *CAMBRIDGE JOURNAL OF EDUCATION*, VOL. 50, NO. 3, 303–324.
- McLain, M.; Irving-Bell, D.; Wooff, D.; Morrison-Love, D. (2019). Humanising the Design and Technology Curriculum: Why Technology Education Makes Us Human Design and Technology Education, V24 N2.
- Meidan, X., Williams, P. J. , Gu, J. , Zhang, H . (2020). Hotspots and trends of technology education in the International Journal of Technology and Design Education: 2000–2018. *International Journal of Technology and Design Education*. 30:207–224.
- Poirier, S., Remsen, M. A., & Sager, M. (2017). Teaching and Learning in Family and Consumer Sciences education: Thriving in challenging times. *International Journal of Home Economics*, 10(2), 17-29.
- Portnoy, L. (2019). *Designed to Learn : Using Design Thinking to Bring Purpose and Passion to the Classroom*. Alexandria: Association for Supervision & Curriculum Development
- Resnick, M., Robinson, K., Kindergarten, L. (2017-08-25). *Cultivating Creativity through Projects, Passion, Peers, and Play*. The MIT Press.
- Rowe, P., Thinking, D. (1987). Retrieved from <https://mitpress.mit.edu/books/design-thinking>
- Serrat, O. (2010). Design Thinking. *Knowledge Solutions*, 78 (March), 1–6.
- Skaggs, P., Fry, R., & Howell, B. (2009). *Innovations Unlimited: Thinking About Design Thinking*. In The NCIIA 13th Annual Meeting (2009). Washington, D.C.
- Smith, M. G. (2017). Pedagogy for home economics education: Braiding together three perspectives. *International Journal of Home Economics*, 10(2), 7-16.
- Spencer, J., Juliani, A. J. Launch: (2016-05-19). *Using Design Thinking to Boost Creativity and Bring Out the Maker in Every Student*. Dave Burgess Consulting, Incorporated
- Tuomisto, M., Haapaniemi, J., & Fooladi, E. (2017). Close neighbours, different interests? Comparing three Nordic Home Economics curricula. *International Journal of Home Economics*, 10(2), 121-131.
- Watson, A. D. (2015). Design Thinking for Life. *Art Education*, 68(3), 12–18. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ1060382&lang=de&site=eds-live&authtype=ip,uid\nhttp://www.arteducators.org/research/art-education>
- Xu, M.; Williams, P. J.; Gu, J.; Zhang, H.. (2020). Hotspots and Trends of Technology Education in the International Journal of Technology and Design Education: 2000-2018. *International Journal of Technology and Design Education*, V30 N2, p207-224 Apr. 18 pp.